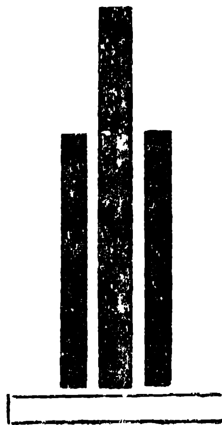
KI MAWLYNTI

KA JINGNGEIT U KHUN KHASI

TAPPLI—I
(BOOK—I)

DA

U TRALSING MAWTHOH-PONGROOP

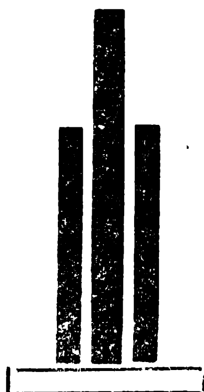
la ki hok longtrai baroh labat da u nongthoh

KA SIENSHON BA NYNGKONG

1980

KI MAWLYNTI

KA JINGNGEIT U KHUN KHASI

TAPPLI—I
(BOOK—I)

ÐA

U TRALSING MAWTHOH-PONGROOP

Ia ki hok longtrai bar[redacted]

KA ŠIENSHON BA NYNGKONG

1980

Don jingsngewphylla ban khot ia kane ka KOT (BOOK) da ka ktien TAPPLI ?

Kaei kaba kham kit jingmut: ka KOT ne ka "Tappli"?

1. Ka Tap — Ka mut ka shisong ki sla tympew ba la tehsong lang.

2. Ka Tappli — Na ka Ktien, "Tap" ne "Shi Tap" — Ka mut ka shisong ki sla balathoh, bad lasuhpyndait lang na ka bynta ban pule. Ka long kata kaba ngi lah ban *tap*, bad ban *phe* bad ban *pule*.

KA KYRWOH HA KI NONGPULE

Ha

Ki Nongpule,

Nongpule badon burom, nga ladep thoh ia kane ka kot naduh ka snem 1973. Hynrei ngam shym lalah ban pynmih bar ia ka, tad haduh mynta, naba ngam shym lalah ban phah shon na ka daw ba ngam don bai-siew (sbai ban siew) ban ai ia ki nongshon Bad ba ym shym ladon ruh kiba lakloi ban ia kyrshan bad iarap lem. Kumta nga lahap ban lum bai-siew na kaba trai shitom haduh 7 snem kynthih ban ioh shon bad pynmih tang na ka bynta Ine i kot barit. Phi iohi haduh katno ka jingbym don sbai ne jingbymdon spah ka lah ban pynwit bad pynslem ia u briew ba duk ban pynmih bar wat tang kawei ka jingshai barit tam.

Ha ki 7 snem ba laleit nga la iakynduh ia ki jingeh bad ki jingnoh mynsiem ki babun. Nga la artatien, lada nga lah ne em ban phah shon bad pynmih bar ia kane ka kot ba nga ieit. Ngan jin da la iehnoh ia ka jingthmu ban phah shon ia ka, lada nga lapeit tang na ka bynta ka spah ban ioh myntoi. Hynrei, ka jingieit ban pynsah ia ka jingshai jong ka Jaitbynriew ba nga ieit, ka la pynlong ia nga ban ap slem bad shah shitom ha ki jingkhuslai babun lyngba ki 7 snem. Wat la ha ka jingshisha, ngam shym lah ban iohi lupa ba ka jingjaw ba la jrein bad hap shi drop pa shi drop man la u Bnai lano kan long ka wah bakhlain ban rong noh bak ia ka jingthait jingjrem bad jingkhuslai lyngba ki lynti iaid bajlan; kata ka jingjaw balahap da ka jingkut jingmut baskhem ka lapynlong kein ia ka wahbah ha ki hynniew snem lynti. Te kane mynta kan pyndep na ka bynta la ka kam na ka bynta ka jingjam banyngkong. Kumno shaphang kiwei pat ki jingjam? Nga ieh haphi ban iapyrkhat ia kata.

Nga dang don sa artylli ki bynta (Part II & Part III) ba la pynbiang lupa sa tang ban shon. Kine ki long kiba bud ia kane ka bynta Ba I, ba iadei bad ka juh ka skit (subject) jingngeit. Hynrei ban phah shon ia kine ruh donkam ki sbai ban siew. Nga lah ban phah shon kham kloi tang lada phi long kiba kloi ban ia kyrshan bad iarap lem ha kane ka kam, da kaba phi iathied ia kane ka bynta Ba I (Part I).

Kumta nga kyrpad iaphi, to sngewbha iarap lem da kaba thied. Kumta ba nga lah ban nang pynmih shuh sa ia kiwei pat ki kot. Nga ngeit baroh phi iakwah ba ka Jait-bynriew kan long kaba riewspah ha ka thoh ka pule, bad ki kot ki sla. Hynrei lada phim ia thied, kam long kaba lah ba ki nongthoh kin pynmih ia ki kot ki sla ban pynriewspah ia ka Ri kumba phi ia kwah.

Balei phin shu hun ban kiew sah tang ha u dieng sohmynken? Balei phin shu hun ban jngi sah tang ha ka Pung Dien-jat masi? Baroh shikatta ngi la shu iahun ban kiew tang ha u Dieng Sohmynken, bad ngi la shu iahun ban jngi tang ha ka Pung Dien-jat masi! Oh ngi la shah shet shukor ha u syiem ka jingdum! Ngim shym lalah ban iohi ia ka pyrthei baiar bad ia ka jingshai bakhraw ha khmat jong ngi. Mano ba ong ba phim lah ban kiew ia u Diengbah bajrong? Mano ba ong ba phim lah ban jngi ia ka Duriaw bah baiar? Wat sngewphylla! Phi lah ban kiew ia u Diengbah bajrong! Bad phi lah ban jngi ia ka Duriawbah baiar lada ka mynsiem jongphi ka lanang ban iarap lem ia kiwei pat ban kiew shaphrang na ka bynta ka jingbha lang.

Nga ngeit kane ka jingshai barit namar ka jaitbynriew kan ai haphi ia ka jingkmen. Naba da ka, wat la ka rit, phi lah ban iohi ia ka jingjylliew ka Phylosophy ka jingngeit u Khun

Khasi ba phi ieit. Phin dap da ka jingkmen haba phin iohi ba ki Kpa Tymmen jongphi kim shym long hapoh ka jingdum, hynrei ki im hajan eh ia ka jingshai. Kim shym long ki barit bor bad ki batlot, hynrei ki baradbah bad ki bakhlain. Ki dei kein ki puh-shilum bad ki kynting mawsan. Ki lakiew ia u Dieng-bah ba kynduh Bneng. Bad ki lajngi ia ka Duriaw bah baiar. Ki laher ruh lyngba ka Suin baiar bad kiew shaduh 9 pateng ka Bneng ha kaba ki Khyndai hajrong ki la don! Da ka Makhih, na ka Ktem lieng suin, ba lapyndap da u bakhor bad ka ding batriem, bakyrhuh bad byrthen la kum u khla hato kim shym la siat ia ki rocket—ia ka Kong - Ah bad ia ka Kong-Ri ban swut lyngba ka suin baiar bad hiar ryngkew top haduh U Bnai ? Hato ka Naam jongki balahiar hangta kam shym la ong ba u Bnai u dap da ka dpei sieh kumba ki Amerika ki ong mynta ?

Ki Kpa tymmen jong ngi ki dei ki Rang-kynsai. Ki don hakhlieh jong u Lumbah ka burom. Na kliar u lumbah jong ka burom ba ki don, te ki peit la ki khmat sha jngai. Ah, katno ki diaw ! Ki iohi ia u syiem ka jingdum u lamih ban shukor ia ki khun baieit jongki. Ha khmih, ki ong:

"Lamynriet ! Lamynriet ! Kin kiew Diengsoh-mynken ki khun jongngi!

Lamynriet ! Lamynriet ! Kin jngi ruh ha ka Pungdien-jat masi!

Kaei sha kane ? Ka dei kein ha kane ka Aiom jong u syiem jong ka jingdum! Um ai lad ia ki briew ban kiew sha u Diengbah jong ka burom. Um ailad ruh ia ka jait ka kynja ba kan heh kan iar kum ka Duriaw. Hangne, tang ka pynrem lade, tang ka pyn-iap lade. Hangne tang ka khem lade, tang ka khniot lade. Da u diengdubnar u shynshar. U ong;phim bit

ban kiew diengbah! Phi dei ban kiew tang ha u Dieng-sohmynken. Phim dei ban jngi ia ka Duriawbah ! Hynrei phi dei ban jngi tang ha ka Pung dienjat masi. Khun ka mare !

Hato ka mynsiem im shi-met-shimet ; hato ka mynsiem khwan myntoi tang na ka bynta ka jingbit jingbiang ialade, hato ka mynsiem jingbishni uwei ia uwei pat; hato ka jingiabam duh uwei ia uwei pat kam shym laleh ha ka jiatbynriew jong ngi kumta ha kane ka Aiom jngi Pung Dien-jat masi ? Lada ka jiatbynriew ka jah, hato maphi bad ki khun ki kti jongphi ki lah ban sah ? Hei, ho ! Bret ia ka mynsiem im shi-met, ia ka mynsiem im shi lieng ioh tapdum biang u Dieng-iei ! Ioh ki khun baieit jongphi hangta kin ringswai da ka jingtieng jingsyier bad ha ka jingdumtliew kin jah.

Mano ba ong iaphi ba phi rit ! Mano ba ong iaphi ba phi tlot bor ? Mano ba ong iaphi ba phi bieit, ba phi anna ? Peit sha u Lumbah ka barom ba ki Kpa tymmen jongphi ki shong. Ha khmih, ka snam jongki haphi haduh mynta ka dang don ! Peit sha kliar u Lum, te ka mynsiem u kynting mawsan, ka mynsiem u puh shi lum kan wan. Ia u mynsiem jingpynwit, da u khwai shynreh woh khak. Sha khadarsnem lynti pda jiang. Ia u syiem jingdum da u mawheh maw san lynthem, da u lumbah khyllie stong bad tep sha niamra jlang.

Khublei,

Dated Lawjynriew,
Nongthynmmai,
Shillong-793014

Uba burom iaphi,

Naitung 21. 1980

U Tralsing
Mawthoh-Pongroop.

KA JINGKDEW

Ka jingkynmaw ieit ia I Mei Rad, I Kelbin Mawthoh-Pongroop, Iba la leit baam kwai ha Ieng U Blei, 1935.

KI TIEN - LAMPHRANG.

Ha Ka Jingshisha Ngi Ia Kynduh Lang

Ki briew kiba wad ia ka jingshisha baroh ki ia kynduh lang ha ka jingshisha wat la kim shym ladon ka jingialeit iawan bad ka jingia ai bad jingiashim jingmut kylliang ha kaba wad ia ka. Te haba iashem lang ha ka juh ka lynti jong ka jingshisha hangta ka don ka jingkmen, ka don ka jingieit bad ka jingialong kawei. Hynrei don ki briew kiba sngewrem ban shem ba ki iaid ha ka juh ka lynti ba kiwei ki laiaid. Kumta ki pyrshang ban thaaw da kawei pat ka lynti ialade tang ban pyniapher na kiwei Kane ka long ka bama, naba kam long kaba bha ia uwei ban iaid na ktieh tang ban pyniapher na uta uwei pat uba la-iaid ha ka lynti babha Don pat ruh kiba kam jong ia ka jingshisha tang naba ki la ioh ban iaid shuwa ha ka. Kumta ki niew ia kiwei pat kiba iaid na ka juh ka lynti hadien jongki ba ki long tang ki nongshim kylliang. Ka jingshisha ka long ka jingaiei na U Blei. Ka long solonsar ia baroh. Uta uba wad u shem iaka. Bad uta uba shem ia ka u dei pat ban pynpaw ha ki wei - um dea [redacted] ban bat ia ka tang ha lade hi. Ka jingshisha ka ialam sha ka jingshisha.

Naduh ki sngi mynbarim bad haduh kine ki sngi ba mynta don boon byllien ki jait-bynriew bapher ha kane ka Pyrthei. Napdeng jong kine don bun byllien kiba la-iaid shaphrang ha ka jingnang jingstad bad ki shong ki sah ha ki nongbah. Napdeng kine ki don boon byllien ruh kiba dang sah dien ha ka jingnang jingstad ba ki shong ki sah ha ki nongrit bad ha ki ri khlaaw. Kine ki jaitbynriew bapher ki don la ki ktien ki bapher, bad ki don ruh la ki rukom im ki bapher. Bad ki ia don ruh ka jingiapher ha ki dur ki dar bad ha ki rup ki rong jong ki snieh doh jongki. Hynrei baroh ki don kawei ka doh ka snaam - ka doh ka snaam briew. Bad baroh ki don ka juh ka jinglong tynraai kaba wad ban ia im bad iashong iasah lang ha ka kynhoon kum ka jait bynriew. Ki iawad ruh ia ki

lad ki lynti kumno ban iadei khambha bad u para briew ha ka im lang sah lang khnang ban lah ban ia im ha ka jingsuk bad ka jingshongshngain.

Ki iaid bynriew baroh ha ka Pyrthei ki don tang kawei ka jingkhot bad ka jingialeh ban kot sha ka jingjanaai, bad ban ioh ia ka jingkyrkhu bad ka jingsngewbha jong U Blei. Te namar ba ki don kawei ka jingkhot bad ka jingiabeh ban poi sha ka juh ka kool, ngi shem kein ba kawei ka jait-bynriew ka don ka jingiasyriem, ne ka don ki juh ki rukom pyrkhat, bad ki juh ki rukom jingngeit bad kawei pat ka jait-bynriew wat lada ki ia shong jngaai na kawei ka dong jong ka Pyrthei sha kawei pat, bad wat la kim pat ju ia kynduh mynnomynno ruh ban ia ai bad baniashim kylliang ia ki jingmut jingpyrkhat bad ia ki lad ki lynti ba ki iadon. Ki briew kiba iabeh ban poi sha ka juh ka Kool, ha ka jingwad bad ka jingthaawlad jongki ban poi shata, boonsien ki iashem ia ki juh ki mang (plan) bad ki pyndonkam ia kaba kum kata ka lynti iaid kaba don ka juh ka rukom tei.

Ban pynsuk ia ka iaid ka ieng na kawei ka liang jong ka wah bad kawei pat ka liang u briew u thaaw ia ka jingkieng. Ka jingeh ba ka wah ka buh hakhmat u briew ka pynlong ia u briew ban pyrkhat bad ban thaaw lad kumno ban leh khnang ba u lah ban jaam sha shiliang. Te na kane ka jingpyrkhat bad ka jingthaawlad ban ioh jaam sha shiliang u briew u shem ia ka jingkieng Hangnohangno ba ka wah ka don, la ha kanokano ka bynta jong ka Pyrthei, hangta hi ki briew ki shem ia ka juh ka buit ban shna ia ka jingkieng ban ioh jaam sha shilliang. Ha kaba thaaw ia kane ka jingkieng ruh ki shem ia ki juh ki buit kumno ban pynieng bad kumno ban kyrshaan, kumno ban pynsnoh bad kumno ban pyndait bad pynskhem ia ka. Ki jaitbynriew ha kawei pa kawei ka bynta jong ka Pyrthei ki shem ia ka buit ban thaaw ia ki jingkieng ban ioh jaam sha shilliang ka wah wat haba kim pat iohi ba kawei pat ka jait bynriew ka leh

kumta, ne wat haba kawei pat ka jaitbynriew kam pat shem lawan ban hikai ia ki ban leh kumta. Kum-jooh ruh haba tei ia ki jingtei, ki jingeh hi ba u briew u ia kynduh ki hikai ia u briew ban shem ia ki juh ki buit kumno ban tei bad ban pynskhem ia ki.

Ki jingeh ba u briew u iakynduh ki pynlong ia u briew ban pyrkhat, ban wad bad ban thaaw ia ki lad kumno ban jop ia-ki. Nangne kein mih ki jait jing-stad baroh ha la ki bynta ban shem ia ki jingshisha kumno u briew un leh ba un ioh pyllait ialade na kita ki jingeh bad ba un ioh ia kita ki jingdonkam kiba u angnood. Ka jingshisha ka pyllait ia u briew na ki jingeh, bad ka pynioh ia u briew ia kata kaba bha eh ha ka jingangnood jong u kaba u lah ban ioh ia ka jingsuk ha ka mynsiem. Ki briew sawdong ka Pyr-thei ki ju iashem ruh ia ki jooh ki jingeh ha ka jing-im kumba ki don ki jooh ki jingangnood. Kumta ba ki briew kiba iashem ia ki jooh ki jingeh, ha ka jing-ialeh jong ki ban lait na kita ki jingeh, kita hi ki jingeh kiba ki iashem ki pynlong ia ki briew haman la ki dong jong ka Pyrthei wat la kim ia kynduh iwei ia iwei pat, ban shem ia ki jooh ki mang (plan) bad ban pyndonkam ia kiba kum kita ki lynti iaid kiba don ki jooh ki rukom tei ban jop ia kita ki jingeh. Ki iashem kein ia ki jooh ki jingshisha ban jop ia ki jing-eh bad ban ioh ia kita kiba angnood. Kine ki long ki jingshisha. Uta uba wad u shem ia-ki.

Ka don ruh ka jingshisha ba ki jait-bynriew kiba mih na kajooh ka thymmei wat lada ki la iakhlad slem bah da ka jingphetwir bad ki iashong jngaai na kawei ka dong jong ka Pyrthei sha kawei pat ka dong jong ka Pyrthei, bad wat la kim don shooh ka jingiakynduh lyngba ki por, pynban kum kita ki jaitbynriew ki dang lah ban don bad ban ioh bat katto katne ki rukom pyrkhat, ki rukom pyntrei kam, bad ka rukom jingngeit kiba long kumjuh hi da ka jinghiar pateng. Kumta kine ki jait-bynriew la ki la iashong jngaai hynrei ki don ka jingialong kawei ha ki ba-boon ki bynta.

Ka jingiadei jong ki rukom pyrkhat, ki rukom pyntrei kam, bad ka jingngeit hapdeng kawei ka jaitbynriew bad kawei pat ka jaitbynriew ka wan ruh na ka jingia-ai bad jingiashim kylliang ia ki jingmut. jingpyrkhat kiba ki sngew iadei U briew na ka jinglong tynraai jong u hi u kloi ban pdiang ia kino kino ki lad kiba u shem bad u sngewthooh ba ki long kiba iadei bad kiba myntoi ia u. Kane ka wanrah ia ka jingiadei kaba kham kloi hapdeng kawei ka jaitbynriew bad kawei pat. Kum kane ka jingia-ai bad ka jingiashim kylliang ia ki jingmut jingpyrkhat ha ka jingngeit, bad ha ki rukom pyntrei kam hapdeng kawei ka jaitbynriew bad kawei pat ka jia haba kita ki jaitbynriew ki iadon ha ka jingialeit iawan bad ha ka jingiaieit ia sngewbha. Ki jaitbynriew kiba don ha ka jingiashoon ne jingiaisih kawei ia kawei pat, bad ki bym ju ialeit iawan kim lah ban ia ai bad ban iashim kylliang ia ki jingmut jingpyrkhat, ia ki rukom pyntrei kam, khamtam eh ia ka jingngeit. Kumta kein kine kim lah ban ioh ia ka jooh ka jingiadei ha ka rukom jingpyrkhat ha ka Jingngeit, ne ha ka rukom pyntrei kam ha ka lynti jong ka jingia-ai bad ia shim kylliang. Lada jia ba kum kine ki jaitbynriew ki don ia ki jooh ki rukom pyrkhat ia ka jooh ka rukom jingngeit, ne ia ki jooh ki rukom pyntrei kam, kita ki jingiadei ki dei ban long namar ki iashem ia ki jooh ki jingeh bad ba ha ka jingwad bad ha ki jingthaaw lad ban jop ia kita ki jingeh kata ka ialam ia ki ban shem ia ki jooh ki lynti jong ka jingshisha ban iadei kumjooh ha ka rukom pyrkhat, ha ka jingngeit bad ha ka rukom pyntrei kam.

U Khoon Khasi kum ka jait-bynriew u don ka jaah ka jingkhot kaba najrong, u don ka jooh ka jingiabeh ban kot sba ka jingjanaai bad ban ioh ia ka jingkyrkhu bad jingsngewbha jong U Blei kum kiwei pat ki jaitbynriew. Kumta, haba ngi peit ia ka rukom pyrkhat, bad ia ki rukom jingngeit ba tynrai jong u Khoon Khasi ngi shem ba u don ka jingiadei katto

katne bad kiwei pat ki jait-bynriew. To ngin ia peit ia kawei na kine. Ki Kpa Tymmen U Khoon Khasi, ki iathooh ba U Blei U labooh ia u Dieng-sohpet Bneng ha kane ka Pyrthei. Une u Dieng-sohpet Bneng u pyniasoh lang kawei ia ka Bneng bad ka Pyrthei. Ha une u Dieng-sohpet Bneng U Blei U la pynlong ruh ia ka Jingiatch Jutang bad u briew. Te katba u briew u dang sumar ia kata ka Jutang bad um pat pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng hangta ka Bneng bad ka Khyndew ki dang ialong kawei. Bad u briew ha Pyrthei ruh u ioh ia ka jingdap kyrhai bad ia ka jingsuk jingkmen bajanaai. Ia kane ka Ia ha kaba u briew u dang bat ia ka Jutang kaba la wanrah ha u briew ia ka jingmanbha, ia ka jingdap kyrhai bad ka jingsuk jingkmen bajanaai la khot, "**Ka Aiom Ksiar**".

Ka Aiom Ksiar ka long ka Ia ne ka Por ha kaba ka Hok ka dang synshar bad ka dang ieng rasong. Kane ka Hok ka don ka bor kaba trei phylla. Kumta ba ki Kpa Tymmen ki la ong ruh ba myn ha kata ka por, "Mynba dang lung ka Sngi u Bnai; mynba dang kynthong, mynba dang lung ka Pyrthei u briew bad ki laiphew mrad tang ka jooh ka ktien ki dang iakren bad baroh ki ia sngewthooh lang kawei." Kane ka kdew ia kata ka por mynba U Blei U dang shu lah thaaw shen ia ka Sngi u Bnai, mynba U dang shu lah thaaw shen ia ka Pyrthei bad ba u dang shu lah buh shen ruh ia ki laiphew jingthaaw baroh bad ia u briew ruh ha kane ka pyrthei. Ka Sngi u Bnai, bad ka Pyrthei ki dang lung, ki dang kynthong ha kata ka por naba U Blei U dang shu lah thaaw shen ia ki bad ba kim pat slem ka Sngi ka rta.

Hynrei ki Kpa Tymmen ki la ong ba u briew u lapynkyllon noh ia u Dieng-sohpet Bneng. Da kata ka jingpynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng, U briew u la pynkhein kein ia ka Jutang. Te mar shu kyllon u Dieng-sohpet Bneng, ka Bneng ka khlad noh bak na ka Pyrthei. Nangta de ka jingdum tliw ka lawan tap ha ka Pyrthei baroh kawei. U Blei U lakhlad

noh kein bak na u briew haba u briew u lapynkhein ia ka Jutang, bad kumta u briew u lahaap hapoh ka jingdum bad ka jingshitom.

U Khoon Khasi u ngeit ba ka jingpynkhein Jutang, ba ka jingpynkhein ia ki hok ki riti jong U Blei ka long ka lait ka let, ka long ka pop ka sang. Bad kane ka lait ka let kaba u briew u laleh ka wanrah ia ka jingpynshitom ia u briew. Ka wanrah ruh ia ka jingiap bad ia ka jingpynmakhlad ia u briew na U Blei lymda la weng noh ia ka. Te haduh mynta hi haba ka jingpang ka jingshitom ka wan ha u briew, ia kata la ngeit ba ka long ka shoh ka ther, ne ka sympat ka kawiat ia uta u briew namar ka lait ka let ba u laleh. Kumta haduh mynta haba u briew u pang, uta u briew u leit kein sha u Lyngdoh Nongknia ban wad ia ka daaw ha kano ka bynta u briew u la kum leh ia ka lait ka let, ba u la haap kat ha kata ka shoh ka ther, ne ka pang ka shitom. Ka jingpynkhein ia ka Jutang, ka jingpynkhein ia ki hok ki riti ka long ka pop, bad kata ka wan rah ia ka jingpynshitom. Ha kane ka bynta u Khoon Khasi u don jingiadei kaba iajan eh bad ka jait bynriew Israel.

Ka Jait bynriew Israel ka ngeit ba U Blei U la thung ia uwei u Dieng Adong hapdeng jong ka Kper Eden. Ha une u Dieng U Blei U la pynlong ia ka Jutang. U la ong ia uta u briew ba um bit ban baam na ki soh jong uta u dieng Bad U la ong ruh lada uta u briew un baam na ki soh jong uta u dieng, uta u briew un iap. Te katba u briew u dang bat skhem ia kata ka Adong, hangta ka don ka jingiadei hapdeng u briew bad U Blei. Bad u briew u la im ha ka jingsuk bad ka jingkmen ha kata ka Kper Eden. U Dieng Adong, u ieng hangne ban pyni ia ka jingiadei hapdeng u briew bad U Blei. Hynrei haba u briew u la pynkhein ia kata ka Adong da kaba baam ia u soh jong uta u Dieng Adong, hangta U Blei U la khlad noh bak na u briew. Ia uta u briew labeh noh na ka Kper Eden basuk. Bad

hangta u briew u la haap ban trei shitom, u ladei ban shah ia ki jingpang bad ki jingshitom bad ban shah ruh ia ki baboon ki jingeh. Kane ka long ka jingdum ia ka jingim u briew.

Ka Jaitbynriew Israel ka kyntang ia ka Sngi kaba Hynniew kum ka Sngi mane Blei Kane ka jaitbynriew ka niew ba ka long ka pop ban pynkhein ia ki riti ne ki hukum jong U Blei. Bad ba kane ka jingpynkhein ia ki riti, ia ki hukum U Blei ka wanrah ia ka jingpynshitom ia u briew uba pynkhein ia ki, bad ka pyniakhlad ruh ia u briew na U Blei. Ban pyllait ia u briew na kane ka pop kaba wanrah ia ka jingpynshitom, bad ia ka jingpyniakhlad ia u briew na U Blei, ki Lyngdoh jong ka Jaitbynriew Israel ki ju knia da u blang ban pynkhuid ia ki briew na ka pop jongki kaba ki laleh. Haba ki ai ia ka jingknia ha ka Duwan, ki khun Israel ki ju noh ruh ia ki kdhot ki dkhaai, ne ia ki dkhot ki lamjew. U Khoon Khasi, ne U Khoon U Hynniew Trep, kumjuh u niew ba ka long ka lait ka let, u niew ba ka long pop ban pynkhein ia ki hok ki riti jong U Blei. Bad ba kane ka pop ka sang, ne ka lait ka let jong ka jingpynkhein riti ka wanrah ia ka jingpynshitom ha u briew uba leh ia ki. Te ban pynlait ia u briew na ka jingpang bad ka jingshitom namar ka lait ka let, u Lyngdoh Nongknia jong u Khoon Khasi u ju knia da u Rang-Iarkhad, ki ju knia ruh da u blang u ban bah ban khala, u ban sait ia u briew na ka pop kaba u laleh bad ban weng noh ia kata ka jingpynshitom ia u briew namar ka pop. Ha kane ka jingknia, U Lyngdoh Khasi u ju noh ruh ia ki dkhot ki dkhaai, ne ia ki dkhot ki lamjew ha ka Duwan kumba leh u Khoon Israel. Kane ka long tang kawei ka bynta ban shu pyni ba ka don ka jingiadei ha ka jingngeit hapdeng u Khoon U Hynniew Trep bad U Khoon Israel na kaba sdang wat la kim shym la don ka jingiakynduh.

Kat kum ka jinghikai pateng, u Khoon Nyngkong ne u Khoon Rangbah jong kawei pa kawei ka

Iieng Khasi u dei ban shimti ia ka kam kum u Lyngdoh Nongknia ha la ka jong ka Iieng. Ia kine la hikai bha da u Nie u Kong uba nang bad uba tip janaai ia ka jingngeit, bad ia ka Niam ka rukom Bad kine kiba shah hikai ki dei ban da tip janaai ia ka nongrim jong ka jingngeit ba ki Iieng, bad ban da nang janaai ban leh bad ban pyndep ia ki Niam ki rukom kat kum ka Lynti kaba dei ba kin leh. Kim dei ban bakla shaphang ka Jingngeit bad shaphang ka jingleh Niam. Kim dei ban bakla shaphang u dkhot u lam'ew. Ka jingbakla ne ka jinglaitkylla ha ka jingnge t ne ha ka jingleh niam ka long ka pop ka bakhraaw pyrshah ia U Blei. Bad kane ka wanrah ia ka jingpynshitom. Namarkata ki Lyngdoh Khasi ki da hikai bha, bad ki da bat bniah bha ha ka jingngeit, ha ka khein ka bishar bad ha kaba leh ia ka Niam ka rukom. Kane ka jingngeit pyrkhing jong ki, ka pynlong ia ki ba kin nym shah shkor ia ki nonghikai jong kiwei pat ki Niam kiba wan ban ialap ha kine ki Ri Loom. Ki da niew ia kine ki Niam ba ki long ki Niam Nongwei. Bad ki da khang ia ki khoon ki kti ba kim dei ban pdiang ia ki Niam Nongwei.

Ka jingiadei ha ka jingngeit hapdeng u Khoon Khasi bad u Khoon Israel ha kawei na ki bynta jong ka jingngeit na ka jingsdang kumba la pyni ha shuwa kam long lyngba da ka jingiakynduh ne da ka jingialeit jingiawan, ne da ka jingiashim bad ia ai kylliang. U Khoon Khasi um ju don ka jingiakynduh ne ka jingialeit ia wan mynno mynno ruh bad u Khoon Israel. U Khoon Israel um shym la juwan kiew sha kine ki Ri Loom Khasi. Kumta ka jingia ai bad ka jingiashim kylliang ha ka Jingngeit, ne ha ka rukom pyrkhat ha kane ka bynta hapdeng u Khoon Khasi bad u Khoon Israel kam don eiei. U Khoon Khasi lyngba ki por u sah Nylla ha kane ka Ri loom hapoh ka jingker jong ki kut-loom baskhem. Lyngba ki por u bat skhem ia la ka jong ka jingngeit bad ka Niam ba nylla.

Ka Jaidbynriew nongwei kaba lawan lap nyngkong ia u Khun Khasi ha kane ka Ri Lum dei ki British, ne ki Phareng. Kine ki lawan poi ha kane ka Ri dang ha ka snem 1824. Ka dang long tang shispah snem tam khyndiat mynta. Bad ki Missionary jong ki, ki la wanlam ia ka Niam Khristan lem bad ki dang ha ka snem 1841. Kine haba ki lawan kiew sha ki Lum Khasi ki lashem ba ka Niam Khasi ka la don lupa kumba ka long. Ki Phareng (British) kim shym lawan ban ialap ne hikai ia u Khun Khasi ban pdiang ia ka Niam u Khun Israel, hynrei ki wan ban ialap shaphang ka Niam Kristan. Pynban, lyngba ki por ba ka Niam Kristan ka lawan ban ialap hapdeng ki Khasi, naduh ba ki Phareng ki lawan kiew ha kine ki Lum Khasi, kim shym la don satia ka jingpdiang sngewbha ia ka da ki Lyngdoh jong u Khun Khasi.

Ki Lyngdoh u Khun Khasi ryngkat ba l u paid Khasi kiba bat pyrkhing bha ia la ka jong ka Niam kim pdiang ia ka jinghikai jong ka Niam Kristan. Kim sngewtynnad, kim sngewbha khyndiat ruh ba ki missionary Kristan kin wan hikai ia ki khun ki kti, ia ki para ki pyrsa ban long Kristan. Ki pyrshah tyngeh ia kane ka jinghikai ban long Kristan namar ka pynlong ia ki Khasi ki ba pdiang ia ka Niam Kristan ban ieh noh ia la ka jong ka Niam tynrai ba la buh ba la seng da ki Nie ki kong, da la ki kmie ki kpa. Ki don ka jingsngewbitar ia kito ki khun ki kti, ia kito ki para ki pyrsa kiba pdiang ia ka Niam Kristan Ia kito ki khun ki kti, ne ki para ki pyrsa kiba pdiang ia ka niam Kristan ki ju niew ba ki long ki khun tam sneng bad ki nong niewbein ia ki Nie ki Kong bad ia la ki kmie ki kpa kiba long ki nongbuh ki nongseng iala ka niam. Ia kito kiba pdiang ia ka Niam Kristan ki ju ong. "Balei phi leit pdiang ia ka Niam Nongwei bad phi ieh noh ia la ka Niam ba labuh ba la seng da u Nie u Kong ?" Ban pynpaaw ia ka jingsngewpyrshah jong ki ia ka Niam Kristan, bad ba kim sngewbha ia ka, ki Khasi mynbarim ki ju beh noh na

lieng na sem ia kito ki khun ki kti, ne ia kito ki para ki pyrsa kiba pdiang ia ka Niam Kristan. Kane ka jingbymsngewbha bad ka jingsngewpyrshah jong ki ia ka Niam Kristan ka pynlong ia ki ba kin nym shim kylliang ne ban nym pyrthuh bud na ka Niam Kristan ia kano-kano ka jinghikai ne jingphla jingngeit kaba iadei bad ka Niam Kristan.

Hapdeng ka jingbymsngewbha bad ka jingbym-sngewtynnad ia ka jinghikai jong ka Niam Kristan, pynban ki Khasi kim don kum kata ka mynsiem shun Niam ne isih Niam kat haduh ban pynkhih ia u paidbah ban pynlong ka jingiapyrshah ne ka jingshun. Kim ju pyrshang mynno-mynno ruh em ban lum seng ban hikai ia ki briew ban isih ne ban shun Kristan, ne ia kano-kano ka jait Niam. Uwei uwei ha la ka jong ka jingsngew bad ha la ka jong ka jong ka lieng hi ki shu ia kren bad pyni ia ka jingsngew pyrshah da ka jingiasaid nia haba jia ka jingiakynduh, bad ki ieh noh ia kito kiba kwah ban bud ia ka Niam Kristan ha la ka jong ka mon jong ki hi. Ia la ki jong ki khun ki kti, ia la ki jong ki para ki pyrsa ki lah ban ai jingsneng katto-katne namar ka jingtamsneng jong ki. Hynrei ia ki ruh ki ju ieh noh ha la ka jong ka mon haba kim kohnguh ia ka jingsneng jingkraaw. Ki Khasi kiba bat pyrkhing ia la ka jong ka Jingngeit bad ia la ka jong ka Niam tynraai ki don bun kyrhai haduh mynta. Haduh u Bnai Nohprah (December) jong ka snem 1962 ki Khasi kiba dangbat skhem ia la ka jong ka Niam tynraai ki don palat ia ka 60%. Ki Kristan ki don tang 39.7% haduh katei ka snem hadien ba ki la pynlut ia ka por ha ka jingialap 121 snem.

Ka jingialap bakongsan jong ka Niam Kristan ka long pyrshah ia ka jingleh niam jong u khun Khasi kaba long da ka jingai Jingknia jingkhriam. Ki ong ba ka long ka bym lah ba u syiar, u blang un bah-ryndang un kit-ryndang ia ka lait ka let u khun bynriew. Ki ialap ba ia ka jingknia baroh lapyndep

ha U Jisu Khrist mynba U lawan ban shah iap da lade halor ka Diengphna halor u Lum Kalbari. Ka jingialap jong ki kam long da ka jingpynbor, hynrei da ka jinghikai, da ka jingpyni ia ki nia ki lynti bad da ka jingpynshnai kat ha kito kiba mon ban pdiang. Hynrei u khun Khasi babun te u ngeit skhem ba ka Niam Knia ka niam khriam jong u ka long ka Niam tynraai. U Khun Khasi u da ngeit ba U Rang-Iarkhaad U Khun ka Blei U long u Nongbahryndang u nongkit-ryndang namar u khun bynriew. Bad um lah ban pdiang ia kaba kum kata ka jinghikai kaba long pyrshah ia ka ban pyntroin bad pynduh ia ka Niam jong u.

Ki Lyngdoh Khasi kim don ki Skul ban hikai pule kot bad ban hikai thoh. Kim nang ban pule bad kim nang ban thoh. Ia ka jingnang jingtip shaphang ka Jingeit bad shaphang ka Niam ka rukom jong ki, ki ioh da kaba rikhop (record) ha ka jingkynmaw bad ha ka dohnud jong ki lyngba da ka jingpynmlien ban kynmaw na kata kaba u Ni u Kong u iai hikai bad u iai pynrung hapoh ka dohnud jong ki da kaba iaiban ia ka jingiathuh bad jinghikai bunsien bunsien. Ki Lyngdoh Khasi kim nang ban pule bad kim ju ktah ia ka Bible Kristan namar kane ka hikai pyrshah ia ka jingleh niam jong ki. Ka long ka bym shongnia ban mutdur ba ki Lyngdoh Khasi bad ki paid Khasi kiba ieng skhem ha ka nongrim jong ka Niam Jing knia kin shim kylliang ia kano-kano ka jinghikai na ka Niam Kristan kaba pyrshah ia ka Jingknia. Lada ki leh kumta ki ladei ban ieh noh ia ka Jingknia Jingkhriam baroh. Bad lada ki la ieh noh ia ka jingknia jingkhriam, ka Niam jong ki hi kan duh noh namar ka nongrim jong ka niam Khasi ka long ka Jingknia jingkhriam. Kam long kaba shongnia mynno-mynno ba u briew un pdiang ia ka jinghikai kaba pyrshah ia ka nongrim ba u ieng. Lada kumta uta u briew u ialeh da lade ia lade bad kum uta un nym lah ban neh. Ka long rooh ka bym shong-

nia ban mut dur ba ki Lyngdoh Khasi kin tip ia Niam u Khun Israel na ka Bible haba ki Lyngdoh Khasi hi kim nang ban pu'e Bible, bad ba ki pyrshah ruh ia ka Bible namar ia kane ki niew ba ka long ka kot ki Kristan ia kaba ki pyrshah kum ka Niam Nongwei. Namarkata, ia kano kano ka jingngeit kaba don ka juh ka jingiadei hapdeng ka Niam u Khun Khasi bad ka Niam u Khun Israel kam lah satia ban long na ka jingiashim bad jingia-ai kylliang lyngba da ka jingiakynduh, ne lyngba da ka jingialeit jingiawan, ne na ka jingpyrthuh bud na ka Bible ki Kristan.

Ka lynti ban leit sha U Blei ka long lyngba ki jingshisha kat kumba U Blei U la pynpaw lyngba ki por. Bad U Blei hi u khot ia ki briew baroh lyngba ki por ban wan sha ki jingshisha. Te kat kiba sngew bad kat kiba pdiang ia kata ka jingkhot. U Blei U ialam ia ki shijam pa shijam, na ka jingshisha sha ka jingshisha haduh ba u briew un da poi ha kata ka jingthmu ba U Blei U labuh ia u briew ban poi. Kumta, kita kiba sngew ia kata ka juh ka jingkhot bad kiba bud ia kita ki juh ki jingshisha, kita ki shem kein ba ki iaiaid lang ha ka juh ka lynti jong ka jingshisha ha ka Jingngeit. Ha ka lynti jong ka jingshisha ki jait-bynriew Ka Pyrthei baroh ki ia kynduh lang. Kumta ruh u Khun Khasi u don ka jingiakynduh lang ha ki bun ki bynta jong ka jingngeit bad kiwei pat ki jaidbynriew haba ia kata ka jingngeit la pynshong nongrim ha ki jingshisha kat kumba U Blei U la pynpaw.

Haba peit sha ka Niewtang (History) jong ka jaitbynriew jong ka Pyrthei baroh, ngi iohi pat ruh ba ka don ka por ha kaba kito ki Jaitbynriew ki hap hapoh ka jingbakla na ka jingngeit (apostacy). Kane ka mih naba ki jaitbynriew, kim hun ban mane ia U Blei tang kat kum ki jingshisha ba U Blei hi U la pynpaw. Haba ki briew ki pynduna noh na ki jingshisha ba U Biei U la pynpaw bad

U la ai kita ki briew ki leh ia ka jingbak'a. Kumjuh ruh ki leh ia ka jingbakla haba ki pynlang tam shuh shuh da ka jingthaw jingbriew halor jong ki jingshisha ba U Blei U la-ai bad U la pynpaw. Haba ki leh ia kane, ki jaitbynriew ki hap hapoh ka jingdum, bad ha ki jingeh babun jait. Te haha ki lahap hapoh ki jingeh namar ki jingbakla, ngi iohi pat ruh ba ki jaitbynriew ki ialeh ban phai pat sha ki jingshisha. Kumta ki ia tur sha khmat ban pynbiang ha ki jingshisha haba ki shem ba ki duna. Bad ki ia kynran na ka jaka ba ki don bad phai pat sha ka jingshisha haba ki shem ba ki la iaid palat sha khmat na ka. U briew uba wad ia ka jingshisha um hun ban sah ha ka tam ne ha ka duna.

Te kumba long kiwei pat ki jaitbynriew ha kane ka Pyrthei, kumta ruh ka long bad u Khun Khasi. Ngi tip ba u Khun Khasi u mane tang ia U Blei Uba thaw ia ka Bneng bad ka Khyndew; Uba thaw ia ka met bad ka mynsiem. Ha ka jingduwai, ki da ong, "Ko Blei, ko Nongthaw ko Nongbuh ia ka Bneng ka Khyndew; Ko Nongthaw ko Nongbuh ia ka met ka ka Mynsiem. Ko Blei, ko Nongda ko Nongri; Ko Nongpyndap ko Nongpynbiang." Hynrei hapdeng ka jingtip bad ka jingmane ia U Blei bashisha, la don ka por ba U Khun Khasi ruh u la hap hapoh ka jingbakla na ka jingngeit. La don ki Lyngdoh Khasi kiba sngew ba donkam ban don ki nongsynran bad ki nongiarap ha kane ka Pyrthei ha ki katto katne ki bynta ba ki sngew donkam. Kumta ki wad ia ki ryngkew, ia ki basa kiba shong ha ki Lum bad ha ki khlaw. Te haba ki kular ban ai jingiarap ban synran haba leit haba wan, bad ban da na ki nongshun, hangta ki buh ia ki 'Law-kyntang, ki buh ia ki Lum kyntang ban ai ia ka jingainguh ha kita ki ryngkew ki basa, kum ka jingainguh shisien shi snem. Kumta ngi iohi nalor ba ki mane ia U Blei Uba long U Nongthaw jong ka Bneng bad ka Khyndew, ha ka por jong ka jingbakla, ki la don ki Khasi kiba leit ai ruh ia ka jingainguh ha ki ryngkew bad

ki basa kum ki nongiarap hynrei tang ha kano re kano ka bynta ym ha baroh ki bynta.

Ia kine ki ryngkew ki basa ki ong, "ki nongiarap ha ryngkat lem bad U Blei." Kata kine kin long ki nongiarap lem bad U Blei. Te wat haba ki leit ban ai ia ka jingainguh ha ki ryngkew ki basa, ha kata hi ka por ruh kim ju klet ia U Blei Uba shisha. Haba ki ai ia kane ka jingainguh ha ki ryngkew ki basa kim ai ruh ia ka jingai kum ha U Blei. Ki ai ia ka jingainguh ha ki ryngkew ki basa tang kum ki nongiarap. Bad ia U Blei Uba long U Nongthaw U Nongbuh ki ai ia ka jingainguh kaba kyrpang la ka jong. Wat la katta, ka jingainguh ha ki ryngkew ki basa ka long ka jingbakla. U Blei U long Uba donbor tam halor baroh, U Blei Um donkam ia kiwei pat ban iarap ia U ha kaba synshar ia ka Pyrthei, ne ha kaba ri kaba sumar ia u briew. Na ka bynta kane ka jingbakla U Blei U phah ia ka shoh ka ther, bad ia ka jingsympat jingkawiat.

Dei namar ki jingbakla ha kaba u Khun Khasi u leit phan u leit kyrpad, bad u leit ai ia ki jingainguh ha ki ryngkew ki basa ba u nongwei u bym tip ia ka jingngeit ba tynrai jong u Khun Khasi, u sa ong, "Ki Khasi kim long ki nongmane ia U Blei bashisha.' Bad ki ong ruh ba, ki "Khasi ki long ki nongmane ia ki mynsiem ksuid kiba shong ha Lum ha wah—animist." Kane kam long kaba shisha naba u kdew tang ia ka jingbakla kaba u Khun Khasi u hap shipor. Nalorkata, wat hapdeng kata ka jingbakla u Khun Khasi um ju klet ban ai ia ka jingduwai bad ia ka jingainguh ha U Blei Uba shisha. Ha kaba ai nguh ha Une U Blei ba shisha ki ong, "Ko Blei Trai Kynrad, Ko Nongthaw ko Nongbuh ia ka Bneng ka Khyndew, Ko Nongthaw ko Nongbuh ia ka met ka mynsiem."

Ki Lyngdoh Khasi hadien ki lashem ba ka jingai nguh ha ki ryngkew ki basa ka long ka jingbakla. Ki la shem ia kane kajingbakla ynda haba ka Iing kaba leh ia kane ka jingbakla ka la ioh ia ka jingshoh jingther, ia ka jingsympat jingkawiat na U Blei. Ki Khasi ki ngcit skhem ia kane kawei ba, haba ki leh ia ki jingbakla, U Blei U phah ia ka shoh ka ther, ia ka jingsympat jingkawiat. *Kane ka pynlong ia ki khun khasi ba kin nym sah slem ha ka jingbakla. Naba, haba ki bakla, U Blei U phah ia ka jingsympat jingkawiat. Te ki pat haba ki ioh ia ka jingsympat jingkawiat ki wad hangno ki bakla. Te haba ki la shem ia ka jingbakla hangta ki pynbeit noh bad ki wan phai pat sha ka jingshisha.* Ki Lyngdoh Khasi ki shem ruh ia kane ka jingbakla hadien ynda haba ki la ioh ia ka jingshai ha kaba ki phai sha ki nia ba im, ha kaba ki phai sha ki jingshisha bad ki iasyllok bad U Blei. Ia kaba kum kane ka jingbakla ki Lyngdoh Khasi ki khot, "Ka jingthaw jingbriew," ne "Ka jingpyndon-niam jingbriew," ne "Ka Jingthawlaitkylla." Te ki Lyngdoh Khasi bad ki Iing Khasi kiba ki por kat kiba lashem ba kane ka long ka jingbakla, ia kane ki la nang pynduh noh. Kumta kein ngi shem ia kine ki kyntien ba u Lyngdoh u ong, "Ko Blei Trai Kynrad, weinga la shem ia ka bijar ka buhkhoh Jongphi, ba la long katne ka shoh ka ther ka sympat ka kawait namar ka thaw-jingbriew, ba ngi u bynriew da ka jingbieit ngi la kum pyndon-niam ia ka lum ka wah, ngi la ai ia ka nguh ka dem ha u ryngkew u basa--te to sngew to sngap naduh mynta ngin da kyndit bynriew, ngin da kynmaw bynriew. Ngin da bat ngin da snoh tang ha phi U Blei, U Nongthaw U Nongbuh ia ka Bneng ka Khyndew. U Nongthaw Nongbuh ia ka met ka Mynsiem. Ia kato ka jingthaw-jingbriew, ia kato ka jingpyndon-niam jingbriew kaba u Nie u kong, kaba u barim uba jah u la kum leh da ka jingbieit jingduna mynta ngim bat shuh, ngi la bret phar. Kata ban wan ud ban wan nam da dien pat da kum kita ki ksuid ki khrei, da kum kita ki laitkyllai ki

ki siar kylla ym don shuh ka hok ka hukum. Kumta to da loit to da law, to da sait khuid Maphi U Blei phar. Ioh don kiba wan ud wan nam da dien pat na ka jong u ryngkew u basa, ne ka jong ka lait kylla ka siar kylla ia kaba kum kata to bishar Maphi, to da beh to da thom Maphi, kum ia kita to da dain to da khet Maphi U Blei U Nongbuh U Nongthaw ... ." Te kumta haba u khun Khasi U Ia phla shaphang ka lait ka lét, bad u la bret noh ia kata ka jingbakla baroh, bad ba u la wan nguh wan dem ha U Blei, nangta U Blei u sa weng noh ia kata ka shoh ka ther, ia ka sympat ka kawait bad U ai pat ha u briew ia ka jingbha jingmiat.

Ka don ka jait-bynriew ia kaba la niew da ka Pyrthei baroh ba ka long ka jaitbynriew kaba mane ia U Blei bashisha. Ia kane ka jaitbynriew phi ia tip ba ka don haduh mynta. Kane ka jaitbynriew ka la don ki ain ki riti Niam kiba biang ba U Blei U la ai ha ki Nongiathuh lypa bad ha ki Kpa tymmen jong ka. Hynrei ladon ka por ba kane ka jaidbynriew ruh ka lahap hapoh ki juh ki jingbakla kumba u khun Khasi u lahap. Kane ka jaidbynriew ka la leit kein ban ai ia ka jingainguh ha ki mynsiem ksuid ne ki ryngkew ha ki Law-kyntang, bad ha ki Lum bajrong. Te haba kane ka jaidbynriew ka la leh ia kane ka jingbakla, U Blei U la phah ha ka da ki jingsympat bad ki jingkawait. Ha ka Niewtang (History) shaphang kane ka jaidbynriew ngi shem bun ki jingsympat ba U Blei U la phah ha ka namar ki jingbakla jongka lyngba ki por. Te haba ka laioh ia ka jingsympat na U Blei, namar kata ka jingbakla, kane ka jaitbynriew ruh ka bret noh ia kita ki jingbakla bad ka phai khmat pat sha U Blei. Te haba ka laphai khmat sha U Blei, U Blei ruh U Kyrkhu pat ia ka.

Ha kaba rikhop (record) ia ka jinghikai ba kynja mynsiem, ki Kpa Tymmen u khun Khasi ki

pyndonkam ruh da ki dur, da ki dak ki shin, da ki phawar bad da ki pharshi ba bun skit kumba leh kiwei pat ki jait bynriew. Ngi shem ba ki ju shim bad ki pyndonkam da ki dur, ne ki mata (ki tiar ki tar) ba ki briew ki ju tip bha ia ka jinglong jong ki bad ia kita ki pynieng ha ka jaka jong ka ita (object) kaba ki briew kim pat ju iohi bad kim pat jutip kaba ki don ban ong eiei shaphang jong ka. Kumta ba na ka jinglong jong kata ka dur (figure), ne ka mata ba la ju iohi bad la ju tip lah kein ban sngewthuh bad ban tip ia ka jinglong jong kata kaba ym shym lalah ban iohi ia kaba u nonghikai u kren shaphang jong ka bad u kwah ban pynsngewthuh ha ki. Kumta, shaphang ka Hok ka riti kaba long tang maka hi kaba pyniasoh lang kawei ia ka Bneng bad ka Pyrthei, kaba pyniasoh lang kein kawei ia u briew ha tbian bad U Blei ha Bneng hajrong, ia kata la kren ha ka dur jong "U Dieng sohpet Bneng"—u Diengbah u ba jrong ba lamih na ka Pyrthei bad uba kot haduh ha Bneng.

Ka pop pat ka long kaba sniew bad kaba trei ia ki kam ba Pynjot. Ia kane pat ki Kpa Tymmen ki la pynsyriem bad u Diengbah uba tap dum ia ka Pyrthei, ia uba la khot u Diengiei, uba pynsniew lut ia ka rep ka riang bad ia ki jingthung jingtep da ka jingkshop bad da ka jingkjap jong u. Bad uba pynjynjar ruh ia u khun bynriew da ka jingtap dum jong u. Ha trai jong u Diengbah ba tap dum ki jingthung jingtep ki iap stui lut bad kim lah ban long. Ia kane baroh ki briew ki tip bad ki iohi. Kumta kein ia ka pop kaba trei ia ki kam basniew bad ki kam pynjot la pynsyriem bad u Diengbah batap dum, uba pynsniew lut ia baroh ki jingthung jingtep hapoh ka jingtap dum jong u. Ia ka pop la pynsyriem ruh bad ka jingdum namar ka jingdum hi ka don ka jinglong kaba ki briew ki tieng bad kim sngewbha. Ka jingdum ka buhrieh ia ki jingsniew bad ia ki jingma baroh. U briew umlah ban iohi eiei hapoh ka jingdum. Kumta kein ia ka jingdum la shim ruh kum ka dak (symbol) na ka bynta ka pop.

Nangta ki Kpa Tymmen jongngi ki ju shim ruh da ki mrad ne da ki sim, kiba na ki dur, na ki rong, bad na ka jinglong jongki lah ban ai jingshai ia ka jinglong jong ka ita kaba ki briew kim pat iohi. Kumta ba ia u khla ki la shim kum ka dur na ka bynta ban kdew ia u Soitan, ne ia u nongpynshoi ba radbah uba long u nongshun jong u briew. Bad ia ka tyngab iong la pyndonkam ban kdew ia ki wei pat ki mynsiem ksuid kiba shukor ia u briew. Ngi shem ruh ba ki pyndonkam ia ka s'm Phreit kum ka Lambyrta (nongkitkhubor) babha, bad kum ka nongiarap ia u briew, katba ki mut ban kdew ia kiwei pat ki mynsiem babha ha Bneng, ne ki Angel na Bneng ba U Blei U la phah ban iarap ia u briew. Hynrei ngim dei pat ban shim ba baroh ki mata, ne ki jingthaw ba kynja met la ki d'eng ne la ki mrad ba la kren ha kano kano ka Niewtang ba ki ieng na ka bynta kata kaba kynja mynsiem. Lada ngim peit bniah shaphang kane ngi lah ban shah ialam bakla. Na ka jingbympeit bniah shaphang ka jingmut ba u nongkren u pyndonkam boon ki briew ki niew pynban ia ka jingshisha tang kum ki puriskaam ba shu iathuh khana tang ban pynbang ja bad ban pynbyrngia.

Ha kaba iathuh pateng shaphang kano kano ka jingjia bashisha, haba ym shym la rikhop (record) ha ka jingthoh, ngi ju shem ba ka don ka jingpynheh ne ka jingpynrit khyndiat ban ia kaba dei ban long. Teng teng ki don ruh ki jingpvnheh bad ki jingpynrit palat. Ki judon ruh ki briew kiba iathuh pynheh khnang, bad pynrap bad ki ktien biria wat haba ki iathuh shaphang ka jingshisha. Ki kwah tang ban pynsngewtynnad ia ki nongsngap. Kumta slem slem wat ka Niewtang (History) bashisha shaphang ka jingngeit bashisha, ha ki bym iit bha, kan paw pynban tang kum ka puriskam ba shu iathuh khana tang ban pynbyrngia. Ha ka jingiathuh pateng kaba da ka ktien don ruh ka jingduna ba ia ka jingjia kaba don ka jingiasnoh kawei hadien kawei pat ym lah ban buh ryntih. Ia kane ka jingjia bunsien la ju iathuh khana lyngkhot lyngkhot. Bad la buh kawei shawei

bad ia kawei pat shawei. Ki nongiathuh kim salia kano kaba dei ban wan shuwa, bad kano ka ban wan hadien. Hynrei kat kaba wan ha ka jingmut bad ki ioh ia kaba sngewbang ha kano kano ka por, ki shu iathuh ia kata. Te kumta ka long ka kamram jong ki nongthoh kiba wad ia ka jingshisha, haba ki lum ia ki khanatang jong kano kano ka jaitbynriew, bym pat shym labuh ryntih ha ka jingthoh, ban pyniakhlad ia ki jingshisha na ki puriskam ba pynbyrngia. Bad ban buh ryntih ia ki ha ki jaka ba ki dei ban don. Ban pyniakhlad haba dei ban pyniakhlad bad ban pyniasoh haba dei ban pyniasoh. Bad ban peit kino kiba dei ban wan shuwa bad kino kiba dei ban wan hadien. Ia kane lah ban leh da ka jingtrei shitom ban iaiujor ia ka jingshisha bad kawei pat ka jingshisha kiba lah ban kyrshan kawei ia kawei ha ka lynti kaba shongnia. Dei ban sngewthuh bha ia ka jingmut jong ki bad ban pynshong ia ki nia ki lynti na baroh sawdong kumno ki long, hangno ki dei ban wan bad hangno ki dei ban don.

Ha kane ka Tappli-I (Book-I) ia ki Mawlynti jong ka Jingshisha kat kiba nga la ioh ban lum na ka diang na ka mon nga la pyrshang ban buh ryntih ha ki jaka ba ki dei ban don. Kine kin pyni ia ka lynti kaba kumno ka long ka Jingngeit u Khun Khasi. Ha ka Tapli 2 kaba nga dang pynkhreh ngan ialeh ban sei shuh shuh ia ki mawlynti jong ka Jingshisha ki ban pyni ia ka khmat bhabriew ka Phylosophy jong ka jingngeit U Khun Khasi. Lada ym don jingpynwit nga kyrmen nga lah ban pynmih pyrthei ia ka ha ka por ka babiang.

Shillong.
[redacted]

U Bah Tralsing
Mawthoh—Pongroop

KI KYNTIEN SNGEWNGUH

Ha kaba lum bad kynshew ia ki mawlynti jong ka jingshisha kiba nga la lah ban buh ryntih ha kane ka Tappli, nga ai ka jingsngewnguh kaba khraw eh ia I Pa, U Hoom Nongdhar, Iba la-ai ka jingiarap ka bakhraw shibun eh. I Pa I la long U Lyngdoh Nongknia ha la ka Jong ka Ieng kat kum ka rukom Khasi naduh ba I dang samla. Lakha ia I 20 snem shuwa u Jumai jong ka snem 1897. Bad I la shakri ia la ki kur bad ia la ki khun kum U Lyngdoh Nongknia kumba 60 snem palat. I la-iehnoh ia kane ka kam ha ka snem 1970 haba I la tymmen bha

La hikai ia I Pa ban long U Nongknia, ban long u nongshat u nongkhein da U Son Warlarpih uba long u 'Pamen jong I, bad da u Puson Nongdhar uba long u Knie trai jong I hi. Te na I Pa nga la ioh ia ki kyntien ba bun kiba ki Lyngdoh ongknia ki pyndonkam ha kaba duwai phirat, ha kaba khan ha kaba shat ne khnong pylleng, bad kaba ai jingknia jingkhriam ha ka duwan dupat kat kum ki jingdonkam baiapher Na I Pa nga la iohsngew bad nga laioh lum ruh ia ki khanatang shaphang U Rang-Iarkhaad bad kiwei kiwei pat ki Khanatang kiba don ka jingiasoh bad ka Niam u Khun Khasi. Kum u khynnah nongkyndong ha ka Iieng kaba U Kpa u long u Nongknia, nga la ju iohsngew ruh ia ki babun ki kyntien na kiwei pat ki Lyngdoh Nongknia ba ki la pyndonkam ha kaba duwai phirat, ha kaba khan bashat, bad ha kaba ai jingknia jingkhriam

Mynba nga dang khynnah nga ju sngewtynnad ban shong hajan I Pa haba I ai jingknia, ne haba I shat-pylleng bad kumjuh ruh haba I Khan. Nga ju sngewtynnad ban shong hajan jong I Pa naba nga sngewtynnad ban ioh sngew ia ki sur basngewthiang ba I kynud haba phawar knia, bad haba I iasaid I iathew. Nga don ruh ka jingitynnad ban peit kai kumno I leh haba knia, kumno I leh haba shat pylleng, bad kumno I leh haba khan.

Haba pynlong jingknia, ne pynlong ia ka shat ka khein ha Iieng ha sem, ki kmie ki kpa jong ngi,

ki ju hikai iangi ban iashong khop bad ban iasngap jar. Te ngi ju shahshor ia ki bad ngi leh kumba ki ong. Kum ki khynnah rit ngi ju don ka jing kwahtip (curiousity), ka jingkwah nang, bad ka jingitynnad ban pyrthuh ia kaei ba ki rangbah ki leh. Kumta haba don ki Nongknia ha Iing ba ki knia syiar, ki knia blang, ne haba ki shat pylleng bad ki khan, ngi ki khynnah nyngkyndong, ngi ju ia sngap jar bad shongkhop hajan ki nongknia, ne ki nongshat nongkhein, ne ki nongkhan ban ia sngap ia ki jingkynud jongki bad ban peit kumno ki leh. Ha ka jingsngap jar, ki shkor jongngi ki iohsngew kyndiang, bad ki khmat jongngi ki peit kliaw ia kaei ba ki nongknia, bad ki nongshat nongkhein ki leh. Te na kaei ba ngi iohi ba kine ki Nongknia ki leh, ngi ki khynnah ruh barabor ngi ju ia lum lang para khynnah bad ngi ju ia tyrneng (lehmynleh) nongknia. Ngi ju iakheit 'khangskei. Ngi pynlong blang bad ngi pynlong syiar ia kine ki 'khangskei. Bad haba la buh ia kine ki 'khangskei ha khmat ngi ju ia kynud sur knia kumba leh ki nongknia. Nangta ngi ju iapom, bad ngi ju ia ot ia ki ryngdang jong ki 'khang-skei ha ka jingpyrthuh bud ia ki nongknia. Para khynnnah, ngi ju ialum lang ruh bad ngi ju ia shatpylleng bad ngi ju ia khan kai ban pyrthuh bad bud ia kaei ba ki leh ki rangbah.

Nalorkat, ngi ki khynnah nongkyndong, haba pynlong jingknia ne shatpylleng ha la Iing, ngi ju sngewtynnad ban ialum lang bad ban ia shong hajan ki nongknia bad ki nongshat pylleng, naba, ynda haba la dep knia ngi ju ia ioh ban bam doh knia, bad ngi ju ia ioh ban bam pylleng ynda haba la dep. Ki khun kiba lakham heh kham san, ynda haba ki la long khynnah heh pat, ki ia sngap jar bad ki iashongkhop hajan ki nongknia haba pynlong jingknia ha la Iing, naba, mynta ki la heh ki la sngewthuh kein ba kata ka long ka kamram jongi ban burom bad ban sngap ia ka jingleh niam ba-

kyntang hala ka jong ka Iing Kane ka jingsngapjar da ka jingsngewburom ia kaei ba u Lyngdoh Nongknia u leh, ka pynlong ia ngi ban iohsngewbha kyndiang, bad ban iohi bha kliaw da la ki khmat ia kaei ba u lyngdoh Nongkñia ne u nongshat nongkhein u leh. Kine ki ngam hapoh ka dohnud jongngi. Te kine ki jingkwahtip (curiousity), ki jingkwah peit-thuh, ki jingkwahnang ban leh kum ki rangbah kiba trei ha ki khynnah, mynba ka dohnud jongki ka danglung, ha ka por ba ki shah shkor bad peit kliaw ka long kum ka umslap kaba hap ha ka khyndew bajem, bad kaba ngam beit thiaw shaduh tynrai mawsiang ban ialum lang hangta ia ka ban kyrsei pat ha ka por ka babiang. Kine ki juh ki jingiohi bad ki jingiohsngew, kiba nga iohi bad kiba nga iohsngew kein mynba nga dang khynnah rit na kaba ki lyngdoh Nongknia ki leh ki shong sah hapoh ka dohnud jongnga baroh ki sngi jong ka jinglong khynnah. Ngam ju pyrkhat shaphang jongki. Hynrei ka por kam shah ia u briew ban sah shen hapoh ka jinglong khynnah. Bad ki jingjia kim pynlong ia u briew ban sah ha ka juh ka jaka. Ha kane ka sngi jong ka jinglong rangbah nga la iohsngew ia ki jingkren ba ki briew kim kren ia ka Niam Khasi kat kum ka jingshisha ba ka long. Nga la iohi ruh ia ki jingthoh ba katto katne ki briew na la ka Ri kumjuh ki Nongwei de kim thoh ia ka Niam Khasi kat kum ka jingshisha ba ka long. Bun ki la kren bad ki iathoh tang kat kumba ki ioh jingtip lyngba na ki briew ki bym long ki lyngdoh jong ka Niam, lyngba ki briew ki bym tip ia ka jingmut bad ia ka jingshisha jong ka Niam u Khun Khasi. Kine ki briew ki pyniakhleh jaktung ia ka jingshisha bad ka jingbakla. Bad bun kiba shu kren pynrem kum ka Niam mane ksuid khlem da tip ia ka jingshisha. Kine ki pynlong ia nga ban pyrkhat naba kaei kaba nga iohi bad nga iohsngew da lade na ki lyngdoh Nongknia ka pher na kaei ba kine ki briew ki kren bad ki thoh. Kane ka jingpyrkhat kaba lawan siat ha kane ka stir (line) ka la long kein

ha nga u shabi ban plie ia ka jingkhang wang ban shah ia ka um ba la tyngkai ha tynrai mawsiang ka dohnud ban kyrsei bad mih shabar.

Te ioit nga ieng ban nangwad jingtip shuh shuh, bad ban nangwad jingsngewthuh shuh shuh na I Pa ia ka ban nang pynjanai ia kaei ba nga la iohsngew naduh ba nga dang rit. Bad ban wad jingtip shuh-shuh ia kaei kaba ngam pat tip bad ngam pat ioh-sngew, bad ruh ban pynkynmaw shai kdar ia kaei kaba nga lajan ban klet ha ki por balaleit jong ki jinglong khynnah. Te kumta ia kita kiba nga la ioh lum ei katto katne ha kane ka T. ppli nga buh ban sah jingkynmaw, bad ban tip ia ka jingshisha hangao u Khun Khasi u ieng bad kumno u ngeit.

Ki Khasi ki mane bad ki nguh ki dem ia U Blei tang ha la ka jong ka Iing ka sem, bad ki iashim bynta lang ha u syniang u mynhei ha kaba pynleit ia ka Niam ka rukom tang shikur shi jait ha la ka jong ka Iing Seng shikur. Kawei ka Iing ne kawei ka kur kam ju iashim bynta lang ha ka nguh ka dem bad kawei pat ka Iing kaba dei na kawei pat ka kur. Ha ka jingnguh jingdem ia U Blei, ha ka jingpynleit ia ka Niam ka rukom, u khun Khasi u shong pyrkhat tang shi Iing shi sem, bad tang shi kur shi-jait hi kat kum ki jingdonkam ha la ka jong ka Iing bad hala ka jong ka kur ka jait. Kim ju ianoh syniang lang ha ka juh ka jingiinguh kum ka jait-bynriew. Pynban kum ka Jaitbynriew baroh ka don ka juh ka jingngeit bad ka ieng ha ka juh ka Nongrim jong ka Jingngeit ha u Blei. Ki Paid Khasi shi tyllup ki ngeit ia ka Juh ka Jutang. Ki pyndonkam ia ki juh ki nia ba-im ha la ki bynta kiba iadei ha ka jingleh-niam Blei. Ki pyndonkam ia ki juh ki lad ki lynti, ia u syiar ia u blang, ia u'kpu u rynsi ha ka nguh ka dem, ha ka knia ka khriam. Kumta ba ki Lyngdoh Nongknia jong ka Niam Khasi la ki wan na kano kano ka kur ne ka jait jong ka jaitbynriew Khasi kita ki nang bad ki

lah hi ban pyndep ia ka Niam ka rukom jong kiwei pat ki kur ne ki jait naba ki ia ieng ha ka juh ka nongrim jong ka jingngeit.

Ha ka jingmane ia U Blei, u khun Khasi u pynshong nongrim ia ka jingngeit ha ka jingleh kat kum ki nia-ba-im, kat kum ki hok kat kum ki riti Blei. Kumta ba ia ka jingmane Blei ha kane ka dur ba la seng nongrim kat kum ki nia-ba-im, u khun Khasi u khot ia ka, "Ka Niam." Ka "Niam" ka wan na ka ktien "ka nia-ba-im," ka "nia-im." Kumta kein ka "Niam" ka long kata ka jingngeit ha ki jingleh kat kum ki "nia-ba-im." Ki ktien, ki hok ki riti jong U Blei haroh ki long ki nia-ba-im naba ki long kiba shisha kiba neh bad ki bymkylla. Te ia ki kyntien jong ka jingshisha kat kum ba nga lah ban ioh lum na kaba ki Lyngdoh Nongknia ki pyndonkam ha ka nguh ka dem, ha ka khein ka bishar, ha ka knia ka khriam kiba pyni kein ia ka Nongrim jong ka Jingngeit u khun Khasi, ia kita nga la pyrshang ban buh ryntih ha la ki jaka ba donkam ba ki lah ban ai ia ka jingshai na ka bynta kata kaba ki ieng ban kdew ia kata ka jingshisha.

Ki mawlynti jong ka jingshisha ba nga lah ban lum na ka Niewtang (History) baiar shaphang ka Jingngeit u Khun Khasi ki long kiba tang khyndiat eh. Bad tang khyndiat eh na ki la pyndonkam ha kane ka Tappli. Bun bah na kine ki mawlynti ki la shahtep noh ha ki shyiap jong ka por haba bun byllien na ki Lyngdoh Nongknia bad ki tymmen ki san ki la khlad noh na kane ka pyrthei. Ka long kumta naba ym shym la don ki jingthoh ha kito ki sngi barim ba lah ban ri khop (record) ia kine ki mawlynti ha ki sla ba neh. Ki Kpa tymmen, ki Lyngdoh Nongknia mynbarim ki ai-pateng ia kine ki mawlynti ha ki longdien jongki da kaba shu iaiiathuh, bad iai pynsngew. Bad ruh da kaba iaiban ia ki longdien ban sngap bad ban peit bniah ia kaei ba ki, kum ki longshuwa ki leh. Te kumta kein

ki longdien ki lah ban bat ia kine ki mawlynti jong ka jingshisha ha ka dohnud jongki tang da kaba ki iaiialeh ban kynmaw, bad ban iaipynkynmaw ialade da kaba ki pynleit jingmut barabor halor kita ki kyntien iong ka jinghikai ba ki la iohsngew, bad ba ki la iohi. Bad ruh da kaba iai ialum lang ban ia syllok bad ia pynsngewkylliang ha kaba ia kren, ha kaba iathuh-khana, bad ha ki jingpynmlien da kaba leh ia ki bynta ba donkam.

Ka jinglong briew hi ka long ka batlot. Ka jingim ka long kaba dap tang da ki jingialeh babun bad ka long ruh kaba lyngkot. Ka pyw shai ruh lyngba ki por ba katba ki por ki nangiaid u briew hi u nangiabun kam haduh kattakatta. bad ki nangman bun ki jingialeh. Nalorkata ki don bun ki jingjia kiba pynlong ia u briew ba un nym lah ban sah ha juh hynrei ban iaher bad ban iaphet thong na kawei ka jaka sha kawei pat lyngba ki por. Ha kiba kum kine ki jingjia ka long kaba eh ia u briew ban bat, ban ri ia baroh ki jinghikai ba ki ioh lyngba ki rta tang hala ka dohnud ia kaba lapyndap bun da ki jingeh bad ki jingialeh. Ki jingjia hi ruh ki ju wan ba u nonghikai u lah ban khlad noh shuwa ba u lah ban pyndep ban ai ia ki jingiathuh, bad ia ki jinghikai pateng ha kiwei pat ki longdien. Kine ki jingjia ki wanrah shibun ki jingeh ban buh jingkynmaw haba ym don ki jingthoh. Hynrei u khun Khasi lyngba ki por u la ialeh shitom ban bat skhem khak kat ia kaei ba u laioh nala ki kpa tymmen. Ki Kpa tymmen ki tip ia kiba kum kine ki jingeh. Namarkata, baroh ki paid longkni, ki paid longkpa jong ka jaidbynriew Khasi naduh mynbarim, haman la kawei pa kawei ka Iieng, ki shim-ti iala ka jong ka jingkitkhlieh ban pynkyntang iala ki jong ki khun, iala ki jong ki para ki pyrsa phrangsngi jong ka Iieng jongki ban long u Lyngdoh Nongknia da kaba ai ia ki jinghikai ban pynnang, ban pyntbit, bad kin tip ia ka Nongrim jong ka jingngeit jongki.

La labun na ki mawlynti jong ka jingshisha ki la shahtep noh ha ki shyiap jong ka por lyngba kiba bun ki jingduna bad ki jingtlot jong ka jinglong briew, hynrei bun eh na kine ki mawlynti bakordor ki dang sah ruh hangne hangtai bad ki tymmen ki san, bad ki Lyngdoh Nongknia batymmen eh ha ki kyndong bapher bapher jong kane ka Ri jongngi. Kumta ka shong ha kito kiba tip bad kiba iajan bad kito ki tymmen ki san, bad kito ki Lyngdoh Nongknia ban wad bad ban lum shuhshuh ia ki mawlynti jong ka jingshisha ba dang sah katba lah ban ioh ei.

Shillong,
[redacted]

U Bah Tralsing
Mawthoh-pongroop.

HOOD—I

KA JINGSDANG BAD KI SAAM-BYNTA.

Ki Kpa Tymmen jong U Khun Khasi ki don ka Jingngeit ba Iadon ka por jong ka jingsdang ha kaba U B'ei U Iathaw ia ka Bneng bad ka Khyndew. Ka Iadon ka por ha kaba U Blei U Iathaw ia ki eiei baroh kiba lalong ha Bneng bad ia ki eiei ruh baroh kiba lalong ha ka Khyndew, kiba don jingim bad ki bym don jingim. Kine baroh kim shu long hi, bad kim shu mih khlem U Nongthaw. Shaphang kane ki ngeit ba U Blei U Iathaw nyngkong eh ia ka Bneng lem bad ki met-bneng babun byllien kiba don hapoh ka jingkdup ki thapniang baiar jongka. Odajer: Ka Sngi U Bnai—kata naduh ki khlur bakhraw tam haduh ki barit tam eh bad kiwei pat Ki met-bneng ki barit bad ki bakhraw ki bym lah shuh ban niew. Bad Nangta u Iathaw ia ka pyrthei bad ia ki eiei ruh baroh kiba don ha Ka. Namar kane ka jingngeit ba ki don, kumta, ki la jukhot ia U Blei "*Ko Blei, Ko Nongthaw ko Nongbuh ia ka Bneng ka Khyndew Ko Nongthaw ko Nongbuh ia ka met ka mynsiem.*' Kine ki ktien ki Ialong ki kyntien banyngkong eh ha ka jingkhotkyrpad, ha ka jingduwai bad ha ka ngeh ka dem ia U Blei ba U Khun Khasi naduh kulong kumah bad haduh mynta ki sngi ki dang pyndonkam. Bad kine hi ki pynskem ruh ia kata ka jingngeit ba uta u bym shym Iathaw ia ka Bneng ka Khyndew, bad u bym shym Iathaw ia ka met ka mynsiem, uta um dei U Blei. Namarkata kim mane ia ka maw ka dieng. Kim mane ia ki dur bathaw da ki kti briew namar kita kim shym long ki nongthaw jong ka Bneng ka Khyndew, bad kim shym long ki nongthaw jong ka met ka mynsiem.

Ka Bneng ka long ka suin bym don jingkut. Ka kynthup lut ia ki met bneng baroh kiba don ha ka. Ka long ka lyngit-baiar ba, ia ka jingjrong bad jing-

jylliew, ia ka pyngkiang bad ka thar jongka ym don balah ban thew. Hapoh jong kane ka Bneng U Blei U labuh ia ka Sngi U Bnai. U Blei U labuh ia ki khlur bakhraw bad barit babun byllien bah, bad ia kiwei pat, ki met bneng baroh ki bym lah shuh ban ianiew naduh ki bakhraw tam haduh ki barit tam kumjuh. U Blei Um shym lathaw lehnohei ia kine baroh. Hynrei U lathaw ia ki baroh hala ki jong ki jingdonkam. U la thaw ruh bun napdeng jongki ban long ki jaka shong. Hangta ha Bneng baiar, U Blei U lathaw bad U labuh ruh ia ka Iieng kyrpang ba Un shong. Ia kata ka Iieng lakhot, "*Ka Iieng U Blei ha Bneng.*" Dei ha kane 'ka Iieng U Blei ha Bneng' ba ki iiewhok baroh ynda ki lakhlad noh na kane ka pyrthei ki leit ban shong sah junom. Namarkata ka daw, haba ki briew babha ki khlad noh na kane ka pyrthei, ki riew tymmen katba ki dangai ia u pynkham u pynsoh ki da ong artad, "*Khublei, leit suk ho—bam kwai ha Iieng U Blei.*"

KA IENG U BLEI HA BNENG

"Ka Iing U Blei ha Bneng" ka long kawei na ki met bneng baheh hapoh jong ka Bneng hi. Ki Khyndai Trep ruh ki iadon hangta hapoh ka Bneng baiar. Ka long kaba sngewtynnad shibun eh ba ia ka met-bneng ne ka Pyrthei bah hapoh ka Bneng ba U Blei U shong, lakhot, "*KA IENG U BLEI HA BNENG.*" Ia kane ka pyrthei ba ngi shong, ki Kpa Tymmen ki khot ruh, "ka Iieng ne ka Trep." Ki khot ia kane ka Pyrthei, "ka Iieng ne ka Trep" namar ngi shong ha ka. Kumta ruh ia kawei na ki met-bneng baheh ne ka Pyrthei bah hapoh ka Bneng baiar ba U Blei U shong lakhot, "KA Iieng U Blei ha Bneng." U briew u shong ha kane ka Pyrthei tang khyndiat por bad hadien kata u iap noh ne u khlad noh na ka. Namarkata, ia kane ka Pyrthei Ki Kpa Tymmen ki ju ong, ruh, "ka Pyrthei ka long tang ka Iieng shong basa, ne 'ka pyrthei ka long tang ka Trep shong mynda" Ia ka pyrthei

lakhot, "Ka Iieng shong basa, ne ka Trep shong mynda" namar ki briew ki shong ne ki im ha kane ka Pyrthei tang shipor. Hadien kata ki iap bad ki khlad noh na ka. Ka pyrthei, kum ka Iieng ka iaineh lyngba ki rta. Hynrei iwei pa iwei i briew iba wan shong ha kane ka pyrthei im lah ban shong reh. Baroh ki shong ha ka tang khyndiat por. Hadien kata ki iap, ki khlad noh na ka bad ki leit sha ka wei pat ka pyrthei. Ki leit kein sha kata ka p rthei kaba long, "Ka Iieng U Blei ha Bneng" lada ki la im hok ha kane ka pyrthei Ia kane ka jingngeit lapynskhem ha ki jingleh Niam pateng la pateng.

Ki Khasi, lyngba ki rta, ki ju ai ia u pynkham u pynsoh ha kito ki briew kiba lakhlad noh na kane ka Pyrthei. Une u pynkham u pynsoh u kynthup ruh ia u kwai u tympew ba u khun Khasi u ju sngewbha eh ban iabam ha Pyrthei. Une u long u jingai sngewbha bakhadduh ba'ki baieit bathoin na la Iieng, bad ki kur ki kha, bad ki lok ki jor ha ka pyrthei ki ai ha u briew uba lakhlad noh na kane ka pyrthei. Ia une u pynkham u pynsoh ki ai shuwa ba ka met jong u briew kan mih noh na ka Iieng ban iakhlad khadduh bad ka. Ki kur ki kha, ki lok ki jor ki bym shym laiohpor ban ai eiei ha ka bor ba ka met ka dang don ha Iieng. ki ju ai ruh ia u kwai u tympew ha lum ne ha ka jaka ba ka met jong u briew kan khlad noh syndon na kane ka pyrthei. Haba ki ai ia une u pynkham pynsoh, ki ju da ong artad, "*Khublei ho, to khie leit suk - bam kwai ha Iieng U Blei.*"

BAAM KWAI HA IENG U BLEI

"Khublei ho, to khie leit suk—bam kwai ha Iieng U Blei." Kine ki jingong ki mut kumne, "To U Blei Un kyrkhu iaphi ha ka jingleit lynti basuk. Bad to ioh ia ka jingsngewbha, ia ka jingieit bad ka jingsuk jingkmen ha *Iieng U Blei*. Kane ka pyn-

skhem ruh ia kata ka jingngeit ba ka don ka pyrthei ha Bneng hajrong ha kaba U Blei U shong, ia kaba la khot ka Iieng U Blei. Ia kata ka pyrthei, ne ka met bneng ba U Blei U shong lakhot ka Iieng, namar U Blei U shong ha ka.

Hapdeng ki Khasi, u kwai u long u jingbam sngewbha ba naduh ki barit tam haduh ki bakhraw tam, bad naduh ki baduk tam bad haduh ki bariewspah tam ki lah ban ioh bad ban ia bam ryngkat. Haba ki kur ki kha, ne ki lok ki jor—barit ba khraw, ne baduk ba riewspah ki wan donkam, ne ki wan kai ha Iieng ha sem, ki Khasi. haba ki la pdiang sngewbha ia ki bad iakren ia khana bad ki, hangta hi ki sa iasong bad ia ai kwai ban ia bam sngewbha. Ki barit bad ki baduk bunsien ki ju ong ruh, "Eiei ban ai ngam don, to shim tang u kwai shikyntien. To kan sah tang ka jingiaieit ia sngewbha, tang ka jingkmen jingsngewtynnad haba ia kynduh harum haneng." Ki Nongwan jngoh kim ju dei ban kyntait ia kine ki jingai sngewbha. Kumjuh ruh ki nongwanjngoh, shuwa ba kin leit ki ju iasong bad ai kwai kylliang ia ki trai Iieng. Bad ki trai Iieng ruh ki ju pdiang da kaba sngewbha—kim ju kyntait.

Haba iashong lang ha ki jingiapyrkhat kam, ne haba ia kynduh haba leit bawan, hangta ruh, hapdeng ki jingiakren ia khana sngewbha, ki da iasei ruh ryngkat bad u kwai sh kyntien arkyntien ban iabam sngewbha. Kane ka long ka rukom hapdeng ki Khasi naduh ki barit haduh ki bakhraw, bad naduh ki baduk haduh ki bariewspah kumjuh. U Kwai u long u jingbam uba pyniaryngkat kur uba pyniaryngkat kha, uba pyniaryngkat lok uba pyniaryngkat jor. U long u jingbam uba pynithuh ithaw bad uba wanrah ia ka jingiaieit ia sngewbha. U long u jingbam uba pyniaryngkat briew ia baroh naduh kiba duk haduh ki bariewspah, bad naduh ki barit haduh ki bakhraw. Ha pyrthei, ia u kwai baroh ki

iabam lang khlem jingkyntait naduh u barit haduh u bakhraw, bad naduh u baduk haduh u bariewspah. Ha une kwai baroh ki ia long kawei.

U briew haba u la khlad noh na kane ka Pyrthei um lah ban rah lem bad u sha Bneng wat tang iwei i 'saijain barit tam. Um lah ban rah sha Bneng ia ka spah jong u, bad um lah ruh ban rah ia ka jiugdukkhai joug u. U briew umlah ban rah sha Bneng ia ka jinglong bakhraw jong u kaba na kane ka Pyrthei, kumjuh um lah ruh ban rah ia ka jinglong rit kyrdan jong u. Lyngkhuid na khmat U Blei, u briew u wan bad lyngkhuid u dei ban leit phai. H nrei tang ka hok kein kumba u la ioh na U Blei ha kaba mynnyngkong, bad tang ia kata ka hok hi haba u la-ri kyndong, shala u Trai ryngkat bad ka u lah ban leit phai. Ka hok kaba u briew u dang lah ban bat skhem haduh ka sngi khadduh ka long ka synjat Bneng ba dangsah ha u briew ba, ka Bneng ka lah ban ithuh ia u briew, shynrang bad kynthei kum ki khun U Blei ba la wan phai na ka Pyrthei. Khlem kane ka Hok kaba long ka synjat, ka Bneng kam lah ban plie ia ka jingkhang jongka, bad u briew un nym lah ban rung shapoh ha ka Iieng U Blei.

Ki riew-hok kiba la khlad noh na ka Pyrthei ki don baroh ha ka jingiaieit bad ha ka jingialong-kawei hangta ha Iieng U Blei ha Bneng. Ki ia don lang ruh baroh ha ka jingsngewbha bad ka jingsuk jingkmen. Na U Blei bahok bad badap da ka jingieit, baroh lang ki ia ioh ia ka juh ka jingkyrkhu— ka jingkyrkhu kaba pyndap bad kaba ai ia ki jing-donkam ha baroh phar mar kumjuh khlem don ka jingniew shiliang khmat. Ha Bneng ym don shuh ka jingpyniapher ba kynja Pyrthei—ka jingpyniapher ia u barit na u bakhraw, bad ia u baduk na u ba-riewspah la ha ka bam ka dih, ha ka shong ka sah, ha ka trei ka ktah. Ia kine ki jingpyniapher baroh la ieh noh tang ha ka Pyrthei hi. Ha Bneng,

ki riewkhuid ki iabam ia ki jingbam kiba ai ia ka jingsngewbha, bad ia ka jingsuk jingkmen ha baroh. Hynrei kim ia bam shuh ia u kwai jong kane ka Pyrthei. Ia ki jong ka Pyrthei baroh ki la iehnoh shadien ba kin sah tang ha kane ka Pyrthei. Kine ki jong ka Pyrthei wat la ki long ki babha, kim long eiei ban ia nujor bad kita kiba long ki jong ka Bneng ia kiba la buh tyngkai na ka bynta ki riewkhuid. Baroh ki jingbha ba ka Pyrthei ka don, ki long tang ki syrngiew ba u triew u lah ban iohi byrngut byrnget ia kita ki eiei ki babha tam kiba labuh tyngkai ha Bneng ia kiba ka khmat briew ha ka Pyrthei kam pat shym lalah ban iohi.

Ha Iieng U Blei ha Bneng, ki riewhok baroh ki iaioh ia ka juh ka jingkyrkhu. Baroh ruh ki iabam na ka juh ka jingbam ba kynja mynsiem kaba pyndap ia ka mynsiem jongki da ka jingsngewbha, da ka jingiaieit bad da ka jingsuk jingkmen bajanai. Kane ka Jingbam bakynja mynsiem ba baroh ki riewhok ki iaioh ban ia bam ban ia dih ryngkat ka long kein uta, "U Kwai bakynja Bneng—u long u kwai ba kynja mynsiem". Ia une kein ki riewhok ha Bneng baroh ki iabam. Bad dei ia une u kwai Bneng ba ki baieit bathoin ha ka Pyrthei ki kwah ia kito kiba la khlad noh na ka Pyrthei ba kin ioh ban bam hangta ha Iieng U Blei ha Bneng. Kumta kein ki ong, "Khublei ho, to khie leit suk—bam kwai ha Iieng U Blei ha Bneng.

HOOD—2

KA SAAM—BYNTA U BLEI

U Blei U lathaw lut ia ki eiei baroh naduh Bneng haduh Khyndew—naduh kiba don jingim haduh ki bym don jingim ha la ka jong ka bynta. Haba U la thaw iaki, U la thaw kein da ki lynti bajanai bad U la buh ia ki riti baneh baskhem ki ban pyniaid ryntih bad ban ialam ia ki ba kin neh kin sah kyrpang ha la ka jong ka jinglong-tynrai kumba la

buh iaki. Ha ki jingthaw baroh U Blei U la ai bad U la sam la ka jong ka bynta ba kin ioh kat kumba ki dei ban ioh bad ba kin long kumba ki dei ban long. Bad U la buh ruh ia ki kyrpang ha la ka iong ka jong ka bynta. Te namar U Blei U la thaw bad U la buh ia ki hala ka jong ka bynta, bad ba U la ai bad U la sam ha ki iala ka jong ka bynta, kumta kein ia U Blei, Uba long U Nongthaw ia ka Bneng bad ka Khyndew la khot ruh, "*U Blei U Nongbuh bynta, U Blei U Nongsam bynta*". Ka long kaba shai kdar ba U Blei U la buh ia ki eiei baroh kiba U la thaw hala ki jong ki jong ki bynta. U labuh ia ki bym don jingim hala ka jong ka bynta. U la buh ruh ia ki ba don jingim hala ka bynta. Bad hapdeng kiba don jingim-ia ki laiphew mrad baroh la buh hala ka jong ka bynta. Bad ia u briew ruh, U Blei U la buh hala ka jong ka bynta.

HA KA SHONG KA SAH

Ha ka shong ka sah, U Blei U labuh ia u briew hala ka bynta bakyrpang ba un ia im bad iashong lang tang bad u para briew kum ka kynhun bakyrpang. Ha ki eiei baroh U Blei U la-ai ha u ia ki hok ba un ioh kumba u dei ban ioh, bad ba un im ha ki eiei baroh kat kumba u briew u dei ban im. Te hapoh kane ka kynhun u briew un don ka jingiadei: ha ka pyrkhat ka nyrdain, ha ka jingiarap jingiasud kylliang, ha ka trei ka ktah, ha ka jingiadie jingiathied bad ha ka jingialeit jingiawan ha ki babun ki bynta. Kumta u ioh ruh ia ki hok ki bynta na ka kiba long ki lynti ban ialam ia u ha ka jingiadei bad u para briew, ha ka shong lang ha ka sah lang. Ki don shibun ki hok ki riti hapoh ka shonglang ka sah lang jong u briew kiba buh bad kiba kdew kumno u briew un leh na ka bynta ka jingiaid-

ryntih, bad na ka bynta ka jingimsuk ha ka jingiadei bad u para briew.

U briew u ioh ruh ia ka jingstad ba kyrpang ba u lah ban thaw janai ia ka ieng ba un shong ba un sah. Kumta ruh u briew ha ka shonglang ha ka sahlang u thaw ia la ka jong ka Iieng ha kaba un shong un sah. U briew u don ka hok, u don ka bynta ba U Blei U la buh ba un thaw bad un ioh ia la ka jong ka Iieng ha kaba un shong un sah. Bad ia kane ka hok la ithuh bad la burom da u briew baroh hapoh ka shong lang ka sah lang. Ha kiei kiei baroh hapoh ka shong ka sah lang, u briew u don shibun ki jingpynbeit-ryntih ban sumar ha ka jingiadei bad u para briew. Kumta ka jingiarung jingiamih, ka jingialeit iawan jong u briew hapdeng bad la u para-briew ka long kat kum ka jingiasuk, bad ka jingiasngewthuh jingmut. Bad ruh kat kum ba shong ki lynti bad ki jingpynbeit ryntih. U briew um don kaba kum kane ka jingiadei hapdeng jong u bad ki laiphew mrad, ne bad ki ksuid ki khrei.

Ha ka shong ka sah, u briew u long kyrpang na ki laiphew mrad baroh. U long kyrpang bad u long halor jongki baroh. Ia ki laiphew mrad la khang ban wan sha kane ka bynta ha kaba u briew u la ioh hok ha ka shong ka sah. U Khun Khasi u ngeit skhem triang ba U Blei U labuh ia u briew ha la ka jong ka bynta bakyrpang. Bad ia ki laiphewmrad baroh ruh U Blei U labuh ha la ka jong ka bynta. Namarkata, ngi ju iohi haba ka khniang ka ksih, ne ka mrad ka mreng ka wan par ruma sha Iieng briew, ki riewtymmen ki ieng joit bad ki beh da kaba tim bad kren artad da kaba ong, "*pha ka khniang ka ksih, pha ka mrad ka mreng pham don hok, pham don bynta ban wan sha Iieng sha sem bashong basah mangi u khun bynriew. Khie phet pha sha la ka jong ka bynta—sha khlaw sha btap shaba pha shong shaba pha sah.*" Ka jingwanpar jong ki khniang ki ksih, ne ki mrad ki mreng sha Iieng ba shong ba sah u briew ka

long teng teng na ka jingiaid ruma rutit jongki haba jur ka slap ka lyer. Kata ka long kaba ki riewtymmen hi ki ju ong. Hynrei ha ki sngi kiba hadien, ynda haba la jur ka jingsniew, ki don ruh kiba niew ba kum kita ki jingwan rung jong ki khniang ki ksih, ne ki mrad ki mreng sha Iieng briew, ia kaba kim don hok ban wan, ka long na ka jingphah jong ki nongshun. La kumno kumno, la ki wan rung sha Iieng bashong ki briew ha kano kano ka dur, kata baroh ka long ka jingwanrung ka bym don hok, ka bym don bynta. Ki Khasi ki niew kumta. Kumta ki Khasi, kiba dangbat ia ka jingngeit ba tynrai, ki ju beh ia ki khniang ki ksih, ne ki mrad ki mreng da ka ba kren artad da ki babun ki ktien bad da kaba bun ki nia haba kum kita ki wan sha Iieng ba shong ba sah ki briew. Bad hada dei ki pyniap ruh ia kiba kum kita ki nongrung jubor ki bym don hok, ki bym don bynta ban leh kumta ynda haba ki la kren da kiba bun ki ktien kat kum ba shong ki nia bad ki lynti.

Ha ka shong ka sah U Blei U labuh ia ki laiphew mrad baroh ha la ka jong ka bynta ha lait ha bar, ne ha khlaw ha btap. U la-ai ha ki ia ki hok ban ioh kumba ki dei ban ioh hala ka jong ka jinglong mrad ha kaba bam, ha kaba dih, bad ha ka shong ka sah. Ki dei ban im, ki dei ban shong ban sah ha la ka jong ka bynta ba labuh ia ki kumba ki mrad ki dei ban im ha la ka jong ka bynta. Kim don hok, bad kim lah ban wan jam sha kata ka bynta ha kaba lasam bad la-ai ha u khun bynriew. Kim don hok, kim don bynta ban wan par ban wan rung sha Iieng sha sem ha kaba u briew u shong u sah. Kane ka jingpynkyrpang ia u briew hala ka jong ka bynta, bad ia ki laiphew-mrad hala ka jong ka bynta ka long kata ka jingleh ka jong U Blei hi, ia kaba ki Khasi ki ong, *"Ka Saambynta U Blei,"* ne, *"Ka Saambynta—ka buhbynta U Blei."*

KA SAAMBYNTA HA KA TREI KA KTAH

Ka trei ka ktah ka long kawei pat ka bynta

bakyrpang ba U Blei U lasam bad U labuh ha u briew. *Na ka bynta kane, u Khun Khasi u ngeit ruh ba U Blei U la-ai ha u khun bynriew ia ka Pyrthei baroh kawei kum ka jingiohkynti jong u briew na U Blei, ba u briew un trei un ktah, ba un rep un riang bad un iaid un ieng hangne hangno ha sla Pyrthei katba u iohi ki khmat, katba u lah ki kti ki kjat.* Kata ka long ka hok ba U Blei U laai ha u briew kum ka bynta bakyrpang. Kumta kano kano ka phang kaba u briew u trei katkum ba u lai h bynta, kata ka long ka hok jong u. U briew u ioh ia ka hok na U Blei ban trei ban ktah hangno-hangno ha sla ka Pyrthei baroh. Kata ka long ka saambynta ba la-ai bad la buh da U Blei. Te ka jingiadei jong u briew bad u para briew ha kane ka bynta ka long da ka jingiabeit bad jingiasngewthuh jingmut lang hala ka bynta.

Kane ka saam bynta ha ka trai ka ktah ka pyniapher bak ia u briew na u laiphew mrad. Bad kane ka ai ha u briew ia ka hok nadong shadong halor kata kaba u trei ba un ioh ban bam na u soh jong ka jingtrei jong u Ki laiphewmrad kim don hok ban wan shim ia u soh jong ka jingtrei shitom jong u briew ha kane ka bynta. Kumta kein, haba ki mrad ki mreng, haba ki khniang ki ksih ki wan ban bam ia ki symbai ki lynnai, ban pynjulor ia ka lyngkha ka risai, ngi ju tip ba u Khun Khasi u ju ieng joit ban beh ia kita ki nongpynjulor da kaba tim bad kren artad, u da ong, "pha ka mrad ka mreng, pha ka khniang ka ksih pham don hok, pham don bynta ban wan bam ia ki symbai ki lynnai, ban wan pynjot pynjulor ia ka lyngkha ka risai jongngi u khun bynriew. Kumba la buh bynta U Nongbuh U Nongthaw ba phan bam da ka phlang ka kynbat, ba phan shong sha khlaw sha btap, khie pha leit sha la ka jong ka bynta sha khlaw sha btap, bam da u *phlang u kynbat. Hei ban wan bam, ban wan pynjot mapha ia u symbai, u lynnai, ia ka lyngkha ka risai jongngi u khun bynriew ym don ho ka hok. ym don'ho ka bynta.*" Kumta u beh ia ki nongpynjot da ka ktien bad da ka bor

baroh kat kumba shong ki nia, kat kumba shong ki 'tien hok, bad haba dei u pyniap ruh kum ia k ta ki nongpynjulor ynda haba u la kren kat kum ba shong ki nia bad ki lynti baroh.

KA SAAMBYNTA HA KA LONG SYIEM LONG KYNRAD

U Blei U la saambynta, bad u la buhbynta ruh ba u briew un long u nongiohkynti ia ka Pyrthei, un synshar halor jong ka bad un long u Syiem bad u kynrad halor ki laiphewmrad baroh. Kumta ba u briew u lah ban iaid ban ieng, ban trei ban ktah hangno-hangno ha sla ka Pyrtkei katba iohi ki khmat bad kat balah ki kti ki kjat. Bad ba ia kata ka hok ba u laioh na U Blei yn nym don shuh mano mano balah ban pynwit, balah ban khang

Ki Khasi ki ngeit skhem ba U Blei, U labuh ia u briew ban long u Syiem halor ki laiphewmrad baroh. Bad ba U Blei U lapynkup ruh ha u briew ia ka dur bad ka main syiem baiphuh-iphieng ba ki laiphewmrad baroh kin ithuh, kin shynrain bad kin tieng burom ia u, bad kin dem ruh lin ha khmat jongu. U Blei U labuh ia ki mrad ba kin shynrain, kin burom bad kin dem Syiem ia u briew. Kata ka lalong ka jingngeit jong u Khun Khasi naduh hyndai hynthai. Ki ngeit ruh ba U Blei U la-ai ha u briew ia ka Pyrthei baroh kawei ban long ka jingiohkynti jong u bad ba un synshar halor jongka Kumta ba u briew u lah ban iaid ban ieng halor jongka kylleng sawdong, bad ban trei ban ktah halor jongka hangno-hangno kat bamon, katba iohi ki khmat, katba lah ka buit ka bor, katba lah ki kti ki kjat. Kane ka long ka jingngeit ba ki kpa tymmen ki la ngeit naduh Hyndai kulong, Ia kane ka jingngeit ki la-aiti pateng kum ka jingphla ha ki khun ki kti, ha ki para ki pyrsa pateng la pateng ba kin ngeit bad kin bat skhem. Kumta ba, haba ki la tip bad ki la ngeit kin ioh sngewthuh iala ka jong ka jinglong bad la ka jong

ka dor kumno ba ki lalong bad ki la don ha kane ka Pyrthei ba kin nang ban ai ka burom sha U Blei.

U Khun Khasi lyngba ki rta bad haduh mynta u dang ngeit bad bat skhem ia kane ka Jingngeit ba ki Kpa Tymmen ki la aiti pateng ba U Blei U la-sambynta bad U labuhbynta ruh ba u briew un long u nongiohkynti ia ka Pyrthei, ba un synshar halor jong ka bad un long u Syiem halor ki laiphewmrad baroh. Kumta haduh kine ki sngi, haba u iakynduh ha lynti ia ka mrad khlaw kiba heh bad baishyrkhei bad haba i kumba kim ikhein briew, u khasi uba tip bad uba bat ia kane ka jingngeit u peit pyrshah ia kiba kum kita ki mrad bad u kren artad da kaba ong. *"Hei! Nga long u briew. U Syiem halor jong me u laiphewmrad, u laiphewmreng baroh kumba U Blei U labuh bynta, kumba U Blei U lapynkhumti naduh myndang long ka Pyrthei. Me u laiphewmrad, u laiphewmrang khie iaid la ka lynti sha khlaw sha btap. Mem bit, mem don hok ban pynwit ia ka lynti iaid jong nga u khun bynriew."* Haba u briew u kren ia kine ki ktien da ka jingngeit ha U Blei bad da ka jingshaniah skhem ha kata ka bor ba U Blei U la-pynkup, ki mrad ki dem ngon ka khlieh bad ki phet la ka lynti sha khlaw sha btap. U briew u donkam ban sngewthuh ia ka dor jong u, ba U Blei U labuh bad U lathaw ha kane ka Pyrthei U donkam ka jingngeit, bad ka jingshaniah ha U Blei, bad ban snoh ha ki hok ki riti jong U. Te kumta haba u kren ia ka jingshisha kat kum ki hok, bad kat kum ki riti jong U Blei da ka bashaniah ha ka bor jong U Blei hi, ki eiei baroh ki long.

Ha ka jingknia tap Rngiew, ne jingknia pynksan Rngiew ban pyneh ia ka Rngiew ka Rwiang jong u briew, ki Lyngdoh Nongknia ki ju kren shai ruh ia ki ktien kiba pynpaw ia kata ka jingngeit ba U Blei U labuh ia u briew ba un iohkynti ia ka Khyndew, un synshar halor jong ka baroh bad un long u Syiem halor ki laiphewmrad baroh halor jong ka. Shuwa

ban kut ka jingiasaid, bad ka jingkhot kyrpad ha ka Jingksan rngiew, U Lyngdoh Nongknia u ju ong ia kiba kum kine ki ktien. "........*Te kumba labuh, kumba lasei longbynriew Maphi U Blei ban long heh, ban long san, ban long Syiem lon long kynrad ha sla ka Pyrthei, halor ki laiphewmrad ki laiphewmreng shi tyllup ka Pyrthei. Kumba labuh bynta Maphi U Blei ban iaid ban ieng kat shaba iohi ki khmat. Ban trei ban ktah katba don ka bor ka buit, katba lah ki kti katba lah ki kjat—kata ba labuh bynta, kata ba lapynkhamti hi Maphi kiba khlem iapan shuh. Kata ym don shuh balah ban pynwit. Ymdon shuh balah ban khang Ki laiphewmrad, ki laiphewmreng baroh kin dem lin......*" Nangta ki nguh ki dem ia U Blei ba Un nang ai ia ka jingkhihkrat khihstang, ia ka jingeh jingkhlain. Ki nguh ki dem bad ki kyrpad ba U Blei Un ai ha u briew (shynrang-kynthei) ia ka *Rngiew* ka ba-eh, kaba khlain. Ba U Blei Un ai ha u briew (shynrang-kynthei) ia ka main long briew kaba dap-biang, bad ban pynkup ia ka main longheh, ia ka main longkhraw kaba iphuh iphieng kumba U Blei U labuh bynriew naduh mynnyngkong ka Sngi ba ki laiphewmrad, ki laiphewmreng bad ki ksuid ki khrei baroh kin shynrain bad kin dem lin.

4. KA TIP BLEI-TIP BRIEW : KA SAMBYNTA BAN TIP IA U BLEI BAN TIP IA U BRIEW (KI HOK KI RITI)

U Blei U lathaw ia u briew kat kum ki lynti. Bad U labuh ia u briew ba un iaid ha ki hok ki riti kiba iadei bad U Blei, bad ba un iaid ha ki hok ki riti kiba iadei lem bad u para briew. U Blei U labuh bad U lasam kein ha u briew ia kata ka bynta ba un *tip ia U Blei*, bad ba un *tip ia u briew*. Kane ka long ka Saam-bynta ka bakhraw ia kaba la khot, *Ka "Tip Blei-Tip briew."* Kata ban tip ia U Blei bad ban tip ia u para briew. Ha kane ka Saambynta don artylli ki bynta ki bakhraw. 1 Kawei ka long ka *"Tip Blei."* 2. Ka ba-ar pat ka long ka *"Tip briew."*

Ka Tip Blei ka long kawei ka bynta ka bakhraw kaba kynthup lut ia ki hok ki riti baroh, kiba long ki nia ba-im, ba labuh ryntih ba u briew u dei ban sumar ba un tip shaphang ka jingiadei jong u bad U Blei Kumno u briew un tip ia U Blei lymda don ki hok ki riti kiba iathuh ne kiba kdew ia u ban tip ia U Blei ? Ki don ki hok ki riti kiba kdew bad kiba iathuh ia u briew ban tip ia U Blei. Kine ki hok ki riti ki long ki ktien ne ka mon jong U Blei ba lani ha u briew ba u dei ban kohnguh. Kumta ba ia u briew uba sumar ia kine ki riti ba U Blei U labuh, ia u briew uba iaid bad uba leh kat kum kine ki riti ba U Blei U labuh, ia uta u briew lakhot, "u briew uba Tip Blei".

Ka 'Tip briew' ka long kawei pat ka bynta ka bakhraw kaba kynthup lang hapoh jongka ia baroh ki riti, kiba long kein ki nia ba im. ba U Blei U labuh ryntih ba u briew un tip ia u para briew, ba un iathuh bad un burom ia ki hok u para briew kat kumba U Blei U lapynkhamti Kine ki riti ki pynpaw bad ki ialam ia u briew kumno un leh ha ka jingiadei jong u hi bad la u para briew. Te ia u briew uba sumar ia kine ki riti, ia u briew uba leh ia ki kam babha hala u para briew kat kum ba kine ki riti ba U Blei U labuh, ia uta u briew la khot, "u briew uba tip briew." Ia kine ki riti baroh U Blei U la buh haka dohnud jong u briew ha ka jingiatiplem babha. Ia kine la khot ki "Riti Hiam-diaw (Moral laws).

Halor jong kine ki Artylli ki mawdong bakhraw. kata halor ka "Tip Blei-Tip Briew" ki Kpa tymmen ki laseng nongrim ia ka jingeit ha ka jingleh ban pynsngewbha ia U Blei. Ia kane ka Seng la khot ka "Niam Tip Blei-Tip Briew". Ka niam ka mut ka Nia-im ne ka "nia-ba-im." Te ka "nia-ba-im" ka long kein ka hok ka riti jong U Blei, ne ki ktien jong U Blei ba la-ai ha u briew ba u dei ban kohnguh bad ban bud kat kum ba labthah bad la ong ban leh. Kumta ka nia-im, ne ka Niam ka long kein ka jingngeit ha ka jingleh kat kum ki nia-ba-im.

ba la pynshong nongrim ha ki jingshisha ban pynsngewbha ia U Blei, da kaba u briew u dei ban ieit ia U Blei, bad u dei ban ieit iala u para briew. Ka jingmane Blei ka bashisha ka long kein ban ieit ia U Blei bad ban ieit ia u para briew kat kum-ba labuh ha ki hok ki riti U Blei. Khlem shong ki nia ki lynti katkum ki hok ki riti U Blei ym don ka "Niaim" ne ka "Niam" ha kaba shisha. Kumta ka Jingmane Blei kaba shisha kan nym don haba ym shong ka nia ka lynti kat kum ki hok ki riti U Blei. Te da shisha kane ka bynta, "ban tip ia U Blei, ban tip ia u briew" kat kum ki hok ki riti, ka long kawei pat ka bynta bakongsan tam ba la buh ia u briew ban long kyrpang bad kaba pyniapher ruh ia u briew bak na ki mrad. Bad kane ka buh ruh ia u briew ban long halor ia ki laiphewmrad baroh phar.

5. KA SAAMJAIT KA SAAMBYNTA HA KA JINGPYNKHA BAN PYNROI JAIT

U Blei U Nongthaw ia ka Bneng ka Khyndew, U la thaw ruh ia ka met bad ka Mynsiem hapdeng ki jingthaw baim baroh. Te haba U la thaw iaki, Um shym lathaw kein tang ia kawei ka jait met. Um shym lathaw tang ia kawei ka jait doh bad tang ia kawei ka jait snam. Hynrei U la thaw ia ki laiphew jingthaw ia ki laiphew doh ia ki laiphewsnam baroh. Kata, U la thaw kein ia ki jingthaw babun byllien hala ka jong ka jait bym lah ban niew ha ka doh ka bapher bad ka snam ka bapher hala ka jait. Bad haba U lalah thaw iaki, U la buh ruh iaki hala ka jong ka bynta. U la buh ruh haki ka lynti, bad U labuh de ha-ki ki jingdonkam baroh ba kin neh kin sah bad ba kin long kumba ki dei ban long hala ka bynta. Te na kine kiba U la thaw bad U la buh hala ka bynta U Blei U sei, u pynkha pat ia ki khun ki kti, shynrang bad kynthei kiba kum ma ki hi hala ka jait ka khong. Kumta kein ki jingthaw baroh ki ia mih bad ki manroi na la ka jong ka jait ka khong na kaba la thaw ia ki ym ba baroh ki jait

ki khong ki mih tang na iwei i symbai jong kawei ka jait. Haba ka bor bymman ka wan ban niewbein bad ban shukor, U Khun Khasi u dumok ia kata ka bor bymman, bad u khot kyrpad ia U Blei kaba da ong, *"Ngam long na ka dieng ne na ka maw. Ngam long na ka laiphewmrad na ka laiphewmreng. Ko Blei Ko Nongthaw bynriew. Ko Nongbuh bynriew. Ko Blei, Ko Nongthaw ko Nongbuh ia ka met ka mynsiem jongngu to ieng to ialeh, to dain to khet Mame kum ia kane ka bymman kaba wan ban niewbein, kaba wan ban shukor, ban leh jubor ban tham jubor ia nga uba rit- uba tlot ka buit ka bor."* U briew um lah ban long na u dieng ne na u maw ha kaba nyngkong. Bad nangta un sa kylla hi na uta u dieng ne u maw sha ki mrad ki mreng na kawei ka kyrdan sha kawei pat ka kyrdan. Bad nangta na kita ki mrad un sa kylla hi pat sa sha u briew. Kum kata, ka long ka bym lah ban long. U Khasi um ngeit ia kaba kum kata. U Khasi u ong, "Ngam long na ka dieng na ka maw. Ngam long na ka laiphewmrad na ka laiphewmreng."

U Blei U la thaw ia ki jingthaw babun byllien hala ka jong ka jait ka khong. Bad U la buh ia ki shijait shi jait ban long kyrpang hala ka jong ka bynta. Kumta kein ki Kpa Tymmen ki ong ia U Blei, *"Ko Blei, ko Nongthaw ko Nongbuh ia kilai phew-doh ia ki laiphew-snam. Ko Blei ko Nongbuh bynta. ko "Nongsambynta."* Ki laiphew doh, ki laiphew-snam ki long ki laiphew jingthaw ne ki jingthaw babun jait ba don la ki doh bapher bad ki snam bapher hala ka jait. Te'na ki, U Blei U sei bad U pynkha ia ki Khun ki kti, shynrang bad kynthei, kiba kum maki hi hala ka jait. Dei nangta de ba ki sa ong ruh ia U Blei, *"Ko Blei. Ko Nongbuh ko Nongsei ia ka long shynrang ia ka long kynthei. Ko Nongbuh ko Nongsei iaka longkur ia ka longjait."*

Kumta ruh U Blei U lathaw kyrpang ia u briew, shynrang bad kynthei, ha ka met bad ka mynsiem, ha ka doh bad ka snam briew. Kata U lathaw ia ki

ha ka jait ka kynja bynriew, pher na ki laiphewmrad. Bad haba U lathaw bynriew iaki ha kata ka lynti, U labuh ruh ia ki kyrpang kum ka jait hala ka jong bynta. U labuh ruh ha ki ka lynti, bad U la buh de ki jingdonkam baroh namar jong ki ba kin neh kin sah kumba ki dei ban long ha la ka jong ka bynta Te na kine ki briew, shynrang bad kynthei kiba U lathaw bad kiba U labuh, U Blei U sei bad U pynkha ia ki khun ki kti kiba kum maki hi ha ka doh ka snam briew, ha la jait. Kane ka jingpynlong ia ki jingthaw baroh hala ka jong ka jait, bad ka jingbuh ia ki hala ka jong ka bynta, bad ka jingpynkha ia ki khun ki kti kiba kum maki hi hala ka jait ka long ka jingleh ka jong U Blei. Te namar ba U Blei U laleh ia kane, kumta kein ki Khun Khasi ki khot ia U" :—

"Ko Blei, ko Nongthaw ko Nongbuh ia ka Bneng ka Khyndew.
Ko Nongthaw, ko Nongbuh ia ki laiphewdoh ki laiphewsnam.
Ko Nongbuh bynta, ko Nongsam bynta,
Ko Nongbuh ko Nongsei ia ka long shynrang ia ka long kynthei,
Ko Nongbuh ko Nongsei ia ka longkur ia ka longjait."

Ia ka jingkhot kyrteng ia U Blei da ki kam ba U leh, la ju pyndonkam haduh mynta da ki Lyngdoh Nongkhein Nongbishar haba ki khot kyrpad ia U Blei ha kata ka bynta kaba iadei bad kata hi ka kam. Kumta kein haba Tap Kpoh ne duwai phirat na ka bynta ki Nongpunkhun ba kin shait kin khlain, bad ba kin kha bha kha miat, ki Lyngdoh ne ki Tymmen ki san ki ju ong, "Ko Blei, ko Nongthaw bynriew, ko Nongbuh bynriew, Ko Nongbuh bynta, ko Nongsam bynta. Ko Nongbuh ko Nongsei ia ka long shynrang ia ka long kynthei, Ko Nongbuh ko Nongsei ia ka longkur ia ka long jait.."

La don ka por ka jingsdang ha kaba U Blei U lathaw ia ka Bneng bad ka Pyrthei. Bad ha ka pyrthei, ha kata ka por mynba U Blei U dang shu lah thaw, ladap tang da ki jingryntih bad ki jingitynnad. Ha ka Pyrthei ha kata ka por ladap tang da ka jingieit bad da ka jingsuk jingkmen na ba ka hok banylla ka synshar hangta. Haba poi iakren shaphang ka Hok bad ka bor jongka, ki Kpa tymmen ki ju iathuhkhana babha shaphang ka bor jong kata ka Hok kumno ba ka lasain dur ia ka Pyrthei myn ha kita ki sngi ba dang shu lah thaw ia ka, da kaba ki la ju ong, "*Mynba dang lung ka Sngi U Bnai, mynba dang Kunthong, mynba dang lung ka Pyrthei, u briew bad ki laiphew-mrad tang ka juh ka ktien ki dang iakren bad baroh ki ia sngewthuh lang kawei.*"

Kaei ka jingmut jong kine ki ktien ba la ong, "***mynba dang lung*** ka Sngi U Bnai, mynba dang kynthong, mynba dang lung ka Pyrthei" ? Da kine ki ktien ki Kpa tymmen ki kren shaphang kata ka por ha kaba ia *ka Sngi U Bnai* (ka sngi u Bnai—ka kynthup ia ki khlur bad ia ki met bneng baroh), bad ia ka Pyrthei dang shu lah thaw shen. Ka Sngi u Bnai ki dang lung, kumjuh ka Pyrthei ka dang kynthong, ka dang lung myn ha kata ka por naba kim pat slem ka rta, naba ia ki dang shu lah thaw ne dang shu lah pynkha shen khyndiat por. Lada kim shym la ngeit ba ladon ka por jong ka jingsdang ha kaba lathaw ia ka Sngi u Bnai, lada kim shym langeit ba ladon ka por jong ka jingsdang ha kaba lathaw ia ka Pyrthei, ki Kpa Tymmen kin nym da la kren kum kitei ki ktien, da kaba ki la ong, "***Mynba dang lung ka Sngi u Bnai mynba dang kynthong, mynba dang lung ka Pyrthei***" naba ki ciei kiba la iai don lyngba ki por ne lyngba ki bymjukut kim lah ban long "lung." Kita kiba lajudon lyngba ki por, lyngba ki bymjukut ki dei ban long "iaw", ne ki dei ban long "eh". Ngi ju ong I Khunlung ia I Khun briew iba dang shu lahkha shen

bad iba dang khyndiat ki sngi ki rta. Bad haba I lakham bun ki sngi, ki rta bad lakham heh kham san ha ka met bad ka jingmut jingpyrkhat ngi sa khot ia I, I khynnah. Te ynda haba I khun briew I laheh lasan bha, bad I laeh la iaw bha ha ka met ka phad, ha ka jingmut jingpyrkhat bad ba I labun bha ki snem ki rta, hangta ngi sa khot ia I; "u briew, ne ka briew." Bad ngi ju khot ruh, "u Rangbah" ne "ka Rangbah." Kumta haba ngi ong I Khunlung, ngi sngewthuh ba ladon ka por ha kaba lakha ia I, bad ba ka rta jong I naduh kata ka sngi ha kaba lakha ia I haduh kata ka por ba iakren shaphang jong I ka dang long dang khyndiat por. Na kine ki kyntien ngi iohi shai ba ki Kpa Tymmen jong u Khun Khasi, ki don jingngeit ba la don ka por ha kaba U Blei U lathaw kyrpang ia ka Bneng, ha kaba U lathaw kyrpang ruh ia ka Sngi u Bnai - kata ia ki khlur bad ia ki met-bneng baroh ruh bad ba u la buh ia ki baroh ha ka, bad ba U lathaw kyrpang ia ka Pyrthei ruh de. Kine ki jingpynlong ki don ka jingsdang ha kaba la pynkha ia ki.

Ha kata ka por mynba dang shu lah thaw shen ia ka Pyrthei, ka hok banylla ka ieng rasong bad ka synshar. Te ha ka Pyrthei ladap tang da ka jingryntih bad da ki jingitynnad suda. Kumta la don ruh ka jingsuk jingkmen bad da ka jingiaieit para jingthaw iwei ia iwei pat. Kane ka lalong kata ka Ia jong ka Hok Banylla, ka lalong kein ka Aiom jong ka jingjanai, kaba lalong mynba ki jingthaw baroh ki dang shu lah wan shen na ka Kti Jong U Blei, Ia kane ka jingdon jong ka Hok banylla, bad ka jinglong jong ka jingjanai lapynsakhi da kine ki ktien ba ki Kpa Tymmen hi ki la iathuh bad ki la ong, "Mynba dang lung ka Sngi u Bnai, mynba dang kynthong, mynba dang lung ka Pyrthei, *u briew bad ki laiphew-mrad tang ka juh ka ktien ki dang iakren bad baroh ki ia sngewthuh lang kawei.*" Kumno u briew u lah ban iakren bad

ia sngewthuh lang kawei bad ki laiphewmrad, bad ki laiphewmrad ruh kumno ki lah ban iakren bad ia sngewthuh lang kawei bad u briew lymda don ka jingiaiaid iaieng bad ka jingiajuh ia jem hapdeng jongki? Kumno pat lah ban don ka jingiaiaid jingiaieng bad ka jingiajuh-iajem lymda don kajingia-ieit? Bad-kumno ruh lah ban don ka jingiaieit lymda don ka jingpyniaid ryntih bad ka jingitynnad? Te kumno lah ban don ka jingpyniaidryntih bad ka jingitynnad lymda don ka Hok ka ba synshar? Bad kumno ka jingsynshar ka lah ban long khlem ki riti? Ngi sngewthuh ba tang ka Hok hi kaba lah ban buh ia ki riti ki ban pyniaid ryntih bad wanrah ia ka jingitynnad. Tang ka hok hi kaba lah ban wanrah ia ka jingiajuh-iajem, ia kajingiaieit bajanai bad ia ka jingiasngewthuh jingmut lang kawei hapdeng ki laiphew jingthaw baroh, bad hapdeng u khun bynriew lem bad ki. Ka Hok ka wanrah ia jingryntih bad ki jingitynnad. Ka Hok ka wanrah ia ka jingiaieit bad ia ka jingsuk jingkmen. Ka Hok ka wanrah ruh ia jingiasngewthuh jingmut lang kawei hapdeng ki laiphew jingthaw baroh. Ym don kawei pat ka lad balah ban wanrah ia ka jingiasngewthuh lang kawei hapdeng u briew bad ki laiphewmrad baroh lait na ka Hok hi. Wat hapdeng para briew ym lah ban ioh ia ka jingiasngewthuh jingmut bad ia ka jingialong kawei lymda don ka Hok bad ka jingieit ha ka dohnud jongki. Hynrei haba u briew u don ka Hok, haba u briew u don ka jingieit bad um rah ia la ka kti ban pynmynsaw, wat ki sim barit ki iawan hajan jong u, bad kim phet noh sha jngai na u.

Na baroh ki kyntien ba ki Kpa Tymmen ki kren bad ki iathuh lah ban sngewthuh bad iohi shai kyndiang ia kata ka jingngeit ba ki Kpa Tymmen hi ki don. Kata ka long ba ia ka Pyrthei ha ka banyngkong la saindur ba kan long ka lieng jong ka Jingsuk bad ka jingmanbha. Ka Iing kaba dap da ka jingieit ha kaba baroh ki jingthaw ki lah ban

iasyllok bad iaioh bynta lang ha ka jingsuk jingkmen bad jingsngewbha badap biang.

HOOD – 3
U DIENG-SOHPET BNENG

Ka long kaba sngewtynnad ba la don ka jingiaieit bad ka jingialong kawei hapdeng ki laiphew jingthaw baroh, bad hapdeng u khun bynriew lem bad ki ha kata ka por ba dang shu lah thaw shen ia ka Pyrthei.Hynrei nalor jong ka jingiaieit bad ka jingialong kawei hapdeng u briew bad ki laiphew jingthaw baroh, ngi iohi ruh ia ka jingngeit jong ki Kpa Tymmen ba kaba ki la iathuh ba, ladon ka jingialong kawei hapdeng ka Bneng bad ka Pyrthei myn ha kata ka por ba dang shu lathaw shen ia ki jingpynlong baroh. Kumta ki iathuh, "*Ha ka bamynnyngkong ladon u Dieng-sohpet Bneng. Une u Dieng sohpet Bneng u pyniasoh lang kawei ia ka Bneng bad ka Pyrthei. Te na une u* Dieng-sohpet Bneng, u briew a lawan hiar sha kane ka pyrthei ban rep, bad u iehnoh ia ki khyndai hajrong. Une u briew u long u khun u Hynniew Trep. Bad na une u Dieng-sohpet Bneng, u Khun u Hynniew Trep ha kata ka por u ju leit kiew sha Bneng ban iadie iathied bad ki Khyndai ha jrong. Te haba u ladep ka iadie iatheid u wan hiar pat sha ka Pyrthei na une u juh u Dieng."

U Dieng-Sohpet Bneng u mih nalor u wei u lum. Ia une u Lum na uba lamih u Dieng-sohpet Bneng lakhot, "u Lum-sohpet Bneng." Ki Khasi ki ngeit ruh ka jaka na kaba lamih une u Dieng-sohpet Bneng, ka long ka pdeng Pyrthei. U sohpet hi u don ha ka jaka ba hamar pdeng jong ka kpoh, bad u long ruh u dieng jong ka jingim namar dei lyngba jong u ba ka um jong ka jingim ka wan tuid. U Dieng sohpet Bneng hi u long ka jaka Pdeng, bad kumta long ka jaka na kaba u la mih, naba sha u baroh ki khmat ki iapeit. Ki khun u Hynniew

Trep ki lah ban iadon saphret kylleng ka Pyrthei, hynrei sha u sohpet Bneng baroh ki ia peit. Te ka long ba hangno-hangno ma ba ka dohnud bad ka khmat ki briew ka peit, ha kata hi ka jaka ruh ba ki ia kynduh lang. Te kata ka jaka ba pynlong ia ki ban ia kynduh lang na kylleng baroh la ha ka jingmut ne ha ka met kata hi ka jaka ka long kein ka pdeng

Ki Khasi ki ngeit skhem ba don ka pdeng jong ka Pyrthei. Kata ka pdeng jong ka Pyrthei ka long kein kata ka jaka ha kaba U Blei U la pynmih ia u Dieng-sohpet Bneng na uba u khun u Hynniew Trep u lawan hiar na Bneng sha ka Pyrthei. Ki Khasi ki ngeit skhem ruh ba ki long ki khun ki kti jong u Hynniew Trep ba lawan hiar na U Blei na Bneng. Kumta ki niew ruh ba ki long ki briew ki jong U Blei, kiba tip ia U Blei bad ki ba tip ia u para briew Naduh mynbarim haduh mynta ki ju ong, "Ngi long ka Jaitbynriew kaba tip Blei -ka ba tip briew." Haduh mynta, ki riewtymmen haba ki ieng ban sneng ban kraw, ne ban ia kyntu bad ia kynpham ha ka jingialang ba don ki rangbah, ba don ki khynnah bad ki samla, kumjuh ruh ha la ling ha la sem ki ju ong, "Ngi long ka jaitbynriew kaba tip Blei-kaba tip briew, peit ho ngim dei ban leh la lamwir, ngim dei ban leh khlem akor kum kita kiwei pat" Ki don ki jaitbynriew saw-dong jongki kiba laphai dien noh na U Blei U ba shisha. Namar-kata, ki sneng ki kraw iala ki khun ki kti, iala ki jong ki para doh para snam ba kin pynkyrpang ialade, ban nym leh kum kita kiwei ki bymtip ia U Blei bashisha, bad ban nym iaid ha ka lynti jong ki. Namar lada ki bud ia ki jingleh, bad lada ki bud ia ki lynti iaid jong kita ki bym tip ia U Blei bashisha kin ngat kein ha ka jingtim bad ka jingjot kan lap ia ki.

Ha Ri Khasi, shaphang shatei na ka nongbah Shillong ladon u lum ba lakhot, " U Lum-sohpet

Bneng". Ki Khasi ki ngeit ba u Diengsohpet Bneng uba pyniasoh lang kawei ia ka Bneng bad ka Pyrthei u lamih na une u Lum. Namarkata, ki khot ia une u Lum da ka kyrteng. "U Lum-Sohpet Bneng". Te namar ba u Dieng-sohpet Bneng u lamih na kane ka jaka, kumta ki Khasi ki khot ruh ia kane ka jaka ba ka long ka Pdeng jong ka Pyrthei. Bad ia ka ri Khasi ba ki shong ki ong ba ka long ka ri pdeng Pyrthei, namar u Dieng sohpet Bneng u lamih na kane ka ri jongki

Kane ka pdeng Pyr'hei ka long ka ri kaba ieit ia ka hok ka sot. Ka long ka ri kaba ieit ia U Blei, bad U Blei ruh u ieit bad u kyrkhu ia ka. Kumta ka jingkyrduh sat bad ka 'nem sniew kam juwan jia thala ha ka, namar U Blei U don ryngkat bad U ri U da. Ngi ju iohsngew haduh mynta ki riewtymmen ki ju ong, "U Blei U dang ieit ia kane ka Ri jongngi—U dang ieit ia kane ka pdeng Pyrthei". Ki ju ong ruh, "Ia kane ka pdeng Pyrthei—ha kane ka Ri jongngi, U Blei U dang ieit, U dang isnei. Um ju shah ban jia kum kita ki jingsniew baroh". Ia kine ki ktien ki ju kren haduh mynta myne haba ki iohi ne ki iohsngew ba ki don ki jingjia basniew bad ba kordit sat kiba pynjulor ia kiwei pat ki ri shabar na ka ri jongki. Ki don ka jingngeit, bad ka jingsngew ba ka Ri jongki, bad ki briew jongka ki long kiba U Blei U ieit.

Lada ki Khasi ki long ki briew kiba ladon hangne ha Ri Khasi naduh ba U Blei U labuh bynriew nyngkong eh ha kane ka Pyrthei, te kata hi ka long ka sakhi ka bashai ba une u Lum-sohpet Bneng u der ban long uta u Lum-sohpet Bneng bashisha naba ki Khasi kiba shong hangne ki dawa bad ki ngeit skhem ba ki long ki nonghiarpateng na u Khun u Hynniew Trep uba lawan hiar na Bneng sha kane ka Pyrthei lyngba u Dieng-sohpet Bneng. Bad kumta ruh kan long kaba shisha ba kane ka jaka ha kaba ladon U Lum-sohpet Bneng na uba lamih ruh u Dieng-sohpet Bneng ka long kein ka pdeng jong ka Pyrthei Hyn-

rei lada ki Khasi ki long ki briew kiba lawan sha kane ka Ri Khasi na kawei pat ka bynta jong ka Pyrthei, te, une u Lum-sohpet Bneng uba don mynta ha Ri Khasi u dei ban long u Lum ba la shu buh kyrteng tang na ka bynta ban pynsah jingkynmaw ia uta u Lum bashisha uba don ha kawei pat ka bynta jong ka Pyrthei ia uba ki Khasi ki la iehnoh ha ka jingphetwir. U Lum sohpet Bneng u don ka Niewtang (history) baim kaba iathuh ia ka jingjia shaphang ka jingiadei jong u briew bad U Blei. Ia une u Lum yn iai kynmaw tympang pateng lapateng da ka jaitbyn·riew Khasi Pnar katba ki khun ki kti jongki kin dang iairoi pateng lapateng ha kane ka Pyrthei.

Mynta pat, to ngin iapeit shaphang kata ka jingialong lang kawei jong ka Bneng bad ka Pyrthei da ka jingpyniasoh lang jong u Dieng sohpet Bneng. Ka jingiasohlang kawei jong ka Bneng bad ka Pyrthei, khlem artatien, ka thew ia ka jingiashim bynta lang, ne ia ka jing pdiang tylli jong ka Pyrthei ban im ne ban iaid ha ka juh ka lynti ba ka Bneng ka iaid. Kumta ba u Diengthew jong ka Bneng u long u juh u Diengthew jong ka Pyrtnei. Bad ba ka lynti jong ka Bneng ka long ruh ka juh ka lynti jong ka Pyrthei. Te lada baroh artylli ki pdiang ia u juh u Diengthew, bad ki iaiaid ha ka juh ka lynti, da shisha baroh ar ki iadon ha ka jingialong kawei. Ka jingiasohlang kawei jong ka Bneng bad ka Pyrthei kam mut ba ka Bneng ka lawan ban iashong syndait lang, ne iapynlong lang kawei ka met bad ka Pyrthei. Ia ka jingialong kawei hangne la pynlong da ka jingpyniasoh lang jong u Dieng-sohpet Bneng uba bat ia ka Pyrthei da kawei ka tduh da ki thied na tynrai, bad uba bat ia ka Bneng da kawei pat ka tduh na sha kliar bala pynsuhthied bad pyniasoh lang bad ka Bneng sbak. Hangne ngi iohi ba ka Pyrthei ka jngai na ka Bneng kum ki met bakyrpang naba kawei ka don ha kawei ka tduh jong u Dieng bad kawei pat ka don ha kawei pat ka tduh ba iapyrshah. Hynrei baroh ar ki don u juh u dieng uba bat bad uba pyniasohlang iaki.

Kumta kein baroh ar ki don ka jingialong kawei ha une u Dieng-sohpet Bneng uba bat bad uba pyniasohlang iaki · U juh u dieng hangne ngi iohi u long lang, u iadei lang ia baroh ar. Na une ki iashim bynta, bad ki iaioh bynta lang kawei. Kumta kein ha une u Dieng-sohpet Bneng ia ki baroh ar Ja pynialong lang kawei.

Te lada ka Bneng ka ialong kawei bad ka Pyrthei, kaba bud nangta ka long ba, kaei kaei baroh kaba long ha Bneng kumta ruh ka long ha ka Pyrthei. Te kaba kumno ka Bneng ka long? Ha ka jingsngewthuh, bad ha ka jingngeit jong u Khun Khasi, ka Bneng ka long kata kaba sha jrongtam – sha jrongtam ym tang ha ka jingjngai hynrei ha ki jinglong bakordor jongka ha ki eiei baroh. Ka Bneng ka long ka jaka kaba khuid tam. Ha ka, da dap tang da ka hok banylla bad da ka jinglong bajanai ha ki eiei baroh. U Blei Uba dapbiang janai ha ka bor bad ka jingstad; Uba dapbiang janai ha ka jinglong khuid bad ha ka hok; Uba dapbiang janai ha ka jingieit, ha ka jingisnei bad Uba long U Tynrai jong ki hok ki riti baroh U shong hangta ha ka jingtyngshain ka bor bad ka burom bakhraw jong U. Kumta ka Bneng ka long ka jaka kaba dap tang da ki jingiaid ryntih bad da ki jingitynnad. Te hapdeng ki jingiaid ryntih bad jingitynnad lapyndap ruh shoin ha ka da ka jingieit— ka jingieit kaba wanrah kein ia ka jingiasngewthuh jingmut iwei ia iwei pat bad kaba pynlong ia ka jingialong kawei ka bashisha bad ka bajanai. Te hangta, ka jingmanbha ka dap ha ki eiei baroh, bad ka jingsuk jingkmen ha ka jinglong bajanai tam ka dap bad ka shlei. Te kumta ruh ka lalong ha ka Pyrthei ha kata ka por jong u Dieng sohpet Bneng, naba ka Pyrthei ka ialong kawei bad ka Bneng. Te dei ia kane ka por jong u Dieng sohpet Bneng hi kein ba ki Kpa Tymmen ki ong. "*Mynba dang lung ka Sngi U Bnar, mynba dang kynthong, mynba dang lung' ka Pyrthei, u briew bad ki laiphewmrad baroh tang kajuh ka ktien ki dang iakren bad baroh ki ia sngewthuh*

lang kawei." Ka jingiasngewthuh jingmut lang kawei hapdeng u briew ban ki laiphew jingthaw ha ka Pyrthei, kumjuh ruh ka jingialong kawei jong ka Bneng bad ka Pyrthei ki mih tang na kawei ka thymmei. Kitei ki ktien ba ki Kpa Tymmen ki lakren, ki kdew shai ia ka jingngeit jongki ba ka Hok banylla ka ladon ha ka Pyrthei ha kata ka por mynba dang-shu lah thaw shen ia ka. Kumta ba ki eiei baroh ki lapaid ha ki jingryntih bad ha ki jingitynnad. Bad kumta ladon ruh ka jingiaieit - ka jingiaieit kaba wanrah ia ka jingiasngewthuh jingmut iwei ia iwei pat. Kane ka jingiasngewthuh jingmut iwei ia iwei pat ka wanrah ia ka jingialong kawei hapdeng jongki. Te kumta ha ka Pyrthei ladon ruh ka jingmanbha, ka jingdapkyrhai ha ki eiei baroh bad ka jingsuk jingkmen bajanai kumba long ha Bneng.

U Dieng-sohpet Bneng u la long ka lynti ha kaba ka um ka jingim da ka jingkyrkhu U Blei na Bneng ka wan tuid bukbuk ban pyndap bad pynslei ha u khun bynriew bad ha ki laiphew jingthaw baroh ha ka pyrthei. Lyngba une u Dieng-sohpet Bneng ngi lah ban iohi ia ka Pyrthei hapoh jong ka Bneng ba ka long tang kum I Khunlung I baper hapoh ka kpoh baiar jong ka Kmie balapyniasoh ia I bad Ka da u sohpet. Ngi tip u sohpet u pyniasoh ia I Khun bad ka Kmie. Bad une u wanrah na kata ka Kmie sha Ita I khun ia ka um ka jingim. Ha ka kpoh jong ka kmie, I Khunlung I im beit kumba I long baroh shi lynter ka jingim tang da ka jingbsa jong ka Kmie kaba theh ha I ia ka um jong ka jingim lyngba u sohpet balapyniasoh ia I bad ka. Ha I Khynlung, u sohpet u long u dieng jong ka jingim. Ka long kumta namar dei tang lyngba jong u hi ba ka um ka jingim ka wan na ka 'Kmie sha I. Khlem ma u I Khunlung im lah ban im bad ban san. Lada ia u sohpet lapyndkut noh I Khynlung ruh i ladei baniap noh ha kata ka por, naba shisien ba u sohpet u ladkut, ka um ka jingim ka la sa hngeh bad kam lah shuh ban wan tuid na

ka Kmie sha I Khun. Kumta kein, u Dieng-sohpet Bneng ha ka jingiadei bad ka Pyrthei lem bad ka Bneng, u long kum u sohpet bymbit duh, uba pyniasoh ia I Khun bad ka Kmie. Bad ka Pyrthei ha ka jingiadei bad ka Bneng, ka long kum I Khynlung hapoh ka kpoh jong ka Kmie balateh ia I hapoh jongka da u sohpet ba ai ia ka um ka jingim.

U Dieng-sohpet Bneng u long ha ka Pyrthei, "U Dieng jong ka Jingim." U long u sohpet bymbit duh ba teh ia ka Pyrthei kum I Khun bad ka Bneng kaba long ka Kmie. Na une ka um jong ka jingim bad ka jingkyrkhu na U Blei ka wan tuid na Bneng sha ka Pyrthei. Lada ia une la pyndkut noh, ka Pyrthei bad ka Bneng kin iakhlad noh bak. Te ka um ka jingim kan sahngeh shisyndon bad kan nym wantuid shuh na Bneng sha ka Pyrthei. Bad kumta ka Pyrthei kan jot bad kan duh noh. U Dieng sohpet Bneng u long uba donkam shibun eh. U long u dieng u bymbit duh ia ka Pyrthei ha ka jingiasoh lang kawei bad ka Bneng. Kumta ia une ladei ban sumar bha haduh katta katta.

KA HOOD–4

KA JUTANG

pot Bneng u long u dieng uba donkam palat na kiwei pat ki jingdonkam baroh ha ka jingpyniasoh lang kawei ia u briew bad u Blei. U long uba donkam haduh katta katta kumba u sohpet u long uba donkam haduh katta katta ha ka jingpyniasoh kawei ia I khunlung bad la ka kmie. Namar kata, U Blei U lapynlong ruh ia ka *JUTANG* bad u briew ha u Dieng-sohpet Bneng. Bad U la ong ia u briew ba um bit ban pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng. U Blei U lapynshai ha u briew ia ka jingdonkam jong une u dieng hapdeng jong u briew bad U Blei. Kumta U la ong ia u briew ba um bit ban pynkyllon noh ia une u Dieng namar

ka jingpynkyllon ia une u Dieng kan long ka jingpyniakhlad noh bak ia ka Bneng na ka Pyrthei. Te u briew ruh u la kohnguh ia ka jingkren jong U Blei. U briew u la ong, "*Nga kohnguh. Ngan bat ngan snoh ha kita ki nia, ha kita ki kyntien. Ngan bat ngan snoh ha kita ki hok, ha kita ki hukum Jong Me baroh. Ngan da ieng ka kynmaw, ka duwai ka phirat ka nguh ka dem miet sngi. Bad ngan iaid ruh ha kita ki nia, ha kita ki lynti.*" Te haba u briew u lapdiang ia ki kyntien ba U Blei U lakren da ka mon sngewbha, bad da ka jingsngewthuh kaba shai bha, hangta la long ka Jingiateh, bad ka lalong ka *JUTANG.*

Ngi donkam ban sngewthuh khambha shaphang ka Jutang. Ka Jutang hi ka long ka Jingiakut, ka long ka Jingiateh mon sngewbha ha ka mynsiem kaba shisha hapdeng ar Kap (party) ban iabat skhem ia ki kyntien kat kum ki kyndon ba laiabuh ha ki jingiakren ne jingiathoh: ban ia kiar ne ban ialeh ia kano ma ka kam kat kum ki jingthmu balaiakut lang Ka JUTANG ka don shibun ki kyndon, ne ki riti kiba labuh ha ka ban pyniaid ryntih ia ka jingiatrei kam da kajuh ka mynsiem. Ki Kap ne ki arliang mamla kiba pynlong ia ka Jutang ki buh ruh ia ki kyndon ban teh ialade da ka mon sngewbha, na ka bynta ban pynshisha bad ban pynskhem ia ka jingtrei kam jong ka Jutang, ban shah ia ka jingoynshitom kat kum ki kyndon balaiakut lang lada kawei na ki Kap ka pynkhein ia kano ma ka kyndon balaiateh. Ia kane ka Jutang la ju pynlong na ka bynta ka jingmyntoi bad jingbha lang jong ki Kap baroh arliang. Namarkata, ka Jutang ka wanrah ia ka jingiatrei lang, ia ka jingiaieit bad ia ka jingialong kawei hapdeng ki Kap haba baroh arliang ki iabat bad ki iasnoh kat kum ki kyndon kiba labuh ha ka Jutang. Hynrei kane ka Jutang kaba teh song lang kawei ia ki Kap ha ka jingieit bad jingialong kawei ka neh katba ki Kap kiba pynlong ia kata ka Jutang ki dang iabat bad snoh skhem ha ki kyndon, bad ha ki hok ki riti

kat kum ba labuh ha ka JUTANG hi, ha kiba ki la iabeit bad la iakut lang. Te lada kawei na ki Kap ka Pynkhein noh ia kawei na ki kyndon balaiateh, kata ka Kap kaba pynkhein kat ia kata ka kyndon ka hap ha ka jingpynshitom kat kumba shong ki nia ki lynti jong kata ka jingiateh ha ka Jutang. Bad haba don kaba kum kata ka jingpynkhein, ka jingiadei ne ka jingialong kawei hapdeng ki ar kap ruh ka kut noh. Kumta ki hap ban iakhlad lok noh.

Ha kane ka Pyrthei, lyngba ki por, u khun bynriew u la ju pynlong ia ka Jingiateh Jutang bad u para briew ha katei ka dur. Kawei ka liang kaba iohi ia ka jingdonkam jong ka jingiatrei-lang ba kan wanrah ia ka jingmyntoi bad ia ka jingbha lang ia baroh, ka ju wad ia kawei pat ka liang ban ia pynlong ia ka Jingiatrei lang halor jong ki jingthmu bad ki nongrim ki ban da ia sngewthuh lang bad ban da ia pdiang lang da baroh ar liang. Te kumta, haba baroh arliang ki ia sngewthuh jingmut ba kata ka long ka lynti ka babha, hangta ki pynlong ka jingiateh Jutang ban iatrei lang kat kum ki kyndon bad ki riti kiba la iabeit lang. Pynban, ha kane ka Pyrthei, u briew na kawei ka liang u lah ban kyntait ia ka jingtyrwa jong u briew na kawei pat ka liang ban pynlong ia ka Jingiateh Jutang ban iatrei lang wat lada uta u nongkyntait u tip shai ba kum kata ka Jingiateh Jutang ka long ka babha bad ba shibun ki jingmyntoi bad ki jingbha u lah ban ioh na kata ka Jingiateh Jutang. Ha kane ka bynta ka nongtyrwa ia ka Jingiatrei lang kam lah ban pynbor ia kawei pat ka liang ban pdiang ia kata ka jingtyrwa ban iatrei lang lada kàta ka liang ka bym mon kam pdiang. Hynrei, la kumno kumno, ka liang kaba kyntait ia ka Jingiatrei lang, haba ka latip ba kan ioh ia ka jingbha, bad ia ki jingmyntoi, kàta ka liang kaba kyntait da shisha ka laduh kein ia ki jingkyrkhu ia kiba ka ladei ban iohdiang.

U Blei U lathaw ia u briew da ka lynti ka bajanai. Bad U labuh ruh ha u briew ia ki hok ki riti ba

un iaid bad un sumar ia ki ba un neh un sah kumba u long ha ka jinglong briew bad ba un tip ha ka jing iadei jong u bad U Blei, bad ba un tip ruh ha ka jingiadei jong u bad la u para briew. Kine ki long ki lynti ki babha. U briew um lah ban kyntait ia ka Jutang bad U Blei haba u la sngewthuh ba kata ka Jutang ka long ka badei, naba ha ka ladon ki riti kiba long ki lynti kiba tang maki hi kiba lah ban ialam ia u briew ha ki jingshisha baroh ha ka jingim ha kaba u lah ban don ka jingiasoh lang kawei bad U Blei, bad ba tang na U Blei hi u lah ban ioh ia ki jingkyrkhu baroh.

U briew u long u bakhuid ha ka dohnud, bad u bashai ha ka jingmut jingpyrkhat mynba u dang shu wan mih shen na ka Kti U Blei Uba labuh ia u ha kane ka Pyrthei. Da shisha haba u iohi ia ka lynti ka babha ba labuh ha khmat jong u ban iaid, da leilei un nym jied ban iaid na khlaw na btap kaba um tip shano kan ialam ia u. Kumta kein, u briew haba u latip ba ki hok ki riti jong U Blei ki long ki lynti ki babha, u briew u lapdiang ia ki bad u la iateh ia ka JUTANG bad U Blei.

Ha ka Jutang ngi iohi ia U Nongthaw riti, U Nongthaw ain baianai bad babakhlieh tam—U B'ei Uba dap da ka jingieit bad ka jingbishar-hok. Haba U lalong U Nongthaw Uba donbor tam, Uba tang Ma U hi pynban um shym kwah ban leh jubor. Kumta kein haba U lathaw ia ki hok ki riti ba u briew un sumar bad un iaid ha ki, U Blei Um shym jied ia ka mon balah-duh Jong U ban pyntroi kam ia kita ki riti ha u briew khlem da pynshai bad khlem da pyntip shuwa ha u briew ia ki jingdonkam Jong ki riti ba u briew u dei ban sumar. Ki riti ki teh ia ki briew haba ia-ki la pynbna bad la pyntip ha kita ki briew kat kum ka lynti—kata ka long ka Nongrim jong ka jingbishar hok U Blei. Ha ka Jutang, U Blei U da ai ha u briew ia ka jingtip bad ka jingsngewthuh ia ki hok ki riti baroh kiba u briew u dei ban sumar,

bad ia ki jingmyntoi ba u dei ban ioh ha ka jingiasohlang jong u kawei bad U Blei da kaba sumar bad iaid ha ki hok ki riti. Ha kane U Blei U da niew ia u briew kum u para lok ha ka Jingiatrei lang ban iaioh bynta lang na ki soh ba bha jong ka. Kane ka long ka Mynsiem jong ka Jutang kaba wad ia ka Jingiatrei lang bad ia ka jingialong kawei. Naba, haba don ka Jutang dei ban don kein ka Jingiasngewthuh jingmut lang ia ki jingthmu jong ka, bad dei ban don ka jingiapdiang mon sngewbha ban iatrei lang. Kiba don ha ka Jutang ki ioh ia ka jingsngewbha jong ka jingialong kawei ha ka jingieit, bad ia ki jingkyrkhu baroh kiba wan mih na ki soh jong ka jingiatrei lang. Hynrei ka long ruh kaba shai kdar ba ki bym pdiang ia ka Jutang kim lah ban ioh ia ki jingkyrkhu kiba mih na ka. Bad kita kiba pynkhein ia ka Jutang kin ioh ruh ia ka Jingpynshitom kat kum ki kyndon, bad kat kum ki riti kiba la buh ha ka Jingiateh Jutang.

Ki khun Khasi ki ngeit skhem ba U Blei U la pynlong ia ka JUTANG bad u briew. Kane ka Jutang ka kynthup ia ki hok ki riti ki jong U Blei ba la-ai ha ubriew ban sumar bad ban iaid ha ki. Bad ka donruh ki kyndon ba labuh ba u briew um dei banpynkhein ia ki. Bad lada u pynkhein, u briew un ioh ia ka jiugpynshitom kat kumba shong ka nia ka lynti. Kane ka long ka jingngeit kaba shai kdar bad kaba don ka jingshisha. Naba lada ym don ka Jutang, naba lada ym don ki hok ki riti te kan nym don ruh ka jingpynkhein riti, kumta kan nym don kein ka lait ka let, naba ka lait ka let ka long ka jingpynkhein riti. Bad u briew un nym hap ruh ka ka jingpang jingshitom namar ka jingpang ka long ka jingpynshitom namar ka lait ka let, namar ka jingpynkhein riti. Hynrei lyngba ki rta u briew u la jiu hap ha ki jingpang, halor ki jingpynshitom namar ka lait ka let ba u kum pynkhein riti. Kumta ruh, haduh mynta, haba u briew u pang, U Lyngdoh

Nongknia u wad ia ka daw lait ia ka daw let. U Lyngdoh U wad ia ka daw lait ia ka daw let namar u ngeit, bad namar ki briew ruh baroh ki ngeit ba ka jingpang bad ka jingsympat jingkawiat, ne ka shoh ka ther ka wan ha u briew namar ka lait ka let ba u briew hi u kum pynkhein ia ki hok ki riti. Kumta ka long kaba shai kdar ba ka don ka JUTANG, bad don ki hok ki riti ba labuh ryntih ha ka JUTANG, kiba dawa ba u briew u dei ban sumar ia ki bad ban iaid ha ki.

HOOD—5

U BRIEW U LAWAN HIAR SHA KA PYRTHEI BAN REP

To ngin ia peit pat ha kano ka dur bad ha kaba kum kano ka por ki kpa tymmen ki ong ba u briew u la wan sha ka Pyrthei. Hato ki iathuh eieï shaphang kane? Ki Kpa Tymmen ki don kane ka jingshisha ban iathuh. Ki ong, "Na une u Dieng-sohpet Bneng, u briew u lawan hiar sha kane ka Pyrthei ban rep." Kine ki kyntien ki iathuh bad ki pynpaw ia ka jingngeit jong ki Kpa Tymmen ba U Blei U lawan buh ia u briew ha kane ka Pyrthei hadien ba U lapyndap bad U lapynbiang lupa ha ka Pyrthei ia ka um ka wah, ia ki dieng ki siej, ia ki jingthung jingtep bad ia ki symbai ki lynnai baroh. Kane ka la long kein ka por ha kaba baroh ki jingthaw baim ki lalah ban im bad ban shong ban sah ha kane ka Pyrthei, bad ban iaroi ia par ha ka. Lada ka Pyrthei kam pat shym lalong kaba lapynbit ba ki jingthaw baim kin man bad kin shong kin sah, lada ha ka Pyrthei ym pat shym ladon ka um ka wah, bad ki jingthung jingtep, bad ki symbai ki lynnai baroh kumno u briew u lah ban wan ha ka Pyrthei ban rep? Ba u briew u lalah ban wan sha ka Pyrthei ban rep ha kata ka por, kata hi ka pynpaw ba ki jingthung jingtep bad

ki symbai ki lynnai ki lah da don lupa ha ka Pyrthei. Bad ruh ba ka um ka wah ban pynsngem ia ka Khyndew bad ban ai um ia ki jingthung jingtep ki lah da don lupa ha kata ka Pyrthei ha shuwa jongki, kumta ba ki jingthung ki jingtep ki lah ban heh bad ban san. Da shisha U Blei U lah da pyndap pynbiang lupa, bad U lalah pynkhreh lupa nadong shadong ha ka Pyrthei shuwa ba u briew un wan ha. Kumta ngi iohi, haba u briew u la wan sha ka Pyrthei u lashem kein ia u Dieng-sohpet Bneng ba u ladon lupa ha ka Pyrthei, naba na une hi u Dieng uta u briew u lawan hiar sha ka Pyrthei. Kumta ka long da shisha ba kiwei kiwei ki dieng ki siej, ki jingthung jingtep, ki symbai ki lynnai kiba lasei lupa la ki soh bad la ki symbai ruh ki ladon lupa shuwa ba u briew un wan ha ka Pyrthei kumba ladon u Dieng-sohpet Bneng. Te kumta ba, haba u briew u lawan u lalah ban ioh kyrhai ki soh ki pai, bad ki symbai ki lynnai ban bam ban kyrshan ia ka jingim jong u ha kane ka Pyrthei, bad ba un rep un riang. Ha kaba kum kane por da shisha un shem ruh ba kiei kiei baroh ki long kiba itynnad suda bad kiba dap kyrhai. Nalorkata, haba u briew u lawan ha kane ka Pyrthei, u lashem ruh ba ki laiphew mrad, bad ki laiphew jingthaw baroh ki ladon lupa kyrhai. Ki kpa tymmen ki la iathuh ba u briew, haba u lawan sha ka Pyrthei u la ia iaid ia-ieng bad u la ia long paralok bad ki laiphew mrad baroh. Kumta kein ki Kpa tymmen ki la ong, "Mynba dang lung ka Sngi u Bnai, mynba dang kynthong, mynba dang lung ka Pyrthei, u briew bad ki laiphew mrad tang kajuh ka ktien ki dang ia kren bad baroh ki ia sngewthuh lang kawei." Katno ka jingitynnad jong u briew ka long haba u dang wan shen na khmat U Blei! Ia ka met jong u latei itynnad bad pynwandur bha. U don ka met ka bakoit bakhlain janai bad ka bor pyrkhat ka bakhlain bad ba shai kdar kdar. La

pyndap ruh ha u da ka hok, da ka jingieit bad ka jingshemphang. U long ubabhabriew bad uba iphuh iphieng tam hapdeng ki laiphew jingthaw baroh ha sla ka Khyndew. Te ha ka hok bad ka jingieit ki parmat babhabriew bad baiphuh iphieng jong u, hapdeng ki laiphew jingthaw baroh lymphuin kum u 'Naikhadsaw synia u tyngshain.

Ki Khasi ki ngeit ba U Blei U lapynkhreh lupa, bad U lapyndap pynbiang lupa kyrhai ha ka Pyrthei ia kiei kiei baroh kiba donkam, shuwa ba u briew un wan ha ka. Kane ka jingngeit ka la shong tynrai bha ha u khun Khasi lyngba ki rta, bad ka la kylla long rukom haduh mynta ban shim bad niew ia ka kum ka jingaibor ai mynsiem bad ka jingiatei ban pynshngain bad pynskhem ia kito ki batlot jingngeit. Hapdeng ki Khasi la ju don lyngba ki rta, ki por iashong kai sngewbha, bad ki jingiakren iasyllok shaphang ki kam ki duk bad shaphang ka jinglong-iing long sem. Ha kaba kum kane ka jingiakren bad jingiasyllok bunsien ngi ju iohsngew ba don ki briew kiba khuslai shaphang ka jinglong briew, ki ju ong, "Kumno kein ki khun ki kti ki ban dang wan lashai la shisngi kin ioh ka bam ka dih." Ki briew kiba dang tlot ka jingmut jingpyrkhat bad ka jinglong mynsiem wat haduh mynta ki sngi ruh ki dang pyrkhat lyngngoh, bad pyrkhat khuslai shaphang kane. Hynrei ngi la ju iohsngew na ki riew Rangbah, bad na ki briew kiba lakot ka jingmut jingpyrkhat bad kiba khlain ka jinglong mynsiem ki ju ong ia kine ki ktien, "Balei phi pyrkhat khuslai shaphang kata ? U Blei U Nongpyndap, U Nongpynbiang. U Blei U Nongbuh bynta U Nongsam bynta, U hi U la pynkhreh lupa ia ka bam, ia ka dih. U Blei hi U la pynkhreh lupa ia ki jingdonkam jong u briew baroh shuwa ba un wan sha kane ka Pyrthei."

Ka Jingpynkhreh lupa jong U Blei ia u briew, shuwa ba un wan ha ka Pyrthei, ka kynthup ia ki symbaai ki lynnaai, ia ki soh ki paai ban baam ban dih bad ia baroh ki jingdonkam jong u briew ha ka Pyrthei ba u lah ban shem ha ka ba un im. Kane ka kynthup ruh ia ka jingpynkhreh lupa ia ka Pyrthei ba u briew un shong ba kan long ha kâta ka dur kaba itynnad, kaba dap da kâ jingshngain bad da ka jingsuk jingkmen. Kumta ba u briew un sngew da shisna ba kane ka long ka Iieng jong u kaba u ieit bad un sngew juh eh ha ka. Ha ka Pyrthei U Blei U lahuh pyndap lupa da ki jingthung jingtep, da ki syntiew ki skud ba itynnad, bad da ki diengsoh diengpaai kyrhai. Hynrei halor ka jingdap kyrhai jong ki jingthung jingtep u briew u lah ban iaid kai sngewbha shane shatai khlem don ki jingeh bad ki jingwit ha ka. U Blei U labuh lupa ruh ia ki laiphew mrad bad ia ki laiphew sim laiphew doh kiba itynnad kiba la ia im lang ha ka jingsuk bad ka jingiaieit iwei ia ia iwei pat. Kumta ruh haba u briew u lawan u lashem ia ki, bad u ruh u la ia iaid ia ieng, u la iakren ia khana sngewbha lem bad ki ha ka jingieit. Ha kata ka por kam don satia ka jingiashun, ne ka jingiaisih ha kaba uwei un beh thong ia ka jingim jong uwei pat. Lada ka Pyrthei ka long ka Rikhlaw kynjah ba la pyndap da ki mrad khlaw ba runar kiba iabeh ban pyniap uwei ia uwei pat te kan jin da la long kaba eh ia u briew ban im ha ka jingsuk bad ka jingkmen. Ha ka Pyrthei kaba kum kata, kan nym lah ban don ka "Aiom Ksiar" mynno mynno ruh em.

Ki Kpa tymmen kim ngeit ba ka Pyrthei ha kaba nyngkong ka long ka Rikhlaw kynjah, bad ba dap da ki mrad ba runar. Hynrei ki la ngeit ba ka Pyrthei ha ka bamynnyngkong ka la long ka Pyrthei kaba la pynkhreh lupa ha ka jingitynnad, ha ka jingdap kyrhai, ha ka jingsuk bad ha ka

jingiaieit hapdeng ki laiphew jingthaw baroh. Kumta ki la iathuh shaphang ka Aiom Ksiar bakordor kaba dap da ka jingitynnad bad da ka jingsuk jingkmen. Ha kane ka por ki khlaw ki long ki baitynnad bad kiba lah ban iaid ban ieng knlem jingwit. Ki long ki khlaw kiba dap da ki jingshngain bad da ka jingkmen ha kaba ki laiphew mrad bad ki laiphew sim ki laiphew doh baroh ki iashong lang ha ka jingieit bad ha ka jingsuk jingkmen. Bad u briew ruh haba u lawan u la iaid u la ieng bad u la iakren ia khana sngewbha lem bad ki ha ka jingieit bad ha ka jingkmen kumjuh. Ki Lum bad ki Pyntha kumjuh ki long kiba itynnad bad kiba dap da ka jingshngain. Hangne ruh kumjuh lapyndap da ki jingthung jingtep kiba itynnad. Bad ki laiphew jingthaw baroh ki ia im lang ha ka jingieit bad ha ka jingsuk jingkmen. Namarkata, ki kpa tymmen ki ong kein, "Mynba dang lung ka Sngi U Bnai, mynba dang kynthong mynba dang lung ka Pyrthei, u briew bad ki laiphew mrad tang ka juh ka ktien ki dang ia kren bad baroh ki ia sngewthuh lang kawei." Kine ki kyntien ba ki kpa tymmen ki la kren ki iathuh shai shaphang ka jingiashong suk bad ka jingiaieit hapdeng ki laiphew jingthaw baroh ha ka Pyrthei. Kumta kein la ha Lum ne ha Pyntha, kumjuh ruh ha ki khlaw de baroh la pyndap tang da ka jingshong shngain, bad da ka jingsuk jingkmen.

U briew u lawan sha ka Pyrthei ha ka jinglong Rangbah lupa.

Na ki kyntien ba ki Kpa tymmen ki la iathuh ha, "Na une u Dieng-Sohpet Bneng u briew u lawan hiar sha ka Pyrthei ban rep" ngi lah ban iohi ruh kyndiang ia ka jingngeit jongki ba u briew uba nyngkong u lawan hiar sha kane ka Pyrthei ha ka jinglong kaba la rangbah bha. Kata ka mut ba ia u briew bad ia ka briew kiba

nyngkong eh ba U Blei U la thaw bad U la buh ha kane ka Pyrthei, U Blei, U lathaw kein ia ki baroh ha ka MET bad ha ka jinglong kaba la rangbah lupa. Ia kine ki briew kiba nyngkong ym shym la pynkha ia ki ha ka dur jong ka jinglong khunlung naba ym pat shym ladon briew ha shuwa jongki. Hynrei U Blei U lathaw lang ia ki baroh arngut shynrang bad kynthei, ia u Pa Thawlang bad ka Mei Iawbei ha ka jinglong kaba la rangbah bha. Kumta kein ngi iohi ba uta u briew uba la rangbah lupa shynrang bad kynthei, u lawan hiar sha ka Pyrthei ban rep. U Khunlung uba dang shu kha um lah ban kiew ia u dieng, bad um lah ruh ban hiar na u dieng. Nalorkata ruh ia u khunlung ym ju khot "u briew," hynrei ki ju ong, "I Khunlung, ne u Khunlung." Dei tang ia u briew ba lakot ha ka jinglong rangbah hi ba la ju khot, "u briew." Nalorkata ki khunlung kiba dang shuwan sha ka Pyrthei, ki khunlung kiba dang shukha kim lah ban trei bad ban rep. Ka long ruh ka bym lah ban mut dur ban buh ia u khunlung kum u jingthaw banyngkong ha ka Pyrthei haba ym pat don mano mano ban ri ia u. Ka jingshisha hi ka Ieng ba U Blei U lathaw ia u briew banyngkong eh, Shynrang bad Kynthei ha ka jinglong ba la rang-bah lupa. Kumta ba tang shu mar ialong briew, ki la nang kein ban wad ia la ka jong ka bam na ki soh ki pai bad na ki symbai ki lynnai kiba U Blei U la pyndap pynbiang bad U la Pynkhreh lupa kyrhai ha kane ka Pyrthei. Bad ba tang shu mar ialong briew, haba ki lawan ha ka jinglong ba la rangbah lupa ha ka met ka phad bad ka jingmut jingpyrkhat, ki lalah bad ki la nang ruh ban trei ban ktah bad ban rep ban riang. Kane ka long ka jingngeit jong ki Kpa tymmen ia kaba ki la ai ia ka jingshai pateng la pateng kat kum ki kyntien ba ki la ong ba, "Na Une u Dieng-sohpet Bneng u briew u lawan hiar sha kane ka Pyrthei ban rep. U briew uba la

nang ban rep ban riang, u briew uba lanang ban trei ban ktah kata hi ka pyni ba u long u briew uba la rangbah.

Shaphang ka jingwanhiar jong u briew sha ka Pyrthei lyngba u Dieng-sohpet Bneng, Ki Kpa Tymmen kim sh'm la kdew shaphang ka briew ba lawan hiar ryngkat lem bad u briew. Kane, la kumno kumno ka pynpaw ba U Blei U lathaw nyngkong shuwa ia u briew. Bad ynda U lalah thaw ia u briew, hadien kata U sa thaw sa ia ka briew. Te namar ba lathaw shuwa ia u briew kumta kein ka khmat ha ka jingiathuh khana ka peit shuwa sha u'a uba lawan nyngkong. La kumno kumno, haba U Blei U lathaw ia u briew, la ngeit skhem ba U Blei U lathaw ruh ia ka briew mar iabud lang ha ka juh ka por. Ki Kpa Tymmen ki khot ia u briew uba long u Kpa banyngkong eh ha ka Pyrthei da ka ktien, "U Pa Thawlang." Bad ia ka briew kaba long ka Kmie kaba nyngkong eh ha ka Pyrthei ki khot da ka ktien, "Ka Mei Iawbei." Haba kren shaphang kitei ki arngut, ki Khasi ki ju kren synrop lang ha kajuh ka por, kumne: "U Pa Thawlang ka Mei Iawbei." Kumta, ka ktien, "U Pa Thawlang" ka mut kein u Kpa ia uba lathaw lang ne lathaw ryngkat bad ka Mei Iawbei, ne u briew ia uba lathaw lang bad ka briew.

Ha ka jingduwai ia U Blei na ka bvn'a ki nongpunkhun ba U Blei Un ai ha ki ka jingkha suk jingkha sain, bad ba kin iakha kin iaroi parum pareh, U Lyngdoh, U Tymmen u San u ju ong, "Te kumba lathaw labuh Maphi ko Blei naduh mynnyngkong ka Sngi ia U Pa Thaw Lang ia ka Mei Iawbei ban ia kha ban iaroi, ban iaiar parum pareh ha sla ka Pyrthei, te to sngew ko Blei, kumba ka Byllien ka lashimti ia ka jinglong kmie ha katei ka dur jong ka Mei Iawbei kumba labuh bynta, kumba lasam bynta maphi to ai ba

kan biang ka kit kyndong, ka bah kyndong kumba la buh maphi ka Blei haduh u 'Naai Khyndai haduh u 'Naai shiphew U jongphi. Haba lapoi ka sngi ka ia babiang kumba labuh Maphi to ka jingpynkha ka jongphi da kaba suk da kaba sain kumba phi la buh bynta, phi la sam bynta ban ia kha ban iaroi ban iaiar parum pareh ha sla ka Pyrthei. Ngi u briew sa tang ka diang hun ka kynthup hun, sa ka pynsum ka pynsait, sa ka shad sa ka kmen..........." Hangne ruh ngi iohi ia ka jingngeit ba naduh kaba nyngkong, mynba U Blei U labuh nyngkong eh ia u briew ha ka Pyrthei, U Blei U labuh kein ia u briew ha ka jinglong kaba la rangbah lupa ba kumta u lalah ban shimti ia ka jinglong kpa. Ha kane ka bynta U Blei U lathaw ruh ia u briew lang bad ka briew kaba la iaw, kata ka mut ka briew kaba la rangbah lupa ha kaba lalah ban long ka "Bei" ne ka Kmie. Kumta kein ia u Kpa uba nyngkong eh na ki kpa baroh ha ka Pyrthei ia uba lathaw lang bad ka briew ba la iaw la khot "U Pa Thawlang," bad ia ka briew ba laiaw kaba long ka Mei kaba nyngkong eh na ki kmie baroh ha ka Pyrthei la khot, "ka Mei Iawbei."

KA JINGKYRKHU IA U BRIEW HA KA REP KA RIANG

U briew, shynrang bad kynthei haba ki la wan nynkong sha kane ka Pyrthei ki lashem kyrhai ia ki jingthung jingtep. Ki lashem kyrhai ia ki soh ki paai bad ia ki symbaai ki lynnaai ban baam ban dih ban kyrshaan ia ka jingim jongki. U Blei U la pyndap, U la pynbiang lupa kyrhai ia kiba donkam baroh ha ka Pyrthei ba u briew u lah ban im suk. Pynban hapdeng ka jingdap kyrhai ha kata ka Ri babha, ha ki thapniang ba kdup hun jong ka Aiom Ksiar, U Blei U labuh ia u briew ban rep. Ki Kpa Tymmen ki la iathuh, "na une u Dieng-sohpet Bneng, u briew u lawan

hiar sha ka Pyrthei ban rep." U Blei U labuh ia u briew, shynrang bad kynthei ia ka ban rep bad ia ka ban trei ban ktah, hynrei um shym la buh ia ki ba kin trei shitom. U Blei U labuh ia ki ban trei ban ktah, ban rep ban riang khnang ba kin shem ia ka jingkmen bad ka jingsngewbha shuh shuh na kata kaba ki trei.

U Blei U la kyrkhu bad pynman bha kyrhai ia ka rep ka riang jong u briew. Bad U la kyrkhu ruh ia u briew ha ka shet ka tiew, bad ha ka bam ka dih. Ki ong, "Shishir u khaw—shi khiew ka ja ka dap biang" haba u briew u shet. Kane ka jingong ka long ban pynpaw ba ka jingkyrkhu jong U Blei ia u briew ha kata ka por ka long kaba jynsur haduh katta katta. Ba kumta wat lada u briew u trei bad u rep u riang, u briew um donkam kein ban trei shitom. Balei yn trei shitom haba, "Shishir u khaw—shi khiew ka ja ka dap biang"?

U Blei U labuh ia u briew ban rep na ka bynta ka jingbit jingbiang ia u briew hi. Kumta ba u lah ban ioh ia kino kino ma ki jait kiba u kwah bad u kham sngewbha eh khlem da donkam ban leit wad kylleng. U Blei Um shym la buh ia u briew ban im tang kum u mrad ban pynlut ia ka por tang ban shu iaid shu ieng bad ban baam kat na baioh. U mrad um nang ban lum ban lang. Um nang ban rep bad ban buh lupa hajan jong u ia ki jingbaam kiba u kham sngewbha kumta ba u lah ban ioh ia ki man kipor ba u kwah ia ki. Hynrei u shu baam na kito ki jingbaam kat kiba u ia kynduh ha lynti ba u iaid. Lada don ka jingkwah ia kiwei pat ki bym don ha ka lynti ba u iaid, u la dei ban leit wad kham sha jngai. Hynrei ainguh ia U Blei ba U lathaaw ia u briew kham kyrpang na ki mrad. U Blei U lathaw ia u briew ba un nang ban rep. U Blei U lathaw ia u briew ba un nang ban shna

ia ki 'Per soh, ia ki 'Per syntiew. U Blei U lathaw ia u briew ba un nang ban shna ia ki lyngkha ia ki risai bad ban rep ban thung ha ki ia kino kino ki jingthung kiba u sngewbha bad u kham sngewtynnad eh. Kumta ba ha kano kano ka por ba u kwah u lah ban ioh kyrhai ia kita ba u mon nala ka jong ka lyngkha hajan ka Iieng jong u khlem da donkam shuh ban leit wad sha khlaw sha btap. Kane ka lad kaba U Blei U la ai ha u briew ba u nang ban rep ban riang, ka long da shisha ka lad kaba bha eh ia u briew, ba kumta u briew un ioh shuh shuh ia ka jingkmen bad ka jingsngewbha. Nalorkata, ka don ka jingkmen kaba kham kyrpang shuhshuh ba U Blei U labuh ba u briew un ioh na kaba u thung bad u rep. Haba U Blei U labuh ia u briew ban rep, da kata ngi sngewthuh ruh ba U Blei U labuh ha u briew kattokatne ki jingkit ba u briew u dei ban sngewthuh ba, u ruh u dei ban long u nongiashim bynta lang ha ka ban sumar ban pynbha bad pynitynnad ia ka Pyrthei. Kumta ba, haba la buh ia u briew ban baam da ki jingthung ba un im, hynrei um dei kein ban long u nongbaam duh. Haba u la ioh ia ki soh na u jingthung u dei ban nang ruh ban sumar bad ban ri ia uta u jingthung kumta ba un iai ioh ia ki soh ha la ki aiom. Haba u la ioh ia ki symbaai ban baam, u dei ruh ban nang ban ri bad ban pynroi ia u symbai khnang ban un iai ioh kyrhai ia ki, namar u im kein da ki. Kane ka long na ka bynta ka jingbha jong u briew hi. U briew u long u jingthaw u barit. Hynrei u don ka jingstad bad ka bor kaba lada u pyndonkam bakla u lah pynjot, bad pynjulor lut ia ki jingthung baroh ha ka pyrthei palat ban ia kaba uno uno u mrad khlaw ba radbah ha ka pyrthei u lah ban pynjot. Kumta lada u briew um don ka mynsiem jong ka jingieit ia ki jingthung bad ban sumar ia ki, ki jingthung jingtep kin jah lut na ka pyrthei, bad kata kan long kaba sniew ia u briew hi.

Labuh ia u briew ban rep ba u lah ban ieit ia ki jingthung bad ba da kata u lah ban ioh shibun ki

jingkyrkhu. Ka rep ka long ruh ka lad kaba bha eh ha kaba u briew u lah ban jan, bad ban ia syllok bad u Blei, Uba long U Nongthaw jong u. Bad da kata u lah ban ioh ia ka jingkmen bad ka jingsngewbha ka ba kham palat na baroh phar. Ha kaba u rep, u briew u lah ban iohi ia ka jingstad bym lah thew ka jong U Blei. Hangne ruh lah ban iohi ia ka jingieit ba jylliew ka jong U Blei kum U Nongthaw, kum U Nongri U Nongsumar, bad U Nong pynheh pynsan jong ki jingthaw baroh. Da shisha hangne u briew u lah ban sngewthuh haduh katno U Blei U ieit bad kumjuh U ri U sumar ia u briew. Te kane ka long kein ka lad ba u briew ruh u lah ban ieit khambha ia U Blei. Hangne ka don ruh ka jinghikai kaba kham bha kumno ba u briew u nang ban ieit bad sumar ia ki jingthung jingtep. Lada um nang ban rep, bad ban thung kumno u nang ban ieit khambha ia ki jingthung ? U briew u nang ban ieit ia ki ynda haba u la shimti kein ia ka kam ban sumar ia ki.

U briew uba bet bad uba thung ia u symbai u ap kyrmen ban iohi ia ki jingphylla bad ia ki jingkyrkhu ba un iohi na ki. Ki jingpyrkhat jong u ki khuid bad ki smat ki sting. Ka jingngiah kam ju wan ha ka jingmut jong u. Haba u bet bad u thung ia ki symbai, hangta u ap bad u khmih lano kin mih. Ha kane ka por u peit bad u sharaai bha ia ka lyngkha jong u. Da ka jingtip skhem ba kin mih, u dap da ka jingwiat samrkhie haba u wan ha ka lyngkha jong u. Te ha ka step ba nyngkong ba u iohi ba ki la speh na ka khyndew bad ki la mih shar katno ka mynsiem jong u ka dap da ka jingkmen. Hangne ryngkat bad ka jingkmen bad ka jingsngewphylla ka pynlong ia uwei pa uwei u nongrep ban peit bniah ia ki na tynrai kumno sha ki sei ia ki lung kiba itynnad. Bad ynda naba ki la pyiar la ki sla hangta lei-lei katno ka mynsiem jong u ruh kan nang kham kmen shuh shuh. Bad katba ki jingthung ki nang sei bun ki sla bad ki nangsan ka

met. kumta ruh ka jingkmen ka jong u nongrep ki nangiar bad ki nangsan hala ka sngi. Kumta ruh ka jingieit jong u ia ki ka ia san hala ka sngi ba um ju ngiah ban peit ia ki sla bad ki met ba plung bad ba itynnad jong ki bad ban sumar sukher ia ki ba kin nang sanbha. Katno ruh ka jingkmen jong u ka long haba u la iohi ba ki jingthung jong u ki la phuh syntiew shar bad sei la ki thylleng bad ki soh ba itynnad. U briew uba rep da ka mynsiem ba shisha, u ieit ia ki jingthung jong u bad u pynleit ia la ki khmat bad ia ka dohnud jong u sha ki jingthung ba u rep. U pynlut ia ka por ha kaba pule ia ka jingim jong ki baroh naduh ba ki dangmih haduh ba kin da sei syntiew bad kin da soh. Ha kane baroh, u briew u lah ban iohi ia ka jingstad baiar, bad ia ka jingieit bajylliew ka jong u Blei. Katno ka jingkmen jong u briew uba rep haba u la ioh ban lum ia ki symbai, bad ia ki soh na kaba u rep. La buh ia u briew ban rep ba un iohi ia ka jingstad bad ka jingieit ba jylliew jong U Blei Uba lathaw bad Uba lari la sumar ia ki jingthaw. Bad ba u briew u lah ruh ban ioh shuh shuh ia ki jingkmen ha ka jingim jong u kaba ha la ka sngi.

HOOD—6

U BRIEW HA KA JINGKOIT JINGKHIAH BAJANAAI

Ha ka Aiom Ksiar, myn ha ka sngi ba mynnyngkong ba u briew u lawan sha ka Pyrthei, u briew u don ha ka jingkoit jingkhiah ka bajanaai. Bad u long uba dap tang da ka jingsuk bad ka jingkmen. Um ju tip jingshitom, bad um ju don jingkhuslai eiei ruh em. Ha kane ka por u briew u laioh ia ki jingbaam ki bakhuid, ki babha bad ki badap kyrhai ruh. U ioh ruh ban dih ia ki um basngur, bad ban ring mynsiem ia ka lyer batemon ba pyngngad hirhir. Ki jingtynnad bad ki jingkmen ki dap kat shaba u

phaai. Haba u rep hangta ki jingsngewtynnad bad jingkmen u shem. Kumjuh ruh u ioh kyrhai ia ki haba u iaid kai bad wan kai. Te hapdeng ka jingkoit jingkhiah u briew u dap da ka jingkmen bad da ka jingphuhmat kat shaba u phaai. Kumta ki met ki phad, ki kti ki kjat jong u ki eh ki khlain bad ki smat ki sting thir thir. Ha u ym ju don ka jingngiah bad ka jingbtaai.

Ka jingpang, jingshitom ka lawan ha u briew ha ka Pyrthei ynda haba u briew u lapdiang ia ka jinghikai ba bakla bad u la pynkhein ia ka Jutang U Blei. Kane ka jingpang, jingshitom ka lawan kein hadien ba ka Aiom Ksiar ka la phet noh na ka Pyrthei. Lada ka jingpang, jingshitom ka ladon lupa ha ka Pyrthei naduh mynnyngkong, ka Aiom Ksiar kan nym da ladon ha ka Pyrthei Naba haba don ka jingpang, jingshitom hangta ym don ka jingsuk, jingkmen. Te haba ym don ka jingsuk jingkmen, hangta kam don kein ka Aiom Ksiar. Bad ym lah ruh ban ong ba ka Pyrthei bad ka Bneng shisien ki la ialong lang kawei, naba ha Bneng ym ju don ki jingpang jingshitom.

Ki jingkordit -ki jingpang bad jingshitom kim shym ladon ha ka Pyrthei ha ka banyngkong. Ki kynrum-kynram, ki jingma bad ki jingsniew kiba laiphewjait kumba long mynta kim shym ladon. U briew u la im ha ka jingkoit jingkhiah bad jingsuk bajanaai. Ka Pyrthei ka long kaba itynnad, kaba dap da ka jingiaid ryntih bad da ki jingbha suda. Ha kane ka por kein ka lalong ka Aiom Ksiar. Wat mut ba U Blei U latnaw ia ki jingkordit bad ia ki jingkynrum kynram ha ka Pyrthei naduh kaba nyngkong kumba ka long mynta. Lada u briew uba long tang u jingthaw u don ka jingangnud, bad u tei ia ka Iieng ka Sem ba u eit ha ka nongrim kaba skhem, ka babha bad kaba dap da ka jingsuk jingkmen katba lah, te ngi ladei ban ngeit bad ban tip skhem ba U Blei Uba dap da ka bor, da ka jingstad bad da ka

jingieit bym lah ban thew, U la long kein U Nongsdang Uba nyngkong ban iaid ha ka lynti jong ka jingbha baroh, bad U lathaw kein iaka Pyrthei ha ka jingsuk bad jingkmen bajanaai. Kum U Nongtei Uba stad, U latei kein ia ka Iieng halor ka nongrim kaba kat kum ka mang, kat kum u dieng-thew, kat kum ki ain ki riti ki babiang, bad ba skhem—ki bymkylla kein lano lano ruh em.

Ia ka jingpang, jingshitom ki Lyngdoh u Khun Khasi ki ong "ka shoh ka ther ne ka sympat ka kawiat." Te ka jingsympat ka jingkawiat ka wan kein ha uta u nongpynkhein ia ka ain, ne ia ka hok ka riti. Ka ain ne ka riti kam ju maap ia uta uba ktah kti pyrshah ia ka. Ka ding ka long kaba khluit—kata ka long ka ain jongka. Uno uno uba ktah ia ka, kata ka kti kaba ktah ka khluit naba ka ding ka thang ia kata ka kti kaba ktah. Te uta u briew um lah kein ban wohnia ia ka ding ban ong, "balei pha thang pha pynkhluit ia ka kti jongnga", hynrei u ladei ban phai sha lade bad ban kylli balei sha u leit ktah kti ia ka ding. U briew uba pynkhein, uba ialeh pyrshah (ktahkti) ia ka ain ka riti, uta u iuh ia ka jingsympat, jingpynshitom kat kumba labuh ba kata ka ain, ka riti. Te um lah kein ban wohdong (find fault) ia kata ka ain ka riti balei ka pynshitom ia u, kumba um lah shuh ban kynroi ne wohdong ia ka ding balei ka thang ia ka kti jong u haba u ktah ia ka.

U Blei U lathaw lut ia kiei kiei baroh da ka jingstad bajanaai tam jong U. Bad U labuh ha ki baroh la ki jinglong, ba kin long kumba ki dei ban long. Bad U labuh ha ki baroh ia ki ain ki riti ba ki dei ban iaid kumba ki dei ban iaid ha ka jingiadei bad ki hi bad ha ka jingiadei bad kiwei pat ki para jingthaw. Ka jingbakla na kine ki ain, ki riti ka long ka jingbakla na ka lynti iaid, kumta ba, ka wan rah ia ka jingtyngkhuh bad ka jingjot.

Ki lynti iaid kiba U nongthaw U lathaw ban iaid ki long ki babha naba kita ki lynti ki ialam beit ia u

briew sha ka jaka kaba u dei ban poi bad ba u un lait na ka jingur jinghap. Kumta kein uta u nongthaw ia ka lynti u long uba bha. Te lada u briew um iaid na ka lynti ba lathaw uta um don hok kein ban kynnoh sniew ne wohdong ia u nongthaw lynti lada jia ba u ur u hap bad um poi ha ka jaka kaba u dei ban poi. Une u ur bad um poi ha ka jaka kaba dei ban poi naba um iaid na ka lynti ba labuh ba dei ban poi, kumta u ladei ban kynnoh ia lade na ka bynta ka jingshitom kaba u la ioh. U Blei Uba janaai ha ka jingstad U lathaw ia ki ain, U lathaw ia ki riti ki bajanaai. Kine ki ain, ki riti ki long ki lynti kiba janaai ba U lathaw ba u briew un iaid ha ki. Ia kine U la pyni bad U la iathuh ia u briew ba un sumar bad un iaid ha ki. Kine ki riti bajanaai kiba long ki lynti bajanaai jong ka jingim, ki ialam ia u briew ha ka jaka kaba u dei ban poi, ki ialam ia u briew ha ka jingbha bad ha ka jing-uk jingkmen. Ki wan rah ia ka jingieit bad jingialong kawei ha ka jingiadei parabriew, bad ha ka jingiadei bad U Blei. Kine ki long ki riti hiam-dien (moral laws) kiba long shisyrtap (specific) kumba long ki ain ki riti ka ding ka um, bad kumba long kiwei pat ki riti jong ka Mariang. Ka jingpynkhein ia kine ki riti ka wanrah ia ka jingpynshitom.

U briew uba pynkhein (ktahkti) pyrshah ia ki ain ki riti U Blei, uta u briew u ioh kein ia ka jingsympat jingkawiat. U ioh ia ka jingpang jingshitom. Kumba u ktahkti ia ka ding, ka kti jongu ka khluit naba ka ding ka thang ia kata ka kti kaba ktah, kumta ruh uta uba pynkhein (ktahkti) pyrshah ia ki ain ki riti U Blei, uta u ioh ia ka jingpynshitom kat kum ba labuh ha ki ain ki riti na ka bynta ka jingktahkti pyrshah jong u ia ki. Ha kane ka bynta, u briew um don hok ban kynnoh ia U Blei ha ka jingpynshitom ba u la ioh namar ka jingpynkhein riti. U Blei Um shem la leh bakla eiei. Wat kynnoh ia U Blei. Namar ka dei kata ka ain, ka riti kein ia kaba u la ktahkti pyrshah kaba pynshitom ia u.

Ki ain, ki riti ki long ki lynti jong ka jingshisha kiba wanrah ia ka jingiaid ryntih ha kiei kiei baroh, ba kiei kiei baroh ki lalong bad ki la iai long lyngba ki rta da ka mon U Blei naduh ki bym-ju kut haduh ki bym-jukut. Ka Mariang baroh ka dap da ki ain ki riti. Ka Mariang hi ka long ka skul-bah kaba khot sngbha ia u briew ban wan khmih bad ioh jinghikai ia ki ain jong ka. U briew hi um shym la lah ban thaw kawei ruh na ki riti barit tam kiba don ha ka, hynrei u shu shem (discover) ia ki haba u mon ban wad na ki par ba iar jong ka. Kine ki riti baroh ki pynpaw bad ki kren da ka juh ka ktien solensar, ba kito baroh kiba iaid ha ka jingiasngewthuh jingmut lem bad ki, ki ioh ia ka jingsuk jingkmen bad ka jinglaitluid bajanai. U briew uba pynkhein ne ialeh pyrshah ia ki ain ki riti u duh ia ka jing'aitluid. U duh ia ka jingsuk jingkmen baroh naba ha ka khyllipmat ba u pynkhein ia ki hok ki riti, hangta hi ia u lakem bad la set ha ka Along bad lapynshitom ia u. U briew uba ialeh pyrshah ia ki ain ki riti u long u mraw. Uta u don ha ka jingteh jingkhum bad ha ka jingpynshitom.

Ka jinglaitluid bashisha ka wan na ka jingsumar ia ki ain, ki riti. U briew uba sumar ia ki ain ki riti u long u briew uba laitluid bad uba dap da ka jingsuk jingkmen. U lah ban im, u lah ban iaid ban ieng, u lah ban shong ban sah ha ki dong jong ka Hima baroh ha ka jingsuk khlem don jingwit bad khlem jingma. U briew uba pynkhein ia ki ain ki riti jong ka hima u shah teh, um lah ban iaid lait luid ban shong ban sah laitluid. Ka jingsumar ia ki ain ki riti kam mut ka jinglong mraaw ia uta uba sumar ia ki. Ki ain ki riti ki long ki lynti iaid babha. Kim teh mraw ia uta uba sumar bad uba iaid ha ki. Hynrei ki ialam bad ai ka jinglaitluid, ki ai ka hok ba pynsuk bad pynkmen ia ka jingim hapoh ka Hima. Kumta U la long u briew ha ka jingsuk jingkmen bajanaai ha ka Aiom Ksiar mynba u dang sumar nylla ia ki hok ki riti U Blei.

KA HOOD—7

U KHUN U HYNNIEW TREP BAD KA KHYNDAI [redacted] HAJRONG

Ha ka peij ba shakhmat ngi la iakren ba u briew ba nyngkong eh u lawan sha kane ka pyrthei ha ka jinglong ba la rangbah lypa. Ia une u briew lakhot, "U Khun U Hynniew Trep". Ki Kpa Tymmen ha ka Niewtang, ne ka Khanatang lyngba ki por ki ong, "Na Une u Dieng-sohpet Bneng u Khun u Hynniew Trep u la wan hiar sha kane ka pyrthei ban wan rep. Bad na une u Dieng-sohpet Bneng, u Khun u Hynniew Trep ha kata ka por u ju leit kiew shabneng ban ia die ia thied bad ki khyndai ha jrong. Te haba u ladep ka iadie iathied u wan hiar pat sha kane ka Pyrthei na une u juh u Dieng" Ia une u briew ym shym la kha sha kane ka P rthei ha ka jinglong khunlung. Kumba ngi la iohi, une u la wan hiar sha pyrthei naduh kaba nyngkong ha ka jinglong ba la rangbah lupa ban wan shong bad ban rep ha ka. Bad um shym don ruh ki kmie ki kpa ha ka Pyrthei naba u long u briew uba nyngkong eh na ki briew baroh ha ka pyrthei. Te balei ba lakhot ia u, "U Khun U Hynniew Trep"? Kane ka jingkhot ka kren kumba une u briew u don u kpa, uba kyrteng u Hynniew Trep. Ngim dei ban sngewthuh bakla shaphang kane. Ka ktien balakhot, "U Hynniew Trep" kam dei ka kyrteng jong u kpa jong une n khun bynriew. Ka "Trep" ka mut ka Iieng. Ia ka Iieng ba ki shogg, ki Khasi ki ju khot. "Ka Trep". Ki ju khot synroo ruh, "Ka Trep ka Skum". U Hynniew u long u dak jingkhein uba kdew ia ka jingkiew jong kata ka Iieng ha kata ka kyrdan, ka kyrdan kaba hynniew haka jingniew ne jingkhein. Ka ktien, "U Hynniew Trep", namarkata ka mut, "U Hynniew Iieng", ne "U Iieng ba Hynniew" ha ka jingkhein.

"U Hynniew Trep" ne "U Hynniew Iieng" kam mut ia ki hynniew tylli ki Iieng ne ki Trep ha ka juh ka jaka ba ki ia don lang khrui. Ka ktien "U" balabuh ha khmat kaei kaei ka ieng ban kdew tang na ka bynta kawei kaei kaei. Kumta kein Ka ktien, "U Hynniew Trep" ne "U Hynniew Iieng" ka mut "U Trep ba Hynniew" ne "U Iieng ba Hynniew" ba la ioh bat ia kata kein ka kyrdan ba hynniew ha ka jingkhein. Namarkata, ngi sngewthuh shai ba, "U Khun u Hynniew Trep" u long kein, "U Khun jong U Iieng ba Hynniew" ne "U Khun jong ka Iieng ba Hynniew" ha ka jingkhein. U wei u khun um lah ban dei kpa ia ki hynniew ngut ki briew, bad kam lah ruh ban long ba ki Hynniew Iieng ne ki Hynniew kpoh kin iakha lang tang ia u wei u khun.

"Ka Iieng bahynniew" ha ka jingkhein ka long kane ka Pyrthei hi kein ha kaba u briew u lawan ban shong bad ban rep ha ka. Ia kane ka Pyrthei ki Khasi ki ju khot, "Ka Iieng" ne "ka Trep." Ki khot ia kane ka Pyrthei, "ka Iieng ne ka Trep namar ki shong bad ki im ha ka. Namarkata, "U Khun u Hynniew Trep" ka mut hi kein, "U Khun ka Pyrthei ba hynniew" ha ka jingkhein. Bad ia une u briew la shu khot kein u khun jongka namar lawan pynkha ia u ha kane ka Pyrthei. Kumta la khot kein ia u, u khun jongka. Ba ki Kpa Tymmen Hyndai ki lakhot ia kane ka Pyrthei, "ka Iieng ba hynniew" ka pynpaaw shaai ba ki ladon kein ka jingtip ba ladon shibun ki met Bneng kiba kum ka Pyrthei. Bad ia kine ki met Bneng ba ki don hajrong, lakhot ruh ia ki, "ki Iieng" haba ladon ba shong ha ki. Kumta ba shaphang kata ka met Bneng ha jrong ha kaba U Blei U shong, ki Kpa Tymmen ki lakhot ruh, "Ka Iieng U Blei ha Bneng."

KI KHYNDAI [redacted] *HAJRONG*

...., Ki Kpa Tymmen jongngi ki ju kren bad iathuh ruh shaphang ki Khyndaai hajrong. Kine ki khyndaai

ki long ki Khyndaai Trep ha jrong. Kane ka pynpaaw shaai kein ba ki Kpa tymmen hyndaai ki la don ka jingtip ban pule shaphang ki met Bneng. Bad kat kum ka jingpule jongki ha kata ka por, ki la tip bad ki lashem ba la don Khyndai tylli ki Met Bneng kiba kum ka Pyrthei. Te hapdeng kita ki Khyndaai tylli ki met Bneng, kane ka Pyrthei ba ngi shong ka long kaba Hynniew ha ka Jingkhein.

Ki Planet ne met bneng hapoh kane ka SNGI jongngi ki don khyndaai (9) tylli. Sdang ia ka jingniew jongphi na u Plato, u met bneng bajngai tam na ka Sngi. Niew ia u ba u long u banyngkong. Nangta wan ter ter sha ka Sngi. Hangta phin shem ia ka Pyrthei ba ka don ha ka jaka kaba hynniew (7), ba ka long kaba hynniew. 1. Plato 2. Neptune. 3. Uranus. 4. Saturn. 5. Jupitar. 6. March. 7. Ka Pyrthei (Earth). 8. Venus. 9. Mercury.

KA SNGI

Ha ka Bneng baiar ki don shibun ki SNGI. Hapoh jong kawei pa kawei ka Sngi ki don ruh bun tylli ki ki met bneng (planet). Te kumba hapoh jong kane ka SNGI jongngi ka don ka Pyrthei ba shong mangi ki briew, kumta ruh hapoh jong kawei pa kawei ka SNGI nalor jong ka Sngi jongngi hapoh ka Bneng baiar dei ban don ka Pyrthei ba shong ki jingthaw baim. Kam long kaba lah ban long ba U Blei Un shu thaw lehnohei ia kita baroh khlem da buh ia ki jingthaw baim ha ki. Ki Kpa tymmen jong ngi ki ngeit badon shibun ki Iieng hapoh ka Bneng baiar. Ka IENG U BLEI HA BNENG ba ki riewkhuid, ne ki siewhok ki leit ban shong ynda ki lakhlad na kane ka Pyrthei ka long kawei na kita ki met Bneng ba ki briew ki shong nalor kane ka Pyrthei.

Ki Kpa tymmen ki ju iathuh ba u Khun u Hynniew Trep u ju ialeit ia wan iew bad ki Khyndaai

ha jrong. Kane ka jingiathuh shaphang ka jingialeit Iew wan Iew jong u Khun u Hynniew Trep bad ki Khyndaai hajrong ka long tang kawei pat ka rukom kren ban pynpaaw shai, ne pynpaaw ryngkew ia ka jingshisha ba ka jingtip jong ki kpa Tymmen ia kitei ki met Bneng ha kata ka por ki lalong kiba shaai kdar kdar kumba iatip ia ki Iew ki hat ba ki briew ki ju ialeit ki ju iawan ban ia siew ia tda ha ka Pyrthei. Bad nalor kata ka pynpaw ruh ia ka jingialeit iawan ha ka jingim ba kynja mynsiem, ha kaba u briew ha ka Pyrthei u don ka jingiadei kaba iajan eh bad ki briew ha jrong ha kata ka por.

Ngi la ju iohsngew ha ki ktien, bad kumjuh ruh ha ki jingrwaai ba ki longshuwa, ia kane ka Pyrthei ki ju ong, "Ka Pyrthei ka long tang ka Iieng shong basa." Ki la ju ong ruh, "Ka Pyrthei ka long tang ka Trep shong mynda.." Ki khot ia kane ka Pyrthei. "Ka Iieng shong basa," ne "Ka Trep shong mynda", namar ha kane ka Pyrthei u briew u shong bad u im tang shipor. Ka Pyrthei hi ka iaineh bad ka sah hangne junom kumba ka long, hynrei u briew te u long tang kum u nongbylla sngi uba sah myllen ha ka tang katba dang don ka jingtrei. Te haba ladep la ka jingtrei na ka. u ladei ban mih noh kein.

Don pat kiba sngew ba Hynniew tylli ki Trep, ne Hynniew tylli ki Iieng bad ki briew jongki, ki la iawan hiar lang shrup sha kane ka Pyrthei ban rep. Kumta ha ka Pyrthei ki la don Hynniew tylli ki Iieng, ne Hynniew ki Kpoh ha ka sngi ba ki lawan nyngkong ha ka Pyrthei. Kawei ka Iieng ne kawei ka Kpoh ka pynlong ia kawei ka jait Kumta Hynniew Trep, hynniew Iieng ka mut ruh hynniew Kpoh bad hynniew jait. Lada ka long kumta, ia kine ladei ban khot, "Ki Khun ki Hynniew Trep". Te haba ki ladon hynniew Trep ha ka Pyrthei ladei ruh ban don ka jingiathuh shaphang, "U Khun u Wei Trep", shaphang, "U Khun U Ar Trep," Shaphang "U Khun U Lai Trep," shaphang, "U Khun u Saw

Trep," shaphang, "U Khun u San Trep," bad shaphang, "U Khun u Hynriew Trep." Pynban ha ka Niew-tang jong ki Kpa Tymmen ym shym la don ka jingiathuh eiei shaphang ki Trep ba wei, ba ar, ter ter haduh ka Trep ba hynriew. Hynrei la ju iathuh lyngba ki por tang shaphang, "U Khun U Hynniew Trep" hi, ne tang shaphang, "U Khun jong U Trep ba hynniew" hi.

Kita ki jingong ba Hynniew tylli ki Trep bad ki briew jongki, ne Hynniew Kpoh bad Hynniew jait ki lawan hiar ban shong ha ka Pyrthei, ki long tang ki jingmut kiba wan siat ha u briew, ha ki sngi ba hadien, haba u pyrkhat shaphang ka jingiadei ha ka liang ka shongkha shong man. Naba kumno tang kawei ka Trep, ne ka Iieng kan ia pynkha bad ia pynroi ia ka jait bynriew ha ka Pyrthei? Hynrei pynban wat lada ngi ngeit ba Hynniew Iieng bad Hynniew jait ki la wan sha ka Pyrthei ban shong ban sah bad ban ia kha ia roi, hangta ruh ngi shem hi ia ki jingeh ban pynshai shaphang ka shong kha shong man. Namar lada ngi ngeit ba tang Hynniew Iieng bad tang Hynniew jait ki lawan sha ka Pyrthei kumta ba ki lah ban iashongkha tang hapdeng kawei ka Iieng bad kawei pat ka bym don jingiadei eiei, kumno ngi lah pat ban pynshai shaphang ka jingdon jong ki Jait ki Khong kiba da ki spah spah tylli tang hapdeng ka Jaitbynriew jongngi hi ha kine ki sngi?

Ki briew jong kawei ka jait ne ka kur ki lah ban nang roi da ki hajar bad da ki phew hajar ha ka jingkhein bad jingbunbriew da ka jingiapoikha bad kawei pat ka jait. Hynrei pynban ki briew jong kata ka kur, ne ka jait ka khong wat lada ki labun da ki hajar bad ki phew hajar ki dei ban long kein tang ki briew ne ki khun jong kawei ka kur ne ka jait, bad baroh ki dei ban ia bat tang kawei ka kyrteng kur ne kyrteng jait. Kumta lada tang Hynhiew Iieng, ne Hynniew Jait ki lawan hiar na Bneng sha ka Pyrthei myn ha kata ka sngi ba

mynnyngkong, kumta ladei ruh ban don tang Hynniew jait ne hynniew kur ha ka jaitbynriew jong ngi haduh mynta, kam pher wat lada ki briew ki la roi da ki lak bad ki putit. Lada ngi shim pyrkhing na ka liang ka jingkhein jait ka dei ban long kumta. Hynrei, mynta ngi iashem pat ba ki kur ne ki jait hapdeng ka jaitbynriew jongngi ki iadon da ki spah spah tylli. Te lada ngi peit na ki jingkhein jait ba pyrkhing bha, ngi ladei ban ngeit ba ym dei tang Hynniew jait hi ba u khun bynriew u lawan hiar sha kane ka pyrthei, hynrei katta spah tylli ki jait katba ladon mynta ha ka Pyrthei, dei katta spah tylli ruh ki la iawan hiar lang na Bneng sha ka Pyrthei naduh kata ka sngi ba mynnyngkong mynba U Blei U lawan buh briew ha kane ka pyrthei. Pynban ym shym la ong ba u briew u la wan hiar na Bneng sha kane ka Pyrthei da ki spah spah tylli ki Iieng ne da ki spah spah tylli ki jait. Ka jingpyrshang ban niew Iieng ne ban niew jait ha ka jingiadei bad ka jingwan long briew jong u briew ha kane ka Pyrthei myn ha kata ka sngi ba mynnyngkong ka buh ia ki briew ha ka jingeh ban pynshai. Hynrei lada ngi shim beit ia ka jingmut kumba ka long, ba "U Khun U Hynniew Trep," u dei "U Khun jong ka Iieng ba Hynniew," ne, "U Khun jong kane ka Pyrthei" kaba Hynniew ha ka jingkhein, kata ka labiang eh. Naba baroh u khun bynriew uba don ha kane ka Pyrthei lada u long na kawei ka jait bynriew ne na ki hajar ki jait bynriew [redacted] baroh ki don kajuh ka don ka snam bad la khot ia ki "U khun bynriew." Te une u khun bynriew uba shong basah ha ka Pyrthei, "U long kein u Khun jong kane ka Pyrthei."

HOOD—8

KA AIOM KSIAR

Ki Kpa Tymmen, bad ki Kmie Tymmen jongngi ki la ju iathuhkhana shaphang ka "Aiom Ksiar banylla." Bad ki la ju rwai ruh shaphang jong ka ha ki sur ki basngewtynnad, bad batympang. Kane

ka Aiom Ksiar ka la jia long ha ka Pyrthei myn ha kata kein ka por mynba u Dieng-sohpet Bneng u dang pyniasoh lang kawei ia ka Bneng bad ka Pyrthei. Kumta ba ka jingdapbiang kyrhai bad ka jingsuk jingkmen bajanaai kumba long ha Bneng ka lawan long ha kane ka Pyrthei ha kata ka por. Kane ka ladon ka jingsdang naduh kata hi ka por mynba U Blei U dang shulah thaaw shen ia ka Sngi u Bnai. Mynba U dang shulah thaaw shen ia ka Pyrthei bad mynba U dang shulah buh ia baroh ki jingthaw baim bad ia u khun bynriew de ha ka. Ka Aiom Ksiar ka lasdang kein ha kane ka por ba ki Kpa Tymmen ki la ong, "Mynba dang lung ka Sngi u Bnai, mynba dang kynthong, mynba dang lung ka Pyrthei, u briew bad ki laiphew-mrad tang ka juh ka ktien ki dang iakren bad baroh ki ia sngewthuh lang kawei."

Ka Sngi u Bnai ki dang lung; ka Pyrthei ruh ka dang kynthong, ka dang lung ha kata ka por namar kim pat shym la slem ka sngi ka rta naba U Blei U dang shulah thaw shen ia ki. Baroh ki dang shulah mih shen na ka kob hala ki jong ki jainphong bathymmai bad hala ki rong baphylla bad ba itynnad Katno ka jingphylla ia ki jingthaw baim hangta kan long, mynba na ka rngai ba kim pat shym long eiei ruh em kyndit kin khie thiah ha ka step kaba nyngkong kaba kum kata, bad kyndit kin shem ialade ba laker sawdong da kiei kiei kiba phylla bad ki baitynnad suda. Bad ban shem ruh ba baroh ki iadon ha ka jingiaieit bad jingiasngewthuh jingmut kawei. Ba u briew bad ki laiphew jingthaw baroh tang ka juh ka ktien ki dang iakren bad baroh ki ia sngewthuh lang kawei ha kata ka por mynba dang lung ka Pyrthei, kata hi ka pynpaw ba ka ladon ka jingieit bajanaai hapdeng ki jingthaw baroh ha ka Pyrthei. Te kata ka jingieit bajanaai kaba don bad kaba synshar hapoh jongki ka pynlong ia ka jingiashong suk shongsain. Ka pynlong ia ka jingiajuh ia jem bad ia ka jingialeit iawan hapdeng jongki ha ka jingiasngewthuh jingmut lang kawei. Kane baroh ka lalong naba ka Hok banylla ka synshar ha ka Aiom Ksiar.

Ka Hok ka wanrah ia ka jingiaid ryntih, ia ka jingitynnad, ia ka jingiashongsuk, ia ka jingkmen jingsngewbha, ia ka jingiaieit bad jingialong kawei, ia ka jingroi jingmonbha, bad ia ka jingneh jingskhem bha ha ki briew bad ka Hima. Ym don kawei pat ka lynti ba lah ban wanrah ia ka jingiaieit bad ia ka jingiasngewthuh jingmut lang kawei ha ka ktien ka thylliej, ha ka leit ka wan, ha ka shong ka sah ryngkat hapdeng u briew bad ki laiphew jingthaw baroh lait na ka Hok hi.

Ka Aiom Ksiar ka long ka Aiom ba lajialong ha ka Pyrthei mynba ka Hok banylla ka synshar. Ka la long ka Aiom kaba koidor tam eh ha ka pyrthei. Ka Pyrthei hi baroh kawei ka ladap da ka jingryntih bad ka jingitynnad ha kata ka por. Bad namar ka jingdap jingshlei jong ka Hok kaba synshar ha ka, ia ka Pyrthei hi baroh kawei lapyndap da ka spah ka bym lah ban khein dor. Ha ka Pyrthei lapyndap kein kyrhai ia ka bam ka dih, bad ia ki jingdonkam baroh ba ki jingthaw baim baroh ki donkam. Ia ki jingthaw baroh lakyrkhu ruh ha ka met ka phad ka bakoit bakhiah janai. U briew u laim kein ha kane ka por ha jingkoit jingkhiah ka bajanai. U ladon ka met ka phad kaba eh bakhlain, bad ka basmat basting thir thir. Ki jingmut jingpyrkhat jong u ruh ki khuid bad ki shai kdar kdar. Kumta u lashem ia ka jingsuk jingkmen kaba dap biang ha ka met bad ka mynsiem Khun bynriew um donkam ruh ban trei shitom. U Blei hi U lapyndap kyrhai ia ka bam ka dih bad ia ki jingdonkam jong u briew baroh ha kane ka Pyrthei. Nalor kine ki jingdap kyrhai baroh ba U Blei U la pyndap, ka Hok ka la wanrah kein ha ki jingthaw baroh ia ka jingieit ban lla. Te kane ka jingieit banylla ka wanrah kein ia ka jingshong suk shong sain, ia ka jingkmen jingsngewbha hapdeng ki jingthaw baroh, Ka wanrah ruh ia ka jingiasngewthuh jingmut kawei ha ka shong ka sah, ha ka leit ka wan, ha ki ktien ki

thylliej. Ka Hok kaba la wanrah ia ka jingieit ka pynlong ia ki jingthaw baroh ban ia sngewthuh jingmut lang kawei. Kumta ka Pyrthei ha ka Aiom Ksiar banylla, ka long ka Pyrthei kaba la pyndap da ka jingshongkhia shong kun, ka long ka Pyrthei kaba la pyndap da ka bor bad ka Burom Blei.

Ka Ksiar ka don shibun ki jinglong bakordor. Bad dei kine ki jinglong kiba ka Ksiar ka don, ki ba lapynlong ia ka, ba kan long ka bakordor. Ia kane ka Ksiar la ju pyndonkam ruh da ki briew ha ki babun ki jingleh kiba kyrpang. Kumta ba ia ka Ksiar la ju pyndonkam ruh ba kan ieng kum ka dak na ka bynta kito ki kam kiba ki briew ki ju pyndonkam ia ka. Ym tang katta, hynrei ia ki eiei baroh kiba kordor la ju pyniasyriem ia ki bad ka Ksiar, da kaba ong, "Kordor kum ka Ksiar". Kumta ba ia kata ka Aiom ba kordor ba lawan jia ha kane ka Pyrthei ha kaba dangsdang ka Pyrthei la khot, "Ka Aiom Ksiar", kaba mut ba kata ka Aiom ka long kaba kordor kum ka Ksiar. La khot ia kata ka Aiom, "Ka Aiom Ksiar" namar ka don kein jinglong kiba kordor kum ka Ksiar.

1. To ngin iapeit khyndiat shaphang ka Ksiar bad ki jinglong kiba ka don. Nongkong eh ngi lah ban kren shaphang jong ka Ksiar na kaei ba ngi iohi da ki khmat haba ngi peit ha ka. Haba ngi peit ia ka Ksiar nylla ngi iohi ia ka jingitynnad bad ia ka jingiphuh jingiphieng ba ka don. Kane ka Ksiar ka don ka rup ka rong bastem-ri-um bad ba iaiphyrnai itynnad khreh khreh. Ka rong ba-i-ieit jong ka kam ju lip, bad kam ju tlor. U slap jong ka por uba ju pynblad noh ia ki rong itynnad jong ki syntiew ki skud, bad ki jainkup ba itynnad jong ka Pyrthei, um lah ban pynblad bad pynlip noh ia ka rong itynnad jong ka Ksiar. Ka Ksiar ka iaisah itynnad ha la ka rong stem-rium lyngba ki por. Kane ka ksiar ka don ruh ka jinglong ka bapher namar ka jingitynnad ba ka don. Ka pyniphuh

bad ka pyniphieng ia ki briew kiba deng ia ka. Haba ki briew ki la riam ki la beit bha, bad ki laphong ia ki jain bha jain miat katno ka long kaba iphuh iphieng, bad kaba ishongkun haba ki deng de sa ia ki kpieng bad ki jingdeng ksiar. Ka Ksiar ka pyniphuh, ka pyniphieng bad ka pynishongkhia, ka pynishongkun ia kito ki briew ki-ba deng iaka. Baroh ngi iohi ia kane ka jingshisha. Khamtam, haba ngi peit ia ki Rang-shad mastieh, bad ki Thei Sotti ha ka riam shad jongki ha kaba ki la kham pyndonkam shibun ki jingdeng ksiar ban ia kino kino ki briew, katno shisha ngi iohi ia ka jingiphuh jingiphieng jong ki

Te Namar kine ki jinglong baitynnad bad ki jingiphuh iphieng ba ka lah ban ai, ki briew baroh naduh ki barit haduh ki bakhraw tam ki niew kordor eh bad ki iakwah eh ban ioh ia ka na ka bynta ban shna ia ki jingdeng ba itynnad namar jong ki, bad namar jong kito kiba ki ieit thep mynsiem eh. Ka Ksiar baitynnad bad bym julip rong bad bym ju bym sarang, ka Iieng kum ka dak na ka bynta ka jingitynnad bad ka jingphuh iphieng baiaineh.

2. Ia ka Ksiar la ioh na ki maw-ksiar kiba don tang khvndiat eh ha Pyrthei. Bad la buhrieh ruh ia ka na ki khmat jong ki riew paidbah. Kine ki maw-ksiar ki don bunsien ha ki par bajylliew eh. Kumta ba ia kane ka ksiar lah ban shem tang da ki briew kiba trei shitom, bad kiba lapyntbit ialade ha ka jingnang jingtip kumno ban shem bad ban ioh iaka. Ha kane ka jingpyntbit ialade ban ioh ia kata ka jingnang jingtip, kine ki briew ki hap ban trei shitom ; ki hap ruh ban pynlut ia ka spah ka phew ba ki don. Nalor kata ruh ki hap ban pynlut ia ka buit ia ka bor bad ia ka por bakordor. Kane hi ka iathuh ba kam long ka kam kaba jem ban ioh ia ka Ksiar.

Ban tih ia ka ksiar na ka par ba ka shong don-

kam ia ka jingtrei shitom ka bajur. Ha kane ka jingtrei u briew u dei ban pynlut ia ki por ki baslem. U dei ban pynlut ia ka buit ka bor bad ia ka spah ka hajar babun. Hynrei kane ka jingtrei kam kut noh tang katta Ia ka ksiar ba nylla ym lah ban ioh shisyndon da kaba shutih bad shu khlong beit na ka Par. Ynda haba la tih bad khlong na ka par, ia ki maw ksiar ladei ban wan kit lyngba ka lynti ba jngai bad ba kyllain shaduh ka Shlem ha kaba yn pynum iaki. Te haba lapoi ha ka shlem hangta kein ki theh ia ki maw-ksiar ha ka shlem, ha ka ding barhem. Hangne ki pynum, ki sain bad ki phrang ia ka Ksiar haduh ba kan da um hin bad kan da khuid bha. Ha kane ka shlem ka ksiar ka mih na ki maw ksiar ba ka rieh bad ka ieh lut shadien ia ki sarew baroh kiba sop ia ka. Kumta kein lyngba ka um ka ding wan mih ka Ksiar banylla, ka Ksiar baphyrnai bad ba itynnad bha.

Ia ka Ksiar ym lah ban rep bad ban pynkha symbai. Ym lah ruh ban ioh ia ka da kaba shutih bad shu khlong beit na ka khyndew kumba tih ia u phan, ne ia ka shriew ba la lah ban pyndonkam beit ha kano kano ka por. Ka ksiar kam shym lawan mih buk buk kum ka umpohliew. Kam shym la wan ruh na ka jaka kaba jem bad ka ba suk. Hynrei ka la wan jrein na ki jaka kiba shitom, bad ka la iaid lyngba ia ki lynti kiba jlan bad lyngba ka um ka ding. Dei hangne kein ngi iohi shai ia ka jingkordor jong ka Ksiar, bad balei ka rem dor haduh katta katta. Phi tharai u briew uba ioh ia ka Ksiar lyngba ki babun ki jingeh haduh katne u lah ma ban shu samkai shaka Pyrthei khlem da am ha ka dor ka barem tam ba u lah ban leh kumta? Dai lei lei un nym khlad shilyngkhot na ka khlem ka dor ka barem.

Ka Ksiar ka long kaba rem dor namar laioh ia ka da ka lynti ka ba eh bad ha ka jingpynlut da

ka dor ka barem. Te ba u briew pat um khein shuh ia ki lynti ki baeh bad ban pynlut da ka dor ka barem na ka bynta ban pynmih pyrthei iaka, bad ba ki briew hi kim salia ban thied ia ka da ka dor ka barem ha ba ka lamih Pyrthei kata hi ruh ka iathuh ba ka Ksiar ka long ka bakordor. Ka Ksiar ka don ki jinglong ki bakordor, bad kine ki pynlong ia ka, ka Ksiar ka bakordor. Ymlah ban len ba ka Ksiar ka long ka bakordor. Ia kane lapdiang da ki briew baroh naduh ki barit tam haduh kiba khraw tam. Kumta ba ka Ksiar hi ka long ka nongprat lynti ha ka jingianujor shaphang ka jinglong bakordor naba ia kita kiba ngi niewkordor baroh ngi la ju pynsyriem bad ka Ksiar da kaba ong, "Kordor kum ka Ksiar." Kumta kein ia ka Ksiar la ju pyndonkam ba kan ieng kum ka dak na ka bynta ki eiei kiba kordor.

3. Ia ka Ksiar la ju pyndonkam ruh ba kan ieng bad ba kan pynpaw na ka bynta ka jingsuk jingkmen, bad ka jingsngewbha. Haba ki briew ki don ka jingsuk bad ka jingkmen ha ka mynsiem ki ju sei bad ki ju deng ia ki jingdeng Ksiar. Bad haba don ka jingshad jingkmen, ka long kaba ju long ha ka jingim jong ki briew baroh lyngba ki por ban sum ban sait, ban sei ia ki jain khuid, ki jain thymmai ba itynnad bad ban riam bha ban riam miat. Bad ban deng ruh ia ki jingdeng ksiar ba itynnad ban pynphuh pynphieng ia ki. Khamtam ki nongshad lei lei ki da deng bad tawah ia ki jingdeng ksiar kat ba ki don. Kumjuh ruh haba leit kai wankai shane shatai, haba ka mynsiem ka dap da ka jingsuk jingkmen, bad da ka jingsngewbha ki briew ki ieit ban deng ia ki jingdeng ksiar baroh kat kumba ki ioh. Ym lah ban len ba ka ksiar ka don ka bynta ban ieng ha ka jingsuk jing kmen bad ha ka jingsngewbha.

4. Ki Kmie ki Kpa kiba ieit ia la ki jong ki khun, ki ju trei shitom ban pyndap bad ban pynbiang ia

ka jingdonkam jongki ha ka bam ka dih, bad ha ka kup ka sem. Haba ki lapyndap bad pynbiang ia ka jingdonkam jong-ki kaba hala ka sngi, kane kawei ka la ju don lupa ha ka dohnud jongki; kata ban kynshew bad kyndiap bad ban ioh lum pisa katba lah. Kumta kein ba tang shu la ioh ia ka pisa kaba dapbiang jrot kin pynthied Ksiar ban shna sohshkor, ban shna khaila, ban shna sahti, bad kiwei pat ki jingdeng ksiar bakordor na ka bynta ki khun baieit jongki. Ki Kmie ki Kpa ki sngewsarong, ki sngewphuhmut phuhmat bad ki sngewkmen shibun eh ban iohi ba ki khun jongki kin ioh ia ki jingdeng Ksiar bad kin ioh ialeit sha ka jingshad jingkmen ryngkat ka riam bha bad ki jingdeng ksiar jingdeng paila.

Ka Ksiar ka long ka jingai bakordor tam na ka bynta ki khun ba ngi ieit. Ka long ka jingai kaba bitdor tam na ka bynta ki baieit ban ai hala ki jong ki baieit bathoin. Ka ksiar ka lapynpaw ia kane na kaei ba ki briew hi lyngba ki rta ki la leh ha ka jingim jongki. Ki samla hi ha ka jingiaid lynti jong ka jingieit kim don jinglaitnoh na kane. Ka por ka pyni ba, U Rang sotti uba ieit ia ka Thei sotti ha ka jingieit bakhuid bad basngur u shem ba dei tang ka Ksiar ba nylla hi ba ka long ka jingai kaba bitdor tam ha kaba u lah ban iathuh ia ka jingieit bakordor jong u ia ka. Bad haba la iohpdiang ia ka, ka samla ka tip da kata hi ba mynta ka la ioh kein da shisha ia ka jingieit bashisha na u samla jongka. Bad haba la pynnoh ia ka synjat Ksiar nylla hangta ruh ki pynkap ia ka jingkular ban iaieit ban ia sumar iwei ia iwei pat baroh shirta. Ka Ksiar ba nylla ka Iieng na ka bynta ka jingieit ba la phrang, ka jingieit ba sngur bad ba shisha.

5. Ka Ksiar ka ieng ruh na ka bynta ka spah bad ka jingdap kyrhai. U briew u lashem ia ka ba ka long ka lad jong ka jingkynshew spah ka babha

tam na baroh ki lad jong ka jingkynshew spah. Ia u briew lakyrkhu da ki sap ki bakyrpang. Kane ka long ka jingioh ia ka jingshemphang ban lum, bad ban kynshew na ka bynta ka ban sawan. Bad hapdeng ki babun ki lad jong ka jingkynshew, u nang ban bishar thuh kano ka lynti ka babha tam bad ka ba bit tam ia u na ki liang baroh. Ha ka ne ka liang. ka Pyrthei hi ka long ka skul ia u. Kumta u dei ban pule smat bad ban shim ia ki jinghikai na ka. Ha kane ka jingkynshew, u briew u shem ba ladon ki mata kiba kylla dor, ki iakiew ia hiar na kawei ka por sha kawei pat. Kumta ba ym don jingskhem ba u lah ban ioh ia ka juh ka dor na kawei ka por sha kawei pat ba un nym duh ei ei haba u kynshew ia ka. Don ruh ki mata kiba na ka jinglong jongki hi ym lah buh slem ha ka jingkynshew. Kumta ba lada buh slem iaki ha ka jingkynshew, kine ki pyut bad ki sniew noh. Nalorkata, u briew uba shong ha kane ka Pyrthei, um dei u briew uba im sah tang ha ka juh ka jaka lyngba ki por. Bad ka jingiadei kam jong u kam long ruh lyngba ki por tang ha ka juh ka jaka ka barit bad ki briew jong ka hangta. Ki jingjia ki dawa ia u briew ban kynriah na kawei ka jaka sha kawei pat. Bad ruh ban iashim bad iaphah ia ki mar ki mata jong u hapdeng ki briew na kawei ka jaka sha kawei pat ka jaka. Hangne ruh u briew u shem ba don ki mata kiba radbah ha ka jingkynshew jong u ba kam long kaba suk ia u ban rah na kawei ka jaka sha kawei pat ka jaka ha ka jinglut ka barit. Kumta ba lada u rah ia ki lem bad u, un shem ba ka jingduh ka palat shibun eh ban ia ka jingmyntoi ba un ioh da kaba u rah ia ki ban kynshew ia ki lem bad u kat shaba u leit. Nangta pat u iashem ruh ha ba u kwah eh ban ioh ia kawei ka mata na u wei u briew, na kawei ka jaka, ba u ju duh noh ban ioh ia kaba kum kata ka mata ba u kwah, naba halade pat um don ia kaba kum kata ka mata kaba uwei pat u briew, na kawei pat ka jaka ka kwah ban ioh na u ha ka

jingiakylliang. U shem ruh ha ka jingiadie ha ka jingiathied, ha ka jingiasiew jingiakylliang ba wat la u shem ia u para briew uba mon ban ia shim bad ia ai markylliang da kaba iapli da ki mata ba ki iadon, pynban wat la katta la ju shem pat ba ym lah ban pyntrei kam naba ym long ban phiah na kawei ka mata ban ai ha uwei pat ia ka bynta tang kat kumba u donkam kaba ha ka dor kaba mar ia ryngkat bad ka mata kaba u wei u don ban ia kylliang. Don ki jingjia lyngba ki por ba arngut ki briew ki kwah ban iakylliang. Hynrei to ngin iapeit mynta lada ka long ha kane ka dur kumno kan long? U wei u briew u don tang kawei ka blang bad u kwah ban ioh tang ia kawei ka syiar ban bam doh. Uwei pat u don ka syiar kaba uta uwei u donkam bad kaba u la kloi ban iakylliang, hynrei u kwah ban ioh tang shikilo ka doh blang, ka doh na ka blang ka ban ia ryngkat dor tang bad ka syiar ba u don bad ba u lah ban ai ha ka jingiakylliang, na ka bynta ba u kwah dohblang Ha kane ka khep, u briew uba don ka blang uh ia shem ia ka jingeh. Um lah ban ot shikilo ka doh na ka blang na ka bynta ban iakylliang bad kawei ka syiar khlem da pyniap ia ka blang Te lada u pyniap pat ia ka blang tang na ka bynta shikilo ka doh ban iakylliang bad kawei ka syiar, hangta kan long ka jingduh kaba palat ia u. Kane ka jingeh bym long ban phiah ia ka blang ban shim ia ka bynta kaba ia ryngkat dor bad kawei ka syiar, ka pynlong ia u briew uba don ia ka blang ban ieh noh ia ka jingiakylliang wat lada u kwah doh syiar katno katno ruh Kumta ngi iohi ba don ki pud ba wat haba baroh arliang ki briew ki ia kwah ban ia kylliang da ki mata ba ki iadon, hynrei pat ym lah ban leh kumta naba ka don ka jingeh ba ym long ban iaphiah ia ki mata ba ki don khnang ban ioh ia ka dor kaba mar ia ryngkat. Ha ka Pyrthei kaba iakhih iaksar u briew u iashem ia kitei ki jingeh ki babun. Kumta ban lait na kitei ki jingeh u hap ban trei shitom ha kaba iit ia ki

lynti kiba lah ban pyllait ia u na kum kita ki jingeh, khnang ba u lah ban ioh ia ki jingdonkam.

Hapdeng ki jingtrei shitom ban pyllait na ki jingeh ki babun ha ka jingiadie jingiathied, bad ha ka jingkynshew spah, u briew u lashem ia ka Ksiar ba ka long ka lad kaba bha tam eh. Ka Ksiar ka long ka mata kaba itynnad eh, bad ka don ka dor kaba pynshongkhia shongkun. Ki rong itynnad jongka ki iaineh lyngba ki rta. Ka ianeh ruh lyngba ki rta ha ka met bakordor. U slap jong ka por u ba iu pyntlor noh ia ki rong itynnad jongki syntew ki skud jong ka Pyrthei, um lah ban pyntlor ia ki rong itynnad iongka. Ka sarang hi kam ju snoh ha ka. Bad kam ju kyllain mynta ne pyut noh da ka jingslem iong ka por. Kumta ki briew ki lah ban ri ban kynshew ia ka ha ka jingsuk mynsiem lyngba ki rta khlem da donkam ban sheptieng ia ka jingsniew ne ia ka jingduh.

Ka ksiar ka iaisah ha ka jinglong ka bakordor lyngba ki por, bad ka bat ia ka dor jongka. Ha ka jingshisha katba nangman bun ki briew, ki jingdawa ia ka, ka nangjur bad ka dor jongka ruh ka nangkiew arted. Kumta ba kito kiba kynshew ia ka kim don ruh ka jingtieng ne jingsyier ia ka jingduhnong eiei lyngba ki por. Ki briew baroh shityllup ka Pyrthei, naduh ki barit tam haduh ki bakhraw tam, naduh ki ba duk tam haduh ki bariewspah tam baroh ki pdiang hun ia ka ksiar namar ki jinglong bakordor jongka. Kumta ba da ka ksiar ym don jingeh ban ioh ia kano kano ka mata ba u briew u kwah, na ba baroh ki briew ki pdiang hun iaka. Da ka ksiar lah ban iapli ban ioh ia ka pisa kaba donkam ha kano kano ka pynta jong ka ti. Da ka lah ruh ban iapli ban ioh ia ki mar ki mata badonkam, haba poi ha ka jingjia ne ka jaka ba ki briew kim pdiang ia ka pisa, ne kim mon ban ia kylliang bad ka mata kaba u briew u don. Haba u briew u pyntreikam da ka ksiar, u briew um donkam ruh ban

rah ia ki mar ki mata kiba radbah bad bakhia ki ba jur ka jinglut jingsep ha ka kit ka bah haba u leit na kawei ka jaka sha kawei pat ka jaka. Ha ka jaka jong kata u lah ban rah tang iwei i lyngkhot ksiar ~~bym don jakhlia~~, bym don jinglut ei ei ha ka kit ka bah. Bad da ka kata ka ksiar u lah ban ioh na kawei pat ka jaka ne ka ri ia ki mar ki mata kiba kumjuh ka jingbha, katjuh ka jingbun bad ka jingkhia kiba kum kito kiba u la ieh noh ha kawei pat ka jaka, ne ha kawei pat ka ri. Da kane lah ruh ban pyniaid ia ka jingiadie iathied, ia ka jingiakhaii khabar na kawei ka ri jong ka Pyrthei sha kawei pat kat kum ka jingpynbeit ryntih jong ki bor kiba bat ia ka jingsynshar khadar naba baroh ki ia pdiang ia ka ksiar.

Haba u briew u don ka Ksiar, uta u briew um don shuh ka jingeh ban ioh ia ki mata kiba u kwah na uwei pat u briew u bymmon ia ka jingiakylliang bad ki mata kiba uta uwei pat u don, naba ia ka ksiar baroh ki briew ki pdiang hun. Ka jingeh bym lah ban ioh ia ki mata ha ka jingiakylliang katkumba u briew u donkam, namar ba ym long ban iaphiah ban pyniabiang ia ka dor ruh kam mih shuh haba u briew u don ka ksiar. Ha ki jinglong bakordor jongka baroh, ka ksiar ka long ruh ka bajem bawain. Kumta ba lah ban phiah ia ka sha i lyngkhot iba rit tam ban pyniabiang bad ka dor jong kano kano ka mata ba u briew u kwah bad u donkam khlem don jingduh eiei. Bad ia ki lyngkhot barit tam lah ban ialum lang pat bad ban sain pynlang pat sha ka lymbong ka baheh khlem don jingduh. Te kumta ha ka ksiar ia baroh ki jingeh ha ka jingkynshew, ha ka jingiakylliang ban ia pynbiang ia ka dor ha ka jingiadie ia thied lah ban pynjem lut baroh phar. Ka Ksiar ka long ka spah ka bakordor. Bad ka long ka lad jong ka jingkynshew spah ka babha tam na baroh. Kumta ba u briew uba don shibun ka ksiar, ia uta laniew ba u long u brew uba riewspah bad uba dap kyrhai.

6. Ka Ksiar ka ieng ruh na ka bynta ka bor bad ka burom. Ia ki syiem bad ki Patsha bakhraw bad bariewspah jong ka Pyrthei la ju pynphong da ka Pansngiat ksiar ha ka por ba kyntiew ia ki ha ka khet ba kin shimti ia ka jingsynshar halor ka Hima. Kane ka pansngiat ksiar ka pynpaw bad ka pyni ia ka dak jong ka bor bad ka burom ba lapynkup bad balapynphong ha uta u syiem ne u patsha uba laioh ban phong iaka. Kumta kein ba uta uba ioh ban phong ia kata ka Pansngiat Ksiar, uta u long kein uba ioh ia kata ka bor bad ka burom ban synshar halor ka Hima ia kaba lapynkhamti ha u ban synshar U Syiem, ne u Patsha bakhraw ka bor bad ka spah ha kane ka pyrthei u don ruh u diengduh ksiar, ne u diengsynshar ba la shna da ka ksiar ia uba la ai bad la pynkhamti da ka Hima. Une ruh u pynpaw ia ka bor bad ka burom jong u syiem uba bat ia ka jingsynshar ha ka Hima jong u. Nalor kine ki don bun ki jingdeng ksiar bad ki kynjri ksiar ba ki syiem bad ki patsha ki deng ban pyniphuh iphieng ia ka jinglong syiem bad jinglong patsha jongki.

7. Ka Ksiar banylla ka long ka Ksiar balaphrang lyngba ka um ka ding. Ka long ka Ksiar balapynkhuid bha. Ha ka ym don shuh ka jingkhleh eiei hynrei tang ka Ksiar shitylli. Te namar ba kane ka Ksiar ka long ka bakhuid bad ka bakordor ia ka la ju pyndonkam ruh ba kan ieng kum ka dak na ka bynta ka Hok. Ki Syiem bad ki Nongbishar hapdeng ki Khasi hyndai ki ju pyndonkam ia ka Ksiar ha ka jingpyniaid ia ka jingbishar hok ba kan sakhi ia ka liang kaba don ha ka lynti ka hok bad ba dei ban ioh ia ka jingpynksan. Bad ki ju pyndonkam ia ka rupa ban sakhi ia ka liang kaba don ha ka lynti ka bapop, ne ka lynti kaba bakla bad ba dei ban ioh ia ka jingpynrem. Kumta ki Syiem Khasi Hyndai haba ki ia kynduh ia ki jingtian bishar ki bach, ba ki ai liang namla ki don ka jingiasuk; bad haba ki ioh ba ka don ka jingma ban rai

da ka jingstad briew, ia kaba kum kata ka jingeh ki buhti noh ha ka Jingbishar bad ha ka rai jong U Blei U ban ai ha u briew ia ka song ksiar haba U la iohi ba uta u briew u long u bahok bad uba dei ban ioh ia ka jingpynksan. Bad U ban ai ha u briew ia ka song rupa haba U iohi ba uta u briew u la don ka lynti ka bapop bad ba u ladei ban ioh ia ka jingpynrem. Shuwa ban leh ia kane, U Syiem ne u Nongbishar haba u la iasyllok bad ki bakhraw batri kiba iashong ha ka jingbishar, u pynpaw ha ki arliang namla ban aiti ia ka kam jongki ha ka jingbishar bad ha ka jingrai jong U Blei, bad ba kın pdiang ia ka rai kat kumba U Blei u la pynpaw ha ka jingbishar hok jong U.

Te haba lapoi ka sngi kaba la buh, ki arliang namla ki la iawan bad ieng ha khmat ka jingbishar. U Syiem bad kiba khraw batri ruh ki la don hala ki jaka shong bad pynkhreh ia kaba donkam baroh. Shuwa ban long ka jingbishar, ki wan rah artylli ki khiew balapyndap da ka um bad ba latap bha. Ha uwei na kine ki khiew labuh ia u myllon ksiar bala teh song bha ha ka jain, bad ia uwei u myllon rupa ba lateh song bha ha kawei pat ka jain. Te ha uta u wei u khiew ruh kumjuh, ki labuh ia uwei u myllon ksiar ba lateh song bha da ka jain, bad ki buh ruh ia u wei u myllon rupa ba la sop bha da ka jain bad teh ha kawei pat ka song. Haba ladep pynkhreh baroh, u Syiem, ne u nongbishar u pynsngew ha ka Dorbar ia ka jingsdang jong kane ka kam. U da pyn long ruh ia ka tang, ia ka pung, bad ka jingkhot kyrpad ha U Blei, ha khmat ka Dorbar ba U Blei Un pynpaw ia ka rai : Ba uta u ban ioh ia ka song ksiar un long uba dei hok bad un ioh ia ka jingpynksan. Bad ba uta u ban 'oh ia ka song rupa un long u bym dei hok bad un ioh ia ka jingpynrem. Hadien kata u phah ia ki arliang namla ban pynngam ia la ki kti jongki ha kita ki khiew ba lapyndap da ka um, kawei ka liang ha uwei u khiew bad kawei pat ka liang ha uwei pat u khiew, bad ban shim ia kawei

na ki song kiba don hangta. Ynda haba ki la shim ia ki song, ia kita laplied hakhmat ka Iiengbishar ba baroh kin iohi, bad kin sakhi. Te hangta ia uba ioh ia ka ksiar la pynksan. Bad ia uta uba ioh ia ka rupa la pynrem. Ka Ksiar ka Ieng na ka bynta ka hok, bad ka jingbishar hok.

Ha kaba pule bniah shaphang ka ksiar kumba la pyni haneng, ngi shem ba ka Ksiar ka ieng na ka bynta ki Hynniew tylli ki jinglong kiba donkam, kiba pyndapbiang ia ka jingdonkam jong u briew ha ka jingim. Kine ki long: 1. Ka jingitynnad baiaineh. 2. Ka jingsuk jingkmen. 3. Ka jingieit bashisha. 4. Ka spah bad ka jingdap kyrhai. 5. Ka bor ka burom. 6. Ka hok. 7. bad ka jingbishar hok. Kine ki long ki jinglong bakordor kiba ka Ksiar ka ieng bad ka pynpaw. Kumta ba ia kata ka Aiom ha kaba kine ki jinglong bakordor baroh ki don, la khot, "Ka Aiom Ksiar." Ka Aiom Ksiar ka don ia kine ki jinglong bakordor baroh. Kumta kein la khot ia ka, "Ka Aiom Ksiar."

Ia ka Aiom Ksiar, ki Kpa Tymmen ki la khot ruh, "Aiom Ksiar banylla." Ki ju khot ruh ia ka, "Ka Juk Nylla." Nalorkata ki la ju khot ruh sa da kawei pat ka kyrteng. Bad kata ka long, "Ka Sotti Juk." Ka ktien, "Nylla" ka mut ka jinglong ka bakhuid ha kaba ym don jingsap ne jingkhleh eiei ruh em. Kaba khuid kum ka ksiar tylli ba laphrang lyngba ka um ka ding ha kaba kawei pat ka met, ne ka mata ka bapher kam don shuh ha ka Kumta ba ia ka ksiar kaba latynjuh, kaba la phrang, bad kaba lapynkhuid bha la khot "ka Ksiar Nylla." Ka ktien, "Sotti" ruh ka mut ia kata ka jinglongkhuid bashitylli tang kawei hi ba ha ka ym don ka jinglong bathohbria, ba ha ka ym don ka jinglong arphong. Ha ka jinglong sotti ym don kawei pat ka met kaba lah ban wan iasohlang. Kumta ka "sotti" ka mut ka jinglongkhuid ba shitylli kaba tang marwei hi. Te kumno ka

Aiom ka lah ban long ka banylla, ne ka basotti ? Kane ka thew ia ka jinglong banylla, bad ia ka jinglong ba sotti jong ki briew kein kiba la im ha kata ka Aiom, ne ha kata ka Juk. Ngi ju iohsngew ia ka ktien ba la ong, "U Rang Sotti" bad ia ka ktien ba la ju ong ruh, "Ka Thei sotti." Ka Thei sotti ka long kata ka samla kaba la ri ialade ha ka jinglongkhuid kaba shitylli tang marwei hi. Kata ka long ka briew ka bym shym la pyniasoh ialade bad uno uno u briew, ne ka bym shym la shim ha lade ia uno uno u briew ban long lok jongka. Kumta ruh, "U Rang sotti" u long uta u samla uba la ri ialade ha ka jinglongkhuid ba shitylli tang marwei hi, kata u long u briew u bym shym pat pyniasoh ialade bad kano kano ka briew, ne u bym pat shym la shim halade ia kano kano ka briew ban long ka lok jong u.

Ka briew kaba la shim kurim ia u briew ban long u lok jongka kam long shuh marwei, hynrei ka la ialong ar. Ia ka briew kaba lashim kurim shisien, ha kano ma ka por, wat lada kam iashong shuh bad u, hynrei ka shnong noh marwei baroh shi jingim, ia kata ka briew kim ong shuh "ka Thei sotti." Shaphang jongka, ki briew ki ong, "ka lah don briew, tang ba kam iashong shuh". Kumta ruh ka long bad u briew Shisien ba u lashim kurim ha kano ma por, te wat lada um iashong shuh bad ka, hynrei u shong marwei noh baroh shi rta, pynban ia uta ym lah shuh ban khot, "Rang sotti." Shaphang jong u, "ki briew ki ong, u lah don briew, tang ba um iashong shuh." U briew, ne ka briew kiba la shim kurim kim long shuh marwei, hynrei ki la iadon arngut. Haduh mynta, ia kine ki ktien dang iai ia kylli. "Ito i briew i dang marwei" ? Te haba i la don lok, ki briew ki ong, "Em I lah don briew." Ki ju kylli ruh kumne. "Ito i briew I ladon briew ? Te haba ita I briew im pat shim kurim, ki briew ki sa ong, "Oh I dang sotti, i dang long marwei." Kano kam mut ba ka jingkyntiew kurim ka

pynlong pop ia u briew ne ia ka briew. U Blei U la buh ia ka lynti ban don ka jingkyntiew kurim, pynban ka jingkyntiew kurim kaba don burom ka ba ha ka jinglong sotti. "Sotti" ka mut ka jinglongkhuid kaba shitylli kaba tang maka hi marwei.

Ha ka Aiom Ksiar u khun bynriew u la im ha ka jinglongkhuid, u laim ha ka jinglong hok kaba shitylli. U la im ha ka jinglong bajanai. Ha kane ka por, u khun bynriew u la iaid kein ha ki hok ki riti jong U Blei. U la sumar kyndong ia kata ka Jutang ha kaba u la iateh bad U Blei. Bad kata ka la wanrah ia ka jingialong kawei ha ka jingieit hapdeng u briew bad U Blei. Kumta kein ba ka jingsuk jingkmen, bad ka jingdap kyrhai ba kynja Bneng da ka jingkyrkhu jong U Blei ka la wan jia ha ka Pyrthei myn ha kata ka Ia jong ka Aiom Ksiar.

Ka Aiom Ksiar banylla ka synshar halor ka Khyndew baroh da ka jingtyngshain bakhraw jong ka hok bad ka burom jong U Blei katba u Diengsohpet Bneng u dang ieng rangbah jwain bad u dang pyniasoh kawei ia ka Bneng bad ka Pyrthei. Kumta ruh u khun bynriew lem bad ki laiphew jingthaw baroh, lyngba ki sngi jong kata ka Aiom Ksiar ba-kordor, ki ia im suk im sain ha ka jingkoit jingkhiah bajanai, ha ka jingsuk jingkmen bad ka jingdap biang kyrhai. Hynrei hapdeng ka jingdapbiang bakyrhai, hapdeng ka jingieit badap bashlei bad ka jingsuk jingkmen ba janai, u briew u dang kwah shuh ban ioh eiei. Bad kata ka eiei ka ba phylla tam ba u kwah ka long ban pynkyllon noh ia u Dieng-sohpet Bneng uba la long ka jingpyniasoh kawei ia ka Bneng bad ka Pyrthei, bad ba U Blei hi U la ong ia u briew ba ym dei ban pynkyllon.

U Blei U la ieit ia u briew haduh katta katta. U la ai ha u briew ia ka jingsuk jingkmen bad ia

ka jingdap kyrhai ha ki eiei baroh ha ka Pyrthei. U briew u tip ia kane ba U Blei U ieit ia u. Te ka long shisha ka baeh ban sngewthuh kumno u briew u kwah ban lyndet, bad ban pynkhein ia ki ktien jong Uta Uba la ieit ia u. Pynban kiba ieit ki ju lyndet ia ki jingsneng jong ki baieit jongki wat mynba ka mynsiem jong ka jingialeh pyrshah bad ka jingphohsniew shaphang jong ka kam pat shym la wan jia ha ki. Kata ka ju jia haba ka jingpynsngew ka wan rung hapoh jong ki, hapoh ka jingpyrkhat kaba shisur, ba kum kata ka jinglyndet kam long ka jingialeh pyrshah. Bad ruh haba ki shim kabu ia ka jingieit, bad pyrkhat halade hi ba uta uba ieit ia ki un nym leh ei ei ia ki na ka bynta kata ka jinglyndet jongki kaba ki tharai ka long na ka bynta ka jingbha jongki hi. Kumta ba ki tharai ba kin tang shu kren da kumne da kumtai, u baieit jongki un shu kohnguh bad un hun noh kumba ki ong Khlem artatien, u nongpynshoi basianti u lawan ban pynsngewthuh bakla ia u briew da ki buit sianti jong u, da kaba pyni haduh katno ka jingmyntoi ka bakhraw, bad ka jingbha jingmiat u briew un ioh da ka jingpynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng Bad ban pynsngewthuh ruh ba U Blei Uba ieit ia u briew, bad Uba kwah barabor na ka bynta ka jingbha jong u briew, Un nym sngew eiei kein lada u briew un pynkyllon ia uta u Dieng namar ka long na ka bynta ka jingbha jong u briew.

Te haba ka jingkwah ka bajur ka la trei ha ka dohnud jong u briew ban ioh shuh shuh ia ki eiei kiba khambha, u briew u la ieng bad u la pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng. Bad tang mar shu kyllon U Dieng sohpet Bneng, joit jrong ka Bneng bad noin tbian ka Khyndew. Ka Bneng ka lakhlad noh kein bak na ka Pyrthei. Bad ka Sngi ruh de ka phet noh soit sha Bneng. Ka da buh rieh noh ialade ha Bneng bad kam ai shuh ia ka jingshai ha ka Pyrthei. Hangta ka jingdum sliw ka latap halor ka

khyndew baroh kawei. Kumta ka Aiom Ksiar ruh ka la wai, bad ka la jah noh na ka Pyrthei. Te hangta, u khun bynriew bad ki laiphew jingthaw baroh ha ka pyrthei ki la hap kein hapoh ka jingkordit ka bakhraw namar kata ka jingdum kaba la wan tap halor jongki. Mynta u briew u la tip ba ka jingpynkyllon jong u ia u Dieng-sohpet Bneng kam long satia kaba wanrah ia ka jingbha kumba u la khmih lynti. Hynrei u la iohi ia ka jingduh bad ia ka jingsniew kaba la wan rung U latip ba kane ka jingleh ka long kaba sniew, bad ha kane u la leh pop pyrshah ia U Blei Uba la ieit ia u. Kumta ka dohnud jong u ka ladum tliw da ka jingsngewsih bad ka jingbabe ka bakhraw. Te hapdeng kaba kat kata ka jingdum tliw kaba la wan tap ha ka jingim, bad ka jingpait dohnud u briew u la phai khmat sha U Blei, bad u la kyrpad ba U Blei Un isynei bad ba Un ai pat ia ka jingshai.

HOOD - 9

KA DORBAR BLEI HA BNENG (KA TAAILANG BLEI HA BNENG)

Haba u briew u la pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng, U Blei U lasngewsih haduh katta katta. Kumta U la pyniakhlad noh ia ka Bneng na ka jingialong kawei bad ka Pyrthei. U la shim noh ia ka Sngi na ka Pyrthei. Bad U lapynhap halor jong ka da ka jingdum. Kane ka lalong ka jingpynrem ia u briew, bad ka jingpynshitom ia u namar kata ka jingialeh pyrshah jong u ia U Blei. Hynrei, haba u briew u la sngewsih kthang ia ka pop ka sang ba u laleh, bad u laphai khmat bad khot kyrpad ia U Blei, U Blei uba dap da ka jingiaishah slem, bad da ka jingieit U la sngewsynei ia u briew. Te kumta ha ka jingisnei bad ha ka jingieit ia u khun bynriew, U Blei U la khot ia ka Taai-lang Blei, ia ka Dorbar Blei ha Bneng ban ia pyrkhat kumno yn leh ban

wallam ia ka jingshai jong ka Sngi sa shisien pat sha ka Pyrthei. Ka Taai-lang Blei, ka Dorbar Blei ka larai ba dei ban don U Nongbah, u nongkhala batlem namar ka lait ka let jong u khun bynriew. Une u dei ban leit haduh *Tyngkong ka Sngi ban iasaid ban iathew, da ka jingbah jingkhala jong u bad ba un kyrpad ia ka Sngi ba kan sngewsynei ban ai pat ia ka Jingshaai ha u khun bynriew ha ka Pyrthei. Kumta ka Dorbar Blei ka la lum lang ia ki laiphew jingthaw baroh, ban jied napdeng jongki lada don ne em uba bitnam ban long u nongbah, u nongkhala namar u khun bynriew, bad ba un leit sha Tyngkong ka Sngi ban iasaid ban iathew namar u khun bynriew ba ka Sngi kan ai pat ia ka Jingshai ha ka Pyrthei. Te napdeng kita ki laiphew jingthaaw baroh lajied nyngkong eh ia u Hati ba un long u nongkit u nongbah, bad ba un leit sha Tyngkong ka Sngi ban iasaid ban iathew na ka bynta u briew ba ka Sngi kan ai pat ia ka Jingshaai. Lakhmih lynti ba U Hati uba khlain ka bor u lah ban kit ban bah, bad ban shimti ia kane ka kam. Hynrei um treh. U Hati u la ong, "Nga long u baheh ka met ka phad bad u bakhia. Ngam lah ban leit sha Tyngkong ka Sngi ban iaid lyngba ia *ka Krem Lamet, ia ka Krem Latang, ngam lah ban iaid lyngba ia ka Rai eh ia ka Raidam, naba ngan sahkut bad ngan ur, ngan hap."

Haba U Hati um treh, ki lajied ia u wei pat. Mynta ka kynti ka jingjied ka la hap ha u Maryngkeh, u Kohkarang ba-radbah uba don ki tyrpeng kiba khlain bad ki thapniang kiba sted ban her. U Kohkarang uba khlain ki tyrpeng bad basted ki thapniang ban her u la pdiang sngewbha ia kane ka jingtyrwa ban leit sha ka Tyngkong ka Sngi. Une haba la ioh ia ka jingjied, u lakhreh bad u laher thiaw shaduh Tyngkong ka Sngi. Hynrei haba u lapoi ha Tyngkong ka Sngi, u Kohkarang u la ibha pynban ia ka Sngi—u la ikwah ban ioh shong ha ka khet jongka. Ka Sngi haba ka laichi ia kane ka dohnud bakynriang jongu.

ka la bitar lep bad ka la kawang ia u da ka lyngkn ia ka khlieh. Te ka snep khlieh jongu ka lakhoh bler. U Kohkarang, te u la ieng joit da ka jingsngewrem kaba khraw bad u lahap ban wan phai dien traai sha ka Pyrthei da ka jinglehrain bad da jingpang sahiaw ka bajur. Naduh kata um ju nud shuh ban her pyrshah ia ka Sngi, hynrei u shu swait sawdong sawdong ka suin haba u her.

U Kohkarang um shyn lalah ban pyndep ia la ka jong ka kamram kaba u la shimti naba u lashah beh noh ha ka Sngi. Kumta la dei ban jied da u wei pat. Hynrei, haba lapynlong biang ia ka jingjied, ym don shuh uwei ruh napdeng jong kita ki laiphew jingthaaw kiba mon sngewbha ban long u nongbah ryndang, u nongkit ryndang, bad u ban leit ban iasaid ban iathew na ka bynta u khun bynriew ha Tyngkong ka Sngi. Te haba ym don shuh u wei ruh, ka *Taailang (Dorbar) ka la dap da ka jingshaiong kaba khraaw kumno yn leh. Kumta la pynlong ka jingtukit bad wad bniah lada dang don ne em uba jah bad u bym shym la wan sha ka Jingialang. Te ynda haba latukit bad wad bniah lashem ba u khun ka Ma Lymboit um shym la wan sha kata ka Jingialang. Kumta haba latip ia kane. ka Dorbar ka laphah ia u Lambyrta (u nongrahkhubor) ban leit wad ia une u khun ka Ma Lymboit bad ban wan ialam ia u sha ka Dorbar. U Lambyrta haba u laioh ia ka ongdei (hukum) na ka Dorbar u lamih bad leit ban wad. Te u lashem ia u khun ka Ma Lymboit ha ka Ri khlaw ba u long lymboit ba um don ki jain ki nep babiang, bad ba u da krad jingbaam hangta, u trei hangta ban ioh la ka baam. Une um shym la wan sha ka Dorbar Blei namar ba u long Lymboit ba um don jain don nep ka babiang ban kup ban phong. Kumta u sngew ba um long uba bit dor ban wan paw kat ha khmat ka Dorbar ha ka jinglong lymboit lymbiang. U Lambyrta (u nongkitkhubor) haba u la iashem ia une u khun ka Ma Lymboit u la iathuh

ia ki jingdonkam jong ka Dorbar ba ka kwah eh ia u ban wan sha kata ka Jingialang. Haba la iohsngew shaphang kane, u Khun ka Ma-Lymboit u la leit sha ka Dorbar kumba la kwah ia u. Te haba u la poi ha kata ka Dorbar, ka Dorbar ka la iathuh ha u ia ki jingjia baroh, bad ba la pynpaw ia ka jingsngew-diaw bakhraaw ba ym shym la don uwei ruh uba nud ban long u nongbah ryndang, u nongkit ryndang, ban long u nongbah u nongkhala ia ka lait ka let u khun bynriew, ban long u nonglam-lynti, u nongkrad-lynti; ban long u nongiasaid u nongiathew ban leit sha Tyngkong ka Sngi ban iasaid ha khmat jongka ba u briew un lait na ka jot na ka rem, bad ba kan ai pat ia ka Jingshai ha u khun bynriew ha ka Pyrthei. Mynta ka Dorbar ka la tyrwa ha u khun *ka Ma Lymboit ba un long ma u, u nonglam lynti u nongkrad lynti, ba un long ma u, u nong bah ryndang u nongkit ryndang ba un long ma u, u nongbah u nongkhala namar ka lait ka let jong u khun bynriew bad ban leit iasaid ha Tyngkong ka Sngi, ba ka Sngi kan ai pat ia ka Jingshai ha u khun bynriew ha ka Pyrthei shi-tyllup. Halor kaba kat kane ka jing tyrwa, u khun ka Ma Lymboit u la ong: "Nga u khun ka Ma Lymboit ka Ma Lymbiang, U Khun ka kup shiliang ka sem shiliang kumno nga lah ban leit paw kumne lymboit kat ha Tyngkong ka Sngi. Lada ka Dorbar ka ai ia ka jainkup ka jainphong; 1. Ia ka khor ka khriam, 2. Ia u symphiah u thuia, 3. Ia ka wait ka stieh, 4. Ia ka iarong ka muna, Nga ngan leit sha Tyngkong ka Sngi ban iasaid ban iathew ba ka Sngi kan ai pat ia ka Jingshai ha u khun bynriew ha ka Pyrthei shi tyllup. Nga, ngan long u nonglam lynti u nongkrad lynti namar u khun bynriew. Nga, ngan long u nongbah-ryndang u nongkit-ryndang, u nongiasaid u nongiathew. Bad ngan um ka ryndang ngan jaaw ka snaam ban iasaid ban iathew, ban bah ban khala ia ka lait ia ka let, ia ka ryngkang ka palat jong u khun bynriew, ba u khun bynriew un lait na ka jot na ka rem ...."

Haba la iohsngew ia kine ki ktien, ka Dorbar pyllun ka la dap da ka jingkmen ka bakhraw. Ka Dorbar Blei ka la iohi ia ka jinglong ba sngewrit jong U Khun ka Ma Lymboit. U la pynpaw ialade ba u long u bymbit dor ban shimti kat ia kata ka kam. Hynrei ha ka juh ka por u lapynpaaw ia ka mon sngewbha naduh la ka dohnud ba u la kloi ban kit ia ka kam lada ka Dorbar Blei ka ai ha u ia ka jingiarap kaba yn pynlong ia u ba un lah ban ieng kum u nongbah ryndang, u nongkit ryndang bad kum u nongiasaid kum u nongiathew namar u khun bynriew. Um shym pan ia ka jingieng marwei, hynrei u pan ia ka jingpynkupbor bad ia ka jingiarap lem jong ka Dorbar Blei katkum ba shongka nia ka lynti. Ha une ka Dorbar ka laioh ia ka jingkohnguh kaba khlem arsap. Ka laiohi ia ka jinglong bashisha bad ba bit dor jongu kum u nongkit ia ka kam. Ka la iohi ha u ia ka jingstad bad ka jingshemphang ba u lah ban kit bad ba u lah ban pyndep hok ia ka naba um shym wad tang ia la ka jong ka mon, ne um shym shaniah tang ha la ka jong ka bor. Namarkata, ka Dorbar Blei ka la sngewbha eh ia u. Kumta kein ka Dorbar Blei ka la ai bad ka la pynkup ha u ia ka 1. Khor ka khriam, 2. ia u symphiah u thuia, 3. ia ka wait ka stieh bad 4. ia ka iarong ka muna de kumba u la pan.

Ka Dorbar Blei, ka Taai-lang Blei, ka la ai ruh ha u khun ka Ma Lymboit ia ki naam bad ki kyrteng kiba donburom, kiba bitdor tang ia u hi ha man la ki bynta jong ki kam baroh ba u la shimti ban pyndep. Kumta ka laai kein ha u ia ka naam : — 1) U Khun Binong bishon - U Khun ka Blei 2) U Rang-Iarkhad — u Khun ka Blei. 3) U Rang kynjih u Rang-kynjai, 4) U Rang Kynih U Rang phawar, 5) U ba nang u batip, 6) Uba lah uba iai. 7) U Nonglam lynti u nongkrad lynti, ne U krad lynti u krad synkien. 8) U Lambyrta U Lamkhubor ha khmat U Blei, ha khmat ka Blei. 9) U Nongiasaid U Nongiathew. 10) U Nongbah ryndang U Nongkit ryndang. 11) U Nongbah-khala U Nongkit khala, ne U Nongbah u Nongkhala

ia ka lait ka let u khun bynriew, 12) Uba ioh ka hok ka hukum naduh myndang long ka Pyrthei shaai ka Pyrthei, na khmat U Blei na Khmat ka Blei.

Dei halor jong kitei ki jingpynkupbor, bad ki jingaibor jong ka Dorbar Blei ba ki Kpa Tymmen jong U Khun Khasi ki seng ia ka Nia-im ha kaba pynlong ia ka jingaai jingknia. Te haduh mynta ki Lyngdoh Nongknia kiba bat ia ka Niam haman la ki jong ki Iieng, bad haman la ki jong ki kur ki jait, haba ki wanrah ia u jingknia ha khmat ka duwan, shuwa ban bun ia ki jingkyrpad ha khmat U Blei, bad shuwa ban pynlong ia ka jinglasaid jingiathew kat kumba shong ki nia ki lynti, haba ki la bat ia u jingknia ha ka kti, ki kynkoo kumne:

1. Ko Khun Binong Khun Bishon, ko khun ka Blei.
2. Ko Rang Iarkhad, U Khun ka Blei,
3. Ko Rang-kynih ko Rang-kynjai,
4. Ko Rang-kynih ko Rang phawar.
5. Ko banang ko batip,
6. Ko balah ko baiai,
7. Ko Nonglam lynti, ko Nongkrad lynti, Ko Krad lynti, ko krad syngkien,
8. Ko Lambyrta ko Langkhubor ha khmat U Blei, ha khmat ka Blei,
9. Ko Nongiasaid, ko Nongiathew,
10. Ko Nongbah-ryndang, ko Nongkit-ryndang,
11. Ko Nongbah khala, ko Nongkit khala ia ka lait ka let u khun bynriew.
12. Ko ba ioh ka hok ka hukum naduh myndang long ka Pyrthei shaai ka Pyrthei na khmat U Blei, nakhmat ka Blei.

Ka ktien "naduh myndang long ka Pyrthei, shai ka Pyrthei" ka don ka jingmut ban ong, "naduh myn-shuwa jong ka jingsdang jong ka jingpyn-long ia ka Pyrthei bad ai jingshai ha ka Pyrthei." Ha kane ka jingkren, ia ka ktien "mynshuwa" la pynlyngkot tang ha ka kyntien "myn" Ia ki

ktien, "jong ka jing-sdang" lapynlyngkot noh tang ha ka kyntien, "dang." Bad ia ki ktien, "jong ka jingpynlong" pat la pynlyngkot noh tang ha ka kyntien, "long." Kumta na kine baroh, ka lawan mih ka ktien "myndang-long." Te ia ka jingmut jong kine ki ktien baroh ba la shim lyngkot lang ha kaba kdew ia ka jingjlan jong kata ka por la teh song lang ha ka ktien "naduh" ba la buh ha shuwa jong ki, "naduh myn-dang-long". Kine ki kyntien ki kdew shaai ia ka bynta jong ka jingpynpaaw jong U Blei ha u longshuwa, ba U Blei U la iohi lupa ia ki jingjia naduh myn-shuwa jong ka jing-sdang jong ka jingpynlong ia ka Pyrthei ba kan poi ka por ha kaba ladei ban seng ia ka niam ha kane ka dur. Kumta ba U Blei lem bad ka Dorbar Blei ha Bneng ki la pynkhreh lupa ia ka hok, bad ia ka bor (authority) baroh naduh mynshuwa jong ka jingsdang jong ka jingpynlong ia ka Pyrthei ban pynkup ha uta u ban sa shimti ia ka kam ynda lajia ka por. Namarkata kein ia uta uba lashimti ia kane ka kam haba lajia ka por kaba biang, ia uta la ong ba u long uba ioh ia ka hok, ka hukum naduh myndanglong ka Pyrthei, shaai ka Pyrthei.

Haba ladep ka kynko ka kitei ki kyrteng baroh, shuwa ban pyniap ia u jingknia, u Lyngdoh u ong: "Hei ! ngam shym rah, ngam shym rong kum u ksin kum u ksar. Hei ! ngam shym rah ngam shym rong kum ka khlieng kum ka tyngab, hynrei kumba ladon ka hok ka hukum, kumba ladon ka kular ka madar naduh mynnyngkong na khmat U Blei, nakhmat ka Blei. Kane ka mut ba ka jingshim jong u briew ia u jingknia kam shym long da ka jingleh jubor jong u hi, ne da ka mon jongu hi, kumba leh u nongtuh u nongthiem uba shu rah uba shu rong haba ym shym la ai bor. Kam long ruh kum ka jingrah jingrong da ki mrad ki mreng ki bym don jingtip ia ki hok ki riti, ki bym don jingtip ia ki hukum bad ia ki ktien jong ka jingpynpaw jna u Blei ban leh ia kata. Ne kum u nongleh jubor haba ym shong ka nia ka hynti.

Hynrei U Lyngdoh u leh kat kumba U Blei U la aibor bad U labuh ia ka lynti ba dei ban leh. Te shuwa ban ot ia u ryndang, u Lyngdoh u da ong ruh, "Kur r-r-ie-e-e ei" (kuriei) ban kiew ka syrti, ban kiew ka jumaai, ban um u ryndang ban jaaw ka snam ban nang ka korbar, ban nang ka sorbar ban lait u bynriew na ka jot na ka rem Hangne pat ruh ka pynpaaw ba, ka lad kaba U Blei U labuh ha kaba ia u briew lah ban bah bad ban iasaid ba un lait na ka jot na ka rem ka long tang da ka jingjaaw snaam ne da ka jingiap jong uta u jingknia. Kane ka mut ba khlem ka jingjaaw snaam ym lah ban iasaid ban iathew bad ym lah ban pyllait ia u khun bynriew na ka pop. Namarkata, shuwa ban ot ia u ryndang jong u jingknia, u da pynsngew ia U Blei, u da ong, "kuriei" kaba mut to sngew ko Blei bari ba isnei, ban kiew ka syrti ka jumaai ban um u ryndang, ban jaaw ka snaam, ban nang ka korbar ka sorbar ban lait u briew na ka jot na ka rem. Te haba la pynaiap ia u jingknia ha ka Duwan, shuwa ban pynlong ia ka jingiasaid jingiathew, ki Lyngdoh Nongknia naduh mynnyngkong haduh mynta ruh ki ai ha u Jingknia ia ki juh ki saaw (4) tylli ki jing-ai ba ka Dorbar Blei ka la ai ha U Khun ka Ma Lymboit. Ha kane ka bynta U Lyngdoh Nongknia u jynrat ia ki sner na ki saaw ki bynta jong ka met jong u Rang Iarkhad hi uba long u jingknia. U leh kumne harum:

1. Nyngkong u jynrat ia ki sner lasier na ka tyrpeng bad u buh ha khmat ka Duwan, u da ong artad, "Heh kane ka khoi ka khriam".

2. Nangta u jynrat ia ki sner na u tdong, bad u buh kumjuh ha ka duwan, bad u ong artad. "Une de u symphiah u Thuia".

3. Nangta pat u jynrat sa ia ki snierwait na ki thapniang bad u buh ha ka duwan sha kadiang bad kamon jong u u klong u skaw, u da ong artad "kane dei ka wait ka stieh."

Ha kane ka jingleh, ia ki jainkup jainphong na ka met u jingknia hi la pyniabynta ha ki 4 (saw) bynta.

4. Nangta pat u jynrat sa ia ki sner na shadem hamar kajuh ka jaka ba shong u khmi, ne u khu bad u da khlong artat ia u khu bad u buh kumjuh ha khmat ka duwan, ha khmat u klong u skaw, bad u ong artad, "Kane de ka iarong ka Muna."

Ha kine ki jingleh, ia ki jainkup jainphong na ka met jong u jingknia hi la pyniabynta ha ki 4 (saaw) bynta.

Ka Khor ka khriam ka long ka Jain kaba kordor tam bad ba la niewkor tam da u Khun Khasi Hyndai. Ka long ka barem dor eh ba ki baduk batoi. bad ki iew paidbah paidkar kim lah ban ioh. Ia kane ka jain la ju phong bad la ju pyndonkam mynhyndaai tang da ki Syiem bad ki bakhraw batri. Kumta ngi iohi ba kane ka long ka Jainkup Syiem, ka Jainkup patsha. Ki Syiem Khasi ki ju pyndonkam ia ka Jain-spong khor ban phong ha khlieh. Bad da kane ka spong khor hi ruh la ju pynphong ha ka por ba thung ne kyntiew khet ia u Syiem. Ka spongkhor ka long ka Pansngiat jong ki. Ngi iohi ruh ba ha ka spong-khor ki la ju sieh ia u Thuia. Une u thuia u long u baitynnad rymphum bad uba iphuh-iphieng. La shna ia u kum u syntiew baphuh itynnad ha ki bun ki rong. Haba sieh ia une ha ka spongkhor katno ka long ka baitynnad bad kaba pyniphuh iphieng ia uta uba phong ia ka. Une u thuia u long ka dak jong ka jingpynsuhsieng ia ka jingstad, ia ka naam bad ka jingpynkhraw ia ka burom ba u Syiem u la phong. Ki Syiem bad ki bakhraaw jong ka Pyrthei ki ju sngewtynnad ruh ban bat ha ka kti ia ki mata ba itynnad bad ba kordor kum ka dak jong ka burom bad ka bor synshar jong ki. Ha Ri Khasi U Syiem u don u symphiah da u shniuh balieh bad ba itynnad rymphum, bad ia u jingbat jong u la sop da ka ksiar.

Hato phi ju iohi ia u Syiem lem bad ki bakhraaw ha ka jingshad-wait, ne jingshad mastieh kaba long ka jingshad thma? Ha kane ka jingshad ngi iohi ia u

Syiem ha ka riam Syiem badap biang jong u, bad ba la pynpaaw ruh ia ka burom Syiem bad ia ka bor jong u kum u nongjop. Katno itynnad ban iohi ia u ha kane ka riam kaba iphuh iphieng bad kaba ishongkun. Ha ka Khlieh u phong ia ka spongkhor ba lasieh bad u thuia ba itynnad. Ha ka met u laphong da ka umphong (jacket) barat ba-latawah da ki jingdeng ksiar ba kordor lem bad ki kpieng ki paila ba ishongkhia, bad ka boh khaila rymphum ha ka khor ka khriam. Ha ka syngkai u la panpoh da ki jing deng bakordor. Ha ka kti kadiang u bat ia u symphiah ba itynnad, bad ha ka kti kamon u bat ia ka waitlam ba phyrnai. Kane ka riam jong u, kaba ngi iohi ia u ba u phong ha ka jingshad wait ka long ka Jingriam Syiem bajanaai, ba u syiem u kup bad u riam ha ka burom. Ym don ka riam kaba kham iadei dur ia u Syiem nalor kane ka riam.

U Syiem hyndai u long u nongsynshar uba ha khlieh eh ha ka hima. Nalor ba u long u Nongsynshar, u long ruh u nongbishar. Bad u ioh ruh ia ka bor halade ban lum ia ki jingmih, ban lum ia ka spah ka putit na ka, bad ban pynlut namar ka jingdonkam ha ka. U long ma u, uba don ka bor ban bat ia ka iarong ka muna—ia ka jingkynshew bad ia ka spah ka putit jong ka Hima. Ha ka juh ka por u long ruh u Rangbah shipai, u khla ka wait ba ha khlieh tam jong ka Hima. Ka wait bad ka stieh ka long ka iktiar jong u kum u nongialeh bad u nongiada na na bynta la ki khun ki hajar bad ka Hima. Une u long u nongkit, u nongbah iala ka jong ka Hima bad iala ki jong ki briew. U long u nongri, u nongiada, bad u nongialam ba hakhmat eh ban ialeh ia ki jingeh baroh namar la ki jong ki briew. Ka waitlam bad ka stieh ka long ka dak bad ka bor jong u Rangbah Shipai, ne u riew-thma ban ialeh ia ki nongshun bad ban iada ia la ki briew. U Syiem ha ka por hyndai, u long hi ruh ma u, u Rangbah shipai bad u nongialam uba hakhlieh tam ha ka Hima.

Ka Dorbar Blei ka la ai ha u khun ka Ma Lymboit ia ka khor ka Khriam, ia u Symphiah u thuia, ia ka iarong ka muna, bad ia ka wait ka stieh. Haba bishar na ki dak ki shin ba u khun bynriew u ju pyndonkam bad u ju leh, ngi iohi shai ba ka jingai jong ka Dorbar Blei ha U Khun ka Ma Lymboit ia: 1) Ka Khor ka Khriam, 2) ia u symphiah u thuia, 3) ia ka wait ka stieh bad 4) ia ka iarong ka muna, ka long kein kata ka jingai, bad ka jingpynkup jong ka ha U Khun ka Ma Lymboit ia ka bor kum U Syiem, kum u Nongbishar bad kum u Rangbah shipai ba hakhlieh tam eh jong ka Hima u ban synshar, u ban ialam bad u ban ialeh namar la ki jong ki briew bad ka Hima. Bad ba une u long ruh uba don ka hok halor ki jingmih, halor jong ki spah ki putit bad ki jingkynshew jong ka Hima baroh, ha kaba ma u, u long U Nongsynshar bad u nongialam jong ka.

Bishar na kaei ba phi la ju tip bad ba phi la ju iohi ba la julch ha ka Pyrthei! Iano ki briew ki ju thung Syiem? Khlem artatien ngi tip bad ju iohi ba ki briew ki ju jied ia u briew uba don ka burom bad ka jingstad, uba lah bad uba don ka bor ban synshar bad uba don ka mon basngewbha ban shah bad ban kit ban bah ia ki jingeh jingshon jong ki briew baroh halor la ka tyrpeng. Uba kloi ban ri ban da, uba kloi ban ialam bad ban ialeh, bad ban iap namar la ki jong ki briew lada don kam. Bad namar kane ka jinglong ba la kloi jong u ban ri ban da, bad ban ialam ia ki briew ha ka lynti ka basuk ba shngain, ki briew ki la ju khot ia u, " U Syiem u kmie." Kata ka long, u Syiem uba shimti ia ka jingkit khlieh na ka bynta ka jingbha jong ki khun ki hajar baroh ha ka Hima, kumba ki Kmie ki kpa ki shimti ia ka jingkit khlieh halade baroh na ka bynta jong ka jingbha jong ki khun ki kti ha ka Iieng jong ki.

Pyrkhat mynta pat shaphang u briew uba la shah ringmraw. Mano balah ban ialeh ban pyllait ia u

na ki kti jong u nongtch mraw? Dei tang uta kein uba laioh ia ka jingpynkup bor. Ha ka Dorbar Blei ngi iohi ia kaba kumno ka kam ba U Khun ka Ma Lymboit u dei ban shim. Ka Dorbar Blei ka la tyrwa ia u ba un long u nongbah ryndang, u nongkit ryndang namar u khun bynriew. Bad ka la ai ruh ha u ia ka bor badap biang. Une hi u lapdiang da ka mon sngewbha bad u la pynpaw ba u lakloi ban kit ban bah, bad ban jaw ka snaam namar u khun bynriew. Te hato ym ladei da shishaban thung Syiem ia u? Uei u bym thung Syiem hala ka dohnud ia u briew uba la kloi ban kit ban bah ha ki jingma bashyrkhei bad uba lakloi ban shah iapli da la ka jong ka jingim ha kaba kum kata ka jingjia? Da shisha ka mynsiem jong ka jingshisha hi ka pdiang ba, ia uba kum uta dei ban pdiang ha ka dohnud da ka jingieit baroh, dei ban kyntiew khet ia u bad ban thung Syiem ia u. Kata ka long ka mynsiem jong ka jingshisha kaba ladon bad synshar ha ka Dorbar Blei. Dei ha kata ka nongrim, bad ha kata ka jingshisha ba ka Dorbar Blei ka la ai ha U Khun ka Ma Lymboit ia ka jainkup, ia ka jainphong Syiem. Ka la ai ha u ia ka jainkup syiem ba, kum u Syiem un don ka hok bad ka bor ban ialeh na ka bynta la ki briew. Bad la ai ruh ha u ia ka bor kum u Rangbah shipai ryngkat kawait ka stieh ba un ialam lynti bad un mait unpyndem lin ia ka bor jong ka jingdum baroh kiba pynkordit bad kiba khang lynti ia ki briew.

Ka Dorbar Blei ka lakhot ruh ia u Khun ka Ma Lymboit, " U Khun Binong, Khun Bishon—U Khun ka *Blei, " kaba mut u khun Ka Blei U badonburom shibun eh, uba khraw ka jinglong mynsiem, bad uba iphuh iphieng. "Binong" ka mut badon burom shibun eh, bakhraw ha ka jinglong mynsiem bad baiphuh iphieng." Mynhyndai, haba ki iohi ia u briew uba donburom, uba lariam ha ki jainbha jainmiat, bad uba don ka main baiphuh iphieng, ki briew ki ju ong,

* 'Ka Blei—Ka mut "Ka Dorbar Blei," ha kaba U Blei Nongthaw u long u khlieh jong ka. Kam dei ka Blei kynthei.

Ade la I kat U Khun Binong." U Khun ka Ma Lymboit, u long uba kohnguh mon sngewbha ban leh ia kata baroh ba ka Dorbar Blei ka lapynkhamti ha u. Bad na ka hi ruh u laioh ia ka bor bad na ka u lamih ban pyndep ia ka kam ban long u nongiasaid, u nongiathew, ban long u nongbah ryndang u nongkit ryndang namar u khun bynriew. Te namar ba u lamih noh na ka Dorbar Blei ban leh ia kata ka kam, u long kein uba la pynkha na ka Dorbar Blei na ka bynta kata ka kam. Te namarba ka Dorbar Blei ka la pynkha ia u, kumta kein ka lakhot ruh ia u, "U Khun ka Blei." Ia u khun ka Ma Lymboit la khot ruh, "U Rang-Iarkhad—U Khun ka Blei," namar ha u la pynshisha, bad ha u la pynskhem ia ka jinglah ban ialam, ia ka jinglah ban iasaid bad pyni ia ka jingshisha, bad ia ka jinglah ban pyllait ia u briew na ka jot na ka rem. Bad ha u la pynshisha bad la pynskhem ia ka jinglah ban wanrah ia ka jingpyniasuk hapdeng u briew bad U Blei. Ka Ktien "Khad" ka mut, pynshisha, bad ka mut ruh, pynskhem. Ki Lyngdoh Nongknia, ne ki tymmen ki san ki ju wad ia ka daw da kaba shat pylleng, ne da kaba khan. Te haba ki la shem ia ka daw da kaba shat pylleng, ne da kaba khan ki ju kwah ruh ban tip kham shai shuhshuh la kata ka daw kaba ki lashem ha ka shat pylleng, bad ha ka khan ka ladei biang katta. Te haba ki kwah ban pynshisha bad ban pynskhem ia kata ka daw ba ki lashem, kumta kein ki ju ong, "To ngin ia khad sa da u Syiar," kata ka mut, "To ngin ia pynshisha, to ngin ia pynskhem sa da u Syiar."

U Rang-Iarkhad u Khun ka Blei, u long kein u Rang-Iarkhad u Khun ka Dorbar Blei. Ia u lakhot ruh "U Khun Binong U Khun ka Blei." "Ka Blei"—hangne ka mut ia "Ka Dorbar Blei" ha kaba U Blei U long U Khlieh jong ka. Ka Dorbar Blei bad U Blei ki long kawei naba ha ka Dorbar Blei, ha kaba U Blei U long U Khlieh Jongka don ka jingiatylli bad ka jingialong kawei bajanaai. U Blei bad ka Dorbar-Blei ki long kawei ha ka jingthmu, kawei ha ka jing-

pyrkhat, kawei ha ka rai, bad kawei ha ka jingtrei bad jingpyndep ia ka kam. Namarkata, ka Dorbar Blei ka long kawei ha U Blei. "Ka Blei"—hangne kam mut ia ka Blei Kynthei kumba ka Dorbar, ne ka Sorkar (Government) kam mut ia ka kynthei. Ha ka Jingialang pyrkhat kam ne ha ka Dorbar pyrkhat kam mynhyndaai bad wat haduh kine ki sngi, ki Khasi kim ju khot ia ki kynthei ban long ki dkhot jong kata ka Jingialang, ne ban long ki dkhot jong kata ka Dorbar. Pynban ia kaba kum kata ka Jingialang ha kaba ladon tang ki shynrang suda lakhot, "Ka Dorbar"

Ngi ju khot ruh, "Ka Sorkar" ia kata ka "Borsynshar Hima" wat haba ki briew kiba pynlong ia kata "ka Borsynshar Hima" ne "Ka Sorkar" ki long tang ki shynrang suda. Kumta kein haba ong, "Ka Blei," ki lyngdoh Nongknia kim mut ia ka Blei Kynthei, ne kim mut ba ka don ka Blei Kynthei, hynrei ki mut kein ia kata ka "Dorbar-Blei" ha kaba U Blei U long U Khlich jongka. Ia ka Dorbar-Blei lakhot ruh, "Ka Blei ka Nongsynshar Ka Blei ka Nonghukum." Ki Lyngdoh, ha ka nguh ka dem, ha ka knia ka khriam ki ju phai-sha (refer) ka Blei, ne ka Dorbar-Blei namar dei ha kane kein ka Dorbar-Blei ba lathaaw ia ka lad ban pyllait ia u briew na ka jot, na ka rem Ka dei kane ka Dorbar-Blei kaba lajied ia U Rang-Iarkhad bad kaba la-pynkupbor ia u ba un long u nongbah-ryndang, u nongkit-ryndang: u nongbah u nongkhala ia ka lait ka let u khunbynriew bad un long u nongiasaid u nongiathew ha Tyngkong ka Sngi namar u khun bynriew ba u khun bynriew un lait kein na ka jot na ka rem. Namar kane ka daw, ki lyngdoh mynbarim, haba ki noh ia u dkhot u lamjew ha ka Duwan Dupat ki ong, "Ha U Blei bad ka Dorbar."

U RANG IARKHAD SHA TYNGKONG KA SNGI.

Te haba u khun ka Ma Lymboit, u Rang-Iarkhad kein u laioh ia ka Khor ka khriam, ia u symphiah u thuia, ia ka iarong ka mauna, ia ka wait ka stieh na ka Dorbar Blei, u ruh u la mih thiaw ban leit sha Tyngkong ka Sngi Ha kane ka jingleit lynti sha Tyngkong ka Sngi, U Rang Iarkhad u laiaid lyngba ia ka Krem Lamet, ia ka Krem Latang haduh ban da noh ka Sngi Ian. Te haba u lathait eh bad lajan ban sep ka Sngi. U lakiew noh halor u Dieng Sning uba don ha kata ka Krem Lamet, ka Krem Latang ban shongthait halor ki tnad jong u. Te haba lawai noh ka mieit badum U la sdang pat ia ka jingleit. Hadien kata u lapoi ha Tyngkong ka Sngi. Te tang shu poi ha Phyllaw ha Tyngkong ka Sngi, U Rang Iarkhad U lathab ki kti ban pyntip ia kiba don ha lieng shaphang ka jingwan jong u. Te ka Sngi, haba ka la iohsngew, bad ka la tip ba u Rang-Iarkhad u la wan ban iakynduh ia ka, ka ruh ka la phah khot bad pdiang sngewbha ia u. Ka sngi ka lakylli ia U Rang Iarkhad na kano ka daw ba u lawan ban ia kynduh bad ka. Nangta U Rang-Iarkhad U la iathuh ba u la wan ha khmat jong ka kat kumba laphah da ka Dorbar Blei ban iasaid na ka bynta ka lait ka let bad ka ryngkang ka palat u khun bynriew, ban pyllait ia u na ka jot na ka rem. Bad ba kan ai pat ia ka Jingshai ha u khun bynriew bad ha ka Pyrthei shi tyllup. U Rang Iarkhad, u khun ka Blei U la-iasaid tyngeh hakhmat ka Sngi na ka bynta ka lait ka let jong u briew bad u la kyrpad ia ka ba kan ai sa shisien pat ia ka jingshai ha ka Pyrthei. U la ong, "Nga, ngan long u Nongbah- ryndang u Ningkit-ryndang, u nongiasaid u nongiathew namar u khun bynriew. Bad Ngan um ka ryndang, Ngan jaw ka snam ban ialeh ban iathew, ban bah ban khala ia ka lait ka let, ia ka ryngkang ka palat jong u khun bynriew ba, u khun bynriew

un lait na ka jot na ka rem. Ngan krad lynti ma nga, ngan krad syngkien manga ba u khun bynriew un poi pat sha Duar U Blei, sha Iieng U Blei Ynda haba laioh sngew ia kine ki kyntien bad ka jingiasaid jingiathew jong u baroh kumba laphah na ka Dorbar Blei, na ka Taailang Blei, ka Sngi ruh ka la pdiang ia kata ka jingtyrwa mon sngewbha jong u, bad ia ka jingiasaid jong u baroh na ka bynta u khun bynriew. Kumta ka la kular ban ai sa shisien pat ia ka jingshai ha u khun bynriew, bad ha ka pyrthei shi tyllup kumba u Rang-Iarkhad u la kyrpad. Bad ka laong ia u Rang-Iarkhad ba ynda u lapoi ha ka Pyrthei u dei ban kynih laisien laiwat. Te haba u ladep kynih laisien laiwat ka ruh kan sa wan mih bad ai ia ka jingshai ha u khun bynriew ha ka Pyrthei shityllup. Kumta ha ba ladep ia ka jingiasaid jingiathew baroh, bad haba u laioh ia ka kular na ka Sngi, U Rang-Iarkhad, U Khun ka Blei U sawan sha ka Pyrthei Une haba u lawan sha kane ka Pyrthei, u la iaid ha ka da ka jingkmen naba u lalah pyndep ia ka kam baroh. Te haba labiang ka por kumba la ia kut bad ka Sngi, u Rang-Iarkhad u thap ki kti bad u kynih laisien laiwat. Haba u ladep kynih laisien laiwat, ka sngi de ka sa mih bluit bad ka ai ia ka jingshai ha ka pyrthei. Te ka pyrthei ka sa shai pat kdar. Hangta u khun bynriew bad ki laiphew jingthaw baroh ha ka pyrthei ki sa ia kmen bad ia sngewbha pat baroh na ba ka Sngi ka la mih bad ka la ai biang ia ka Jingshai.

"Ka Sngi .... ka ai ia ka jingshai ha ka Pyrthei", ka mut ba ka Sngi ka ai ia ka jingshai ha u khun bynriew uba shong ha ka Pyrthei Ka Pyrthei kum ka khyndew bym don jingim kam lah ban leh pop. Kam lah ban sngewsih bad kam lah ruh ban leh kmen. Hynrei dei u briew uba im bad shong ha ka, haba u la leh pop u laduh noh ia ka jingsuk. U la hap hapoh ka jingdum. Te haba u la ioh pat ia ka jingshai, u shem biang ia ka jingkmen bad u lah ia ka ban shad kmen.

KA SHONGPHER HA KA JINGJIED IA U NONGBAHKHLIEH

Ha ka jingiajied ia u nongbahkhlieh ba lapynlong ha ka Dorbar Blei ne ka Taailang Blei la don ka shongpher ba ym lah khlem da ky li. Kata ka long ba ym shym la don ka jingtyrwa wat tang shikyntien ruh ia u briew ban ieng kum u nongiasaid ne u nongbahkhlieh na ka bynta u para-briew uba lahap ha kata ka jingjia ba iadei bad ka jingpynkyllon ia u Diengsohpet Bneng Pynban ia ka jingtyrwa la buh tang ha khmat ki laiphew mrad bad lajied ruh tang napdeng jong ki hi ban long u nongkit u nongbah ia u briew. Toi haba leh pop ne haba pynkhein ain u wei u briew, bad ba uta u briew u shah kem bad shah set ha Along, ka ju don ka ain ne ka riti hapdeng u Khun bynriew ba la buh bad ba shah ba u kñi ne uno uno u riewrangbah ba lait na ka kam pynkhein ain, ne bymdon jingthohbria ha khmat ka ka ain, ba u lah ban wan bah khlieh (bail) ban ioh pyllait ia uta u nongpynkhein ain na ka jingteh jong ka ain kaba la Pynrem bad set ia u ha ka Along. Ba ka don kum kata ka ain ne ka riti ba shah ia u riew sumar ain, ne u riew tip Blei tip briew ban iasaid iathew ne bahkhlieh na ka bynta u nongbein-ain ne u nongpynkhein ain ka long ka bapawshai kdar. Ia kane lah ban iohi ha ka Jingbishar hok U Blei ruh ha kata ka bynta, kumno ba ka Dorbar Blei hi ruh ka lajied ia U Hati, ia u Kohkarang, bad khatduh eh ia u khun ka Ma-Lymboit ban long u nongiasaid bad u nongbah u nongkhala na ka bynta u khun bynriew. Kat kum kane ka rukidphang (procedure), khlem artatien ladei ban jied ia u nongiasaid u nongiathew bad u nongbahkhlieh namar u briew napdeng u briew hi lada dang don napdeng u khun bynriew u bym pat pynkhein ain. Namarkata, haba ym shym labuh shuh ia ka jingtyrwa hapdeng u khun bynriew, bad haba ym shym lajied shuh napdeng jong u ban long u nongiasaid bad u nongbahkhlieh na ka bynta u para briew,

kata hi ka pynpaw shai kdar ba ym shym don shuh uwei ruh napdeng u khun bynriew ha kata ka por uba lait na ka jingpynkhein Jutang bad na ka jingpynrem. Kane ka jingjia ka pynpaw kein ba baroh ki briew katbadon ha kata ka por, kita baroh ki laiabeit lang bad iasnoh kti lang ha kata ka kam ha kaba pom bad pynkyllon noh ia u Dieng-sohpet Bneng. Baroh ki la pynkhein Jutang kein, bad ki lahap hapoh ka jingpynrem kumta ba ym don shuh uwei ruh u babit dor ban long u nangbahkhlieh bad u nongiasaid ban pyllait ia kiba lahap hapoh ka jingpynrem namar ka jingpynkhein Jutang. Namarkata, ka Dorbar Blei ka labuh ia ka jingtyrwa ha kiwei pat ki jingthaw kiba lait na ka jinglehpop ne jingpynkhein riti ban long ki nongiasaid bad ki nongbahkhlieh na ka bynta u khun bynriew.

Kynmaw, ka Ain ne ka Bat-r'ti (court of law) kam shah ia uwei pat uba don ka jingthohbria, ne uba don ka jingthohdak ha ka jingpynkhein riti ban long u nongiasaid ne u nongbahkhlieh na ka bynta uno ma u nongpynkhein riti ban ioh pyllait ia u na ki jingteh jong ka iieng byndi, naba baroh ki nongpynkhein riti ki hap hapoh ka juh ka jingteh jong ka jingpynrem. U briew uba lashahteh ia ki kti ki kjat la ki jong um lah ban leit law bad pyllait ia uwei pat uba lahap hapoh ka juh ka jingteh. Kumta ka long ia ki nongpynkhein riti baroh ha khmat ka Bat-riti (Court of law).

Ym ju don riti ruh hangno hangno ba shah ia ki koidi ban iashong Dorbar lang bad ki nongthaw ain na ka bynta ban pyrkhat ban thaw ia ki kyndon ha kano ka dur ban ai ia ka saja ne ka jingpyllait ia kum kita ki koidi ki balapynkhein ia ki riti. Lada ka Dorbar ka ai lad ia ki koidi ban ia shong lem ha ka Dorbar ban ia thaw riti, ki koidi hi baroh kin ialeh ban weng lut ia baroh ki kyndon kiba long pyrshah ia ki kam pynkhein riti jong ki khnang ba kin ioh lait ia lade. Em, ka Dorbar ha kano kano ka Hima kam shah ia ki koidi ban ia-

shong pyrkhat kam lang ha kaba thaw ia ki ain ki riti, ne ha kaba ia pyrkhat ia kino-kino ki kam jong ka Hima. Kiba don hok ban iashong ha ka Dorbar ban thaw ia ki ain ki riti synshar, ne ki ain ki riti bishar ki long tang ki riew donburom bad ki riew-khraw kiba don ka jingstad jingshemphang bad ki ba laitluid, kata, kiba lait na ki jingteh jingkhum ne jingpynrem. Kiba dang poh rta, kata ki khyllung bad ki khynnah kim lah ban shong ha ka Dorbar thaw ain. Ki babeit ba anna ruh kim lah ban shong ha ka Dorbar ban ia pyrkhat kam. Ki Nongpynkhein riti kiba long ki riew bymman kim lah ban shong ha ka Dorbar thaw ain ka Hima naba kine ba roh ki hap kein hapoh ka jingpynrem bad ha ka jingteh jingkhum. Don sa kiwei pat ki jait-briew ki bym lah ban shong ha ka Dorbar thaw ain jong ka ri ne ka hima. Kita ki long ki nongwei ne ki bar hima.

Ka Dorbar Blei kam shym la khot ia u briew sha ka Dorbar ban ia pyrkhat bad ban jied ia u nongbahkhlieh na ka bynta u para-briew ha kata ka por mynba u briew u lapynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng, namar ba baroh u khun bynriew u laiasnoh kti lang ha kaba ia pynkyllon ia uta u Dieng bad ba baroh ki la long kein ki nong-pynkhein Jutang da kaba ki la pynkyllon ia uta u Dieng ba lakhang ban pynkyllon. Kane ka long ka bashai kdar. Lada dang don uba lait na ka jingpynkhein Jutang yn jin da lakhot ia uta ban ai ia ka jingjied ne ia ka mon jong u ban long u nong bahkhlieh. Dei namar ba baroh u khun bynriew u la pynkhein Jutang bad u la leh pop ba ka Dorbar Blei ka la hap jied kein napdeng jong ki mrad bad ki jingri ki bakhuid, kiba lait kein na ka jingpynkhein riti ban long ki nongbahkhlieh ia u khun bynriew.

HANGNO U BLEI U PYNLONG IA KA DORBAR BLEI?

Ka jingiohi ba don u Hati, u Kohkarang bad

kiwei pat ki laiphewmrad lem bad u Khun ka Ma Lymhoit ha kata ka Dorbar Blei ka la pynlong ia ki babun ki briew ban mut ba U Blei U lapynlong ia kane ka Dorbar ha khyndew ne ha Pyrthei. Hynrei kam long kumta Kumno U Blei na Bneng Un wan ia shong Dorbar pyrkhat kam ha ka Pyrthei bad u briew uba la long u nongpynkhein Jutang? Nalor kata, u briew u long tang u jingthaw nalor ba u lahap ha ka pop bad jingpynrem. Um don ruh ka jingstad bad ka jingshemphang kaba haduh katta kat ban pynlong ia u ba lah ban ia ai jingmut bad iashim bynta bad U Blei ha ka jingiatainia bad ban pyntrei kam ia kata kaba la iarai ha ka Dorbar. Em U Blei Um shym la wan pynlong ia ka Dobar Blei ha Pyrthei na ka bynta ban ia pyrkhat ban thaw ia ki lad ban pyllait ia u briew na ka jingpynrem namar ka jingpynkhein Jutang. U Blei Um shym la iashong Dorbar lem bad u briew ha ka jingpyrkhat ban thaw ia ki lad ban pyllait ia u briew na ka jingpynrem namar ka jingpynkhein jong u briew ia ka Jutang

U Blei um shym lapynlong ruh ia ka Dorbar Blei lem bad ki laiphew-mrad ha kane ka Pyrthei. Ki mrad wat la kim shym pynkhein Iutang, kum ta ba ki long ki bakhuid ha khmat ka ain, hynrei kim don kum kata ka jingstad bad ka bor pyrkhat ka ban pynlong ia ki ba lah ban ia shong pyrkhat kam bad ban iathaw ia ki ain ki riti ryngkat bad U Blei ha ka Dorbar Blei. Ki long ruh tang ki jingthaw bad ha ka kyrdan kum ki jingthaw ki long kein tang ki mrad. U Blei Um lah ban iashong Dorbar pyrkhat kam lang bad ki mrad la ha khyndew ne ha Bneng. Kita kiba ju iashong ha ka Dorbar pyrkhat kam ki long kein tang kita kiba iadon ha ka juh ka kyrdan. Ki dei ban long kiba laitluid; kiba don ka jingstad bad ka bor pyrkhat balah ban ia ai bad iashim jingmut ha ka jingiatainia bad ba don ruh ka bor balah ban pyntrei kam ia kata kaba larai ha ka Dorbar. Kita kiba iadon

ha kajuh ka kyrdan ha ka Dorbar Blei ki long kein, 'U Blei lem bad ki para Blei ne ki bakhraw jong U ha ka Dorbar Blei," bad "u briew lem bad ki parabriew lada long ha ka Dorbar briew."

Ka Dorbar Blei ha kaba la iashong pyrkhat ban thaw ia ki lad ki lynti ban pyllait ia u khun bynriew na ka jingpynrem kaba lajia namar ka jingpynkhein Jutang da kaba u briew u lapynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng ka la long ha Bneng hi. Ka ne ka long kein kata ka Dorbar Blei ha Bneng. Ha kane ka Dorbar B'ei la don U Blei bad ki bakhraw jong U ne ki para Blei. Dei tang U Blei lem bad ki para Blei hi ne ki bakhraw jong U kiba lah ban iashong pyrkhat kam lang ha ka Dorbar. Kumba ha ka Dorbar jang u khun bynriew dei tang u para briew hi uba lah ban iashong Dorbar pyrkhat kam lang; kumta ruh kiba lah ban iashong pyrkhat kam lang ha ka Dorbar Blei dei tang U Biei hi lem bad ki para Blei ne ki bakhraw jong U Blei. U Blei hi U long U khlieh jong ka Dorbar Blei, bad ia ki rai jong ka baroh la pyntrei kam tang ha ka kyrteng bad ha ka bor jong U Blei hi Uba long U khlieh jong ka. Kumta kein, la ladon ka Dorbar Blei hynrei long U wei U Blei.

Ki mrad bad ki jingri ba la pyni kumba ki la iadon lang ha kata ka Dorbar Blei ha Bneng kim shym laleit kiew sha Bneng ne don hangta ha Bneng da ki met doh jongki. Kane ka long tang ka jingpynpaw (revealation) jong U Blei ha ki Kpa tymmen jongngi ha ka Pyrthei ia ka dur jong ka jingtrei kam jong kata ka Dorbar Blei ha Bneng. Ka jingpynpaw ha kaba jied ia u wei u jingthaw hadien uwei pat kiba ha ka bor met bad dur jingim bapher, bad da kaba pynpaw kumno kita ki jingthaw ki iasaid da bad ki pyni ia ka jingbymlah jongki bad ruh ia ka jinglah jongki, da kata, ka Dorbar Blei ka thew ban ialam ia ka jingmut jong u briew ban sngewthuh ia ka mang

(plan) ne lad ba ka Dorbar Blei ka lathaw ban pyllait im ia u briew, bad ba u briew un shim kein ia uba kum uta u jingknia ba la pynpaw, u ban iadei dur bad kata ka mang ne ka lad jong ka jingpynim ia kaba U Blei bad ka Dorbar U lathaw na ka bynta ban pyllait im ia u briew. Kane ka jingpynpaw ka long ban ai ka jingshai bad ka jinghikai ia u khun bynriew ba un tip bad un sngewthuh ia kata ka lad jong ka jingpynim kaba u Blei na Bneng U la pynkhreh ban pyllait ia u briew na ka jingjot jingrem ha kaba u briew u lapynkhein Jutang. Ha kane ka jingpynpaw la pyni ia ki lai jait ka jingthaw bapher ba lajied khnang ia ka ban ai jingshai ia u briew. Na ka jinglong jong kine ba ka pynpaw u briew u dei ban sngewthuh ia u nongialam lynti bashisha bad ia u nongialam ba shukor.

Peit ia u Hati. U Hati u don ka bor met ka bakhlain tam napdeng ki laiphewmrad baroh ha ka khyndew. Da ka jingkhlain jong u u lah ban pyndem lin ia kiwei pat ki laiphew mrad baroh ha ka Pyrthei Da ka bor bakhlain jong u u lah ban kit ban bah ia ki jingkit bakhia ia kaba kiwei pat kim lah ban kit. Hynrei u Hati um lah ban kit ia ka jingkit bakhia ba lahap halor ka tyrpeng u khun bynriew. Ka Dorbar Blei ka la jied ia u Hati ba un long u Nongkit u nongbah ia u khun bynriew. Ka laphah ia u ba un iaid lyngba ia ka Krem 'Lamet Latang bad ban leit haduh Tyngkong ka Sngi ba un iasiid un iathew ha khmat ka Sngi kum u Nongbah u nongkit jong u khun bynriew ba ka Sngi kan ai pat ia ka jingshai ha u khun bynriew ha ka Pyrthei. Hynrei u Hati u la ong, "nga long u baheh bad u bakhia, ngam lah ban iaid lyngba ia ka Krem Lamet, ia ka Krem Latang ioh ngan ur ngan hap." U Hati u la kyntait ia ka jingtyrwa naba u sngewthuh ba da ka jingkhlain jong ka bor met jong u um lah ban shim halade ia jingkit ba lahap halor ka tyrpeng jong u khun bynriew. Kane ka ieng ban pynpaw ia ka jingshisha

ba ym dei da ka jingkhlain jong ka bor met baradbah ba lah ban kit ban bah ia u briew ba un lait na ka lait ka let. Ka jingkit bakhia ba lawan hap halor ka tyrpeng jong u khun bynriew hadien ba u la pynkhein Jutang ka long kata ka jingdumthw kaba long kein ka pop kaba la wan hap ha u ha ka Pyrthei namar ka jingpynkhein Jutang.

Peit pat ia u Kohkarang U Kohkarang u long u kynja khlieng ba radbah. U don ki thapning ki baheh bad bakhlain. Une u lah ban her stet lyngba ka suin baiar. Une u la kohnguh stet ban long u nongkit u nongbah na ka bynta u khun bynriew bad ban leit iasaid ha khmat ka Tyngkong ka Sngi tang shu ioh ia ka jingjied na ka Dorbar Blei Te u laher ruh thiaw shaduh Tyngkong ka Sngi Hynrei um shym laiaid lyngba ia ka Krem Lamet Ka Krem Latang. Haba u lapoi ha Tyngkong ka Sngi u laklet noh ia ka kam ba u lashimti ban iasaid na ka bynta u khun bynriew. U la ibha pynban ia ka Sngi, ka bamut, u la ikwah eh pynban ban ioh halade ia kata ka khet ka Jingbishar hok U Blei, ne ka Khet ka Burom U Blei 'Ka Sngi hangne ka mut, "Ka Khet ka Jingbishar-hok jong U Blei, ne ka Khet ka Burom jong U Blei." Te mar kumta hi haba lalap ia kane ka jingthmu basniew jong u, ka Sngi ka lakawang ia u Kohkarang da ka lyngknot na ka khlieh bad ka labeh krad ia u. Ka snieh khlieh jong u Kohkarang ka la phler blur bad da ka jingpang bad jinglehrain bakhraw u la hap wan phai kylla sha ka Pyrthei Kane ka ieng ban pynpaw ha khmat jong u briew kum ka jingmaham ba un bishar thuh bad un kiar na ki nongialam bashukor. Kin don ki buaid bor, ki buaid burom kiba pah ia ki briew ban bud ia ki da ka jingkular ban kit ban bah ia ki, pynban ki long ki nongshukor ki ban ialam ia u briew sha ka jingiap. Kine ki nong buaid bor ki iabeh bad ki iaher ban ioh ia ka burom ba ha khlieh hynrei ki ia kiar ban iaid na ka krem Lamet ka Krem Latang ban kit ia ka khia ka

shon jong u khun bynriew ba ki lapah ban bud ia ki. Sumar na kine!

To ngin iaphai pat mynta sha U Khun ka Ma Lymboit. U Khun ka Ma Lymboit u la pynpaw ia ka mon sngewbha bad ia ka jinglong ba lakloi ban long u nongkit u nongbah na ka bynta u khun bynriew Hynrei u da pynrit ialade ha khmat ka Dorbar Blei. U lapynpaw ia ka jinglong rit. U la pynpaw ia ka jinglong duk, ia ka jinglong lymboit lymbiang. U la Pynpaw kein ia ka jingsngew ba um long u ba bit dor, bad ba lah ban leh da lade hi kat ia kata ka kam. U sngewthuh shaphang ia lade, bad u sngewthuh ia ka bor jong ka Dorbar Blei. Kumta kein u lapan ia ka bor na ka Dorbar Blei ba kan pynkup ha u ia kata ka bor ba u lah ban pyndep hok ia kata ka kam kaba u la pdiang sngewbha ban kit ban bah namar u khun bynriew. Ha une, U Khun ka Ma Lymboit, ka Dorbar Blei ka la shem ia ka jing·haniah bad ia ka jinglong babit dor nadong shadong. Kumta kein ka Dorbar Blei ka la pynkup ha U Khun ka Ma Lymboit ia kata ka bor baroh kaba u dei hok ban ioh. U la iaid lyngba ia ka krem Lamet ia ka krem Latang bad u la poi ha duh Tyngkong ka Sngi. Bad U la wan phai hala ki briew, ha u khun bynriew kein ha ka pyrthei ryngkat bad ka jingjop bad ka burom ka bakhraw. U la wanrah ia ka jingshai ha u khun bynriew ha ka Pyrthei, bad baroh ka Pyrthei ka ladap da ka jingkmen Hangne ka don ka jingshai bad ka jinghikai ban ai ka jingsngewthuh ha u khun bynriew Ba uta uba dei ban long u Nongkit u nongbah jong u khun bynriew u dei ban long uba dap da ka jingsngewrit, uba dap da ka jingstad bad jingshemphang ha ka jingsngewthuh ia ka bor ba la pynkup, uba dap da ka jingieit ha ka jinglong ba la kloi ban iaid lyngba ia ki jingeh baroh na ka bynta la ki briew kiba u lashimti ban kit ban bah.

KA JINGPYNSHITOM IA U NONGPYNKHEIN RITI HA KA JINGBISHAR HOK U BLEI.

Ka jingpynshitom ia ki nongpynkhein riti ha ka jingbishar hok U Blei ka long da ka jingsympat jingkawiat, da ka shoh ka ther da ka jingpang jingshitom bad khadduh da ka jingiap hi. Kane ka long ka jingpynshitom ba u briew u ladei ban shah haba u lapynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng. Bad dei namar kane ka daw ba ha ka jingiasaid ha Tyngkong ka Sngi ban ioh pyllait ia u briew na kata ka jingtapdum tliw kaba long kein ka jingdum jong ka pop bad ka jingiap kaba lawan hap ha u khun bynriew, ba u Khun Binong U Khun ka Blei U la ong: "Nga, Ngan long U Nongbah-ryndang. U Nongkit-ryndang, u nongiasaid u nongiathew. Bad ngan um ka ryndang, ngan jaw ka snam ban iasaid ban iathew, ban bah ban khala ia ka 'ait ka let, ia ka ryngkang ka palat jong u khun bynriew, ba u khun bynriew un lait na ka jot na ka rem " Ban jaw ka snam ha ka jingiasaid jingiathew ban pyllait ia u briew na ka jot na ka rem, ka mut ban iasaid ban ia thew ban ioh pyllait ia u khun bynriew na ka jingiap ha kaba la rai pynrem ia u, da kaba u Rang Iarkhad, U Khun ka Blei un shah ia u da lade hi ha ka jaka u khun bynriew Ka jingjaw snam hangne ka thew ia ka jingjaw snam kum u jingknia bad iap ha ka Duwan kum u jingknia. Namar kata ka mut bad ka thew ia ka jingiap jong uta uba jaw ia 'ka snam kum u jingknia. Hangne ngi iohi bu ka riti Blei, ba ka ain Blei ka shah ia U Rang-Iarkhad, U Khun ka Blei ban jaw ka snam ban iap iapli namar u khun bynriew ha kaba u khun bynriew u la dei ban iap namar ka jingleh jong u ia ka lait ka let. Kane ka long ka kuna kaba remdor tam, ha kaba ia uta u bym don ka jingpynkhein riti, kumta u bym dei hok ban iap, lashah kein ba un iap mon sngewbha ha ka jaka jong u nongpynkhein riti uba la dei hok

ban iap khnang ban ioh pyllait im ia u wat haba um shym don hok shuh ban ioh im namar ka jingpalat jong u.

U Rang-Iarkhad, U Khun Ka Blei, u ladei ban jaaw ka snaam ban iap kum u nongbah-khlieh, kum u nongbah-ryndang u nongkit-ryndang ban ioh pyllait ia u khun bynriew na ka jingiap. Dei namar kane ka daw ba u Lyngdoh Nongknia ruh u la dei ban pynjaw snaam bad pyniap ia u jingknia ha ka Duwan ha man ba u pynlong ia ka jingiasaid jingiathew ban pyllait ia u briew na ka jingpang jingshitom bad na ka jingiap. Kane ka jingpynjaw snaam bad pyniap ia u jingknia ha ka Duwan ka long ka sakhi kaba ieng kat kum katei ka nongrim ne ka Jutang ba u Rang-Iarkhad, U Khun Ka Blei U laiateh, u laiasieh kat kum ka jingiasaid iathew ha katei ka Tyngkong ka Sngi. Dei halor jong katei ka nongrim ba u Lyngdoh Nongknia shuwa ban pyniap ia u jingknia ha ka Duwan u da ong: "Hei! ngam shym rah, ngam shym rong kum u ksih kum u ksar. Hei! ngam shym rah ngam shym rong kum ka khlieng ka tyngab, hynrei kumba ladon ka hok ka hukum, kumba ladon ka kular ka madar naduh mynnyngkong nakhmat ka Blei, nakhmat U Blei. Nangta shuwa ban pyniap artad ia u jingknia u ong, "Hei ban kiew ka syrti ka jumai, ban um u ryndang ban jaaw ka snaam ban nang ka korbar ka sorbar ban lait u bynriew na ka jot na ka rem...." Ki kyntien, "kumba la ioh ka hok ka hukum, kumba ladon ka hok ka hukum na khmat ka Blei" ba la kdew haneng ka mut kein, "kumba laioh ka hok ka hukum na khmat ka Dorbar Blei kaba labuh kaba la pynlong ia kita ki hok ki hukum bad kaba la ai ia ka bor kat kum ba labuh ia ka ban pyntrei kam bad ban pyndep ia ki." "Ka Blei." ka mut bad ka thew ia kata kein ka "Dorbar Blei" kaba la ai bad pynkup bor ha u Khun Binong U Khun ka Blei ban long u nongbah u nongkhala ban pyllait ia u khun bynriew na ka jot na ka rem.

KI KHYNDAI HAJRONG

(Ka Synkhiat—Paragraph 5 jong ka page 75-77)

Ha Bneng baiar don shibun ki Pateng ne ki Syrtap. Kawei ka Pateng ka long kawei ka Solar system kaba kynthup ia ka Sngi bad ia ki babun bah ki khlur bad ki met-bneng (planet) babun bah hapoh jongka. Ha ki met-bneng hapoh jong kine ki Pateng ki don ki jingthaw ba im. "Ki Khyndai ha jrong" ba ki Kpa tymmen ki la iathuh ba u khun u Hynniew Trep u la ju ialeit ia wan ki long ki riewkhuid kiba shong ha kawei na kita ki Pateng Bneng ha jrong. Ki Kpa tymmen kim shym iathuh ha ka Bneng kaba katno pateng kine ki "Khyndai ha jrong" ki shong Hynrei na ka ktien "ki Khyndai hajrong" ngi lah ban sngewthuh ba ki long ki nongshongshnong ha kata ka Met-bneng ba Khyndai hajrong ba don ha kawei na ki Pateng ha Bneng, bad ki lah ruh ban long ki nongshongshnong ha ki Met-bneng ne ha kawei na ki Met-bneng kiba don ha ka Pateng Bneng (Solar system) ba khyndai ha jrong.

HOOD—10

U DIENG-SOHPET BNENG BAD KI JINGMUT JONG U

To ngin iaphai sha u Dieng-sohpet Bneng sa shisien pat. Ki Kpa Temmen jong ngi ki la iathuh ba, "Ha ka bamynnyngkong la don U Dieng-sohpet Bneng. Une Dieng-sohpet Bneng u pyniasohlang kawei ia ka Bneng bad Pyrthei". Ia ei ki Kpa tymmen ki mut haba ki kren shaphang une u Dieng-sohpet Bneng uba pyniasohlang kawei ia ka Bneng bad ka Pyrthei ? Hato lah ban don da shisha u Diengbah uba jrong haduh katta katta kat ban pyniasoh lang kawei ia ka Bneng bad ka Pyrthei ? Uno uno u dieng uba long kumba long lem ki-wei kiwei pat ki dieng baroh, uta u dieng u

donkam ia ka lyer ban bsa ia u la um ring bad pyrsad mynsiem ha ka juh ka dur kumba leh ma ngi ki briew. U donkam ruh ia ka um bad ia ki jingbam ki babiang na ka khyndew Hato u dieng bah uba heh bad uba jrong kat uta u lah ma ban ioh ia ka lyer, bad ia ki jingbam ki babiang ba donkam ban bsa ia ka metbah jong u ? Nalor kata ruh, u dieng u donkam ia ka jingshit jingkhriat ki ba biang khnang ba u lah ban im. Ha ka jingsan lyngba jong u ia ka suin Bneng baiar bad ba jylliew u donkam ruh ban ia kynduh ia ki jingshit jingkhriat ki bapher bapher ba kiwei pat ki dieng kim lah ban im. Hato une u dieng u lah ban shah ia ki jingshit bad ki jingkhriat ki bapher bapher ba u lah ban iakynduh lyngba ka jingsan lyngba jongu ia ka suin Bneng ? Ngi tip pat ruh ba ka Pyrthei ka iaid bad ka shad sawdong ia lade ha la ka jong ka lynti iaid jong ka. Te lada kumta kumno kan long ia u Dieng-sohpet Bneng uba don ki tynrai bala pynskhem bad ba la pynsuhthied ha ka Pyrthei ha kawei ka liang bad uba don ruh ki kliar balapynsuhthied bad ba lapynskhem ha ka Bneng kum u sohpet ha kawei pat ka liang ? Ka Pyrthei kaba iaid bad kaba shad sawdong hala ka jong ka lynti iaid kan jyn da la khyrwait ne kan pynkhein ia u dieng ha kanoma ka bynta haba ka shad tawiar ialade ha ka ka lynti iaid jongka. U Dieng kumba long kiwei pat ki dieng baroh u dei ban pyniadei ialade bad ki ain, ki riti jong ka mariang baroh. Um lah ban iaid pyrshah ia kiwei pat ki bor jong ka mariang khlem da wanrah ia ka eiei kaba sniew. Lada ngi bishar na kane ka liang, ngi lah hi ban sngewthuh ba ym don kum uta u Diengbah uba mih na ka Khyndew bad uba san sha jrong kat haduh ban da pyniasoh lang kawei ia ka Bneng bad ka Pyrthei.

Pyrkhat na kawei pat ka liang. U Diengbah uba jrong kat haduh ban da ia kynduh bad ka Bneng u dei ban don ka metbah kaba heh haduh

katta katta. Bad u dei ban don ruh ka tynrai ka baheh haduh kata-katta ba ka lah ban kyrshan ia ka jingkhia jong ka metbah kaba heh bad ka bajrong, bad ban kyrshan ia ki tnad ba radbah ki bapyiar bad tap ia ka suin. Kum une u Diengbah um lah ruh ban shongtynrai tang halor jong uwei u lum. Ka tynrai jong u ka dei ban shong halor ki spah bad ki spah tylli ki Lum bah ki bakhraw. Ki tnat jong u kin kah dum ngain ia ka Pyrthei baroh kawei Bad ki thied jong u kin kjit lut ia ki jor bad jingbam tynrai na sla jong ka Pyrthei baroh. Uba kum une u Diengbah un pynsniew lut ia ki jingthung jingtep baroh. Ngi tip bad ngi iohi ba ha ka jingkah syrngiew jong u diengbah ki jingthung, bad ki symbai ki lynnai kim lah ban mih bad kim lah ban im. Kumta hapoh ka jingtapsyrngiew jong u ngim lah ban ioh soh ne symbai eiei. Bad ym lah ruh ia ki ban rep ban riang. Te u briew un jin di la hap hi ki kordit sat. Hynrei kat kum ka jingiathuh, ki Kpa Tymmen ki ong ba une u Dieng-sohpet Bneng u mih tang nalor u wei u Lum uba ki khot u Lum-sohpet Bneng. Une u Lum u long hi kum kiwei pat ki Lum baroh. U long u Lum uba rit. Bad um lah ban ai jaka ia ka tynrai jong uba kum uta u dieng-bah lada u dei ban don ha sla jong kane ka Pyrthei. Ki tymmen ki iathuh pat ruh ba mynba u Dieng sohpet Bneng u dang pyniasoh kawei ia ka Bneng bad ka Pyrthei, u briew u la im ha ka jingsuk jingsain, bad ha ka jingdapbiang kyrhai ha ki eiei baroh. Nangne ruh ngi lah ban sngewtnuh ba uta u Dieng-sohpet Bneng ia uba ki kren um dei satia u Diengbah uba don da ka met dieng bashisha bad uba la jrong kat haduh ban da kynduh haduh Bneng. Ka jingsuk jingsain bad ka jingdapbiang kyrhai kan nymlah ban don hapoh ka jingtap syrngiew jong u Diengbah uba kah ia ka jingshai jong ka sngi, bad uba kjit lut ia ki jor tynrai, bad ia ki jingbam ban bsa ia kiwei pat ki jingthung ha sla ka Pyrthei. Une u Dieng-

sohpet Bneng uba wanrah ia ka jingsuk jingkmen bad ka jingdap kyrhai ha ka Pyrthei u dei uwei pat u jait dieng.

Nalor kata pat ki Kpa Tymmen ki iathuh ba u briew u kwah ban pynkyllon noh ia uta u Dieng-sohpet Bneng. Bad kat kum kata ka jingkwah jong u, u la pom kein ia uta u dieng. Te mar shu pynkyllon ia u ki ong, "Joit jrong ka Bneng bad noin tbian ka Khyndew." Da kumno u briew u lah ban pynkyllon ia u Diengbah uba shongtynrai ha lor ki spah ki spah tylli ki lum- bah? Nangta pat ngi dei ban kynmaw ba une u Dieng-bah u don ruh ki kliar kiba la pynsuhthied sbak bad pyniasoh lang kawei bad ka Bneng. Haba kumta kan jia ba, lada u briew u lah ban pom pyndkut ia ka tynrai hynrei un nym lah ban pynkyllon ia une u dieng namar u don ki thied kiba bat skhem bad ba snoh ha ka Bneng ha kawei pat ka liang. Namarkata, na kane ka liang ruh ngi lah ban sngewthuh shai ba une u Dieng-sohpet Bneng uba pyniasoh kawei ia ka Bneng bad ka Pyrthei ba ki Kpa Tymmen ki la kren bad ki la iathuh um dei u Dieng kumba ka Mariang ka pynmih.

U Dieng-sohpet Bneng uba pyniasoh lang kawei ia ka Bneng bad ka Pyrthei kumba u sohpet u pyniasoh kawei ia ka Kmie bad I Khun u long u Dieng jong KA HOK, ne u Dieng jong ka HOK KA RITI. Te kane ka jingpyniasoh lang kawei ia ka Bneng bad ka Pyrthei ka mut kein ka Jingpyniasoh lang kawei ia u briew bad U Blei. Te kane ka iingpyniasoh lang kawei hapdeng u briew bad U Blei ka long kein tang da kaba u briew u dei ban iaid ha ka juh ka lynti kaba U Blei U iaid. Da kaba u briew u sumar bad u leh ia kita ki juh ki hok ki riti, bad leh ia kita ki eiei kiba U Blei hi ruh U sngewbha eh ban sumar bad ban leh ia ki. Tang hangne hi don ka jingialong kawei hapdeng u briew bad U Blei. Bad haba u briew jong ka Pyrthei u

iaid ha ki lynti kumba U Blei jong ka Bneng U iaid bad kumba ki paitbah jong ka Bneng ki iaid hangta kein ka jingialong-kawei ka wan long hapdeng ka Bneng bad ka Pyrthei. Ka hok ka long tang maka, u Diengbah uba lah ban san naduh na Khhndew bad kot haduh Bneng ban pyniasoh lang kawei ia u briew bad U Blei.

Ka hok ka long kata ka lynti ka badei. Ka long kata ka lynti ka baieit bad ka babha. Ka hok ka long kata ka jingbuh ryntih ba la pynmih da U Blei Uba long ka bor ba halor, uba long ka bor ba ha khlieh tam eh na ka bynta ban ialam ia ki eiei baroh ha ka jingryntih, ne ban ri-ryntih ia ki eiei baroh khnang ban wanrah ia ki jingiaid ryntih, ia ki jingitynnad, ia ki jingsuk jingkmen, ia ki jingiaieit, ia ka jingialong kawei, ia ka jingmanbha, bad ia ka jingneh jingskhem bha hapoh ki briew bad ka Hima.

Ka hok ka don ka jingiadei bad ka riti ha ka wei ka bynta. Ka Riti ka long ka kyntien ba lapynmih da ka bor bahalor ia kaba labuh ba ki briew ki dei ban kohnguh bad ban bud na ka bynta ban pynioh ia ka jingiaidryntih, ne ban ri-ryntih ha ki jingtrei kam bad ki jingiadei kam baroh. Namarkata, kane ka riti ka long ka lynti ka badei kumba ka hok ka long kata ka lynti ka badei. Ia kine ki jingbuh-ryntih ki badei, kiba long ka lynti ka badei ban bud na ka bynta ban pynioh ia ka iingiaidryntih ne ban ri ryntih ha ka jingtrei kam bad jingiadei kam baroh ki Kpa tymmen ki khot, "ka hok ka riti". Ka ktien "Riti" hi ka wan na ka ktien "ri-ryntih".

Ymdon jingartatien eiei ruh em ba ki kpa tymmen, bad ngi ruh kumjuh ngi sngewthuh bad ngi pdiang ba "Ka Hok ka Riti" ka long kata ka lynti ka badei ka long kata ka lynti ka babeit. Ki Kpa Tymmen lyngba ki rta ki la ju ong ha ki

longdien, ha ki khun ki kti, ha ki para ki pyrsa: "To trei hok phin ioh ia ka jingkhyrkhu hakhmat U Blei, ha khmat u briew." To trei hok ka mut to trei kat kum kata ka lynti ka badei, kat kum kata ka lynti ka babeit. Ki ju ong ruh "To iaid ha ka hok phin ioh ia ka jingkhyrkhu hakhmat U Blei, ha khmat u briew." "To iaid ha ka hok" ka mut to iaid ha kata ka lynti ka badei, to iaid ha kata ka lynti ka babeit. Te ia u briew uba trei, ne uba iaid kat kum kata ka lynti ka badei, kat kum kata ka lynti ka babeit, ia uta la khot ruh, "U briew uba trei hok, ne u briew uba iaid hok." Kata ka mut u briew uba trei bad uba iaid kat kum ka lynti ka badei, kat kum ka lynti ka babeit. Te haba ka hok ka long kata ka lynti ka badei, ka long kata ka lynti ka babeit, namarkata, ka long hi ruh ka lynti ka bakhuid bad ka babha. Kumta ba ia u briew uba trei hok, ne uba iaid hok lakhot, "u riewhok" ne, "u riewkhuid" kaba mut hi, "u briew uba beit," "u briew uba khuid" ne "u briew u babha."

Ka hok ka long ruh ka bor (authority) ba la ai da ka bor ba ha khlieh ba u briew u lah ban leh eiei kat kum ba la pynkup ha ka Nangne ka mih ka ktien "Aihok, ne aibor." Hynrei pynban kata ka bor (authority) ruh ka don ki ktien jong kata ka bor ki ban ialam ia u briew ban leh kat kum ba la pynpaw hangta, bad kita ki ktien kiba ialam ia u briew ba u lah ban leh tang kat kumba la ai bor, kita hi ruh ki long ki jingbuh ryntih, ne ki riti. Te ka Hok ka long ruh ka jingsumar ia ki ain ki riti. Ka long u soh jong ka jingiaid bad jingtrei dep kat kum ki riti.

Ki Hok ki Riti ki long ka Jinglong jong U Blei hi naba U Blei U long Uta uba iaid ha ka lynti ka babeit, ha ka lynti ka badei bad ka babha, U long

Uta Uba ieit ia ka jingryntih, ia ka jingitynnad, ia ka jingsuk jingkmen, ia ka jingiaicit, ia ka jingialong kawei, ia ka jingmanbha bad ia ka jingneh bad jingskhem bha Ki Hok ki Riti ki long ka "Hidei" (identity) ka jong U Blei Kine ki pynpaw ia ka jinglong jong U B'ei. Kumta ba na ki hok ki riti kiba U Blei U lathaw ngi lah ban iohi, ban ithuh bad ban tip U Blei U long Uba kumno. Ki hok ki riti ki pynpaw ia ka Nong-im ba U Blei U ieng bad ia ka lynti ba U iaid kumba U long. Ka long ka Iit-khmih kaba pynpaw ia ka dur jong U kumba U long. Kumta ka hok ka riti ka long tang maka hi ka lynti ba U Blei kum U Nongthaw bad U Nongsynshar U lah ban iadei bad iaiaid ryngkat bad ki paid ka Bneng. Bad tang lyngba jongki hi ba ki paid jong ka Bneng ki lah ban iadei bad ban iaiaid ryngkat bad U Blei. Kumjuh ruh ki hok ki riti ki long tang maki hi ka lynti ba U Blei kum U Nongthaw bad U Nongsynshar U lah ban iadei bad iaiad ryngkat bad u briew, bad ba u briew ruh u lah ban iadei bad ban iaiaid ryngkat bad U Blei. Te, haba u briew u iaid ha kine ki Hok ki riti kumba U Blei U long Uba iaid ha ki hok ki riti, hangta kein ka don ka jingialonglang kawei hapdeng u briew bad U Blei. Te dei tang hangta ba ka Pyrthei kum ka Hima ha tbian ka don ka jingiasoh lang kawei bad ka Bneng kum ka Hima ha jrong naba baroh ar Ri ki iaiad ha u juh u diengthew, bad ha ka juh ka lynti.

Ym don kawei pat ka lynti lait na ki Hok ki Riti kaba lah ban pyniasoh lang kawei ia U Blei bad ki paid ka Bneng. Kumjuh ruh ymdon kawei pat ka lynti kaba lah ban pyniasoh lang kawei ia u briew bad U Blei lait na ki Hok ki Riti naba U Blei Um iaid bad Um pyntrei kam da kawei pat ka lynti lait na ki hok ki riti. Namarkata, kumba U long ialade Uba iaid ha ki Hok ki Riti — Ubaiaid ha kita

ki lynti ki babeit, ki lynti ki badei bad babha, kumta ruh U lathaw ia u briew ba un iaid ha kane ka juh ka lynti jong ki Hok ki Riti. Kumta, kata ka jingkren ba ki Kpa Tymmen ki la ong, "Na Une u Dieng-sohpet Bneng u briew u lawan hiar sha ka Pyrthei ban rep" ka mut kein ban ong, bad ka kdew ia kata ka jingshisha ba, dei ha une u Dieng-thew jong ka Hok ka Riti ba U Blei U lawan buh ia u briew ha ka Pyrthei ba un im, bad un iaid, un trei. Une u Dieng-sohpet Bneng hi u long kein uta u Dieng jong ka Hok ka Riti.

U Blei U lathaw ia u briew ban im bad ban iaid ha ki hok ki riti Bad naduh kata ka por ha kaba lathaw bad wanbuh ia u ha kane ka Pyrthei hi, U Blei U la ai ha u briew ia ka jingshai ka babiang ba un tip bad un sngewthuh ia ki hok ki Riti Kumta ba u briew un nang ban pynbeit ia ki lynti iaid ha ka jingim ha ka jingiadei bad U Blei, bad ha ka jingiadei bad u para briew. Ki Kpa Tymmen ki ong naduh "mynkata ka Sngi ba u briew u laioh ia ka longbriew na khmat U Blei, u briew u la iasieh ia ka Jutang bad U Blei, ban bat ban snoh ha ki hok ki riti U Blei bad ban nym pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng. U briew u la tip, u la sngewthuh bad u lapdiang ia kine ki hok ki riti na khmat U Blei ha kata hi ka Sngi ba u lawan long briew sha ka Pyrthei. Te haba u lapdiang da ka jingtip bad da ka jingsngewthuh hangta kein ladon ka jingteh bad ka jingpynskhem. Ka Riti ka teh bad ka trei kam ha ki briew ynda haba ladep pynbna paidbah ia ka, kumta ba ki briew kin tip ba kin iaid ha ka. Ka long kumta ha ka rukom shynshar U Khun Khasi Hyndai, bad ka long ruh kumta ha ka jingiadei jong ki riti bad ki briew ha kano kano ka Hima ha ka Pyrthei. Dei ha kane ka dur ruh ba ki Khasi ki ngeit ha ka jingiadei jong ki Hok ki Riti jong U Blei bad ki briew jong U. Bad ha kane ka lynti ki pynshong nongrim ia ka jingbishar hok jong U Blei. Lada kam long da kumta, kumno u briew u lah ban tip ban iaid

ha ka lynti ka badei ne em? Kumno ruh lah ban mutdur ba U Blei U bahok Un ai ia ka jingbishar bad ban pynrem ia u briew shuwa banpyntip bad pynbna ha u briew ia ka jingdon jong kaba kum kata ka Riti kaba teh ia u? U Blei U long U Nongthaw ia ki Hok ki Riti ki bajanai U long U bakhuid bad U bajanaai. U long ruh uba dap da ka jingieit, da ka jingstad bad ka jingshemphang bajanaai U la pynpaw ia ka jingieit jong U ha u briew. U da niew ia u briew kum ia u para lok u ban ia ioh bynta lem bad U ha ka jingiatrei lang. Kumta ba U da pynshai ha u brew ia ka jingthmu jong ki Hok ki Riti ba u briew un iaid ha ki kumba Ma U hi U iaid. Te haba latip ia kata ka lynti ka badei u briew u la pdiang da kaba sngewbha Kumta kein U Blei U lapynlong ia ka Jutang lem bad u briew ban iaid ryngkat bad U ha kata ka lynti. Kane ka long kata ka Jutang ba U Blei U la pynlong bad u briew ha u Dieng-sohpet Bneng.

Ka Jutang kaba U Blei U lapynlong bad u briew ka kynthup ia ki babun bah ki hok ki riti kiba kdew bad pyniaid ryntih ia ka jingiadei jong u briew bad U Blei, bad kiba kdew bad pyniaid ryntih ha ka jingiadei jong u briew bad ki para briew. Ha kine ki hok ki riti baroh kiba long kata ka lynti kaba beit, bad kiba long kata ka lynti ka badei, u briew u dei ban iaid kumba U Blei hi ruh U la iaid ha kata hok ka riti kaba long kein kata ka lynti kaba beit, bad kaba long kata ka lynti badei. Te kine ki hok ki riti baroh kiba pynlong ia ka Jutang ba teh song lang kawei ia u briew bashong ha ka Pyrthei bad U Blei bashong ha Bneng ki long kein uta u Diengbah u bajrong, ba kot haduh bneng bad pyniasoh kawei ia u briew bad U Blei Une u long uta u Dieng-sohpet Bneng ia uba ki Kpa Tymmen ki kren, kaba ki mut kein ba u long "U Dieng jong ka Hok ka Riti."

Ha kawei pat ka bynta, ngi ngeit ba u don ruh u Dieng bashisha ia uba U Blei U labuh bad kam kynti halade. Haba don ki hok ki riti dei ruh ban don ka 'Ita' ne (object) ba ka riti ka iathuh ban leh ei ei halor jong ka ne ban kiar na kaba leh eiei halor jong kata. Ka long ka bashai ba ha ka Jutang la don ki riti ba labuh ban pyniaid ryntih shaphang ka Jingsaam kynti ban pyntip ha u briew kino ki long ki bynta kiba kyntang tang ha U Blei hi ia kiba u briew um dei ban kam jong bad ban pyndonkam. Bad ki don ruh ki riti kiba pyniaid ryntih shaphang ka jingsamkynti kiba kdew ia kino ki bynta ba U Blei U la-ai ha u briew, bad ha kano ka lynti un ioh bad un ai pateng ia ki ha ki para briew. Kumta ba u briew un nang ban iaid ha ka jingryntih ban nym pynsngewsih ia U Blei, bad ba un nym pynmong ne pynsngewsih ia u para briew. Ki Kpa Temmen ki ong, na une u Dieng-sohpet Bneng u briew u lawan hiar sha ka Pyrthei ban rep. Kane ka pynpaw ia kata ka jingshisha, bad ia kata ka jingngeit ba, haba U Blei U lawan buh ia u briew ha ka Pyrthei, U Blei U la-ai kynti kein ha u briew ia ka Pyrthei ba un rep bad ba un trei ha ka na ka bynta ka jingdonkam jong u baroh. Hynrei shaphang u Dieng-sohpet Bneng, U Blei U la ong ia u briew ba um bit ban pynkyllon. Te kane pat ka kdew shai ba Une u Dieng-sohpet Bneng u don kum u dieng ha ka Pyrthei ba U Blei U la kam kynti ia u tang halade hi. Namarkata, lada u briew u pynkyllon ia une u Dieng-sohpet Bneng, uta u briew u pynjot ia ka mata (ka mar ka mata) ka jong U Blei ba u briew um don hok ban leh kumta, bad uta u briew u pynkhein ruh ia kata ka Riti kaba U Blei U la ong, "mem dei ban pynkyllon ia une u Dieng sohpet Bneng." Hangne ngi iohi shai ba une u Dieng-sohpet Bneng u don pat ruh ka jingiasnoh bad ka riti, ka riti kaba teh ia u briew ka Pyrthei bad U Blei jong ka Bneng ha ka jingialong kawei. U Dieng-sohpet Bneng

hangne u long ka 'Ita' ha kaba shaphang jong ka, ka Riti ka ong eiei. Hangne u Dieng-sohpet Bneng U ieng tang kum ka sakhi ban pynpaw ia ka jingkohnguh jong u briew ia kata ka riti kaba kren shaphang jong u. U pynpaw kein ba u briew u bat ia kata ka riti haba u briew um pynkyllon ia u, naba ka riti ka ong, "mem dei ban pynkyllon ia une u Dieng-sohpet Bneng." Hynrei u pynpaw pat ruh ba u briew u pynkhein ia kane ka riti lada u briew u pynkyllon noh ia une u Dieng. Kumta une u Dieng u long ka jingtip ia ka mon jong u briew ha ka jingiadei bad U Blei, lada u kohnguh ia U Blei ne em Te pynban u Dieng u iaishah hi tang u Dieng ka jingioh kynti jong U Blei. Une u dieng, kum u dieng um lah ban pyniasoh kawei ia u briew bad U Blei lada u briew um iaid ha ka juh ka lynti kumba U Blei U iaid. Bad u Dieng um pyniakhlad ruh ia u briew na U Blei lada uta u briew u iaid ha ki juh ki lynti kiba U Blei U iaid, kata lada u briew u sumar bad u iaid kein ha ki hok ki r ti. Hynrei dei kata ka kyndon, ne ka riti kaba U Blei U labuh, kaba ong ia u briew, "mem dei ban pynkyllon ia une u Dieng" kaba teh song lang kawei ia u briew bad U Blei lada u briew u kohnguh bad iaid ha ka. Bad kata hi ka riti ka pynia khlad ia u briew na U Blei, lada u briew u ialeh pyrshah ne u pynkhein ia ka.

Ka la don ka kyndon ne ka riti ha ka jingiateh Jutang kaba la ong ia u briew, "mem bit ban pynkyllon ia une u Dieng-sohpet Bneng," bad u briew u latip ia kane. Dei namar kata ka daw ba, haba u briew u la pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng, ka Bneng ka khlad noh bak na ka Pyrthei. Ki Kpa Tymmen ki ong, "te tang mar shu pynkyllon ia une u Dieng-sohpet Bneng, joit jrong ka Bneng bad noin tbian ka Khyndew." Bad ka sngi de ka phet noh soit sha Bneng. Ka da buhrieh noh ialade hangta, bad kam ai shuh ia ka jingshai sha ka Pyrthei. Nangta ka jingdum tliw ka latap

halor ka Pyrthei baroh kawei. Ki don shibun ki riti ha ka Jutang ba pyni ia u briew ia kino u lah ban leh, bad ia kino ki bynta ba um lah ban leh. Te ka jingkhang ia u briew ban pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng ka long tang kawei na kita ki adong ba la khang ia u briew ba um dei ban leh. Bad dei ia kane kawei ba u briew ha kata ka sngi ba mynnyngkong u la ialeh pyrshah, bad u la pynkhein.

HOOD– 11

KA JINGPYNIAKHLAD IA U BRIEW NA U BLEI

U Dieng sohpet Bneng u long u Dieng jong ka Hok ka Riti. Ka jingpyniakhlad noh bak ia ka Pyrthei na ka Bneng, ka jingpyniakhlad noh bak ia u briew na U Blei haba u briew u la pyn kyllon ia u Dieng sohpet Bneng ka long kein ka jingpynkhein jong u briew ia ka hok ka riti, ba U Blei U la adong ia u briew ba um dei ban pynkhein. Kane ka jingpyniakhlad ia u bynriew na U Blei ka long ka jingpynshitom ia u briew namar kata ka jingpynkhein riti. Ngim lah ban mut dur haduh katno ka jingkhia jong kata ka jingpynshitom. Hynrei tang kawei ngi tip bad ngi sngewthuh ba ka long ka jingpynshitom kaba khia haduh katta katta, naba ia ka Jingshai jong ka Sngi laweng noh na u briew bad na kata ka Pyrthei baroh hadien ba u briew u la pynkhein riti. Kumta ba ha ka jaka jong ka Jingshai, ka jingdum tliw ka la wan tap ha ka Pyrthei baroh kawei.

Ka Hok ka riti jong U Blei ka long kaba donkam haduh katta katta. Ka long ka Nongrim jong ka Hima jong U Blei. Ka long tang ma ka hi ka Lynti kaba U Blei U lah ban ialeit ia wan bad u briew, bad kaba u briew u lah ban iadei, bad ialeit ia wan bad

U Blei. Ka long tang maka hi ka lynti kaba lah ban wanrah ia ka 1) jingiaid ryntih, 2) ia ka jingitynnad, 3) ia ka jingsuk jingkmen, 4) ia ka jingiaieit, 5) ia ka jingialong kawei, 6) ia ka jingmanbha bad 7) ia ka jingneh jingskhem bha ha ki briew bad ka Hima.

Lada ia ki hok ki riti la weng noh, kata ka mut ba ia baroh ki jingpyniaid ryntih la weng noh kein. Te haba la weng noh ia ki jingpyniaid ryntih baroh ha kata hi ka por ki jingkhihwin bad ki jingkynrum kynram babun jait kin mih. Hangta ki jingiaid-ryntih baroh kin jah noh. Te haba ki jingiaid ryntih baroh ki la duh, hangta hi ka jingitynnad ruh ka duh noh. Bad ha ka jaka jong ka, ka jingisih bad ka jingijli jong ka jingsniew babun jait kin wan mih tyngkrein. Haba ym don ki hok ki riti ban iada, ban ialam, u briew ruh un shong sa tang ha ka jingsyier mynsiem. Ka jingim jong u kan dap tang da ka jingkhuslai, bad ka jingsuk jingkmen ka jah lut baroh Haba ym don ka riti u briew baroh u lah ban iaiaid ha la ki jong ki lynti kiba pynsniew ia uwei pat tang namar ka jingbit ialade. Kumta ruh uwei pat un iaid hala ki jong ki lynti khlem salia ia ka jingbha jong uwei pat. Kumta tang ka jingialeh bad ka jingiashun kan mih. Te haba kumta ka jingieit baroh kan duh noh kein. Ym don ka jingieit hapdeng ka jingialeh markynti. Bad ha ka jaka jong ka jingialong kawei kan mih tang ka jingialeh pyrshah bad ka jingiapait jingiapra. Ka jingialong kawei kan ym lah ban don, haba laduh ka jingieit, bad ka jingiaburom uwei ia uwei pat. Ka jingiapait iapra, bad ka jingialeh markynti kan pynduh noh ruh ia ka Jingmanbha, bad ia ka jingneh jingskhem ha ka Hima. Te kaba kut jong ka jinglong khlem riti ka long ka jingjot thiaw. Ki eiei baroh kim lah ban long khlem ki riti, bad kiei kiei ruh baroh kiba lalong kim lah ban neh bad ban sah kumba ki long khlem ki riti. Ki hok ki riti ki long kiba don kam haduh katta katta. Ki long ki bym bit ban duh.

Ki hok ki riti kiba U Blei U labuh, ki ri bad ki pynlong ia ki eiei baroh kiba lalong ba kin neh kin sah kumba ki long. Ki long ka iap ka im, kata ka long haba don ki hok ki riti don ka jingim, bad haba laduh ki hok ki riti hangta laduh ka jingim. Namarkata, ki kpa tymmen ki pynsyriem ia ki hok ki riti jong U Blei bad u Sohpet uba teh ia I Khun bad ka Kmie, ba lyngba jong u I Khun I ioh ia ka um ka jingim na ka Kmie, bad da u ruh I ioh ia ka jingiasoh lang kawei bad ka · Une u Sohpet u long u dieng jong ka jingim ia I Khun I Khun ha kpoh ka kmie Im lah ban im khlem u sohpet. Bad lada ia une u sohpet la pyndkut noh katba I Khunlung I dang don ha ka kpoh, Ita I Khunlung in iap noh. Te nangne ngi sngewthuh shai ba, uta u briew, haba u pynkhein ia ka riti ba U Blei U labuh, uta u briew u dkhat noh kein da lade ia u sohpet bawan rah ha u ia ka um ka jingim na U Blei Te kaba mih nangta ka mut hi ka jingiap ia u. Namarkata, ka bainong jong ka jingpynshitom ia u briew namar ka jingpynkhein riti ka long hi keiñ ka jingiap. Bad ka jingiap jong ka mynsiem ka long tang makah ka jingpyniakhlad ia u briew na U Blei, kaba u briew um lah shuh ban iohi bad ban iashem ia U Blei lano lano ruh em.

HOOD - 12

KA SNGI

Kumno pat shaphang ka Sngi kaba phet noh soit sha Bneng haba u briew u lapynkyllon noh ia u Dieng-sohpet Bneng, ne haba u briew u la pynkhein ia ka Riti jong U Blei ?

"Te mar shu pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng, joit jrong ka Bneng, noin tbian ka Khyndew. Ka Sngi de ka phet noh soit sha Bneng, ka da buh rieh noh ialade hangta bad kam ai shuh ia ka jingshai ha ka Pyrthei. Nangta ka Jingdum tliw ka la tap lup ha

ka Pyrthei baroh kawei," kumta ki Kpa tymmen ki la ong. Kat kum kine ki ktien ngi iohi ba ka Sngi ka ladon, bad ka lawan shong ha ka Pyrthei ha kata ka Ïa jong ka Aiom Ksiar, mynba u briew um pat pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng. Kane ka Sngi kaba lawan shong ha ka Pyrthei shuwa ba u briew un pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng kam long katei ka Sngi kaba long ka Met bneng ba ai ia ka jingshit na ka bynta kane ka met, bad ba ai ia ka jingshai na ka bynta kine ki khmat ba ngi peit ban iohi. Katei ka Sngi kaba long ka Met-bneng, ka long ka met-bah kaba kham heh da ki spah shah ia kane ka Pyrthei. Kumta ba ym don jaka ha ka Pyrthei ba ka Sngi kan wan shong. Ka Pyrthei hi kam lah ban kynthup ia ka Sngi ha ka pneh jong ka. Ka Sngi, kaba long ka met-bneng, ka long ruh ka bor-ding ka bakhluit haduh kattakatta. Kumta ba lada ka Sngi ka wan ha ka Pyrthei, ka Pyrthei hi baroh kawei kan lwit jin, bad kan ing noh khoit. Em, ka Sngi kum ka Met-bneng kam shym lawan shong mynno mynno ruh ha ka Pyrthei. Bad kam shym laphet noh ruh sha jngai bak na ka jaka ba ka ju don ha Suin Bneng bad buhrieh ialade ha lyndet jong ka kat haduh ba ka Pyrthei kam ioh shuh ia ka jingshit bad jingshai. Kane ka Sngi, ka iaidon lyngba ki rta ha la ka jaka kaba biang bha nadong shadong ha suin, ka jaka ka bym jngai than haduh katta katta ne ka bym jan than haduh katta katta na ka Pyrthei, hynrei ha ka jaka ka bibiang bha kumta ba ka lah ban ai ia ka jingshit bad ka jingshai ka babiang kumba dei ban long na ka bynta ka jingbha jong ka Pyrthei bad kita baroh kiba don ha ka.

Ka Sngi kaba lawan shong ha ka Pyrthei ha ka Ïa jong ka Aiom Ksiar mynba u briew um pat pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng, ka long, "Ka Sngi jong ka Hok. Ka long ka burom jong U Blei." Kane ka Sngi jong ka Hok, kaba long ka Burom jong U Blei ka shong, bad ka tyngshain ha ka Pyrthei katba u briew u dang bat ia ka Jutang,

katba u briew u dang sumar ia ki hok ki riti jong U Blei. Kane ka ai ia ka jingshit bad ka jingshai ha u briew ym kumba ka Sngi kaba long ka Met-bneng ka ai. Ka Sngi jong ka Hok ka ai kein ha u briew ia ka jingshai jong ka jingim. Hynrei haba u briew u la pynkyllon noh ia u Dieng-sohpet Bneng, haba u briew u la pyukhein ia ka Jutang, kane ka Sngi jong ka Hok ka phet noh soit sha Bneng bad kam ai shuh ia ka jingshai ha u briew ha kane ka Pyrthei. Te haba ka Sngi jong ka Hok ka laphet noh bad kam ai shuh ia kata ka jingshai ha u briew ha ka Pyrthei, kata ka mut kein ba ia ka Jingshai jong ka jingim, ne ia ka hok ba u briew un im ha ka Pyrthei, laweng noh. Kumta ba ia u briew labuh hapoh ka jingpynrem ba u ladei ban shah ia ka jingpynshitom bad ban iap namar kata ka jingpyn-khein riti jong u.

HOOD – 13.

KA JINGDUM TLIW HA KA PYRTHEI

Te kaei kata ka Jingdum tliw kaba lawan tap lup ha ka Pyrthei baroh kawei haba u briew u la pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng? Ngi iohi ba ka Jingdum tliw ka lawan tap ha ka Pyrthei baroh kawei hadien ba u briew u la pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng. Kane ka Jingdum tliw kaba lawan tap lup ha ka Pyrthei hadien ba u briew u la pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng kam long satia ka jingdum jong ka miet, ne ka jingdum kaba wan jia naba ka Sngi kaba long ka Met-bneng kam ai shuh ia ka jingshai. Ka Sngi kaba long ka Met-bneng ka iaidon hala ka jong ka jaka ka babiang kumba ju long lyngba ki rta. Bad ka ai ia ka jingshit bad ka jingshai ha u briew ha ka Pyrthei kumba ju long. Ka Pyrthei hi ha ka jing-iaid ryntih jong ka, ka ioh pdiang ryntih ia ka jingshai na ka Sngi ha ka por mynsngi hala ka bynta ha ka sla ne ka lymmen jong ka ba u briew un

iohi ban iaid ban ieng bad ba un trei un ktah. Bad ka wanrah ruh ia ka mieit ha ka lymmen jong ka hala ka bynta ba u briew un ioh ban thiah ban dem, bad un shongthait na ki jingtrei jong u khyndiat por. Ka jingdum jong ka miet ba ka Pyrthei ka wanrah ha ka jingiaid lynti jongka kam long satia ka jingphet noh jong ka Sngi na ka Pyrthei. Ka jingdum jong ka por miet ba ka Pyrthei ka wanrah ha ka jingiaid lynti jongka kam long satia kaba u briew um sngewtynnad. Kam long ruh kaba wanrah ia ka jingshitom bad ka jingkordit ia u briew ha ka Pyrthei.

Ka Jingdum tliw kaba la wan tap ha ka Pyrthei baroh kawei hadien ba u briew u lapynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng, ka long kawei pat ka jingdum kaba u briew hi um sngewbha satia ia ka. Kam wan bad kam leit noh kum ka sngi bad ka mieit kaba iakylliang por na ka bynta ka jingbha jong u briew. Hynrei kane ka wan ban shong sah ban pynkordit ia u briew Kane ka long ka jingdum Jong ka Pop ba u briew u la leh ba l ka Jingpynrem ia u sha ka jingiap namar jong ka pop ba u la leh. Namarkata la donkam ban phah ia u Rang-Iarkhad, ia U Khun ka Blei ban long u nongbah ryndang, u nongkit ryndang namar u khun bynriew, ba un leit haduh Tyngkong ka Sngi ban iasaid ban iathew ban pyllait ia u bri w na ka jot na ka rem ; ban ialeh ban iathew ban weng noh ia kata ka jingdum bad ban kyrpad ia ka Sngi ba kan ai biang ia ka Jingshai ha u briew ha ka Pyrthei Kane ka long ka Jingshai jong ka Jingim ka Jinghai jong ka hok kein ba u briew un ioh im biang ha ka Pyrthei.

Da ka jingleh pop, ha kaba u lapynkhein ia ka Jutang, u briew u laduh noh ia ka Aiom Ksiar. U laduh noh ruh ia ki jingsuk jingkmen lem bad ia ki jingkyrkhu badapbiang kyrhai jong ka baroh. Te ha ka jaka jong ka Aiom Ksiar badap da ka jingsuk jingkmen bad da ka jingdap kyrhai, ka

pop ka la wanrah ha u briew ia ki jingeh bad ki jingkhuslai ba bun jait. U briew u lahap ban mad ia ki jingkyrduh, bad u ladei ban trei shitom. Ka pop ka la wanrah ruh ia ki jingpang bad ki jingpynkordit ba bun jait. Nangta ka pop hi ka la pynlong ia u briew ha ka bakhadduh ba un iap. Bad kane ka jingiap kaba ha ka pop ka long ka jingpyniakhlad ia u briew na U Blei Junom. Kine ki jingpynkordit baroh ki long ki soh bakthang jong ka pop. Ym don ka jingtap dum, bad ym don ruh ka jingkthang ha ka dohnud briew kiba kham palat nalor ki jingpynshitom jong ka pop. Ka pop ka long ka jingdumtliw, bad ym don shuh kawei pat ka jingdumtliw kaba kham palat nalor jong ka pop, kaba wanrah ha u briew ia ka Jingiap hi.

Ka pop ka long ka jingpynkhein ia ki hok ki riti. Te ka jingpynkhein ia ki hok ki riti ka wanrah ia ka jingpynshitom halor jong kita ki nongpynkhein, ne ki nongleh palat. Ki Khasi ki ngeit ia kane. Dei namar kata ka daw, haba u briew u ioh ia ka jingpynshitom da ka jingpang, uta u briew u hap ban leit sha U Lyngdoh ba un iit ia ka daw ban tip ha kano ka bynta uta u briew u laleh ia ka jingpalat ne ka lait ka let khnang ba lah ban iaisaid ban iathew bad ban pan ia ka jingmap, ia ka jingisynei jong U Blei.

HOOD - 14

KA KREM LAMET KA KREM LATANG

Ka krem Lamet ka Krem Latang ka long ka jaka ka badap da ki thliew ki syar bad da ki at ki them ba shyrkhei. La tap ia ka da ka lawbah law san, bad da ki shiah ki tram. Ka long ka jaka kaba dap da ki jingma ban iaid lyngba, kumta ba wat u Hati uba radbah bad u bakhlain u la kyntait ban iaid lyngba jong ka namar ka jingtieng ia kita ki jingeh ba ioh un ur un hap bad ioh un iap. Hynrei U Rang-Iarkhad da ka jingieit ia u khun bynriew,

haba u la shimti ban long u nongbah-ryndang u nongkit ryndang namar u khun bynriew, U laleit lyngba ia kane ka Krem Lamet, ka Krem Latang, ha kata ka jing'eit lynti shaduh Tyngkong ka Sngi ban iasaid ban iathew na ka bynta ka lait ka let jong u khun bynriew, ba u khun bynriew un lait na ka jot na ka rem bad ba un ioh pat ia ka jingshai jong ka Sngi.

Ka Krem Lamet, ka Krem Latang kam long ka Jaka kaba don ha shiteng suin ia kaba u Rang-Iarkhad u dei ban iaid lyngba na ka Pyrthei shuwa ban poi ha Tyngkong ka Sngi ha Bneng. Kane ka Krem Lamet, ka Krem Latang ka don ha Pyrthei. Te balei u Rang-Iarkhad u dei ban iaid lyngba ia kane ka Krem Lamet, ka Krem Latang ha ka Pyrthei kaba dap da ka jingma mynba u leit sha Tyngkong ka Sngi, haba ka Tyngkong ka Sngi hi kam don ha lyndet jong ka Krem Lamet, ka Krem Latang ha kane ka Pyrthei, hynrei ka don ha Bneng? Na ka shnong bakhuid bad ka bym don Krem, bad ka bym don khlaw eiei u Rang-Iarkhad u lah ban shu her beit thiaw sha Bneng, haduh Tyngkong ka Sngi. Ban ong, ba ka lynti ban leit sha Bneng, ne ban her sha Bneng ka dei lyngba ka Krem ka kroh, ka dei lyngba ka khlaw ka btap bad kam dei ban iaid lyngba ka Suin kata ka long ka bym iadei bad ka jing-shisha. Te lada ka lynti ban her sha Bneng, ne ban kiew sha Bneng ka long pat da kaba iaid lyngba ka Suin, ka long pat ruh ka bym don jingmut, bad ka bym lah long ban iaid lyngba ia ka krem ka kroh ne lyngba ka khlaw ka btap. Pynban ka Donbar Blei ka la ibit ia U Rang-Iarkhad ba un iaid lyngba ia ka Krem Lamet, ba un iaid lyngba ia ka Krem Latang. Ka Dorbar Blei kam shym la pyni ia u Rang-Iarkhad ba un iaid na kawei pat ka lynti. U Rang Iarkhad ruh um shym lajied ia kawei pat ka lynti. Hynrei u lajied kein ban iaid lyngba ia ka Krem Lamet, ia ka Krem Latang. Na kane ka jingjia ngi sngewthuh ba ym don kawei-pat ka Lynti

ia U Rang-Iarkhad ba u dei ban iaid. Kane ka long ka lynti kaba u dei ban iaid bad kaba um lah ban lait.

Ka Krem Lamet, ka Krem Latang kaba dap da ki jingma bad jingshyrkhei ba U Rang Iarkhad u dei ban iaid lyngba kam dei ka Krem ne ka Jaka bashisha ha kaba ki khmat ki lah ban iohi. Kane ka Krem Lamet, ka Krem Latang bashyrkhei ka ieng (represent, symbolise) na ka bynta ka Jingiap kaba long ka jingeh bad ka jiugma ba shyrkhei tam ba u Rang-Iarkhad u dei ban iaid lyngba. Ban long u nongbah ryndang, u nongkit ryndang ban pyllait ia u khun bynriew, na ka jingpang jingshitom, na ka jot na ka rem u Rang-Iarkhad u dei ban iap ha ka duwan ka dupat. Ym don lynti da kumwei pat ban pyllait ia u briew na ka jot na ka rem, bad ba lah ban wanrah pat ia ka Jingshai jong ka Sngi kaba long kein ka Jingpynim ia u briew lait tang da ka jingjawsnam, bad da ka jingiap jong u Rang-Iarkhad hi. Ka Krem Lamet, ka Krem Latang ka thew ia ka jingiap bashyrkhei jong u Rang-Iarkhad ha ka Duwan ha ka Pyrthei Te naduh nangne pat, ka jingiaid lynti jong u sha Tyngkong ka Sngi kam long shuh da ka met ba kynja doh. Sha Tyngkong ka Sngi, haba u lashah ia ka jingiap ha ka Duwan ha ka Dupat, u Rang-Iarkhad u leit kein da ka met ba kynja mynsiem. Te hangta ha khmat ka Khet jong ka Jingsynei, ha khmat ka Khet Ka Burom bad ka Jingbishar hok jong U Blei (Tyngkong ka Sngi), u Rang-Iarkhad u ieng ia ka ban iasaid na ka bynta u khun bynriew lyngba ki rta.

Uno uno u jingthaw uba da ka doh bad ka snaam um lah ban leit sha Bneng, shaduh sha Tyngkong ka Sngi da ka met kaba kynja doh. Kane ka met ba im da ka doh bad ka snaam kam lah ban shah slem ia ka jingjngai jong ka jingiaid-lynti kaba jlan haduh katte katta. Ka met kaba da ka doh bad ka snaam kumba ka long ha Pyrthei

kam lah ruh ban shah ia ka jingshit jingkhriat bad ban ialeh pyrshah ia kiwei pat ki bor jong ka suin ha ka-jing-iaid lynti jongka shaduh Tyngkong ka Sngi. Kane ka met ba kynja doh ka lah ban iaid lyngba ia ka suin baiar tang lada la pynphong ia ka, bad tang lada la pynkup ha ka da snieh hynroh (space suit) kaba lah ban iada na ka jingshit jingkhriat bad na kiwei pat ki bor jong ka Mariang kiba ka met doh kam lah ban shah. Ka met ba kynja doh ka thait bad ka duh bor kloi. Kani don bor na lade ba lah ban king lyngba ia ka Suin ba-iar ha ka jingiaidlynti ba-jlan bad ba jngai haduh katta katta kat haduh ban da poi ha Bneng, ha Tnygkong ka Sngi. Kane ka met ba tlot bor ka lah ban iaid lyngba ia ka Suin baiar bad bajngai tang lada la pynkit ia ka da ka "Kong Ah, Kong Ri ne Kong Ri, Kong Ah"—"Kongria" (space craft). Ki jing thaw ki bym donkam ia kine ki atiar ba ka jingleit lynti sha Bneng lyngba ka suin baiar ki long tang ki-to ki jingthaw kiba don kamet ba kynja mynsiem hi.

U Rang-Iarkhad um shym leit sha Tyngkong ka Sngi da kaba shong halor jong ka "Kong-ri-a"; hynrei u leit da ka met kaba kynja mynsiem hadien ba u la shah ban iap namar ka lait ka let jong u khun bynriew halor ka Duwan ka Dupat. Ia kane la pynpaw shai da ki kyntien jong U Rang-Iarkhad hi mynba u la pynpaw ia ka mon sngewbha ha khmat ka Dorbar Blei ban long u nongbah ryndang, u hongkit ryndang namar u khun bynriew da kaba u ong, "Nga, Ngan long u Nonglam lynti u Nong-krad-lynti namar u khun bynriew. Nga, Ngan long u nongbah-ryndang u nongkit-ryndang, u nongiasaid u nongiathew. Ngan jaw ka snaam, ngan iap iapli, ban bah ban khala ia ka lait ka let u khun bynriew, ba u bynriew un lait na ka jot na ka rem. Bad ngan leit sha Tyngkong ka Sngi ban iasaid ban iathew ba ka Sngi kan ai pat ia ka Jingshai ha u Khun bynriew, ha ka Pyrthei shityllup." Ka Krem Lamet ka Krem Latang ka long ka Krem jong ka Jingiap.

HOOD -15

KA TYNGKONG KA SNGI

"Ka Tyngkong ka Sngi" ha Bneng ka long ka Iieng Paki Iieng Dulan ha Bneng ha kaba ka Sngi ka shong. Kane ka Sngi kaba shong hangne ha TYNGKONG ka long kein kata ka SNGI ka ba laphet noh na ka Pyrthei mynba u briew u la pynkyllon noh ia u Dieng-sohpet Bneng. Kane ka long ka SNGI JONG KA HOK, ka long KA BUROM JONG U BLEI. Ka la judon ha Bneng naduh ki bymjukut bad ka lawan ruh ban shong hapdeng u khun bynriew ha ka Pyrthei mynba u khun bynriew u dang iaid ha ka lynti ka hok.

Kane ka Tyngkong ka Sngi ka long ka Iieng Niam bakyntang tam ha Bneng na ka bynta ban pdiang ia ka Jingainguh, na ka bynta ban pdiang ia ka jingiasaid jingiathew, bad ia ka jingkhot kyrpad jong u khun bynriew na ka Pyrthei. Hangne la don ka Khet jong ka Jingisnei ha kaba ka Burom jong U Blei ka shong ban ai ia ka jingmap jingisynei ha u khun bynriew da ka jingiasaid jingiathew jong U Rang-Iarkhaad, U Khun ka Blei. Dei ha khmat jong kane ka Khet ba U Rang-Iarkhaad U la wan ia ka ban iasaid ban iathew namar ka lait ka let jong u khun bynriew bad ba U lakhot kyrpad ia ka Sngi ba kan ai pat ia ka Jingshai ha u khun bynriew ha ka Pyrthei. Te kane ka Jingshai kaba ka Sngi jong ka Hok ka la ai pat ha u khun bynriew ha ka Pyrthei lyngba da ka jingbah ryndang, da ka jingkit ryndang jongu Rang-Iarkhaad, U Khun ka Blei, ka long kein ka Jingshai jong ka Jingim, ha kaba laai pat ha u khun bynriew ia ka hok ba un im haba laweng noh na u ia kata ka jingpynrem bad ia ka bor jong ka jingiap hi namar kata ka jingpalat hukum, namar kata ka jingpynkhein ia ki hok ki riti.

HOOD – 16

U DIENGIEI

Ki Kpa Tymmen u Khun Khasi ki iathuh ruh ba la don sa uwei pat U Diengbah uba la mih ha ka Pyrthei. Ia une u Dieng lakhot, "U Diengiei." U Diengiei u mih na uwei u Lum. Bad ia une u Lum lakhot, "U Lum Diengiei." Une u Diengiei u long u Diengbah uba heh bad uba jrong haduh katta katta. Ki tnat jong u ki pyiar ia ka Suin Bneng baroh bad ki taplup ia ka Pyrthei baroh ka wei. Kumta ba ka Pyrthei baroh kawei kam ioh shuh ia ka jingshai jong ka Sngi bad ka la dum ngain. U Khun bynriew ha ka Pyrthei, ha kata ka por u lashem ia ka jingkordit ka bakhraw shibun eh naba um ioh shuh ia ka jingshai jong ka Sngi bad ba ka rep ka riang, bad ki jingthung jingtep ruh kim long shuh naba latap dum bad lakshop da une u Diengiei. Une u dieng u la long ka jingpynkordit ia u Khun bynriew, bad u la long ka jingpynsniew ia ki jingthung jingtep baroh. Kumta u khun bynriew ha ka jingkhuslai bad jingpisa mynsiem ka bajur, u lakut jingmut ban pynkyllon noh ia une u Diengiei khnang ba ka Jingshai ka Sngi kan wan bad ba ki jingthung jingtep kin bha kin miat pat. Kumta kein ha kawei ka Sngi u khun bynriew u la ialum lang bad shim la ki wait bad ki sdie ban pom bad pynkyllon noh ia u Diengiei. Te ki la iapom ia une u Diengiei naduh dang step haduh ban da mieit khlem shongthait, bad u Diengiei ruh u lamong shibun eh. Nangta ynda haba lamieit bad ba ki la-thait iaan, ki sa wan phai noh sha Iieng. Ki da iakut lang de ba yn iamih pat lashai dang step khnang ba lah ban pynkyl'on noh ia u. Kumta ynda haba lapoi hala Iieng ki la iabam ki la iadih. Te haba ki ladep bam ki la ia leit thiah noh naba ki la iathait eh.

Nangta, ha ka Sngi ka babud, ladang step phyrngap ki la iakhie bad ki la iashet iatiew. Haba

ki ladep bam, bad ladep song ja-sngi, baroh ki ieng joit bad shim ia ki wait ki sdie ban leit pom bad pynkyllon ia u Diengiei. Ki da ia kut jingmut ban trei shitom bad pynkyllon ia u kloi kat-balah. Hynrei haba ki lapoi ha trai uta u Diengiei ki shem ba kita ki dien wait bad dien sdie ba lapom hynnin baroh shisngi ki ladam lut baroh. Uta u Diengiei u la dap doh biang kumjuh kumba khlem pom. Kane ka jingjia ka labuh ia ki baroh hapoh ka jinglyngngoh ka bakhraw. Kumta ki la hap ban ia sdang pom thymmai biang. Bad ki la iapom kham tyngeh ruh khnang ba un nym lah shuh ban dap doh. Te u Diengiei u lamong shibun eh namar ki la trei smat bad ki la iaksar tyngeh ha kaba pom ia u baroh shi sngi. Hynrei ka miet ka la wan pat. Kumta ki ruh, haba lamieit, ki 'a hap ban iawan phai noh sha Iieng. Ki da ia iakut ban iamih pat lashai dang step. Baroh ruh ki la tharai katto te um lah shuh ban dap doh naba ki la pynheh bad pyniar bha ia ka jingmong jong u Diengiei da kaba pom tyngeh da ki wait bad ki sdie banep. Kumta ki la ia wan phai sha Iieng da kaba kmen. Te haba ki lapoi hala Iieng, ki la iabam, ia dih. Nangta ki iashongkai shiphang arphang. Hadien kata ki la ialeit thiah noh pat dang shai naba ki lathait eh.

Te dangstep phyrngap ha kata ka step ka ba bud pat, baroh ki la iakhie na la ki jingthiah bad ki la shet la tiew kyrkieh. Nangta haba la dep ka shet ka tiew, bad laiit ka ja ka jhur ki la sdang ka bam ka dih bran bran. Te tang shu lah bam bad dep song la ka ja sngi, baroh ki la ieng joit bad ki la iamih kyrkieh pat kumba mynshwa ban leit pom ia u Diengiei. Ka kam ka long kaba la sya, bad jhan hi khait. Kawei ka sngi ruh ymbit ban shong thait bad pynleh noh ei. U wei u briew ruh um bit ban pep. Kumta shrup baroh lang da ka wei ka buit ka bor, bad da kawei ka jingmut jingpyrkhat ki la iamih sa shisien pat ban leit pom ia u Diengiei.

Mynta ka sien ki la ialeit ruh da ka jingkyrmen, bad ki la ia tharai ba u Diengiei um dap doh shuh. Hynrei ynda haba ki la poi ha trai u Diengiei ki shem ba ki dien pom wait bad ki dien pom sdie baroh ki ladam lut. Bad u Diengiei u ladap doh biang-kumjuh kumba mynshwa. Hangta te, baroh ki la dap da ka jinglyngngoh bad ka jinakhuslai kum-no yn ialeh. Ki la sngewthuh ba une u long u Dieng u bapher.

Te katba ki nang iapyrkhat khuslai shaphang ki-ta ki jingeh kiba ki la ia kynduh la wan mih kyndit ka Phreit. Ka da pah pdid, pdid, pdid. Bad ka da noh ha ka Lyngkha kba kaba don hangta ha jan, bad ka da puh ia ki katto katne ki symboh kba kiba soh nyngkong na kata ka lyngkha kba. Kumta baroh ki la iapeit sha ka. Don napdeng jong ki kiba ia mut ban beh bad kawang maw ia kata ka Phreit. Hynrei ka Phreit ka la ong, "Lada phi beh ianga bad lada phim ai ianga ba ngan bam nyngkong shi sohkhaw ar-sohkhaw na u soh nyngkong na u symbai jong ka lyngkha jong phi, nga ngan nym iathuh iaphi balei ba u Diengiei u ladap doh biang hadien ba phi la iapom baroh shisngi. Kumta te phin nym lah ban pynkyllon ia u Diengiei lano lano ruh. Hynrei lada phi ai ia nga shi shymboh ar symboh na u soh nyngkong jong ka lyngkha jong phi, nga ngan iathuh bad ngan iarap ia phi ban pynkyllon ia u Diengiei" Haba ki la iohsngew ia kaei ba ka Phreit ka la ong, baroh ki la ia sngewkyndit naba ka paw ba kane ka Phreit ka tip ia ka jingshisha. "Balei yn leit bitnud ban ai khyndiat ki symboh na ki soh nyng-kong ka lyngkha ia ka bapli ?" Baroh baroh ki la ia ong kumta. Kumta de ki la iabeit lang baroh bad ki la ai ia ka Phreit ba kan ioh bam nyngkong khyndiat na u sohnyngkong jong u kba bad ki symbai baroh na ka lyngkha jong ki kumba ka la pan. Bad ki la ia kyr-pad ruh ia ka ba kan iathuh ha ki ia kata ka jingshi sha ba ka iohi bad ka tip. Ynda kumta te, ka Phreit ka la iathuh ha ki. Ka la ong, "Phi ih, u Diengiei

uba phi la iapom baroh shi sngi, u ladap doh biang mynmieit namar ba jliah u Khla. Haba phi la ia pom ia une u Diengiei baroh shisngi, u Diengiei u la mong. Hynrei ynda haba phi la ialeit phai sha Iieng, u khla pat u lawan mynmieit bad u jliah ia kita ki jingmong jong u Diengiei ba phi la iapom baroh shisngi. Te haba u la dep jliah, ki jingmong jong u Diengiei baroh ki la dam lut, bad u Diengiei u sa dap doh biang Namarkata, shuwa ba phin wan phai sha iieng, pynap da ki wait bad sdie ki banep baroh shi mieit ha ka jingmong jong u Diengiei ba phi la iapom baroh shi sngi. Kumta te ynda haba u Khla un wan mynmieit ban jliah ia ka jingmong jong u Diengie, ki wait bad ki sdie banep kin ot, kin phot ia u thylliej. Kumta u Khla un nym nud shuh ban jliah bad u Diengiei ba phi la ia pom baroh shi sngi un nym dap doh shuh mynmieit bad un sa kyllon kram" Kita ki briew ki la ngeit ia ka jingbthah jong ka Phreit, bad ki la kohnguh ban leh kumba ka Phreit ka labthah. Kumta de ki la ai khublei shibun eh ia ka. Bad ka Phreit ruh tang shu dep iathuh ka la her noh thiaw.

Nangta de kita ki briew kila iaieng baroh joit da ka jingkmen ban iapom ia u Diengiei. Ki da ia kyrmen skhem baroh ba mynta te kin lah da shisha ban pom bad pynkyllon syndon kram ia u Diengiei kumba la ong ka Phreit. Te da ka jingkyrmen baskhem bad da ka borbah bathymmai ki la iasdang ban pom biang ia uta u Diengiei. Kumta hi ki la iapom tyngeh bad ia trei smat thop haduh ban da jan miet bad haduh ban da ia thait hi iaan. Te u Diengiei ruh u lamong shibun eh bhut. Kumta haba la lap pat ka miet ki ruh ki la iakhreh ban iawan phai noh baroh sha la Iieng. Hynrei shuwa ban wan phai sha Iieng, baroh ki la iashim la ki wait bad ki sdie banep, nangta ki da iapynap ha ka jingmong jong u Diengiei kumba la bthah ka Phreit. Hadien kata ki sa ia wan phai sha Iieng ryngkat bad ki jingiakren bad jingiasyllok ba pynkmen bad ba ai

mynsiem. Ki la iapynbeit ruh ban iamih pat lashai dang step phyrngap. Ha kata ka mieit, ynda haba lamieit bha, kumjuh kumba mymshuwa, u Khla u lawan biang ban jliah ia ki jingmong jong u Diengiei. Hynrei haba u la jliah, u thylliej u la kynduh ha ki wait bad ki sdie banep bad ki la ot ia u. Kumta haba u thyllied jong u, u la mong bad ba um ioh shuh ban jliah ia ki jingmong jong u Diengiei, u Khla u la phet noh.

Te tang shu kynjat shai ka Sngi ha ka step ka babud, kita ki briew kiba la iapom ia u Diengiei, ki la iakhie pat joit baroh kumba la iakut, bad ki la khreh ban shet la ka ja ka jhur Nangta de, haba la ih ka ja ka jhur, ki song la ki ja sngi bad ki buh ha ki pla ja song. Nangta de ki khreh khrak bad ki bam la ka ja step. Ynda ladep bam la ka ja step, ki shim ia ki ja song bad ki ia mih de shrup ban leit pom ia u Diengiei. Mynta, haba ki lapoi ha trai u Diengiei ki shem ba u Diengiei um dap doh shuh. Ki dien pom wait bad ki dien pom sdie baroh ki la sah kumjuh. Kumta baroh ki la ia kmen bad khie im mynsiem pat ir da shisha. Nangta de ki la ia sdang ban iatrei smat shaid shaid da ka jingkmen bad jingphuh samrkhie Namar ba ki la ia kwah eh ban pynkyllon noh kloi ia u, mynta ruh ki la iasei la ki borbah baroh ha kaba pom ia u Diengiei bad ki la iatrei smat ruh thop haduh ban da jan miet. Te mynta ruh u Diengiei u lamong shibun bha. Kumta te, ka jingmong jong u Diengiei ka lalong bun shah ia kaba hynnin ka Sngi. Nangta de shuwa ban kem iohrein, shuwa ban dum kein, ki baroh ki la iakhreh ban wan phai noh sha la Iieng. Te mynta u ruh ki la ia kynmaw dngong ia ka jingbthah jong ka Phreit. Kumta shuwa ban wan phai sha Iieng, baroh ki la iashim la ki wait bad ki sdie banep her her bad ki ia pynap da ki thyllien banep jong ki ha ka jingmong jong u Diengiei kumba la bthah ka Phreit. Ki da kynmaw dngong man ka

mieit ban leh kumta kumba la bthah ka Phreit. Ynda haba ki ladep ka pynap ia ki wait bad ki sdie banep ha ka jingmong jong u Diengiei, ki ruh ki sa iawan phai pat sha Iieng da ka jingkmen. Bad ha kata ka jingkmen ki klet lut ia ka jingthait ka iingjrem baroh. Ki da ia kyntu bad ia pynshit rhem ia baroh ban iamih pat lashai mynstep kumjuh da ka jingiatylli kawei ka buit, kawei ka bor haduh ban da jop thiaw ban pynkyl lon ia u Diengiei.

Ka jingpynleit jingmut ha ka kam kumno ban ioh pyndep kloi katba lah ka la ngam jylliew ha ka dohnud bad ha ka jingmut jingpyrkhat jong ki nongtrei. Kumta, wat haba ki laiohthiah bha ngai na ka jingthait jong ka jingtrei shitom, pynban kumba la iakut khnang, kata ka jingbuh jingmut jong ki ha ka kam ka kyrsiew ia ki ha ka por babiang. Kumta kein ha ka por babiang bha, kumba ju long, ladang step phyrngap baroh ki la ia kyndit bad iakhie pat na ba thiah shrup. Kumta haba ki la iakhie, ki la iashet la ki ja ki jhur. Haba la ih ka ja ka jyntah, nangta ki song de sa ki ja song ban ia bam mynsngi, bad ki thep ha ka pla jasong. Te haba labiang ki tiar ki tar badei ban rah baroh, ki khreh khrak bad bam la ka ja step. Tang shu lah bam pat, ki shim la ki jasong bad baroh ki ia mih lang shrup kumba mynshuwa ban leit ia pom ia u Diengiei. Baroh shi lynter lynti ki la ia leit da ka jingkmen rvngkat bad ki ktien pynkhlain bor ban ia pyndkut bad pynkyllon noh syndon kram ia u Diengiei. Mynta ruh haba ki lapoi ha trai u Diengiei ki shem ba ki jingmong jong u ka lasah kumjuh kumba ki ladep pom hynnin. U Diengiei um shem dap doh shuh. Ka jingmong jong u Diengiei mynta ka la long bun phew shah ia kaba ladep ha ki sngi ba laleit boroh. Te ki ladap da ka jingkmen ka bakhraw. Nangta de, ki la iatrei smat pat kum juh ha kata ka sngi, bad kumjuh ruh ha ka sngi

ka babud. Ki da kynmaw ruh man la ka jan mieit, shuwa ban wan phai sha lieng ban pynap ia ki wait bad ki sdie banep ha ka jingmong jong u Diengiei kumba la bthah ka Phreit. Te ha kaba khadduh u D engiei u la kyllon kram. Kumta de shai ka Pyithei kdar. Mynta ka Sngi ka la ioh ban shat ia ka Jingshai, bad ban ai ia ka jingshit ka babiang ha ka Pyrthei. Te u Khun bynriew u ladap da ka jingkmen jingsngewbha, bad ki jingthung jingtep baroh ki la bha pat. Kumta kein baroh u khun bynriew bad ki laiphew Jingthaw ruh ki la iadap da ka jingkmen bad jingsngewbha.

UEI U DIENGIEI ?

Ki Khasi haduh mynta ki ngeit ba u Diengiei u la don da shisha. Haduh kine ki sngi, haba jia ba ki lap ia u tnat diengbah, ne ia ki thied diengbah ba heh, ba iongsynia ngain ngain napoh ka jingtap jong ka Khyndew, ki Khasi ki ia ong, "une dei u tnat Diengiei, ne une u dei u thied u Diengiei."

U Lum Diengiei u dang don haduh mynta. Une u Lum u don shaphang sepngi na ka Sor Shillong ka ba long ka Nongbah jong ka Ri Khasi. Um shym jngai na kane ka Sor bad lah ban iohi ia u kyndiang na u Lum Shillong. U Lum Diengiei u long ruh shaphang sepngi na u Lum-sohpet Bneng. Kine ki Lum baroh ar ki ia jngai u wei na uwei pat. Hynrei haba peit na u Lum Shillong lah ban iohi kyndiang ia ki baroh artylli. U Lum Diengiei u dang don haduh mynta. Hynrei u Diengiei te um don shuh naduh ba la pynkyllon ia u.

U Diengiei uba la pyiar la ki tnat sha suin Bneng kat haduh ban da taplup ia ka Pyrthei, bad kah dum ngain ia ka Pyrthei baroh kawei na ka jingshai jong ka Sngi um long u dieng uba shisha.

U dieng uba mih na u Lum Diengiei uba long tang u Lum uba rit, u dei ban long u dieng uba kham rit ban ia uta u Lum Diengiei hi. Te u dieng uba dang kham rit wat tang ia une u Lum um lah ban bah ne ban kit ia ki tnat kiba jrong bad ki baiar kat haduh ban da tap lup lut ia ka Pyrthei baroh kawei pyllun. Um lah ruh kum u dieng hi ban dap doh tang shimieit haba la pom bad pynmong jur ia u haduh katta kat haba la pom ia u da ki wait bad ki sdie banep. U Dieng uba mih na kawei ka tynrai bad ba ki tnat jong u ki kiew bad ki pyiar sha Bneng kat ban tap dum ia ka Pyrthei baroh u don ka jingiasyriem tang bad ka tdem ding kaba mih na kawei ka jaka bad ba ki tdem basting jong ka ki lah ban pyiar sawdong ka Suin kat shaba ka lyer ka kit ia ka. Ki tnat dieng te kim sting kum ka ka tdem ba ka lyer ka lah ban kit ia ki kat shaba ka mon. Wat ka tdem hi ruh, lada ka mih tang na kawei ka jaka kam lah ban pyiar lut, bad pyndap lut ia ka suin Bneng baroh kawei kat ban tap dum lut ia ka Pyrthei baroh kawei.

Kat kum ka dur ba la pynpaw, la iohi ba une u Diengiei u tap dum lut ia ka Pyrthei baroh kawei. U pynkordit ia u Khun bynriew. U pynsniew lut ia ka rep ka riang, bad ia ki jingthung jingtep jong u khun bynriew baroh. Na kaei ba une u Diengiei u pynpaw, ngi sngewthuh shai ba u long u basniew. Bad dei namarkata ka daw ba u khun bynriew u la ia ieng ban pom bad ban pynkyllon noh ia u. Te haba la pynkyllon kram ia u hangta ka jingshai ka Sngi ka lawan bad la shai ka Pyrthei kdar. Bad hangta te ka la long ka jingsngewbha, ka la long ka jingsuk bad jingkmen ha u khun bynriew bad ha ka Pyrthei baroh shityllup. Lada u Diengiei u long u Dieng u babha, ka jingpynkyllon noh ia u kan jin da la long ka jingsngewsih, bad ka jingbabe kan long ia u khun bynriew. Hynrei namar ba u la long u Dieng u basniew, kumta kein ka jingpynkyllon ia u ka la long ka jingsngewbha, bad ka jingsuk jingkmen ia u khun bynriew bad ia

ki laiphew jingthaw baroh ha ka Pyrthei. Bad ruh haba u Diengiei u la kyllon kram ka jingdum ka phet soit bad ka jingshai kdar ka wan.

U Diengiei u long kein u Dieng jong ka pop. Bad uta u Lum Diengiei na uba lamih uta u Diengiei jong ka pop, u long kein ka thymmei, ne ka jaka shong jong kata ka bor jong ka pop. Ym don ka wei pat ka bor kaba mih tang na kawei ka tynrai, ne na kawei ka thymmei kaba lah ban tap dum lut ia ka Pyrthei baroh kawei lait na ka pop. Ka pop te ka mih tang na kawei ka tynrai bad ka dap lut ia ka Pyrthei baroh. Ym don wat tang kawei ruh ka jaka ka barit tam, ne ka jaka bakyndong tam ha ka Pyrthei ba ka pop kam don. Ka pop ka dap lut naduh ka jaka ka barit tam haduh ka jaka ka bakhraw tam. Te hangno hangno kat haba ka don ka pop, hangta ka wan rah ia ka jingsniew bad ia ka jingjot. Te kata ka jingsniew ba pynjot ka long kein ka jingdum. Bad ym don kawei pat ka jingdum kaba kham dum palat nalor jong ka pop kaba wanrah ia ka jingsniew bad ka jingjot. Ka jingsniew bad ka jingjot ka long ka jingtrei jong ka bor jong ka pop. Kane ka jingsniew ba pynjot ia ka jinglong jingim, bad kaba pynsniew bad pynjot ia ka jingtrei jingktah jong u khun bynriew ka wan rah ia ka jingkordit bad ia ka jingkhuslai. Ka tap dum ia ka dohnud bad ia ka jingmut jingpyrkhat jong u khun bynriew.

Ha kawei pat ka liang ngi tip shai ruh ba, haba u briew u lah ban pynduh ia ka jingsniew, uta u briew u ioh ia ka jingsngewbha, bad ia ka jingsuk jingkmen ha ka mynsiem. U ioh kein ia ka jingsngewbha, bad ia ka jingsuk jingkman naba kata ka jingsniew kaba long ka pop kam lah shuh ban pynwit bad ban pynkordit ia ka jingim jong u. Na ki jingshisha ba ka Mariang hi ka pynpaw, ngi iohi ba ki jingthung jingtep ki ringswai bad ki duhbor haba ki nuit ki tap bad ki teh ki khum. Hynrei,

haba ia ki nuit lathiew, bad larat dyngkhong khoit, ki jingthung kiba lajan iap swai ki khic lung pat kir. Nangta ki sa heh sa plung, bad ki sa sei ia ki syntiew bad ki soh baitynnad bad bakordor. Kumta ruh ka long bad u khun bynriew. Hapoh ka jingtap, bad hapoh ka jingtch jingkhum jong ka pop u briew u kordit bad u ringswai. Hapoh jong ka u briew um lah ban ioh ia ka jingsngewbha bad ia ka jingsuk jingkmen. Hynrei, haba ia ka pop, haba ia ka jingsniew larat noh, u khun bynriew hi u ioh ia ka jingsngewbha, bad ia ka jingsuk jingkmen kaba long ka jingmanbha bad ka jingseisoh ha ka jingim jong ka met bad ha ka jingim ba kynja mynsiem kumjuh. Kane ka long ka jingmut bashisha kaba ladon ha kata ka dur bala pynpaw ha ki Kpa tymmen shaphang u khun bynriew bad u Diengiei.

Ki Lyngdoh jong u Khun Khasi lyngba ki rta, ki ruh ki tip bad ki sngewthuh shai ba u Diengiei u long kein u Dieng jong ka pop, ne u dieng uba ieng kum ka dur na ka bynta ka pop bad ki kam basniew jongka. Haba ki wanrah ia u Rang – Iarkhad ha khmat ka Duwan ban knia ba un long u nongiasaid u nongiathew ban khyllad ia ka lait ka let, ia ka pop ka sang, U Lyngdoh Nongknia shuwa ban knia u ju ong ia kine ki kyntien. "Hei nga sympat nga kawiat da u lasier da u lapat, ban pat ka pop ban pat ka sang kumba lapat u Diengiei u Dieng Pyiar, kumba lapat u mainnup u mainjynriew, ban lait u bynriew na ka jot, na ka rem mo !" Ki Kpa tymmen ki tip ba u Diengiei u long uta u Dieng jong ka pop uba wanrah ia ka jingtim halor jong u khun bynriew, halor jong ki jingthung jingtep bad halor jong ki laiphew jingthaw baroh ha ka Pyrthei.

Nalorkata, ngi iohi ba kata ka jingdum kaba latap ha ka Pyrthei kam long satia ka jingdum jong ka Sngi. Ngi iohi ba u briew u dang lah ban leit sha lum ban rep ban riang. Kumno u briew u lah

ban leit rep lada ka Pyrthei ka ladum ngain ?. Ngi iohi ruh ba u khun bynriew u dang iohi ban leit shaduh tynrai jong uta u Diengiei ban ia pom ia u man la ka sngi Nangta de u briew u la iohi ruh ia ka Phreit mynba ka lawan ban iasyllok bad ban bthah ia u briew kumno ban lah ban pynkyllon ia u Diengiei. Lada ka long ba ka Sngi kum ka Met-Bneng kam lah shuh ban ai ia ka jingshai ha ka Pyrthei, bad ba ka Pyrthei ka ladum ngain, te kan long ka bymlah ia u briew ban leit rep ban leit riang bad ban leit iapom ia uta u Diengiei manla ka Sngi Kumjuh ruh ka long ka bymlah ia u briew ban iohi ia kata ka Phreit kaba lawan her sha Lyngkha bad kaba lawan ban iakren, bad ban bthah ia u briew kumno ban pynkyllon ia u Diengiei. Kane ka jingjia ka iathuh shai ba ka Sngi kum ka met-bneng ka shat bad ka ai hi ia ka jingshai ha ka Pyrthei kumba ka long. Bad ka Pyrthei hi ka ioh ia ka jingshai bad ia ka jingshit na ka Sngi kumba la ju long khlem don ka jingwit ei ei. Kumta ngi sngewthuh shai ba kane ka jingdum ka long ka jingdum ka bapher. Kam long kum ka jingdum jong ka mieit kaba mih na kaba kah ia ka jingshai jong ka Sngi. Kane ka Jingdum kaba don ha ka Pyrthei hapdeng jong ka jingshai jong ka Sngi ka long kein ka jingdum jong ka pop. Bad u Diengiei hi u long u Dieng jong ka pop. Te kata ka jingialeh jong u khun bynriew ban pynkyllon ia uta u Diengiei, ka long kein kata ka jingpynpaw ba ka dur ia ka jingialeh ba kynja mynsiem ba u khun bynriew lyngba ki rta u ieng ban ialeh ban pynkyllon ia u Dieng jong ka pop.

U KHLA BA WAN PYNDAM NOH IA KA JINGMONG U DIENGIEI

U Khla kum u mrad, da shisha, um lah ban pyndap doh pat ia ki jingmong jong uno uno u dieng ba la pom da ki wait ki sdie tang da kaba u shu jliah ia kita ki jingmong. Hynrei namar ba u

Diengiei u long u Dieng jong ka Pop ba maian, kumta ruh ka jingdapdoh jong u na ka jingmong ba la pom da ki wait bad ki sdie ka long ka jingdap doh jong ka pop ba maian. Te uta U khla ruh uba la pyndap doh pat ia kata ka jingmong jong u Diengiei da kaba jliah, uta u long kein u Khla ka pop, ne u tynrai jong ka pop. Une u la long u nongpynkhiah jong ka pop uba iai ialeh ban pynroi bun ia ka. Kumta ngi iohi ba, haba u briew u ialeh ban pynduh ia ka pop, une pat u Khla ka pop u ialeh ban pynkhie im biang bad pynroi biang ia kata ka pop. Une u Khla ka pop u ieit ban shong sah hapoh ka jingtap dum jong u Diengiei ka pop batap dum ia ka Pyrthei. U ieit ia ka jingtapdum jong ki khlaw bah barben jong ka pop, naba kata ka long ka jaka rieh tngen jong u. Namarkata, haba u briew u ialeh ban pynkyllon noh ia uta u Diengiei, uta u khla pat u ialeh dohiap ban pyndapdoh bad ban pynneh pynskhem ia u.

U Khla ka pop u long u nongpynshoi basianti shibun eh. Namar u long u tynrai jong ka pop uba ieit eh ia ka jingdum, kumta u ladei une hi kein uba lapynshoi ia u khun bynriew ban pynkyllon noh ia u Dieng-sohpet Bneng khnang ba ka Pyrthei kan hap hapoh ka jingdum bad un ioh shang makia hapoh ka jingdum jongka. U briew u lapynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng dei namar ba u lashah pynshoi bad u la shah jop ha ka pop. U briew un nym leh eiei ia kata kaba la khang ia u ban leh lymda don ka jingpynshoi. Une u nongpynshoi u tip ia Jutang ba u briew u laiasieh bad U Blei ha u Dieng-sohpet Bneng. Bad u tip shai bha ruh ba lada u briew un pynkhein noh ia kata ka Jutang da kaba un pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng, hangta kan don ka Jingiakhlad bak hapdeng u briew bad U Blei. Kumta kein ka Pyrthei kan hap hapoh ka jingtap dum jong ka pop bad ka jingjynjar.

Ngi tip ba u briew u ju ieit bad shaniah ia ki paralok. Ha ki paralok u briew u phla lut ia ka eiei baroh kaba u don ha ka dohnud. Kumta u briew hi bunsien u ju ngop ha ki paralok haba ki shet, ne ki riam ban pynkyllon ia u. Ha ki lok, u briew u shaniah. Lada ki paralok jong u ki lah ban pyni ha ka lynti kaba i-shongnia haduh katno u briew un ioh jingmyntoi, bad uba kumno u briew un long lada un ioh kat ia ki, bad ban pyni ruh ba kam don jingpher eiei lada leh ia kine ne ia katai na ka bynta ban ioh ia kita ki jingmyntoi bad jingbha jingmiat, te hangta hi u briew un hap. U Nongpynshoi u tip bha ia kane. Ki lok basianti ki lah ban ialam ia u briew ban prong ia ki jingker bashyrkhei. Kumta lada don kino kino ki adong kiba khanglad ia u briew ban leh ia kanoma ka bynta, ki lok basainti kiba kwah ban riam ia u briew kin pyrshang ban pyni ha u ba kum kita ki adong ki long tang ka jingkhanglad jong kito ki briew kiba la dap labiang ia lade ba kim kwah ba kiwei pat kin ioh jingmyntoi, bad ban kiew shaphrang. Bad ba kim kwah ruh ba kiwei pat kin ia ryngkat kyrdan bad ki. Te khnang ba u briew un nud ban pynkhein ia kine ki adong, ki lok bashukor kin pyrshang da ki buit baroh ban pyni ia ka jingrit dor jong kine ki adong haduh katta katta katba u briew un sngew ba kine kim long eiei. Kin pyrshang ruh ban phrung ha u briew ia ki jingmut ba un suba ia kito ki briew kiba thaw ia ki adong da kaba ong "kim mut hi ban leh kumba ki la ong ha ki adong, hynrei ki mut da kumwei pat."

Ki lok basainti kiba lakut jingmut ban pynhap ia u briew hapoh ki jingriam ki lah ban wien (convince, influence) ia u briew ban leh eiei kumba ki ai jingmut. Bad ban pynlong ia u briew ban leh kloi ia ka. Kumta kein haba ki iohi ba u briew u lasngewdei. bad ba ka dohnud jong u ka lashit da ka jingkwah ban ioh kat ia kita ki jingmyntoi, hangta hi kin shim kabu ban pynshlur ia u briew

ban leh noh. Bunsien la ju iohsngew ia ki ktien pynshlur jong ki para lok ki ba ong, "Leh la ka leh seh, phin pyrkhat bun jingmut sa rat ia ine yn leh aiu. Nangno phin ioh ei kat kine ki eiei". Na ki lok, u briew bunsien u ju kylla jutang, bad u ju leh ia ka bym dei ban leh haba la ialam bakla ia u da ka buit sainti jong ki. Ha ka jingpynshlur paralok ban ioh ia ka jingmyntoi, bunsien eh u briew u hap, namar, hangne ki don ki jingshaniah bad ka jingshitrhem. Kumta ba ka jingpynshlur ba sngewshongnia jong ki paralok ka long kawei ka bor kaba khlain tam ban ring ia u briew ban leh ei ei.

Te ban jop ia u briew, u nongpynshoi u ladei kein ban leit ha u briew ha ka dur babhabriew bad ba i-ieit ban peit. Bad ban kren ha u da ki sur bajem jai jai bad kiba sngewthiang. Kumta ba ha ka jingitynnad jong ki dur bhabriew ba-i-ieit, bad da ka jingsawa jong ki sur ktien ba sngewthiang u briew un sngewtynnad ban wan hajan bad ban iakren sngewbha. U ladei ban pynpaw ruh kum u paralok baieit da kaba kylli bad pyrthew ia ki kam ki duk kiba u briew u sngewtynnad. Bad ban pyni ia ki lad ki lynti kum u paralok kumno u briew un ioh myntoi. Kumta un ialeh da ki buit baroh ban ioh ia ka jingshaniah jong u briew. Te haba la twad bha ia u briew naman la ki dong baroh, u nongpynshoi, ha kane ka bynta u ladei ban lah ban pyni ha u briew haduh katno u briew un ioh jingmyntoi lada pynkyllon ia uta u Dieng-sohpet Bneng. Ha kane ka bynta u lah ban pyni ruh, la da u Dieng-sohpet Bneng un kyllon ka Bneng kan sah kyrpang sha jrong bak, bad u briew un sah kyrpang ha kane ka Pyrthei ha tbian. Te hangta u khun bynriew un ioh lut halade ia ki jingmyntoi baroh kiba don ha kane ka Pyrthei. Bad un long ruh u syiem halor jongka baroh kawei. Hangta katno kan long ka burom ka bakhraw ia u briew bad baroh ki laiphew jingthaw kin wan ban nguh Syiem ia u.

Te balei ha kata ka shynna (scene) jong ka jingialeh ha kaba pyndapdoh ia ka jingmong jong u Diengiei ba ia une u tynrai ne u nongpynkhiah jong ka pop la pyni ha ka dur jong u khla ? Ngi tip ba ka pop ka long ka batriem bad ka bashyrkhei. Na ki jait jingshyrkhei baroh kiba u briew u latip ym don kawei pat kaba kham itriem bad kham ishyrkhei nalor ka pop Ym lah ban mut dur ia ka jingijli bad ka jingshyrkhei jong ka pop. Ka pop ka la pynlong ka jingiakhlad hapdeng u briew bad U Blei. Ka long ka tynrai jong ka jingkordit, ka jingpang jingshitom bad ka tynrai jong ka jingiap. Ka long ka tynrai jong ka jait jingsniew bad ka jingjot jingpra baroh kiba ladon ha kane ka Pyrthei. Ym don kawei ruh ka jingijli bad ka jingitriem ba ka pop kam shym la lon kti, ne kam shym larung. Ka pop ka ladon bad ka larung lut ha baroh ki jait jingsniew ba-ijli, bad jingpynjot. Ki jingsniew baroh, naduh i barit tam haduh ka bakhraw tam ki long ki kam jong ka pop Ia kane ka pop, U Blei U la isih bad Um kwah ban peit la ki khmat ha ka. Te lada ka pop ka long ka batriem kaba shyrkhei bad ka ba-ijli haduh katta, ha duh katno kein kan long ka jingijli, ka jingitriem bad ka jingishyrkhei jong ka jinglong jong uta u tynrai bad u nongpynkhiah jong ka pop. Te namar ba ka jinglong jong u ka long kaba shyrkhei, naba u long u tynrai jong ka pop bashyrkhei, kumta kein ha kane ka shynna (scene) jong ka jingialeh la pynpaw ia u ha ka dur jong u khla.

Ka jingjia ba lapynpaw ha ka shynna (scene) jong ka jingialeh ha kaba u khla u ialeh ban pyndam ia ka jingmong jong u Diengiei, ka long ka jingpynpaw madan ia ka jinglong basniew, bad bashyrkhei tam jong ka pop kumba ka long. Namarkata, ia u tynrai jang ka pop la pyni ha ka dur jong u khla. Ka jinglong bashisha jong ka pop kumba ka long, bad ki kam bapaw jongka ynda haba ka la trei ka long ka dur bashyrkhei bad ka baitriem kum u khla.

Hynrei ka long ka nongtrei kaba sianti. Haba ka dang iapah iano iano ba kam pat ioh bat ha ka kti ka pynpaw ialade ha ka dur babhabriew bad ba i-ieit ban peit, bad ka kren ruh da ki ktien ba-jem jaijai bad bathiang ban sngap. Lada u nongpynshoi bashyrkhei, ne u tynrai ka pop u wan ha u briew da kaba pynpaw madan lut iaka jingsniew bad ka jingthmu bashyrkhei kumba u long—kum u khla ba runar, u briew un jin da la tieng bad phet krad na u. Kumta un nym ioh lad ban pynshoi ia u khun bynriew.

Ka pop ka ju tyrwa ia ki eiei ki baitynnad eh ia ki khmat ban peit bad kiba sngewdei eh ia ki shkor ban sngap. Ka don ki jingbam buniait baithiang eh ban peit bad kiba sma bang bapynjawdud. Hynrei hapoh jongki ka pynap ki khwai banep. Uno uno uba kynrup bad dait ia ki jingbam ba ka tyrwa te na ki shyntur jong u tden u khwai un woh. Ka pop ka nang haduh katta katta ban buhrieh ia u khwai bashyrkhei jongka. Lada ka pynpaw noh ia uba kum uta u khwai shabar jong ki jingbam ba ka riam te yn nym don kein mano mano ruh ba nud ban shim ia kita ki jingbam jong ka. Dei namar kane ka daw ba u khun bynriew u bym shym lapoi pyrkhad, u la hap hapoh ka jingpynshoi jongka.

HOOD—17

KI ARTYLLI KI JINGDUM

Ngi iohi ba ki don artylli ki jingdum kiba lawan tap ha ka Pyrthei. Ka jingdum kaba nyngkong. Ka jingdum kaba nyngkong ka long ka pop kaba wan tap ha ka Pyrthei mynba u Khun bynriew u lapynkhein ia ka Jutang U Blei da kaba u pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng. Ia kane ka Jingdum kaba nyngkong kaba lawan ban tap dum ia u khun bynriew ha ka Pyrthei laweng noh da u Rang-Iarkhad U khun ka Blei.

Kane ka jingdum kaba u Rang-Iarkhad u laweng, ka long kata ka pop kaba tap dum ia u briew. U Rang-Iarkhad U laweng kein ia kata ka pop na u briew ym na ka Pyrthei. Te kumta haba laweng noh ia kata ka pop na uta u briew, uta u briew u laioh biang kein ia ka Jingshai, ka jingshai jong ka bok ban im. Te naduh kane hi ka por ka lasdang ka Ia jong U Rang-Iarkhad U Khun ka Blei. Bad naduh kane hi ka por, u briew uba im ha ka Pyrthei u iai im kein hapoh kata ka jingbah-ryndang, hapoh kata ka jingbahkhala jong U Rang-Iarkhad U Khun Ka Blei. Te kumta naduh kata ka por bad haduh mynta, u khun Khasi u peit sha U Rang-Iarkhad U Khun Ka Blei, bad da u la ju pynieng ha ka jingiasaid ha ka jingiathew ba un bah ryndang, ba un kit ryndang. Ba un dain ba un khet ia ka bor jong ka pop ka sang. Ba un loit ba un law ia ki saikhum ia ki saiteh bad ba un weng ia ka pang ka shitom jong u khnn bynriew namar ka lait ka let.

Ka Jingdum ka ba ar. Ka jingdum ka ba-ar pat ka long ka Jingdum kaba lajia da ka jingtapdum jong u Diengiei. Kane ka jingdum ka long kata ka pop kaba laioh ban rung bad shong sah ha ka Pyrthei naduh ba u briew u la pynkhein ia ka Jutang banyng kong. Kane ka pop la ka laduh ia ka lad ha ka banyngkong ban buh ia u briew hapoh ka jingiap naba laweng noh ia ka na u briew da U Rang-Iar-khad, ka iai ialeh lyngba ki rta ban pynhap ia u briew ha ka jingsniew sa shisien pat khnang ban ioh ban pynjot ia u. Kane ka pop ka wan rah ia ki ba bun ki jingeh bad ki jingkordit ha ka Pyrthei namar ka iai ialeh ia u briew khlem shongthait. Te dei ia kane kein ka pop ba la pyni ha ka dur jong u Diengiei, u briew lyngba ki rta u dei ban iai ialeh khlem da pud ban pynkyl'on ia ka.

Ka pop Diengiei ka long ka pop ba maian. U briew um lah ban ialeh pyrshah ban pynduh ia kane ka pop tang da la ka jong ka bor,bad tang da la ka jong ka jingstad. Ha kane ka Pyrthei, ngi la ju shem, bad ju iohi ba don ki briew kiba shaniah ha U Blei bad kiba iaid ha ka lynti jong U. Kine ki ialeh khlem da pud ban pynduh ia ka pop ka ba wan ban hiar thma ia ki. Haba ki ialeh shitom kata ka pop ka duhbor bad kam lah ban jop ia ki. Ki don ruh bun bah ki briew kiba, lyngba da ka jingtlot, bad jingshah ialam bakla, ki hap hapoh ka jingsniew. Hynrei haba ki ioh ia ka jingsngewthuh, kita ki ialeh ban pynduh ia kata ka jingsniew kaba wan ha ki. Te haba ki la-ialeh tyngeh, kata ka jingsniew ka duhbor noh na ki. Bad ngi lah ban ong ba kita ki briew ki la kylla bha da shisha. Hynrei ha ka jingringpah jong ka pop kaba ker sawdong ia ka jingim, ngi shem ba ladon ka por ba kine ki briew ki shah pynbyrngia pat ha ka Pyrthei, bad ki shongthait noh na ka jingialeh. Kumta ba, haba ki lashongthait, kata ka jingsniew ia kaba ki lakhlong noh kawei hadien kawei na u dieng jong ka jingsniew, kumba ki wait bad ki sdie ki lakhlong noh blat shabar ia kito ki lyngkhot dieng na u Diengiei ba lapom, kita ki lawan biang ha kita ki briew bad kumta lashem ba ki la im biang ha ki juh ki jingthala kumba mynshuwa. Ha kane ka dur u Diengiei ka pop ba lamong da ka jingpom u dapdoh biang ne ka pop kaba laduh bor ka khie im biang. Ia kane ka jingshisha jong ka jingialeh kaba ladon ha ka Pyrthei, ha kaba u briew u ialeh pyrshah ia ka pop, bad u hap biang ha ka pop bad nangta ba u iai ialeh pyrshah ia ka pop lapynpaw ha kata ka dur ba u khun bynriew u iapom ia u Diengiei.

Ka jingmong jong u Diengiei haba u khun bynriew u iapom ka pynpaw ia ka jingshisha ba ka pop ka mong bad ka duh bor haba u briew u ialeh pyrshah ia ka. Bad ba kawei pa kawei ka lyngkhot

basniew jong ka pop kaba wan ban pynshoi ia u briew kata ka hap ban her krad ha ka jingialeh jong u briew kumba ki satab, ne ki lvngkhot dieng ki khlad noh blait na u dieng bad ki her shabar haba lapom ia u dieng da ki wait bad ki sdie banep. Ka jingdapdoh jong u Diengiei mynmiet na ka jingmong ba u briew u lapom mynsngi ka pyni ia ka jingshisha ba kito ki jingsniew jong ka pop kiba u briew u lajop bad u labret noh na ka jingim basniew jong u ha ka por ba u ialeh ia ki, kito ki juh ki jingsniew ki wan biang ha uta u briew haba u shongthait pat ne haba um ialeh shuh ia ka pop Kumta la ju shem kein ba u briew uba lalait na kito ki kam sniew bamynshuwa. mynba u dang ialeh tyngen ia ki, ba u la im biang pat ha kita ki juh ki kam basniew hadien ba u shah pynbyrngia ha ka Pyrthei bad haba um ialeh pyrshah shuh ia ka pop. Kumta kein, kata ka jingdapdoh biang jong u Diengiei mynmieit na ka jingmong ba u briew u lapom myngngi ka ieng ban sakhi ia kata ka jingwan phai biang jong kijuh ki kam basniew jong ka pop ha u briew haba uta u briew u shongthait bad um ialeh shuh ia ka pop.

Ka pop kaba lathaw skum ha kane ka Pyrthei ka ialeh khlem da pud ban jop ia u briew bad ban ialam ia u sha ka jingjot. Ka long ruh ka nongshun ka ba sianti, bad ka ju thap ban hiar thma ia u briew na 1) ki dong kiba u briew um khmih lynti bad ha 2) ki por ba u briew um poi pyrkhat. Hynrei, u briew u lah ban tip ia ki lynti jongka bad u lah ruh ban iohi ia ki por ba kan wan tang lada u sumar bha ia ki hok ki riti jong U Blei, bad u bat skhem ia ki khak hala ka dahnud. Naba ka pop haba ka wan ban hiarthma ia u briew, ka wan kein jarjar ha u briew da ka jingkhroh ban pynlong ia u ban pynkhein ia ki hok ki riti. Kumta ia kano kano ka bor kaba wan pasiaw ha u briew ban pynkhein ia ki hok ki riti, kam pher la kita ki jingpa-

siaw ki long kiba sngewdei katno katno, hangta hi u briew u lah ban iohi bad bañ tip ba kata ka long ka pop.

Ha kaba pom ia u Diengiei, u khun bynriew u la iapom baroh shisngi. Hynrei u iashongthait noh mynmiet. Ka Meit hangne ka ieng na ka bynta kata ka por ba ki briew ki shongthait. Namarkata ka long ka por kaba ki briew kim juh khmih lynti ban trei. Ka long ruh ka por kaba ki briew kim ju pyrkhat ba kiwei pat ruh kin trei. Kane ka long ka por ha kaba ki briew ki ju buh noh ia ki wait ki sdie hapoh kyndong. Namarkata, lada u nongshun u wan kum ha kane ka por, ki briew ki lah ban shah jop da ka bajem naba kim shem pynkhreh bad khmih lynti ba u nongshun un wan. Ki briew kiba shongtnait bad ki bym ialeh ia ka pop ki shah jop ruh ha ka pop.

Ha ka jingim ba kynja mynsiem, kata ka por ha kaba ki briew jong ka Pyrthei ki iabyrngia ha ka jingsniew jong ka pop, ne kim ialeh ia ka pop, kata ka por ka long hi ka miet Dei kum ha kane ka por ba ki briew jong U Blei ki lah ban shah jop ruh ha ka pop lada kim sumar bha. Namarkata, ban jop ia ka pop ka long tang da kaba kieng bad bat skhem ia ki hok ki riti jong U Blei hala ka dohnud. Mynsngi, haba leit ba wan bad haba trei ba ktah—kynmaw ia ki hok ki riti U Blei kumno phi pyndonkam. Mynmiet pat, shuwa ban thiah—kynmaw ia ka jingjop ba phi laioh mynsngi da kaba phi sumar ia ki hok ki riti U Blei. Ai nguh ha U Blei namar ka jingieit jong U ba u lasumar kyndong ia phi baroh shisngi bad U la ai haphi ia ka jingjop.

Puson hala ka dohnud ia ka lynti ka hok. Puson hala ka dohnud ia ki hok ki riti bakhuid jong U Blei shuwa ba phin thiah. Duwai

ba U Blei Un da Un ker ia phi. Un sumar kyndong Un ri Kyndong iaphi haba phi thiah. Bad ban bor na U ba phi lah ban ri khop ia ki hok ki riti bakhuid jong U hapoh ka dohnud jongphi. Te kumta wat haba phi iohthiah lyngngai hapdeng jong ka meit badum, hynrei kita ki wait ki sdie banep ba phi lari kyndong hala ka dohnud, kita kein kin beh krad ia ki jingsniew baroh kiba wan ban ialeh iaphi. Kumjuh Tang shu khie na bathiah mynstep, shuwa ban sdang ia la ka jingtrei—puson ha la ka dohnud ia ka lynti ka hok Puson hala ka dohnud ia ki hok ki riti bakhuid jong U Blei. Nguh, dem ia U Blei Uba ieit iaphi ; Uba la ri la sumar kyndong ia phi baroh shimiet. Pan ruh ia ka jingstad bad ka bor na U ba, phi lah ban iaid ha ka lynti ka hok baroh shisngi, bad pan ia ka jingiarap jong U ba Un sumar kyndong ia phi baroh shisngi bad ba phin ioh ia ka jingjop ha ka jingtrei babha jongphi. Kane ka long ka jingshai na ki kyntien ba ka phreit ka la ai : " ..pynap ia ki wait bad ki sdie banep baroh shi miet ha ka jingmong jong U Diengiei ba phi la iapom baroh shi sngi. Kumta .. u Diengiei ba phi la iapom baroh shi sngi un nym dap doh shuh mynmiet bad un kyllon kram." Ka jingialeh ban jop ia ka pop ka long kein bad miet bad sngi — ka long ka jingialeh ampit khlem shongthait katba ka pop ka dangwan ban tur, bad katba kam pat kyllon.

KI ARJAIT JINGIARAP IA U KHUN BYNRIEW

Ha ka jingialeh ban pynkyllon ia ka pop ba la pyni ha ka dur jong ka jingialeh ban pynkyllon ia u Diengiei, ngi iohi ba U Rang Iarkhad, U khun Ka Blei um shym la wan mih ban ai jingiarap ia u khun bynriew. Hynrei ka phreit kein ka la wan ban ai ia ka jingiarap kaba ia dei ha kane ka bynta. U Rang-Iarkhad, U khun ka Blei Um shym lawan shuh ban paw ha kane ka bynta namar U la lah wan mynshuwa

ban bah, ban kit bad U lalah pyllait ia u khun bynriew na kata ka jingtapdum tliw kaba la pyniakhlad ia u briew na U Blei. Da·ka jingbah ryndang jong U, U Rang-Iarkhad U khun Ka Blei, U lalah pyniasuk bad pyniasoh kawei ia u briew bad U Blei. Bad kane ka laneh junom.

Hangne ngi iohi ia ki jingiarap ha ki artylli ki bynta kiba iapher. Kaba nyngkong. U Rang-Iarkhad, U Khun ka Blei U lawan ban pyllait ia u khun bynriew na ka jingiap mynba uta u khun bynriew u la shah jop ha ka pop. U la leh ia kane da kaba u bah khala u kit khala, da kaba u bah ryndang u kit ryndang, bad da ka jingiasaid jingiathew ban jaaw da la ka jong ka snaam ban pyllait ia u khun bynriew na ka jot na ka rem Da kane ka jingbah ryndang ha lade hi namar ka lait ka let jong u khun bynriew, U Rang-Iarkhad U Khun ka Blei U la pyniasuk, U la pyniasoh pat kawei ia u briew bad U Blei. U labteng pat kein ia U Dieng-sohpet Bneng ba ladkut. Bad U la-iai ieng lyngba ki rta ban iasaid iathew bad ialam lynti ia u khun bynriew na ka Pyrthei ban poi suk sha Iieng U Blei. Kumta, kita baroh kiba wan phai sha U Blei da ka jingshaniah ha kata ka jingbahryndang, ha kata ka jingiasaid jingiathew jong U, bad kiba pdiang ia u kum u Nonglamlynti, U Rang-Iarkhad U Khun ka Blei Un iasaid iathew namar ka lait ka let jong ki lyngba ki rta bad Un ialam lynti iaki ba kin poi suk sha Iieng U Blei ha Bneng. Kane ka long ka jingiarap kaba kyrpang kaba dei tang da U Rang-Iarkhad U khun Ka Blei hi. Ym shym la ai shuh ha kiwei pat ban leh ia kane ka bynta. Ia kane la pynjanai tang ha U Rang-Iarkhad, tang ha U Khun Ka Blei hi bad ka laneh lyngba ki rta.

Ka ba-ar. U khun bynriew uba ialeh ban pynkyllon ia u Diengiei, uba ialeh ban pynkyllon ia ka pop ha kane ka bynta ka ba-ar, u long uta hi u khun bynriew uba laioh lait da ka jingbah ryndang jong u Rang-Iarkhad, U khun Ka Blei, hynrei uba dang don

kam pat ban ialeh ban pynkyllon ia ka pop kaba dang sah ha kane ka Pyrthei, kaba wan pynshoi ia u ha ka jingim kaba hala ka sngi. Kumta ki nongiarap kiba wan hadien u Rang-Iarkhad, ki wan kein sa tang ban ai ia ka jingshai halor jong kata ka nongrim ia kaba u Rang-Iarkhad U Khun ka Blei u la pyndep. Ki wan ban ai satang ka jingkyntu bad ka jingbthah, bad jingaibuit aibor da kumno u briew un ialeh ban jop ia ka pop. Bad ruh ban pynphai ia ka dohnud jong u khun bynriew sha U Blei da kaba ai ha u ia ka jingshai ban sumar ia ki hok ki riti ki jong U Blei. Namarkata ka daw, ka phreit kaba wan ban iarap ia u khun bynriew ha kane ka bynta ka ba-ar, ka la wan kein ban ai tang ia ka buit bad ia ka jingbthah kumno u briew u dei ban ialeh ban jop ia ka pop

HOOD – 18

KA PHREIT BAD KI WAIT KI SDIE BANEP

Ka Phreit kaba lawan ban iarap ia u khun bynriew ka long ka Sim kaba her hasuin, ha Bneng. Kata hi ka ieng bad phawer (suggest) ia ka bor jong ka jingiarap ba phah na U Blei najrong. Ka jingwan jong kane ka Sim ban iarap ia u khun bynriew ban pyn kyllon ia u Diengiei ka don ka jingthmu bad ka jinghikai ban pynkyndit ia u khun bynriew ba un peit sha U Blei ha Bneng, bad ban wad ia ka jingiarap na U, na jrong ban jop ia ki jingsniew bad ka pop. U briew um lah ban iohi iala ka jong ka jingstad bad iala ka jong ka bor haduh katno u don ba u lah ban ialeh pyrshah ban jop ia kiwei pat ki bor ki ba wan ban ialeh ia u. Um lah ruh ban iohi ia ka jingkhlain bad ia ka jingstad jong kawei pat ka bor kaba long ka nongshun kaba don ha lyndet jong u. Namarkata, u briew u donkam kein ia ka jingaibuit, ia ka jingaibor jong U Blei na jrong ban jop ia ki jingeh bad ia ki bor jong ka pop baroh kiba wan ban hiar thma ia u.

Ka jingshah jop jong u khun bynriew ha ka banyngkong ha ka pop kat haduh ban da pynkyllon ia u Dieng-sohpet Bneng ka long namar ba u briew hi um shym la wad ia ka jingshai, bad ia ka jingiarap jong U Blei.

Ka Phreit kum ka jingthaw ne ka sim ba ngi tip ha kane ka Pyrthei kam don satia ka jingstad bad ka jingshemphang ha lade hi kat haduh ba kan lah ban iarap ban bthah ia u briew kumno ba u lah ban ialeh ban jop ia ka pop. Kane ka Phreit ia kaba la ponpaw ha ka shynna jong ka jingialeh ba ka da wan her shata ban iarap ia u khun bynriew kam dei ka sim hynrei ka long kein kawei na ki mynsiem ba iarap ba don ha Bneng, ne kawei na ki nongiarap ba kynja mynsiem ba don ha Bneng ia kaba laphah da U Blei hi ha ka dur jong ka sim ban wan iarap ia u khun bynriew.

KI WAIT KI SDIE BANEP

Ki wait ki sdie banep ba u khun bynriew u pyndonkam ban pom ia u Diengiei jong ka pop ki long kein ki wait ki sdie ba kynja mynsiem. Ki long kita ki katiar kiba long kein da ka jingshaniah ha ka Bor jong U Blei. Ki long ki hok ki riti jong U Blei ba la ai ha u briew ban sumar bad ban pyndonkam ha ka jingim jong u kaba hala ka sngi. Ym don kiwei pat ki atiar ban jop ia ka pop nalor ka jingshaniah ha U Blei, bad nalor ka jingsumar bad jingpyndonkam ryntih ia ki hok ki riti jong U Blei. Haba u briew u shaniah ha U Blei, bad u pyndonkam ia ki hok ki riti jong U Blei khlem da pud, uta u briew u lah ban jop bad ban pynher krad lut ia kanoma ka pop bad ka jait jingsniew baroh kaba wan ban pynshoi ia u. Kumta, ban jop ia ka pop, u briew u dei ban shaniah ha U Blei khlem da pud, bad u dei ban sumar bad pyndonkam ia ki hok ki riti

jong U Blei khlem da pud. Tang da kumta hi ia ka pop lah ban pynkyllon kram.

Ha ka shynna (scene) ba la pyni ha ka jingialeh, ngi iohi ba u khun bynriew u lalah ha ka bakhadduh ban pynkyllon kram ia u Diengiei jong ka pop da ka jingwan iarap jong ka Phreit. Kane ka don ruh ka jingpynshai ban iathuh ia ka jingshisha ba ka pop hi kan sa duh noh khoit na ka Pyrthei ha ka sngi bakhadduh. Ha kata ka Sngi bakhadduh U Blei da ka bor jong U hi kein Un pynduh noh khoit ia kata ka pop. Bad kan nym don shuh junom

KA HOOD- 19

KA JINGAI IA KI SOHNYNGKONG KA LYNGKHA

Ka Phreit kaba lawan ban iarap ia u khun bynriew ban pynkyllon ia u Diengiei, shuwa ban ai ia ka jingiarap, ka lapan na u khun bynriew ban ai noh ha ka shi symboh arsymboh na ki soh nyngkong jong ka Lyngkha jong u U khun bynriew ruh u laiabeit lang baroh bad la ai ha ka Phreit ia kane ka jingpan jongka. Kumta de ka Phreit ka la-ai ia ka jingiarap ha u khun bynriew bad u khun bynriew u la lah ban pynkyllon kram ia u Diengiei. Don lehse ki ban kylli Kumno ki nongtrei bahok, ne ki nongiarap ba trei na ka bynta ka hok kin pan bainong? Lada uta uba trei ia ka kam na ka bynta ka hok, ne na ki bynta ka jingpynbha ia kiwei pat da kaba ieh lut noh i la ki kam ki duk baroh u long u briew, te khlem jingiatainia shuh ngi lah ban ong katne. Uta uba trei kumta, uta u don ka hok ban ioh ia ka bam na kata kaba u trei. Bad la um shym lapan ne um shym dawa eiei na kata kaba u trei ka dei ka kamram jong kita kiba pdiang ia ka jingtrei babha jong u ban ai eiei ha u da ka jingsngewnguh. Baroh u briew uba trei u don ka hok ban ioh ia ka bam bad ban im. Lada ngim ai ha u ia ka bam ban im

haba u trei ia ka kam babha namar jongngi, te lada u iap, ka pop kan long halor jongno? Ka long ka pop lada ngim sngewnguh ia kita kiba trei ia ka kam babha namar jong ngi. Ka long ka pop ianga bad iaphi lada ngim ai ia ka bam ha kita kiba trei namar ka jingbha jongngi.

Lada kita kiba trei ia ka kam na ka bynta ka hok, ne na ka bynta ka jingpynbha ia kiwei pat ki dei ki Angel, ne ki Puri- blei na Bneng, te ngi dei ban sngewthuh ia kane. Ki Angel ki lah ban im wat lada phim ai ia ki ban bam. Ki lah ban ioh kyrhai ka spah wat lada phim ai ha ki ia ka pisa jongphi. Kaei ba ki donkam naphi ka long tang ka mynsiem sngewnguh lada phi don ka dohnud briew. Lada ki donkam ia ka spah jong phi kata kam long namar jongki hynrei kata ka long na ka bynta kiwei pat kiba donkam ia kata ba phi lah ban ioh ia ka bynta jongphi hangta. Hato phim mon ban ioh ia ka bynta ha ki kam babha? Hato phim mon ba yn niew iaphi, bad ba yn thoh ruh ia ka kyrteng jongphi ryngkat bad kita ki nongtrei ia ki kam babha? Hato phi la ju pyrkhat, kaei ka kamram jongphi ban leh ha kane ka jingim? Ha kawei ka sngi te, to kynmaw ba ngi dei ban ai jingkhein ha Uta Uba lathaw iangi na ka bynta kaei kaba ngi leh ha kane ka Pyrthei lada ngi laleh ia ka babha ne ia ka basniew.

Ka jingpan jong ka Phreit shisymboh arsymboh na ki soh nyngkong jong ka lyngkha na u khun bynriew ba ka lawan ban iarap kam long ka jingiapan dor, ne ka bainong na ka bynta ka jingiarap jong ka. Hynrei ia kane lamang khnang ban buh ia ka jinghikai bajylliew ha ka jingmut u khun bynriew na ka bynta ka jingbha jong u briew hi, ban pyntyllun ia u swing ne ia ka jylli jong kata ka mynsiem ai kaba don kam eh ha ka jingim u briew baroh. Ba khlem kata kam biang ia ka jingim u briew.

Ki nongiarap babha da shisha kim ju buh ia ka bainong ha ka dohnud jongki, hynrei na ka bynta ka jingmyntoi jong kita hi kiba ioh ia ka jingiarap, ki nongiarap ki kwah ruh ba kita kiba ioh jingiarap kin sngewthuh ia ka jingkordor jong kata ka jingiarap ba ki laioh. Ia kane ka jingkordor lah ban thew. Ia kane ka jingkordor lah ban tip da kaba ki nongthew ki pyndonkam da ki lad bad ki lynti bapher kat kum ka jingstad bad jingshemphang ba kita ki nongthew ne nongwad jingtip ki jied bad pyndonkam ban thew ne ban tip ia kata ka jinglong bakordor kaba don ha uno uno u briew ne ka briew.

Kaei ka dor jong kata ka jingiarap ba ka Phreit ka la-ai ha u khun bynriew ? Ka jingialeh ban pynkyllon ia u Diengiei, ka long ka jingialeh kaba ia dei bad ka iap ka im ka jong u briew hi. Kane ka long ka jingialeh ban pynkyllon ia ka pop bad ia uta u khla jong ka pop hi uba long u Soitan uba da ka jingshukor jong u, u lapynhap ia u briew ha ka jingtapdum jong ka pop bad ka jingiap. U Diengiei u long kein u Dieng jong ka pop ba latap dum ia u khun bynriew. Ha kane ngi iohi ba ka jingiarap ba ka Phreit ka la-ai ha u khun bynriew ka long ka atiar jong ka jingjop ia ka pop kaba long ka nongshun basniew tam jong u briew. Bad da kata ka jingiarap hi u briew u la pynkyllon ia u Diengiei jong ka pop. Kumta ba u lalait na ka jingtapdum jong ka pop bad ka jingiap. Te u laioh kein ia ka jingshai, ka jingshai jong ka jingim. Mynta ngi iohi ia ka dor jong kane ka jingiarap ba ka Phreit ka la-ai. Ka jingkordor jong kane ka jingiarap ba ka Phreit ka la ai ka long kat ka jingim hi. Namar da kane ka jingiarap u khun bynriew u lalah ban pynkyllon ia u Diengiei jong ka pop bad da kata u laioh pat ia ka jingshai — ka jingshai jong ka jingim.

Lada ka jingiarap jong ka Phreit ka long ka

jingpyllait ia u briew na ka jingiap, hato kam long kaba dei eh ia u briew ban pyrta da ka jingkmen, bad ong:

" Ka jingim, ka jingim bakordor tam !!!
Ai ha nga ia kata ka jingiarap,
Ka jingiarap kaba long ka jingim jongnga.
Lada shisien ia ka jingim nga la duh noh,
Nangno pat ia ka ngan ioh ?
Ka Pyrthei bad jingkordor jong ka baroh,
Khlem ka jingim kim don jingmut kim donkam!
Shim kine ki mata kordor na nga baroh,
Ai ha nga mynta mynta ia ka jingim.
Ka jingim, ka jingim bakordor tam !!!

Kane ka long ka jingpyrta bad ka jingkwah jong u briew uba sngewthuh ia ka jingkordor jong ka jingim. Namar ka jingim u briew u kloi ban ai tutia ki eiei kiba kordor baroh ba u don.

Ki sohnyngkong, ne jingioh banyngkong kiba u briew u iohdiang ki long kiba da niew kordor eh ha u briew baroh. U briew uba kloi ban ainoh ia kine ha uta uba wan ban iarap, uta uba ai u sngewthuh kein haduh katno ka jingkordor jong kata ka jingiarap ba u ioh na uta uba wan ban iarap.

U briew uba kloi ban ai noh ia ki eiei kiba kordor baroh ba u don na ka bynta ban ioh im, uta u briew u sngewthuh ia ka jingkordor jong ka jingim hi haduh katno ka long. U briew uba sngew thuh ia ka jingkordor jong ka jingim uta u ialeh shitom ban sumar bad u ri kyndong ialade. U peit la ki khmat thop shaneng bad u wad ia ki jingiarap na U Blei ban bat skhem ia u. Ka jing-iarap ban pyllait im ia u briew uba sngewthuh ia ka jingkordor jong ka jingim ka long ka-ba myntoi.

Kumno phin pyrkhat shaphang u briew uba dang bitnood ia ka spah ban ia ka jingim? Lada u khun bynriew u phaiktien ha ka Phreit da kaba ong: "Ban ia kaba ai ia ki shisymboh arsymboh na ki sohnyngkong jong ka lyngkha ha phi, ka kham bha ba ngin sah ha kane ka jingtapdum u Diengiei bad ai ngin iap." kumno phin ia pyrkhat shaphang jong u lada un ong kumne? Ia kaei ba phin ia ong ha kane ka khep ka long kaba shai kdar, naba baroh hi kein phin ia ong: "U briew uba dang bitnood ia ka spah, uba dang bitnood ia ka bam ka dih ban ia ka jingim um long satia u briew uba ieit ia la ka jingim. Um long ruh u briew uba niewkor ia la ka jingim." Te ka jingiaiap ban pyllait im ia kum uta u briew u bym kheinkor bad u bym ieit iala ka jong ka jingim kam long satia kaba myntoi. Kam long kaba lah ban sei jubor ia u briew na ka ktieh ahor jong ka pop haba um mon ban ieh noh ia ka bad kam long ruh kaba shongnia. U bakhlain u lah ban khyllie, u lah ban sei ia u briew bahap hapoh thliew pyrthei. Hynrei ym don bakhlain ba lah ban khyllie, ymdon bakhlain ba lah ban sei ia u briew na ka thliew jong ka pop da ka bor lada uta uba lahap hapoh ka thliew ka pop um mon ba yn sei ia u na ka. Lada phi sei jubor ia u na ka, tang shu ioh lad tiak un rynsied biang hi ha ka. U briew uba ieit ia ka pop u long u sniang. U sniang um ju sngewtynnad ia ka jingkhuid. Phin pynsum khuid ia u sniang mynta, tang shu ioh ia ka um ktieh kumne kumne u la leit pdem biang ial de ha ka ktieh hi. Ka jingialeh ban pyllait ia u nongpop na ka pop ha kaba u lahap kam long kaba myntoi lada um mon ban lait na ka.

Kumno yn tip ba u briew u kham ieit ia ka spah bad ia ka bam ka dih ban ia ka jingim? Ki nonglute, ki nongshohnoh briew ki kham ieit ia ka spah ban ia la ka jong ka jingim haba kim shym ieh noh kein ia ka kam lute, bad ia ka shohnoh briew haba kim sngap ia ka jingmaham ba ki dei ban iap

bad haba ki latip ia ka ain Blei ba labuh shai ba ki dei ban iap lada ki leh ia kata ka kam. U nongdihkyiad u bym ieh noh ia ka kyiad, hynrei uba iaidih ia ka haba lamaham ia u ba un iap lada u iaidih kyiad, u kham ieit ia ka bam ka dih ban ia ka jingim jong u. Kane ka long kaba lah ban sngewthuh shai. Kumta kein u briew uba kyntait da ka jingiarap ban iohim tang namar ba ki nongiarap ki pan na u khyndiat ka spah bı u ieit, uta u briew uba kyntait ia kata ka jingiarap uta ruh u kham ieit kein ia ka spah, u kham niewkor kein ia ka spah ban ia ka jingim. Kine ki briew ki buh ia ka jingim ha ka jingiap tang na ka bynta ban ioh ia ka spah, bad ia ka bam ka dih ba shiteng por. Ka jingbieit bad ka jingshukor ia ka jingim kat kane ym don shuh.

Ka spah bad ka bam ka dih ka long shisha kaba donkam ia ka jingim. Hynrei ym baroh ka spah, ne ym baroh ka bam ka dih ki long badonkam ia ka jingim Ki briew kiba ieit ia ka jingim kim treh ia ka spah, kim treh ia ka bam ka dih ka ban buh ia ka jingim jong ki ha ka jingiap. Kine ki long ki briew ki bastad. Kumta kein ki briew ki bastad, kiba ieit shisha iala ka jingim ki wad tang ia kata ka spah, ki wad tang ia kata ka bam ka ban ri, ka ban tei ia ka jingim. Hangne ka don kein ka jingiapher. U briew uba bieit mutlop, uba ieit ia ka jingshukor, u kheinduh, u khein iap iala ka jingim tang na ka bynta ka spah, bad ka bam ka dih shipor. Hynrei u briew u bastad, bad uba ieit iala ka jingim u khein synrum bad u kyntait lut ia kiba kum kita ki spah ki phew, bad ia kiba kum kita ki bam ki dih kiba buh ia ka jingim jong u ha ka jingma.

Don ka lynti ba pynpaw ia ka jinglong bashapoh jong u briew lada u don ne em ka jingieit bad ka jingniewkor iano iano. Bad lada u kwah da shisha ne em ban ioh ia kata. Kata ka long ka

jinglong ba lakloi ban ai ia kata kaba u hi u ieit. Ngi tip ba uwei pa uwei u briew u ieit iala ka jingim. Lait noh na ka jingim la ka jong bad ki ba-haiieng hasem jong u, ka spah ka long kaba u briew u ieit eh. Te ka spah ka long u diengthew bashabar jong u briew ban pynpaw ia kata ka jingieit ba hapoh kaba haduh katno u don ia kaba yn pyndep da ka jinglong ba lakloi ban ai kat kumba u thew. Namarkata, uta uba long lakloi ban ai noh ia ka spah bakhraw jongu ha unouno u khun, kata ka jingai jong u ka pynpaw kein ia kata ka jingieit bakhraw jongu ia uta u khun Kumta ruh uta uba lakloi ban ai noh ia ka spah bakhraw, bad bakordor na ka bynta ban ioh im, ha uta uba lawan pan na ka bynta ban pyllait ia ka jingim, kata ka pynpaw haduh katno ba uta uba lakloi ban ai ia ka spah bakordor u ieit da shisha iala ka jong ka jingim. Ka jingpan jong ka Phreit ia u sohnyngkong jong ka lyngkha ba u briew u ieit eh ka long ka jingtynjuh ban tip haduh katno u briew u ieit da shisha iala ka jong ka jingim, ne haduh katno da shisha u kwah ban ioh lait na ka jingtapdum jong ka pop.

Ainguh ia U Blei ba u khun bynriew u dang-ieit eh, bad u dang niewkor eh iala ka jong ka jingim. Bad ba u khun bynriew u da kwah da shisha ban ioh lait na ka jingtapdum jong ka pop kaba wan ban ialeh ha ka jingim jongu kaba hala ka sngi. Kumta ba u la pdiang ia ka jingiarap jong ka Phreit, bad u lakloi ban ai noh khlem jingbitnud na ki sohnyngkong jong ka lyngkha ba u ieit ha ka Phreit kaba lawan ban iarap ia u. Ka Phreit ka lashem ba u khun bynriew u ieit bad u niewkor da shisha ia la ka jong ka jingim, bad ba u kwah da shisha ban lait na ka jingtapdum jong ka pop kaba lawan ban buh ia u ha ka jingeh bad ka jing-iap hi. Te kumta hi ka la-ai ia ka jingiarap. Te da kata ka jingiarap u khun bynriew u laioh kein ia ka jingjop thiaw. U Diengiei jong ka pop u la kyllon

kram Bad U Khun bynriew u la ioh ia ka jingshai —ka jingshai jong ka jingim.

Ka jingai ia u sohnyngkong ka pynpaw ia ka jingieit bakhraw bad ba kordor tam. Baroh ngi tip bad ngi sngewthuh ba ka eiei ba u briew u ioh nyngkong eh kata ka long kaba u ieit eh bad kaba kordor eh ha ka dohnud, ha ka mynsiem jong u. Ka long kaba da eh than ha ka jingim jong u briew ban ai noh ia ka eiei kaba u ioh nyngkong eh ha ka jingim. Lada u duh noh ia kane kata ka pynmong shibun eh ia ka dohnud jong u. Te lada u briew u ai noh hano-hano ia u sohnyngkong ba da ktah jrut ia ka doh-nud jongu hynrei khlem jingtyngkai kata ka pyn-paw ia ka jingieit ka bakhraw tam ba u laleh ha uta ba u la ai. Ka jingai kaba da ktah jrut ia ka dohnud hynrei kh'em ka jingtyngkai kata ka long ka jingai jong ka jingieit kaba khrawtam.

U Blei U kwah ia u briew ban sngewthuh ia ka jingkordor jong ka jingai. Da kane u briew u lah ban tip ia ka jingieit bakhraw tam jong U Blei Uba la-ai kyrhai ha u briew. Ha ka jingai don ka jingkyrkhu ia uta uba ai bad ha uta uba iohdiang ia ka jingai. Kane ka long ka jingshisha ka bakhraw. Hangne ruh U Blei U kwah ban ai ka jinghikai na ka bynta ka jingbha jong u briew hi. Hato don u briew u bym sngewnguh ia U Blei Uba ai, bad don mo u bym iohdiang ia ka jingkyrkhu na ki ei ba u laiohei kyrhai na U Blei ? Lada ngi nang ne ngim nang ban iathuh da ka shyntur hynrei da la ka dohnud baroh ngi sngewnguh bad ngi ai ia ka jingnguh ia U Blei Uba la-ai ei kyrhai ha ngi. Bad ngi sngewthuh ruh ia ka jingkyrkhu bakhraw bad bym lah ban thew na ki ei ba ngi la iohdiang na ka jingai jong U. U bym phla ia kane dei tang u nongshun hi, ne uba lashah lam bakla ha u nong-shun bashukor.

Ka don ka jingkyrkhu kaba shynna (certain)

ia uta uba ai da ka mynsiem bajynsur bad da ka jingshemphang na ka dohnud. Hynrei ki paitbah byllien ha ka Pyrthei kim don mon ia ka ban ai. Baroh ki kwah bad khmih lynti tang ia ka ban iohdiang Kane ka long pyrshah ia ka jingbuh ryntih jong U Blei.

Ha khmih ! U Blei basbun U ai ia ki soh bad ia ki symbai bun jait ha u briew ha ka Pyrthei ba un baam bad un im kyrhai da ki. U Khun bynriew u kheit, u lum ia kine ki soh, ia kine ki symbai ha ki thiar ban bam. Hynrei um ju bam lut. Katto katne u briew u buh kyrpang noh ia ki bad u leit ban ai bad thung pat ha ka Khyndew. Kumta ka khyndew pat da ka bor ba pyndap biang jong U Blei ka pynlong ia ki soh bad ki symbai ba la thung ban sei biang ia ki speh lung. Nangta kine ki jingthung ki heh ki san bad ki sei biang sa ia ki soh bad ki symbaai. Kumta u briew uba laleit ban ai ne thung ia kine ki soh bad ki symbai ha ka Khyndew ha ki bun Bnai mynshuwa, mynta pat u laioh biang ban kheit bad ban lum ia ki da ki phew bad ki spah shah. Kynmaw uwei u symbai ba phi leit bsuh hapoh ka Khyndew um pynmih pat tang ia uwei u soh ne tang ia uwei u symbai, hynrei u pynmih kein da ki phew shah ki soh, da ki phew shah ki symbai tang na u wei. Kumta kein ia kine u briew u kheit, u lum biang ha ki thiar. U baam ia ki babun na kiba u lum. Bad u buh kyrpang biang khyndiat ki soh bad ki symbai na kiba u lalum bad u leit ai, ne leit thung biang ha ba Khyndew. Ka khyndew pat ka iai pynmih biang bun phew shah na kita ki soh bad bun phew shah na kita ki symbaai. Kumta ba u khun bynriew u iai ioh da kaba dap biang kyrhai ki soh bad ki symbaai lyngba ki rta. Kumne kein ka jylli ba U Blei U labuh ka iaityllun sawdong. Phi iohdiang. Phi ai. Bad phi iohdiang biang bun shah !

Lada u khunbynriew u nang tang ban kheit, bad tang ban lum ia ki soh ki symbaai baroh ha ki thiar. Bad lada u nang tang ban bam lut ia kita ki soh, ki symbaai baroh kiba u lalum ha ki thiar. Bad um leit ai, um leit thung shuh ia ki soh, ia ki symbaai ha ka Khyndew. Lada kumta kumno kan long ia u khun bynriew ? Oh ! Lada kumne te la kut ka sngi ! U briew un nym ioh shuh kein ban leit kheit ia ki soh, ia ki symbaai naba um shym la leit ai bad um shym la leit thung shuh ha ka mei Ram-ew. Ka Mei Ram-ew (Khyndew) kam pynmih shuh ia ki soh bad kam pynmih shuh ia ki symbaai naba u briew u khapnap ba um shym leit ai bad um thung. Kumta te u briew u duh ia ka jingkhyrkhu bad u iap. Kumta ruh, u briew uba nang tang ka pan, ban ai te em un mad ia ka um bakthang tam ha ka jingim ba wat ka lok ba u ieit eh ia u sha Iieng kur kylla kan kynjat jlang.

Uta uba ai bad uba iarap ia uba kyrduh u ioh ia ka jingsngewnguh na uta uba kyrduh uba ioh-diang ia ka jingai ne uba iohpdiang ia ka jingiarap. Te ka jingsngewnguh pat ka pyntyllun ia u swing, ka pyntyllun ia ka jylli jong ka mynsiem ai ne ka mynsiem iarap. Ka hikai ia uta uba iohdiang ia ka jingai ne jingiarap ban ai ne ban iarap ia uwei pat uba don hapdeng ka jingkyrduh. Ka mynsiem sngewnguh ha u briew ka kren : "Mynba nga langat ha ka jingkyrduh la pyllait ianga da ka jingai bad da ka jingiarap jong u para briew uba lalap ianga. Are ! Mynta nga lap ia une uwei pat u lok ba u la hap ha ka jingkyrduh kumba nga lahap ha kato ka jing-kyrduh mynshuwa ! Hato ngan nym iarap ia u. Ah ! Sangsot u bapli ! Shuh—ngan iarap ia u." Kumta ka mynsiem sngewnguh ka pyntyllun ia ka jylli jong ka jingai bad jingiarap markylliang. Kum-ta ka tyllun bad ka iaityllun ka jylli jong ka jingai bad jingiarap markylliang bad kumta ka kylla ka wan ba ia uta uba la iarap ia uwei mynshuwa mynta ia u hi yn iarap kylliang.

U briew uba sngewthuh ia ka jingkordor jong ka jingim da shisha u dap da ka jingsngewnguh ia uta ba lawan ban pylliat im ia u. Uta uba sngewthuh ia ka jingkordor jong ka jingim la ka jong, u sngewthuh ruh ia ka jingkordor jong ka jingim jong kiwei. Bad da kata ka jingsngewnguh kaba wanjia haba lapyllait im ia ka mynsiem bakordor jongu, un ialeh ruh bad pyllait im ia kiwei pat ki mynsiem. Kumta u long manlipor uba kloi ban iatrei lang na ka bynta ka jingbhalang.

Ka Phreit haba ka pan ia u sohnyngkong na ka lyngkha jong u khun bynriew mynba ka lawan ban iarap ia u, ka kwah ban buh ha u briew ia ka mynsiem jong ka jingsngewnguh ba kumta u nang ban iarap uwei ia uwei pat u para briew da ka mynsiem jong ka jingsngewnguh. U Khun bynriew u la iapom ia u Diengiei bun bun sngi hapdeng ka jingthait bad ka jingduhbor, hynrei um lah ban pynmong eiei ruh em. Da ka jingiarap jong ka Phreit tang hadien katto katne sngi hi lalah ban pynkyllon ia u Diengiei kram. Hato u khun bynriew un nym sngewnguh haba u laioh ia ka jingjop da kata ka jingiarap bad ba mynta u latip shai ba lada ka Phreit kam iarap un nym lah da leilei ruh ban pynkyllon ia uta u Diengiei? U Khun bynriew u ladap da shisha da ka jingsngewnguh ha ka dohnud mynba u laiohsngew ia ka jinglong lakloi jong ka Phreit ban iarap ia u. Kumta da ka jinglong lakloi u la ai ha ka Phreit ia ki sohnyngkong na ka lyngkha jong u. Ia kane ka mynsiem sngewnguh, ka Phreit kum ka nongiarap, ka la kwah ban buh hapoh ka dohnud u khun bynriew. Ai nguh ia u Blei, u khun bynriew u la pdiang ia ka. Te da kane ka mynsiem sngewnguh u khun bynriew u la iai pyntyllun ia ka jylli jong ka mynsiem ai, bad ka mynsiem iarap iwei ia iwei pat lyngba ki rta.

U Blei U long U Nongthaw. U lathaw lut ia ki eiei baroh bad U dap biang kyrhai. U la-ai ruh

Ma U ha u briew ia ki jingdonkam ha ka jingiin baroh. Ym don ei ei ha u briew ba u lah ban kam kum la ka jong naba ha u baroh la-ai bad lapyndap biang da U Blei. Ki jingai jong U Blei ha u briew baroh ki long ki bakordor. Bad u briew u ieit ia kine baroh ba u laioh na U Blei. Pat, U Blei U kwah ba u briew un ai eiei ha U Blei khyndiat na kita kiba u briew u ieit Da kata, U Blei U kwah ban buh hapoh ka dohnud jong u briew ia ka mynsiem sngewnguh, bad ia ka mynsiem ai Kumta ba u briew u lah ban sngewthuh ia ka jingieit jong U Blei Uba ai kyrhai ha u briew Bad kumta ba u briew un iohi ia ka mynsiem sngewnguh bad ka mynsiem ia ai ne iarap kylliang para briew U Blei U kwah ban pyntyllun ia ka jylli jong ka mynsiem sngewnguh bad da kata ia ka mynsiem jong ka jingai bad jingiarap iwei ia iwei pat. Kumta ba ka jylli ba tyllun kan wan phai kylla ba uta uba ia iarap ia kiwei pat ia u hi ruh yn iarap kylliang.

Kynmaw! Ka don ka jylli jong ka jingia-ai bad jingarap myrkylliang ha ka Pyrthei. Kine ki long ki riti baskhem ba U Blei U labuh. Phi lapdiang kyrhai na U. To ia ai to iashim bad iarap markylliang. Ka jingia-ai bad ka jing-iashim ne ka jingia ai bad ka jingiarap markylliang da ka mynsiem jong ka jingiatrei lang ha ka jing-ieit ka long kaba wan rah ia u soh bathiang.

Ka don ka jylli jong ka jing ia ai bad iashim ha ka rep ka riang. Ka don ka jylli jong ka jingia-ai bad iashim ha ka khaii pateng. Kumta ruh ka don ka jylli jong ka jingia-ai bad iashim ne ka jylli jong ka jingiarap iwei ia iwei pat markylliang ha ka shonglang ha ka sahlang. Uwei pa uwei u briew bad ha iieng ha sem jong u ruh kumjuh ki donkam ia ka jingiarap jong ki para briew ba iashong ia sah ryngkat, ne kiba iakynduh haba leit ba wan bad haba trei ba ktah. Hynrei kam long kaba dei ba phin khmih lynti ba kin iarap shuwa maki ia-

phi. Lada ngi khmih lynti ba kiwei kin leh eiei shuwa. Kiwei pat ruh kin shu ap bad khmih lynti ba kiwei kin leh eiei shuwa ha ki. Te kata ka jingkhmih lynti kan shu iaityllun kumta shi kumta. Khadduh te kut tang ha ka jingkhmih lynti ym don mano mano ban leh eiei. Kane kam trei kam! Ka pynkhluit kai ia ki jingmut jingpyrkhat bad pynlut kai ia ka por tang ha ka jingkhmih lynti ban iohi ei ei khlem da iohi eiei. Ka bakloi eh ban tip bad ban iohi la, ka kam ka iaid ne em ka long da kaba ngi sdang ia ka kam nyngkong da lade hi. U ei u bym iohi ba ka kam ka iaid haba u trei? Baroh ki iohi ba ka kam ka iaid haba ki ki trei da shisha ia ka kam Lada baroh ngi ioh ia ka mynsiem ka ba ong: "Nga ngin sdang nyngkong na lade bad da lade hi ngan leh ia kata ka kam kaba nga sngewthuh ba ka long ka badei", hangta te phin iohi ba ka jylli jong ka jingiatrei kan tyllun khlem shongthait naba baroh ki iasdang bad leh la ka jong ka bynta khlem da ap ia kiwei pat Kumta to ai bad iarap shuwa maphi ha kita kiba iashem ia ki jingeh bad ba donkam ban ioh ia ka jingiarap. Ai ba ka jingsngewnguh kan pyntyllun ia ka jylli jong ka mynsiem ai. Kumta kumba phi iarap ia kiwei, ka jylli ba tyllun kan wan tyllun kylla ba iaphi hi ruh kiwei pat kin iarap.

Lada phi nang tang ban pdiang hynrei phim nang ban ai, phi hi phi la pynsangeh ia kawei ka jylli. Ka jingsangeh noh jong kane ka jylli ka wanrah ia ka jingthut bad jingbym iaid ryntih. Dei namar ba don bun ki khwan myntoi bad ki khapnap, kiba nang tang ka am ha nga ka ai te em ba mih bun ki jingdkoh ha ka jingiaid ryntih ha ka Pyrthei, naba da ka jingleh jongki lakhang bad pynsahngeh ia ki jingtyllun jong ki babun ki jylli. Kumta haba phim ai ne iarap ia kiwei, hangta kein ka jylli ka sahngeh noh, bad ka jingiarap haphi ruh kan nym wan shuh naba ka jylli kam shym la tyllun.

To wat iakhmih lynti ba kiwei kin iarap shuwa iaphi. Lada baroh kin shu ia ieng ha ka jingkhmih lynti ka jylli kan nym tyllun. Hynrei baroh to ngin sdang nyngkong ia ka jingiarap na ngi hi ha kiwei. Da ka jingsngewlem, ai ka jylli jong ka jingiarap kan sdang tyllun na ngi sha ki. Kumta kumba ngi sdang ia ka jingiarap ha kiwei ka jylli ba tyllun kan wan phai kylla ba ha ngi hi ruh kiwei kin iarap markylliang.

Ki Jingmut jong Ki Katto Katne Ki Ktien

Am —Ai ha nga. Tang ka am, ka mut tang ka pan khlem don jingaikylliang.

Banang batip —Ka jingnang ka long kawei na ki bynta jong ka jingstad kaba kdew ia ka jingtbit ba lah ban thaw bad pynlongkam ia kata kaba la tip. Ka jingtip ka long kawei pat ka bynta jong ka jingstad balah ban iathuh ia kiei kiei ki ba rieh. Te, "banang batip"—ka mut kata ka jingstad kaba dap biang nadong shadong — kaba tip lut ia kiei kiei ki barieh baroh bad ba da lah ban thaw ne pynlong kam ia ki. All-wise.

Balah ba iai - Ka mut balah ban leh bad baiailah ban leh kumta khlem don jingkut ha ka liang jong ka por bad khlem don jinglut ha ka liang jong ka bor bad ka buit ha jinglah ban leh. Ba don ka bor tynrai ba iai kyrsei khlem kut ha ka jinglah ban leh. Kumta—U balah U baiai—Ka mut uta uba lah ban leh bad uba iailah ban leh kumta khlem don jingkut, bad khlem don jinglut ha ka buit ka bor. Uta uba don ka bor ka buit ka ba iai kyrsei kklem kut junom ha ka jinglah ban leh. All-powerful.

Blei (ka) —Ka Blei—ka mut ka Dorbar Blei.

Binong —Bakhraw bad badonburom. U Khun Binong—U Khun bakhraw bad badon burom.

Bah-ryndang —Bah—ryndang, kit ryndang—Ka mut bah khlieh ne shimti ne kit halor lade ia ka jingkit jong uwei pat, ne pynshah da la ka jong ka met na ka bynta u nongpynkheiñ riti ne nongpynkheiñ aiñ hakhmat ka Bat-riti (court of law) ban ioh pyllait ia u nongpynkheiñ riti ne u nongpynkheiñ aiñ.

Byrta —Ka ktien ba lakren da uwei ba dei ban ai jingtip ha uwei ne ha kiwei pat. Ka Khubor. Ka shithi. U Nonglambyrta—U Nongrahktien, u Ambassador. u Lambyrta.

Khala —Bah, ne kit, ne sait ia ka lait ka let jong u wei pat. U Nongbah, U Nongkhala—U Nongkit, U Nongsait ia ka lait ka let.

Khad —Khad ka mut—Pynskhem, pynshisha. U Ryng-Iarkhad—U Nongpynskhem, U Nongpynshisha Khad syiar—pynshisha, pynskhem ia ka daw ba lalap ha ka shat ka khein da kaba knia sa da u syiar. Ka jingpyndonkam jong ki katto katne ia ka ktien, 'Khad' ha shuwa jong ka ktien Tyrut, odj (namely)—"Khad Tyrut" ka long kaba bakla. Dei ban ong Mait Tyrut, ka bamut ka bamait ne kaba pom ban pynduh ia ka nia ka myntor, ne ia ka buit ka bor jong ka ksuid tyrut.

Kynih —(a) ka jingpah ne jingkynih u syiar,

Kynih phawar —(b)Iatainia ne iasaidthma. U Rang-kynih U Rangphawar—U Nongiasaid u nongiathew, ne u Nongiasiadthma.

Kynjih kynjai —Bakhlem jingduna, Bajanai, badap biang na khlieh ha kjat. U Rang-kynjih U Rangkynjai—U Rangbah bajanai, U Rangbah ba dapbiang na khlieh ha kjat. Perfect gentleman.

Kuri-ei —Ko Blei ba da ba ri, ko ba sngew ba isnei. Kurios (krik)—U Trai, U Kynrad. Kyrie. (Latin).

Krad —Khyndat ia ki jingeh ba wit kum ia ki nuit ki nier, ia ki dieng ki siej, ia u maw at maw shon ban pynkhuid ne ban pynlong lynti ba lah ban iaid, ne ban shem ei ia kata kaba ngi wad. U Nongkrad lynti U Nongthawlynti uba dei ban mait ia ki dieng ki siej, ia ki nuit ki nier, ia ki maw at maw shon kiba ong ba lah ban iaid da ka basuk ban poi beit ha ka Ktem ne ka jaka ba mut ban poi. Ka Ktem—ka mut ka Jakashong.

Hood —Ka bynta ne ka phang baiar jong ka jingtrei ba la aiti ia ka ban treidep ha la ka jong ka bynta. Trei la ka jong ka hood. Ha kaba iadei bad ka jingpyniabynta ha ka kot pule, hood, ka mut ka "Lynnong" ne Chapter.

Lamynriet —Lashai la shisngi. Pyrshah ia ka ktien "mynrati" ne mynnor.

Lyngit —Ka. Lyngit—ka Suin baiar ba khlem kut trai.

Ma Lymboit —Ma ka mut ka Kmie. Lymboit—ka mut ba duk, bym don ka jain ka nep babiang ban kup ban phong.

Lymbiang —Lymbiang— bym dap biang ha ka kup ka sem. Ka Ma Lymboit ka ka Ma Lymbiang,- ka kup shiliang ka sem shiliang. Ka mut ka Kmie ka baduk ba toi ba kup shiliang ba sem shiliang, ka bym don ka jain ka nep babiang ban pynkup ban pynphong.

Myndanglong —Mynshuwa—jong ka jingsdang—jong ka jingpynlong.

Odajer —To ngin ai kyrteng, to ngin dajer (odj), namely.

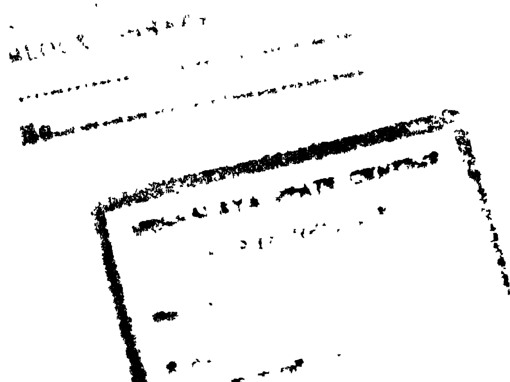
Ongdei —Ka ktien ne ka jing ong, ba la ong dei ban leh, ba la ong ym dei ban leh. Ka hukum.

Synkien —Ka lynti.

Swut — (n) ka jingsted—speed.
(v) her da ka jingsted bajur.

Taailang —Ka jingialang ban iataai, ban iathij. Ka Dorbar.

Tappli —Ka kot pule, Book ha ka Phareng. Bui, Kitab (Hindi).

Printed at **Khasi Jaintia Press,**
Mawkhar, Shillong - 793001.